

Владимир Карпов

ДА СЕ ЗАЛОВИ ЖИВ



героика и приключения

ВЛАДИМИР КАРПОВ ДА СЕ ЗАЛОВИ ЖИВ

Превод: Надя Велева

chitanka.info

Романът „Да се залови жив“ от известния писател Владимир Карпов ни връща в годините на Втората световна война. Сам авторът е участвувал във войната като полкови разузнавач, много пъти е преминавал в тила на врага, залавял е „езици“ и за проявен героизъм е бил удостоен с високото звание „Герой на Съветския съюз“.

В основата на романа е дейността на един разузнавателен взвод начело е командира му старши лейтенант Ромашкин. Разузнавачите са в непрекъснати „експедиции“ срещу хитлеристите.

Написана въз основа на документален материал, книгата се чете с напрежение и осветлява нови страни от Великата отечествена война и на съветските народи.

Най-сетне Василий Ромашкин пътуваше за фронта.

Колко препятствия имаше по пътя му! И колко неочаквано стана всичко.

Едва бяха свършили изпитите в училище. След абитуриентския бал младежите дълго се разхождаха по улиците. Нощните светлини се отразяваха върху асфалта като в тъмна вода. Шурик казваше, че ще постъпи в строителния институт, Ася — в медицинския, а Витка — училищният поет, разбира се, във филологическия факултет. А Василий се готвеше за авиаторското училище.

Но в тези часове случаят, или, както казваха по-рано, съдбата вече всичко бе решила вместо тях. Момчетата изпращаха момичетата до домовете им и тайно ги целуваха зад дърветата. А в градовете на западната граница техните връстници вече се сражаваха с врага и някои бяха погребани под развалините на училищата и къщите, разрушени от фашистките самолети.

Веднага щом разбра, че войната е започнала, Василий се завтече към военното комендантство, без дори да извика момчетата от своя клас — ами не вземат всички?

— Отивай си и не ни пречи. Като пораснеш, ще те извикаме — каза му един мрачен капитан.

Но Василий беше сигурен, че всичко ще свърши много по-рано — след около два, най-много три месеца Червената армия ще разгроми фашистите, а работниците в Германия ще се вдигнат на революция.

Дворът на военното комендантство беше пълен с народ и приличаше на пазар — жени, мъже, деца стояха на групи и ходеха насам-натам. Навън беше задимено от цигарения дим като в помещение.

Празничното настроение на Василий беше помрачена от обидата — не искат да го вземат. Наоколо плачеха жени и даже възрастни мъже и това го дразнеше — за какво толкова плачат?

Разбира се, той не искаше да чака да навърши осемнайсет години. Подаде заявление до военното комендантство, до районния комитет на комсомола, тича по военните учреждения и накрая постигна своето — приеха го в курсовете за младши лейтенанти към военното училище.

Докато учеше, баща му го призоваха в армията. Според слуховете, баща му трябваше да се обучава тук, в Оренбург, около един

месец. Но след една седмица майка му дотича и каза задъхано:

— Татко ти го изпращат на фронта. Отивам на гарата. Идвай побързо.

Ромашкин беше наряд в ротата и се забави докато го пуснат, докато намерят заместник. Пристигна на гарата, а там, на празния перон, стоеше само майка му — ешелонът беше заминал. Така и не видя баща си преди заминаването. Утешаваше майка си и себе си:

— Скоро ще го настигна. Там ще се видим.

На курсовете на Ромашкин му провървя на два пъти. Първо, завършиха два месеца по-рано — на фронта бяха нужни командири. Даже празника не дочакаха, завършиха на първи ноември. И второ, на Ромашкин направо му дадоха лейтенантско звание като награда за пълно отличие.

При разпределението по стара довоенна традиция попитаха Ромашкин като най-добър випускник:

— Къде желаете да служите?

— На фронта край Москва — без да се замисли, отговори Ромашкин.

— Искате да отидете на главното направление, да защитавате столицата?

— Да — отвърна той и добави: — Баща ми воюва там.

Василий веднага се смути: ще си помислят, че се стреми да отиде под бащиното крило, сякаш баща му е голям началник.

— Баща ми е редови червеноармеец — каза той. — Призоваха го, докато учех. Не зная даже точно в коя част служи, писа ни само, че е край Москва, и съобщи номера на полевата поща.

— Нищо, там ще се оправите — каза майорът и обеща да включи Василий в списъка на „московчаните“.

На гарата майка му плака повече от другите.

— Ох, синко! — нараждаше тя, ридаеше и потреперваше.

Беше го срам за майка му и му беше жал за нея. Той я молеше:

— Недей, мамо, недей. Защо плачеш така?

А майка му все повтаряше и повтаряше:

— Ох, синко!

Стана й лошо, от медицинския пункт, на гарата дотича сестрата с шишенце амоняк. На Ромашкин му помагаха да държи майка си —

отпусната, готова да рухне на земята. Той така я и остави в ръцете на непознати хора. Тя не видя как потегли и отмина влакът.

... И ето че най-после той пътуваше от Оренбург на север. С всеки изминат час ставаше все по-студено. Ех, веднъж да пристигнат там, мислеше си Василий, той ще покаже какъв е! Все му се струваше, че на предната линия има голяма нужда от такива като него, че там нещо недоразбират, нещо правят не както трябва и затова отстъпват.

След обучението в курсовете Василий, разбира се, не разсъждаваше вече като десетокласник. Сега той разбираше какво значи внезапност на нападението, превъзходство на техника, предварително мобилизирани, съсредоточени войски. Но независимо от тези знания, независимо от военната униформа, скърцащите ремъци, кобура и командирските хромови ботуши той все още не беше истински командир, оставаше си наивен юноша, който няма търпение да покаже своето безстрашие. Той не мислеше, че могат да го убият. И ако тази мисъл минаваше през главата му, някакъв вътрешен самоуверен глас я отпъждаше: на фронта убиват само другите!

В групата, с която пътуваше Ромашкин, имаше двадесет души. Осемнайсет младши лейтенанти, младички, румени като него, облечени с новички войнишки рубашки, които още не бяха загубили мириса на нафталин от склада, с рубинови кубчета на петлиците.

В същата група, освен Ромашкин, пътуваше още един лейтенант — Григорий Куржаков. Той беше с около три години по-голям от останалите и се различаваше от тях по много неща — беше служил в армията още преди войната, беше воювал през първите най-тежки месеци и беше раняван — на гърдите и на гърба на избелялата му войнишка рубашка се виждаха две защити дупчици — там, където беше влязъл и излязъл куршумът.

Куржаков беше отслабнал след болницата. Кожата върху остриите му скули беше жълтеникава и болнава, косата му беше ниско подстригана, зелените му очи бяха зли, тънките му ноздри побеляваха, когато се разгневеше. Като че ли в него нямаше нищо друго, освен злоба, тя през цялото време святкаше в зелените му очи и се изливаше в острия му език — Григорий ругаеше с повод и без повод.

В отдел „Кадри“ бяха назначили Куржаков като по-опитен за старши на групата.

Един фронтовак би трябвало да предизвиква уважение и любопитство сред неопитните лейтенантчета. Но това не стана. Старшият на групата и випускниците още от първата минута не се харесаха един друг.

Куржаков получи пътните документи, продоволствените атестати и списъка и построи групата, за да провери всички ли са налице. Той гледаше с нескрито презрение младите командирчета и се мръщеше, когато те отчетливо и прекалено високо откликваха, щом ги извика.

Куржаков приключи проверката, високо напсува подчинените си и каза:

— Пременили сте се като за парад, сополанковци такива. Имайте пред вид, че който изостане по пътя, ще го бия по муцуната лично. Хайде — на гарата!

И ги поведе не под строй, както бяха свикнали в училището, а просто се обърна и тръгна, без дори да даде команда „Свободни сте!“.

Момчетата се спогледаха и се помъкнаха след него.

Във влака Куржаков се държеше затворено, почти с никого не разговаряше, повече спеше, обърнат с лице към стената. Лейтенантите ходеха из вагона, перчеха се като млади петлета и им се струваше, че са безстрашни бойци. От старшия командир все пак се страхуваха, виното пиеха тайно. Ромашкин като равен по чин с Куржаков беше принуден да се настани в същото купе, момчетата го напъхаха там. Съседството му беше неприятно, разваляше му настроението. Василий прекарваше времето със своите момчета, пушеше папириси, разказваше вицове и на всички им беше весело. След строгата дисциплина в училището лейтенантите сега се чувствуваха напълно свободни и независими. Ако не беше този Куржаков, пътуването им щеше да бъде чудесно. За каквото и да говореха младите командири, разговорът през цялото време се връщаше към старшия на групата. Момчетата се бяха разгорещили не на шега.

— Да му направим „мечка“ — предложи Синицки, като присви свирепо детските си устни.

— Защо „мечка“, Васка открито ще го прасне. Той е лейтенант, онзи — също. Равни са по чин. Васка нищо няма да му направят — благоразумно подсказа Сабуров.

— Наистина ще го прасна — потвърди Василий. — Аз имам втори разряд по бокс, така ще го обработя, че няма да се познае.

— Жалко, че не ни раздадоха оръжие, тогава щях да му покажа на него — възбудено каза Карапетян.

— Решено, братлета. Ако Куржаков се заяде с някого, даваме отпор!

Василий се върна в своето купе късно, във вагона почти всички бяха вече легнали. Куржаков се беше наспал през деня и сега седеше самотно до масичката. Пред него имаше консерва свинско с боб и наполовина празна бутилка с водка. Щом видя Василий, ноздрите му трепнаха и побеляха.

— Появи се, не се загуби — процеди през зъби Куржаков.

— Да, появих се — предизвикателно отвърна Василий. — И не е твоя работа къде съм бил и кога съм се прибрал.

— Какво? Какво каза? — попита Куржаков, присви хищно рамене и започна да се надига.

— Това, което чу — отговори кратко Василий и усети как от погледа на Куржаков в гърдите му изведнъж стана студено. Но буйното опиянение веднага заля този хлад и Ромашкин, който вече сам желаше сбиването, направи крачка напред.

— Отстъпи на немците половината страна, а сега се перчиш. На герой се правиш, фронтовак загубеняк.

Преди още Василий да успее да заеме боксьорска поза върху него се посипа серия от удари. Григорий започва трескаво да разкопчава олющения си кобур. И сигурно щеше да убие Василий, ако от горното легло не се беше хвърлил майорът и ако не бяха го притиснали дотичалите от съседното купе.

— Ще те убия, гадино! — хриптеше Куржаков, като се опитваше да се отскубне от ръцете на командирите.

Вързаха Куржаков, а майорът взе пистолета му.

— Ще ти го дам в края на пътуването — каза той на Григорий. — Успокой се. Поохладней малко. Нима ти се иска да си цапаш ръцете? — Майорът погледна със злоба Ромашкин и процеди през зъби: — А ти, сукалче, се разкарай оттука, иначе сам ще те изхвърля. Срещу кого вдигаш ръка? Срещу фронтовак.

До края на пътуването Василий се стараше да не се среща с Куржаков.

Когато пристигнаха в Москва и тръгнаха с трамвая да търсят своята част, Григорий гледаше покрай Ромашкин, сякаш той не

съществувахе.

— Защо така ни мразите? — изведнъж наивно и прямо попита Карапетян, когато цялата група стоеше на предната площадка на трамвая и гледаше притихналите московски здания и полупустинните улици, преградени тук-таме с противотанкови заграждения и чували с пясък.

Куржаков отначало се смути, а после отговори тихо, но твърдо:

— Аз мразя себе си, като гледам вас. Същото петле като вас бях, лъсках си копчетата и ботушите, биех крак на парадите, мечтаех за подвизи. А немците ето ги къде са, край Москва. На война е нужна злоба, а не вашата строеващина. Трябва всички да озлобят най-накрая и тогава ще погнем фашистите. А на вашите румени мутри сияе благодушие. Войната за вас е подвизи, ордени. — Куржаков понижи глас, напсува и тях, и всичко останало и завърши, като гледаше настрани: — Ще ви убият вас, такива излъскани, а немците ще трябва пак аз да гоня.

— А теб какво, не могат ли да те убият?

— Мене? Не.

— А това? — Карапетян показва защитата дупка на войнишката рубашка.

— Случва се да те ранят. Винаги може да те закачи някой куршум, особено по време на атака. Но няма да се дам.

— Странен си ти. Смахнат — поклати глава Карапетян.

— Хайде, поприказвахме си — отсече Куржаков.

На Ромашкин му се стори, че Григорий обясняваше всичко това на него.

В частта, където пристигна групата, се провеждаше бързо формиране. По коридорите, складовете и служебните помещения тичаха сержанти и червеноармейци, облечени с нови униформи.

Тук и там се строяваха роти, командирите проверяваха по списъците бойците, старшините раздаваха снаряжението. Полкът привършваше бързото си формиране и всеки момент трябваше да потегли за фронта.

Без разтакаване младите командири бяха разпределени по ротите. Ромашкин попадна във втора стрелкова. И какво съвпадение — за неин командир назначиха Куржаков. Той като фронтовак веднага получи рота. Василий искаше да отиде в щаба, да обясни всичко и да

помоли да го преместят в друг батальон, но не успя — обявиха общ строй.

Ромашкин се запознаваше с бойците от своя взвод. Отначало всичките двайсет и двама му се сториха еднакви, после започна да ги различава — едните бяха млади, другите — по-възрастни, а двама бяха вече на възраст — над четиридесетте, такива като баща му. „Да беше видял татко какви хора командувам! Трябва да попитам в щаба, може би знаят къде се намира неговата полева поща.“

Строевият преглед се оказа не такъв, какъвто очакваше Ромашкин. Оркестърът почти не свиреше. Загрижени и уморени, командирите преглеждаха оръжието, обувките, облеклото, надничаха във вещевите торби. Чак накрая минаха край полковото началство в нестройни, разпокъсани редици. С това прегледът свърши.

Вечерта Василий излезе зад оградата и се огледа. Не му се вярваше, че олющените тухлени и старите дървени къщи, тесните, покрити с мръсен сняг улички — че всичко това е Москва. Съвсем друга си представяше той столицата. Той, естествено, разбираше, че това са покрайнините. Искаше му се поне за малко да отскочи до центъра, да види познатия от картичките Кремъл, Мавзолея, да се повози в метрото. Но беше заповядано никъде да не се отлъчват, пък през деня нямаше свободна минута. А през нощта такава излизане беше изключено, във всички казарми и на пропуска висеше отпечатана в печатницата заповед:

„ПОСТАНОВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ КОМИТЕТ ПО ОТБРАНАТА

Съобщава се, че отбраната на столицата на разстояние 100–120 километра, западно от Москва е поверена на командувачия Западния фронт генерал Жуков, а отбраната на Москва е възложена на началника на гарнизона на гр. Москва генерал-лейтенант Артюмиев.

С цел да се осигури тилвата отбрана на Москва и да се укрепи тилът на войските, защитаващи Москва, а също така, с цел да се пресече подривната дейност на шпионите, диверсантите и другите агенти на немския фашизъм Държавният комитет по отбраната постанови:

1. От 20 октомври 1941 година в гр. Москва и принадлежащите към града райони да се въведе военно положение.

2. Да се забрани всякакво движение както на отделни лица, така и на превозни средства от 12 часа през нощта до 5 часа сутринта, с изключение на превозните средства и лицата, притежаващи специални пропуски от коменданта на гр. Москва, при което в случай на въздушна тревога придвижването на населението и превозните средства трябва да става съгласно правилата, утвърдени от московската противовъздушна отбрана и публикувани в печата.

3. Спазването на най-строг ред в града и предградията да се възложи на коменданта на гр. Москва генерал-майор Синилов, за което на разположение на коменданта се предоставят войската от вътрешната охрана на НКВД, милицията и доброволните работнически отряди.

4. Нарушителите на реда да бъдат незабавно привлечени към отговорност с предаване във Военния трибунал, а провокаторите, шпионите и другите агенти на врага, призоваващи към нарушение на реда, да се разстрелват на място.

Държавният Комитет по отбраната призовава всички трудещи се от столицата да спазват реда и спокойствието и да оказват на Червената армия, отбраняваща Москва, всяческо съдействие.

Председател на Държавния комитет по отбраната
Й. Сталин

Москва, Кремъл, 19 октомври 1941 г.“

Целия ден Василий беше на студа. Сутринта — тактика, след обяд — занятия в студеното като гробница бетонирано стрелбище. Обучаваха на стрелба червеноармейците, които за първи път държаха в ръцете си винтовка. Тежките изстрели в тясното бетонирано стрелбище така се бяха набили в тъпанчетата, че в главата му бучеше. След вечерята в топлата казарма Василий го обзе приятна умора. Той полегна да си почине и бързо заспа под равномерния шум на гласовете.

Куржаков се движеше между леглата и се караше на мудните, отпуснали се на топло червеноармейци:

— Оръжието се е изпотило, избършете го. Какво сте се разкиснали! Забравихте ли, че утре заминаваме за фронта?

Той се спря пред леглото, на което лежеше Ромашкин, оставил ботушите си на пътеката. Искаше му се да го вдигне — легнал си е преди подчинените си и даже оръжието си не е вкарал в ред. Но като погледна руменото чисто лице на лейтенанта, който сладко спеше, нещо жалостно трепна в гърдите му. Куржаков веднага потисна в себе си тази, според него „женска“ слабост, но все пак не събуди Василий, а продължи по-нататък, като яростно ругаеше бойците:

— Избършете си оръжието, „юнаци“ такива! Утре няма да си играете на шикалки, на бой отивате!

Червеноармейците взимаха влажните винтовки, които сякаш бяха покрити с мъгла, бършеха ги, но влагата отново се появяваше по лъскавите черни цев и затворите.

— И виж, желязото и то е замръзнало, уморено. А на нас нищо ни няма и на желязото още помагаме — каза младият боец Опльоткин в желанието си да изглежда бодър.

— Не дрънкай, ще събудиш лейтенанта — спря го съседът му и кимна към Ромашкин.

— Измори се командирът. Изглежда е гражданин, не е свикнал на студа в полето — прошепна Опльоткин.

В десет часа цялата рота си легна. Младите здрави хора скоро заспаха дълбоко.

На Василий му се стори, че току-що е затворил очи, когато в ушите му прозвуча познатото неприятно:

— Стани! Стани!

Ромашкин погледна часовника си — беше едва три часът. „Сигурно дежурният се е объркал“ — помисли си той, но веднага чу

познатия дрезгав глас на Куржаков:

— Стани! Бързо се мийте и излизайте да се строявате в пълно снаряжение. Не оставяйте нищо, повече няма да се връщаме в казармата!

В двора на полка ставаше нещо странно. Ротите се строяваха не в походни колони, а в дълги нестройни редици.

Куржаков повика взводните:

— Стройте ги по височина в редица по дваайсет и пет души. Да се отработи движението със строева крачка. Обърнете особено внимание на равнението.

Ромашкин имаше всичко дваайсет и двама бойци, целият взвод образува една редица. Добавиха още трима от друг взвод. Като строяваше хората в тъмнината по височина, Ромашкин се забави, но веднага пристигна Куржаков:

— Слушай моята команда! Надяс-но! Застанете в тил! Шапки долу! Застанете плътно един зад друг! Още по-близо! Притисни гърди до гърба на съседа си!

Непокрытите подстригани глави се проточиха в редица някъде те се възвишаваха, някъде се снишаваха.

— Ти мини тука. Ти тука — издърпваше ту един, ту друг за ръкава на шинела командирът на ротата. След минута кръглите остригани глави сформираха една постепенно снишаваща се линия.

— Наложил... — Куржаков изчака малко и изкомандува рязко. — Наля-во!

Пред Ромашкин стоеше редицата на взвода му идеално строена по височина. Куржаков каза тихо:

— Ето така трябва да се строява по височина, другарю строевак — и отмина.

Ротите вече крачеха по плаца и между казармите.

Все още не разбирайки защо е нужно всичко това, Ромашкин командуваше своята редица. Тя се разпадаше, вървеше ту като изпъкнала гърбица, ту се огъваше като дъга, ту изведнъж се начупваше на зигзаг.

В края на двора редиците се събираха и се връщаха назад. Като срещна тук своите съвипускници, Василий попита Карапетян:

— Знаеш ли за какво е цялата тази дандания?

— Отиваме на парад. Днес е седми ноември. Забрави ли?

— Какъв парад? Нали е война?

Приблѝжи се Куржаков, той беше чул разговора им:

— Някой, дѣб строевак като вас го е измислил. Парад, разбираш ли! Немците са край Москва, а ние си играем на войници. Малко ни бият, още не са ни избили от главите всичката щуротия.

Ромашкин тичаше покрай строя, ситнеше пред него, като се движеше гърбом, викаше:

— Удряй крак! Раз, два. А равнението? Защо изостава средата?

Закусиха направо тук, на двора, като дрънчаха с котлетата и вдишваха парата и приятния мирис на каша с месо.

Беше още тъмно, когато полкът трѣгна към центъра на града. През черните прозорци на домовете със залепени на кръст бели хартиени ленти не се виждаше нито светлина, нито светла пролука. Полкът вървеше по тихите безлюдни улици в парадни редици и през целия път до Червения площад се раздаваха командите:

— Строева крачка! Раз, два! Раз, два! Оправи равнението!

Командирът на полка майор Караваев беше участвувал в много паради през дългата си служба. Сега той гледаше огънатите криви редици и каза тихо на комисаря Гарбуз:

— За парадите се готвехме минимум един месец. Как ще минем през Червения площад, не си представям. Още повече в пълно снаряжение. Ще опозорим и себе си и цялата Червена армия.

— Не се безпокойте, Кирил Алексеевич — отговори Гарбуз, който съвсем доскоро беше секретар на районния комитет в Алтай край Бийск и не разбираше особено от строева работа. — Там разбират обстановката. — Комисарят посочи с прѣст нагоре. — Не зная дали разсъждавам правилно, но ми се струва, че днес е важно не равнението на редиците, а самият факт, че парадът се провежда. Немците са край Москва, крещят пред целия свят, че побеждават, а ние им показваме лакът с този парад! Хитлер ще получи удар от такъв сюрприз. Чудесно е измислено!

— Парадът, разбира се, е смело хрумване. Тук или печелиш всичко, или всичко губиш.

— Защо? — не разбра комисарят.

— Ако всичко мине добре — ще имаме полза. Ами ако бомбардират Червения площад?

Комисарят се намръщи, не отговори веднага.

— Аз мисля, че там — той пак посочи с пръст нагоре — са предвидили всичко. Няма да допуснат. С този парад, според мене, се занимава самият Сталин.

А редиците все вървяха и вървяха покрай тях бойците старателно удряха крак и се чуваше неравномерният тропот на замръзналите кожени ботуши.

На Червения площад излязоха на разсъмване. Ромашкин за първи път видя Кремъл не на картинка: позна назъбената стена, Мавзолея, високите островърхи кули и се учуди — звездите не бяха рубинови, а зелени — или бяха боядисани, или бяха закрити с калъфи. Над площада се спускаше студена влажна мъгла. В мрачното небе висяха аеростатите на въздушното заграждение и изглеждаше, че подпират с гърбове плътните сиви облаци.

— Времето е подходящо, облачно е — не е за самолети — каза радостно Карапетян.

— Ти бил ли си по-рано на Червения площад? — попита Василий.

— Бил съм. Чичо ми работеше в Наркомата на вътрешните работи. Водеше ме на манифестациите. Тук по-рано нощем всичко сияеше като през деня. А денем ставаха такива работи — не може да се разкажат!

— А защо не са махнали чувалите? — учуди се Василий, като посочи реда чували до катедралата Василий Блажени.

— Чудак, та те специално са ги докарали, за да оградят паметника на Минин и Пожарский, да не го повредят при бомбардировка.

— А ако започнат да бомбардират нас? Представяш ли си каква бъркотия ще настъпи?

Куржаков, който стоеше до тях, каза:

— Престанете да дрънкате в строя!

Воинските части пристигаха и се строяваха на отредените им места, червеноармейците пушеха с разрешението на командирите си, синкав дим се виеше над строя.

Заваля сняг. Отначало падаха дребни снежинки, а после се посипаха все по-плътни и по-плътни. Василий, Карапетян и сигурно всички участници в парада си помислиха с радост „Бомбардировка няма да има“. Облекчението се дължеше не само на това, че отпаднаше

опасността за тях самите, за собствения им живот. Всеки разбираше, че това не е обикновен парад. Той трябваше непременно да се състои.

Има в живота дни и часове, когато човек усеща, че ето това, което става сега край него, е историята. И сега, щом засвири и започна да бие Кремълският часовник, сърцето на Василий затуптя, сякаш там, в гърдите му, а не на кулата звучеше тази музика и ехтеше камбанният звън на историческото време. Василий искаше да запомни всичко, което вижда и чува, всичко, което става на площада. Той разбираше, че това ще остане във вековете.

В осем без пет по Червения площад премина шум като вятър през гората. Ромашкин гледаше надясно и наляво и се опитваше да разбере какво става. Стоящият до него Синицин го сбута в ребрата:

— Не гледаш където трябва. Гледай Мавзолея!

Ромашкин погледна към мраморната пирамида в центъра на площада и замря: там, в редицата фигури в палта с каракулени яки, той видя Сталин, облечен с познатия от снимките шинел и сукнена зелена фуражка. „Сталин! — мярна му се в главата. — Да си беше сложил шапката, ще замръзне с тази фуражка.“

Часовникът на Спаската кула заливаше площада с мелодичен звън. Генералът, здраво седнал на коня, изведнъж викна нещо и препусна напред. Откъм Спаската кула към него се приближаваше друг ездач на кон с бели крака. Снегът валеше и не можеше да се разбере кой е той. Преди ездачите да се доближат съвсем, отново над строя на войските като вятър по върховете на, дърветата се понесе шепот: „Будьони! Будьони!“

Будьони спря пред техния полк за поздрав и чак тогава Ромашкин видя маршалските му звезди и черните му щръкнали мустаци. Още никой не беше произнесъл реч, началниците все още обикаляха строя на войските, а Ромашкин просто го раздираше желанието да викне „Ура!“ Сърцето му силно биеше. Виеше му се свят, беше опиянен от тържествения момент. Ето за такава война си беше мечтал той — всичко беше красиво, величествено, грандиозно!

Най-после от другия площад, иззад ъгъла на червеното кирпичено здание като лавина се понесе: „Ура!“ Василий с пълни гърди вдиша въздух изчака могъщият възглас да достигне квадрата на неговия полк и викна с всичка сила, но не чу гласа си. Общият вик „Урааа!“ се понесе над строя заедно с гласа на Ромашкин и отмина

нататък. После този вик връхлиташе отново строя и нито веднъж Василий, макар и да се стараеше, не успя да чуе своя глас.

Междувременно Будьони се изкачи на Мавзолея. Сталин го изчака, погледна часовника си и едва забележима усмивка се мярна под мустаците му. Без да се обръща към никого, но убеден, че всичко, което каже, ще бъде изпълнено незабавно, Сталин каза:

— Включете всички радиостанции на Съюза. — И направи крачка към микрофона.

Слушайки Сталин, Ромашкин, целият превърнат в слух, се беше навел с цялото си тяло напред към Мавзолея.

Сталин говореше не много силно и произнасяше фразите бавно, сякаш диктуваше на машинописка. Ромашкин си помисли даже, че Сталин говори прекалено бавно. Той сякаш подчертаваше всяка фраза. Изговаряше думите на руски език правилно и без затруднение и само в ударенията, в повишаването и снижаването на тона се промъкваше грузински акцент.

Василий проклинаше и снега, който стана по-гъст, и не му даваше възможност да разгледа Сталин. „Нищо надяваше се той — ще го разгледам, като минем покрай Мавзолея.“

Сталин говореше за това, колко трудна е била борбата с враговете през годините на гражданската война — Червената армия току-що се е създавала, не е имала съюзници, оказвали са натиск четиринадесет държави. Ленин тогава е водел масите и ги е вдъхновявал за борба с интервентите.

„Духът на великия Ленин и неговото победоносно знаме ни вдъхновяват сега в Отечествената война така, както преди двадесет и три години.

Нима има съмнение, че можем и сме длъжни да победим немските завоеватели?

Другари червеноармейци и моряци, командири и политработници, партизани и партизанки! Целият свят гледа на вас като на сила, способна да унищожи грабителските пълчища на немските завоеватели. Поробените народи на Европа, паднали под игото на немските завоеватели, гледат на вас като на свои освободители. На вас се пада велика освободителна мисия. Бъдете достойни за тази мисия! Войната, която водите, е освободителна, справедлива война. Нека ви вдъхновяват в тази война мъжествените

образи на нашите велики прадеди Александър Невски, Дмитрий Донской, Кузма Минин, Дмитрий Пожарский, Александър Суворов, Михаил Кутузов! Нека ви води победоносното знаме на великия Ленин!“

И Ромашкин отново викаше „ура“, опиянен от усещането за огромната сила на своята армия, чиято частица е той самият, от радостта, че е роден, живее и ще защитава такава велика страна, че участва в такива грандиозни събития.

Обикновено участниците на парада най-малко от всички виждат как протича самият парад. След командата „За тържествен марш!“ Василий забрави за всичко, освен за равнението: искаше му се неговата редица да мине най-добре от всички, да не се огъне, да не изостане. Той я поглеждаше и полугласно командуваше, докато не излязоха на последната права линия. Някъде в подсъзнанието му пулсираше мисълта: „Да разгледам Сталин, да разгледам Сталин“. Но когато закрачи със строева крачка, вдигайки високо крак, забрави и за това.

Изведнъж в котлето на някой от червеноармейците задрънча лъжица. Василий не чуваше оркестъра, желязното дрънчене в котлето му изглеждаше по-силно от всичко. Той изстина от ужас, стори му се, че дрънченето се чува до Мавзолея и разваля целия парад. В този момент Василий видя някакъв човек, той се извисяваше над площада и размахваше ту лявата, ту дясната си ръка. На Василий му се стори, че той търси къде е тази злополучна дрънчаща лъжица. Човекът се виждаше над главите на маршируващите и несъмнено търсеше виновника. Чак когато се доближиха до него, Ромашкин съобрази: „Та това е диригентът!“

Василий се сепна, хвърли поглед към Мавзолея, но вече беше късно — не успя да разгледа Сталин.

Ромашкин погледна Карапетян и Синицкий — те се усмихваха. Той също се усмихваше. Защо? Неизвестно. Просто на душата им беше хубаво, весело. Оказа се, че никой не беше чул дрънченето на лъжицата. Даже лицето на Куржаков просветна, зелените му очи се претоплиха, но като срещна погледа на Ромашкин, той се намръщи и се обърна настрана.

Майор Караваев спря полка на една тясна уличка зад Москва — река. От рота на рота се разнесе „Може да се пуши“ и виолетов дим се

издигна веднага над шапките, покрити със сняг. Отзад на Червения площад още свиреше оркестърът — парадът продължаваше.

Четири девойки с червеноармейски униформи вървяха по тротоара. Карапетян не можеше да изпусне случая да се запознае. Той се качи на тротоара, козирува бодро и каза, игриво повдигайки черните си вежди:

— Разрешете да се обърна!

— Ние трябва да искаме разрешение — вие сте старши по звание — каза синеоката. Нейните светли къдрици се подаваха изпод шапката. Другите девойки се засмяха. Само една снажна, стройна девойка с тънки вежди и кафяви очи остана сериозна и повече от другите се хареса на Ромашкин. Синицки и Сабуров отидоха да подпомогнат Карапетян, а Василий се приближи до строгата девойка:

— Здравейте. Как се казвате?

— Смятате ли, че сега е подходящо време за запознанства?

— Защо пък не?

— Във всеки случай нашето запознанство е излишно.

— Защото заминавам за фронта ли?

Девойката го погледна тъжно в очите и неясно отговори:

— Ние никога вече, няма да се срещнем. — И добави, за да не го обиди: — Не защото могат да ви убият. Просто тези запознанства са ненужни сега.

Тя помълча и явно опасявайки се, че лейтенантът неправилно я е разбрал, каза:

— Казвам се Таня.

— Къде живеете?

— Тук, в гората край Москва. Пуснаха ни за празника в къщи, аз съм московчанка. Ние също скоро ще заминем за фронта.

— Може би там ще се срещнем?

Таня поклати глава.

— Едва ли.

От началото на колоната се разнесе:

— Свършвай с пушенето! Строй се!

Прекъснаха се смехът и веселият разговор на лейтенантите.

Ромашкин се сбогува с Таня. Той остана с убеждението, че тяхната среща не е била случайна, че в нея се крие някакъв смисъл и че тя обезателно ще има продължение.

— Кажете номера на полевата си поща — бързо, вече от строя помоли Ромашкин.

— Недейте, не е нужно — ласкаво каза Таня и му махна за сбогом с ръка в зелена, ръчно плетена ръкавица.

Полкът на майор Караваев се качваше в ешелона. Артилерията, щабът и тилът на полка бяха изпратени още през нощта, замръзналите, покрити със скреж скърцащи вагони всички дишаха и пушеха и скоро стана горещо. Червеноармейците все още говореха за парада, но най-много говореха за Сталин.

— Казват, че той е риж, сипаничав и, едната му ръка е изсъхнала — тихо каза Опльоткин на съседа си Кружилин.

— Знаеш ли какво може да ти се случи за такива разговори? — възмути се Кружилин. — Знаеш ли къде могат да те пратят за това?

— Че какво толкова съм казал? — ежеше се явно уплашеният Опльоткин.

— Бива ли така да се говори за другаря Сталин?

— Как „така“?

— Ами така, като тебе. Разбирам вчера да беше дрънкар такава работи. Нали аз самият го видях? Как ще е сипаничав? Изобщо не е сипаничав. И не е риж. И си има две ръце. Защо дрънкаш?

— Ама че чудак. Каквото съм чул от хората, това и казвам.

— От хората! Да не би да ме изпитваш? — с недоверие попита Кружилин.

— Че какво ще те изпитвам, да не си жена случайно. — Опльоткин се засмя напрегнато и се отдалечи от опасния събеседник.

Влакът летеше, без да спира. Зад прозореца се мяркаха красиви вили, весели названия на гари.

Във вагона мина политръководителят, който раздаваше наляво и надясно вестници, сякаш ги сееше. Червеноармейците зашумяха. Всеки започна да чете на любимата си страница, както беше преди войната: някои обичаха четвъртата — произшествия, театрални новини, други — уводната, трети захващаха от средата — какво става на полетата и в заводите. Не, сега всички започваха от бюлетина на Съветското Информбюро.

„Сутрешно съобщение от 7 ноември.

През нощта на 7 ноември нашите войски водиха боеве с противника на всички фронтове.“

„Лоша е работата — помисли си Ромашкин. — След такива съобщения обикновено пишат, че Червената армия е отстъпила, а малко по-късно съобщават: «Отстъпихме Киев», «Отстъпихме Минск», «Отстъпихме Харков».

«В резултат на бойните действия за един час частите на др. Василенко и др. Кузмин, действащи на Южния фронт, унищожиха и повредиха 60 немски танка и над два батальона пехотинци на противника.»

«Хубава работа са свършили — забеляза Василий. — Ех, да можех и аз да стрелям заедно с тях! Но нищо, фронтът е близо. Скоро и аз ще пострелям срещу фашистите.»

«Стрелковото подразделение на младши лейтенант Румянцев, действащо на Южния фронт, се оказа обкръжено от 60 вражески танка. За едно денонощие бойците унищожиха с ръчни гранати и бутилки със запалителна смес 12 танка на противника и излязоха от обкръжението.»

Румянцев ли? Да не би да е от нашия курс! Май при нас имаше човек с такова име. Напълно е възможно Румянцев да е стигнал до Южния фронт и да се е отличил още в първия бой. Но как е успял да отблъсне 60 танка, щом е командувал взвод? Та това са по два танка на човек! Всъщност може да е командувал и рота. Ротният, да речем, е загинал, а Румянцев е поел командуването. Смелчага! Къде ли пишат за московското направление? Ето...“

„Минохвъргачите от частта на командира Голубев, действаща на малоярослаецкия участък на фронта, на 5 ноември унищожиха един батальон от вражеската пехота и батарея немски минохвъргачки.“

„Не е кой знай какво. Значи и тук нашите отстъпват“ — реши Василий.

По-нататък се говореше за тружениците от тила и за това, че за тях се говореше именно в бюлетина на Информбюро, показваше, че работата в тила се приравнява към бойните дела на фронта. Червеноармейците оживено заговориха за новините, развълнувани запушиха махорката.

Изведнъж влакът рязко намали ход. Всички се люшнаха напред, после изведнъж — назад. Някъде звъннаха стъкла, някой извика:

— Ох, дяволите да те вземат! Къде се буташ с винтовката?

И веднага след това се чуха викове:

— Въздушна тревога! Въздушна тревога!

Отсечено и тревожно засвири локомотивът. Червеноармейците наскачаха от вагоните, затъркаляха се по снежния склон, надолу и се

затичаха към рядката гора, която се чернееше наблизно. Василий тичаше заедно с другите и викаше:

— Взвод, насам!

Бойците от неговия взвод, които се оказаха наблизно, се стараеха да се движат заедно с него.

Отзад се раздадоха няколко взрива, над главите им се разнесе закъснялото бръмчене на самолет. Василий дотича до гората и внезапно чу весел смях. Той не си беше поел още дъх и не разбираше кой може да се смее в такава страшна минута, по време на бомбардировка!

Ромашкин мина през заснежените храсти и изведнъж с изумление видя, че се смееха немци! Смееха се на тези, които бягаха от бомбардировката. „Те са вече тук? Как така? В обкръжение ли сме? Или сме вече в плен?“ — в объркване мислеше Ромашкин. Той измъкна с отчаяние пистолета си от кобура. „В кого от тях да стрелям?“ — не можеше да реши той. И накрая разбра всичко. Зад тясната линия на гората минаваше шосе, по което водеха малка група пленници. Именно те се смееха, като гледаха как руснаците бягат от немските самолети.

Това бяха първите фашисти, които видя Василий. Той се приближи, за да ги разгледа по-добре. Страхът му пред авиацията изчезна безследно, той напълно забрави за бомбардировката. Някъде отзад ехтяха взривове, а Василий гледаше с широко отворени очи смеещите се немци. Това изобщо не бяха страхливците, които той се канеше да убива с дузини, а здрави, със спортни фигури войници, с добре и по мярка ушити шинели, с хромови ботуши.

— Шнел, шнел, рус, лягай на земя, райхсмаршал Гьоринг ще ти направи капут! — викаше един синеок немец с дебел врат и рамене на атлет.

Останалите пак се засмяха високо.

— Ах, гадове! — изведнъж с хриптене в гърлото викна кой знае откъде взелият се Куржаков. Василий за момент видя пълните му с омраза очи с черни точки на зениците. Григорий мигновено извади пистолета си и стреля, без да се цели. Немците изведнъж паднаха на земята и замряха, сякаш всички бяха убити с един куршум.

Пред Куржаков изскочи лейтенант от конвоя, закри с тялото си немците и решително викна:

— Не бива, другарю! Не бива! — и веднага след това добави заплашително: — Вие ще отговаряте за това! Ще ви съди трибунал!

— Трибунал заради фашистите? Аз тебе, гадино.

Хванаха Куржаков за ръцете. Немците станаха от земята.

Сега те уплашено се скупчиха и тъпчеха на едно място. За щастие лейтенантът не беше уцелил. Старшият на конвоя се опитваше да разбере фамилията му и номера на частта. Но дошлият, привлечен от шума командир на батальона Журавльов каза:

— Отведи пленниците си по-далеч. Иначе ще ядосаш хората и всички ще ги избият.

И Ромашкин отново летеше в скърцащия вагон към фронта и жадно гледаше през прозореца. Във вилните зони, на открито в полето, в горичките и дворовете на заводите — навсякъде се бяха разположили войски — зенитни, танкови и артилерийски части, покрити с брезент автомобили и каруци. „Толкова хора имаме, толкова техника! И само шепа пленници! Какво става? Защо ни побеждават?“ — с болка в сърцето мислеше Василий.

След бомбардировката пътуваха малко. Не успяха да се стоплят и ето го фронта. „Слизай!“ В гората до линията старшините раздадоха боеприпасите. Ромашкин си напълни джобовите с нови красиви патрончета за своя ТТ. На същото място обядваха. Топлата супа и макароните им се сториха много вкусни на студа.

По-нататък продължиха пеша. Вече се чуваше тътенът на артилерийската стрелба. Боят се водеше съвсем близко отпред.

Полкът зае готови, вече изкопани от някого траншеи. Не успяха да се подготвят за отбрана, когато дотича някакъв възбуден свързочник и заговори припряно:

— Другарю лейтенант, в горичката има немци! Аз вървах по кабела, търсех къде е прекъснат. А той, гадината, стреля по мене. Добре, че не уцели.

— Къде има немци? — недоверчиво попита Куржаков. — Я не всявай паника!

— Ето, в онази горичка.

— Откъде са се взели там немци? Ние преди малко минахме през онази горичка.

— Та нали стреляха по мене?

— Колко са?

Свързочникът се поколеба.

— Аз видях само един.

— Лейтенант Ромашкин, вземи едно отделение и прочисти горичката.

Василий, макар и уморен през деня, беше винаги готов да се отличи. Той тръгна с отделението след свързочника, който продължаваше да бърби:

— Аз тъкмо излязох на полянката и той — бум! — по мене! Аз вървах по кабела.

Възрастен небръснат старшина артилерист посрещна Василий и групата му.

— За немца ли идвате, другарю лейтенант?

— А вие откъде знаете?

— Това е наш немец.

— Как ваш?

— Свалихме самолета му, а той скочи с парашут. И ето, държим го в обкръжение. Докато не си изстреля всички патрони, няма да го залавяме. Защо да погубваме хора? Той е тук наблизо, вижте. — Старшината направи снежна топка и я хвърли в храсталака от млади ели. Оттам се раздаде пистолетен изстрел. — Нека си изстреля всички патрони.

— Защо сте му пратили свързочника?

— О, значи ти бягаше? — засмя се старшината, като оглеждаше свързочника. — Не е така, другарю лейтенант. Той не вървеше по пътя, а през полето, ние не го забелязахме отначало. А когато хукна да бяга, го викахме, но той и нас, изглежда, взе за немци!

— Ето виждате ли, старшина, свързочникът е избягал и немецът може да се измъкне. Още повече, че вече се мръква. Трябва да го заловим сега. Сигурно ли е, че е сам?

Старшината потвърди.

— Разгърни се във верига! — изкомандува Ромашкин. — Стреляйте над главата! Ще го притиснем към земята, може да го заловим жив.

Червеноармейците защракаха със затворите, като недоверчиво поглеждаха лейтенанта.

— Да стреляме ли?

— Огън!

Изстрелите удариха по гората и звънкото ехо се разнесе надалече като ответен залп. Бойците тръгнаха към гората. Снегът скърцаше под ботушите им и ледената коричка се пукаше.

— Още ли да стреляме? — весело викна боецът, който вървеше по-близо до лейтенанта.

— Стреляйте де, какво питате, дошли сте да воювате?

Червеноармейците с явно удоволствие започнаха да стрелят безпорядъчно към гъсто растящите дървета.

Ромашкин не чуваше ответни изстрели и много се учуди, когато боецът, който питаше да стреля или не, изведнъж изохка и падна.

— Какво ти е?

— Нещо ме удари. — Боецът притискаше ръката си към бедрото, а когато я дръпна, тя беше в кръв.

— Ранен съм, другарю лейтенант — учудено и виновно каза той.

— Превържи се. Сега ще го хванем. Напред! — властно викна Василий, опасявайки се да не би раненият да повлияе на бойния дух на червеноармейците. — Напред! — И се затича към гъсталака.

— Лейтенанте, лейтенанте! — викаше старшината артилерист, като бързаше след него. — Не бива така! И себе си, и хората ще погубиш.

Но Ромашкин бе обзет от някакъв плам. Той се промъкна през ниските елхички и изведнъж видя пред себе си немеца. Дрехите на летеца бяха изпокъсани и на места обгорени, вятърът развяваше светлите му коси, в сините му очи нямаше никакъв страх. Патроните на летеца бяха свършили, иначе той щеше да стреля почти от упор. Сега немецът стоеше с нож в ръката.

Ромашкин викна на своите:

— Да не се стреля! — И сам се спря, без да знае какво да прави, как да го плени, след като той ще се отбранява с ножа.

Старшината артилерист скри усмивката си, приближи се до един от бойците и делнично каза:

— Я дай винтовката.

Хвана я като сопа и спокойно, сякаш беше правил това много пъти, се приближи до немеца и когато той замахна с ножа, го удари внимателно с приклада по врата. Немецът падна. Старшината каза великодушно:

— Сега го вземете.

До окопа влачиха немеца по земята, като го държаха под мишниците. Той още не беше дошъл на себе си. Ромашкин радостно доложи на Куржаков:

— Другарю лейтенант, вашата заповед е изпълнена. Немецът е заловен жив. Ранен е един боец.

— Кой? Къде е ранен?

— Ами аз даже не запомних името му. Като че ли е ранен в крака. — Ромашкин даже не се смути. Струваше му се, че всичко това

не е важно, главното е, че немецът е заловен жив! И то летец!

А Куржаков сякаш искаше да омаловажи бойната заслуга на Василий и продължаваше да разпитва пак за същото:

— Къде е раненият?

— Водят го. Изостана.

— Превързахте ли го?

— Да, превързахме го. Вие вижте немеца, може да е офицер.

— Какво ще го гледам. Жалко, че не я довършихте тази гнида. Сега ще нагъва в тила хляб, който по-добре да бяха дали на майка ти. Нито един от тия гадове не бих оставил жив.

А летецът междувременно дойде на себе си. Той седна на снега, огледа със зачервени очи бойците, които го разглеждаха с любопитство после изведнъж закри лицето си с изцапаните си със сажди ръце и зариди. На Ромашкин му дожаля за него. След малко немецът спря да ридае, скочи и започна да вика като на митинг някакви фрази. Ромашкин беше учил в училище немски — разбра няколко думи, улови и общия смисъл:

— Аз не се страхувам от вас, руски свини! Аз, майор Щранке, ви презирам! С мене неотдавна разговаря самият фюрер! Аз съм кавалер на Рицарския кръст! Аз не се страхувам от смъртта! Хайл Хитлер! Хайл! Хайл!

Ромашкин много се учуди на това поведение на пленника. Никой от руснаците не подозираше какъв крах изживяваше сега пилотът. Бедата беше даже не в това, че бяха свалили самолета му. Ето какво се беше случило съвсем неотдавна:

Рано сутринта Хитлер завъртя копчето на огромното полирано радио, което му беше подарък от фирмата „Телефункен“. Бодра, ритмична музика на руски военен марш изпълни стаята. На фона на музиката се чуваха глухи крачки на тържествено минаващ строй, донасяха се неясен говор и далечни команди.

Хитлер веднага разбра всичко и бързо закрачи към телефона. Нямаше време да ругае приближените си. Той заповяда да го свържат незабавно с щаба на групата „Център“, с фелдмаршал Бок. Като чу нечий глас, той се постара да запази спокойствие, за да не наплаши говорещия, което щеше само да затрудни работата, и сдържано каза:

— На телефона е Хитлер, свържете ме с командира на най-близката бомбардировъчна дивизия.

Отсреща отговориха „Тъй вярно!“ и известно време Хитлер чуваше откъслечни фрази, щракане и превключване на комутаторите. В тези секунди у него, сякаш превключвайки от скорост на скорост, се разгаряше гневът. „Мерзавци, лъжат не само червените, но и своите. Почакайте, ще ви дам да разберете!“

В слушалката се развика развълнуван глас:

— Къде, къде е фюрерът, аз не го чувам!

— Тук съм — каза Хитлер. — Кой говори?

— Командирът на дванадесета бомбардировъчна авиодивизия генерал.

— Вие сте магаре, а не командир на дивизия. Под носа ви руснаците правят парад, а вие спите като свиня!

— Но времето, мой фюрер... Времето е неудобно за летене. Вали сняг — замънка генералът.

— Добрите летци летят във всякакво време и аз ще ви докажа това. Дайте ми незабавно най-добрия летец от вашата дивизия!

Най-добрите летци бяха някъде далеч на полковите аеродруми. Генералът, гледайки слушалката, сякаш беше змия, повика с пръст офицера, който случайно беше в кабинета. Офицерът беше чул с кого разговаря командирът на дивизията и бодро се представи:

— Оберлейтенант Шранке на телефона!

Хитлер потисна гнева си и заговори твърде ласкаво. Той изобщо крещеше само на висшите военачалници, а с офицерите от средния и младшия състав беше винаги добър.

— Мой скъпи Шранке, вие вече не сте оберлейтенант, вие сте капитан, и даже не капитан, а майор. В ръцете си държа Рицарски кръст — това е вашата награда! Незабавно излетете и хвърлете бомба над Червения площад. За това ви моля аз, вашият фюрер. Никога няма да забравя вашата услуга!

— Незабавно излитам, мой фюрер! — възкликна Шранке и се завтече към изхода. В главата му се мяркаха светли картини: той хвърля бомби над Червения площад, фюрерът му връчва Рицарския кръст, ето той е вече генерал, фюрерът го посреща с усмивка, ето той е вече до самия райхсмаршал на авиацията Гьоринг, ето вече. Та нима може да се предвиди всичко, което ще последва, след като самият фюрер беше казал: „Никога няма да забравя вашата услуга!“

Като чу прашене в слушалката, командирът на дивизията я доближи до ухото си точно когато Хитлер го викаше:

— Генерале, генерале, къде се дяхахте?

— Аз съм тук, мой фюрер — с отпаднал глас каза генералът и си помисли с мъка: „Сега ще ме разжалва“.

— Генерале, давам ви един час да изкупите вината си. Ако не хвърлите бомби над Червения площад, ще ви разжалвам и ще ви сменя от длъжност. Незабавно излетете с цялото си съединение след рицаря, когото изпратих. Водете го сам. Лично! Чакам рапорта ви след завръщането. Толкова!

Новоизлюпеният майор Шранке след няколко минути беше вече във въздуха. Той видя как след него излитаха на тройки другите бомбардировачи. „Все едно, аз ще бъда пръв. Все едно, фюрерът ще запомни само мене“ — мислеше щастливо Шранке. Облачността беше плътна, наоколо не се виждаше нищо. „Нищо не се вижда — весело мислеше Шранке, — още по-добре за мене. Ще се движа по компаса и разчета за далечина.“ Той заповяда на щурмана да направи внимателно всички разчети за точно излизане на целта.

Шранке вече чуваше, виждаше, представяше си как по радиото, в киното, във вестниците ще славят рицарския подвиг на аса Шранке, който единствен успя да хвърли бомби над Червения площад.

Шранке не стигна до Москва. Неговият самолет заедно с още двадесет и пет бомбардировача беше свален на далечните подстъпи, а останалите се върнаха обратно.

Шранке не можа да понесе толкова много сътресения за такъв кратък срок: разговора с фюрера, наградата, чина „Майор“, надеждите за лъчезарно бъдеще, а сега изведнъж — плен и може би смърт. Всичко рухна, стана много по-лошо, отколкото преди разговора му с Хитлер. Шранке явно полудяваше, той ту крещеше истерично, ту плачеше. Накрая падна по гръб и се замята в конвулсии, на устата му изби сива пяна с кръв.

— Ама че психопат — объркано каза Ромашкин.

— Ето виждаш ли, а ти погуби боец заради него — упрекна го Куржаков. — Изпратете в тила ранения и този.

През нощта лейтенант Куржаков повика в своя наблюдателен пункт взводните командири.

— Съберете бойците. След 30 минути ще потеглим към първата траншея. Ще сменим тези, които са оцелели. Нашият участък е ето тук. — Куржаков показва на картата къде трябва да заемат отбрана ротата и всеки взвод. — Ще уточня на място. Е, братя, утре ще бъде бойното ни кръщение.

Ротите вървяха в мрака по разбития междуселски път, под снега се надигаха застинали буци есенна кал. Отпред беше тихо и тъмно, само понякога излитаха ракети. С приближаване към предната линия на фронта взривните ями ставаха повече — имаше широки и малки, стари, със замръзнала вода и съвсем пресни, черни отвътре. Дърветата приличаха на стълбове, клоните им бяха окастрени от парчетата снаряди. Двата черни димящи квадрата Ромашкин взе за къщички, в които горят печки, но това бяха ударени догарящи танкове.

Първата траншея се стори на Ромашкин празна. „Кой е воювал тука? Защо фашистите не вървят напред? Тук няма никого.“ Но след третия завой на траншеята срещна един червеноармеец на неопределена възраст с небръснато и явно отдавна невиждало вода и сапун лице. Ушанката покриваше ушите му, изцапаният с пръст шинел, целият покрит със скреж, приличаше на замръзнал чувал.

— Сам ли си тука? — учудено попита Ромашкин.

— Защо сам? Народът си почива. Ей там в землянката.

— Показвай къде сте. Дошли сме да ви сменим.

— Това е хубаво. Ще се оттеглим за формиране, значи. — Червеноармеецът отиде до плащ — палатката, отметна я и викна към черната дупка:

— Ей, народе, излизай, дойде смяна!

От блиндажа излязоха четирима души със замръзнали лица и мръсни шинели.

— Смяна ли? — попита единият. — Е хайде, приемай кой е старшият?

— Командир на взвода лейтенант Ромашкин.

— Командир на взвода редник Герасимов. Да вървим, лейтенанте да ти покажа участъка.

Василий тръгна с него по траншеята. Окопите тук не бяха като онези отзад — там бяха равни, изкопани сякаш по време на учения, а

тук — изровени от снарядите, на места полузасипани и полузаровени, с дълбоки дупки, които водеха към бруствера.

Герасимов вървеше, без да бърза, клатушкаше се като уморен селянин след тежка работа. Обясняваше на лейтенанта просто, като стопанин, говореше му на „ти“, сякаш не знаеше уставното „вие“.

— Мястото пред теб е равно, танковете минават свободно. Отдясно има овраг, там няма наши траншеи, тоест има междина със съседа. Сложи до оврага картечница за пехотата. За танковете са нахвърляни вече мини. Като започнат да бомбардират или артилерията почне да стреля, скрий хората в тези дупки — той показва дупките в предната страна на траншеята. — Когато танковете тръгнат над главите ви, там в дупките има запасни бутилки със запалителна смес. Само внимавай, хвърляйте ги нагоре с гърлото, че един наш се заля и изгоря вместо танка.

Като се върнаха в землянката, Василий искаше да начертае схема на отбраната и да я подпише: предад — приел, както ги бяха учили на курсовете.

— Това е излишно — каза Герасимов, — пък и аз нищо не разбирам от вашите схеми, другарю лейтенант. Позицията ти предадох. Ние я задържахме. Сега ти я дръж, докато те сменят. Е, сбогом.

— А къде е твоят взвод?

— Ето го, целият е тук. Преди три дена имахме и лейтенант, имахме и сержанти...

Герасимов махна с ръка и четиримата червеноармейци тръгнаха след него, като също се клатушкаха.

Василий гледаше след тях и не можеше да разбере как тези невзрачни, опушени от боя селяни не са пропуснали механизирания лавина от немци.

Василий разведе отделенията по траншеята, избра огневи позиции за картечницата, назначи наблюдатели. Помисли си: „Би трябвало да изпратя патрул, може немците да тръгнат през нощта“. Но като погледна загадъчната тъмна неутрална зона, реши: „Ще изпратя утре, ще се огледам къде какво е.“

Василий така и не можа да заспи до сутринта. Отначало дойде Куржаков, провери как са заели отбрана. После надзърна командирът на батальона — дългият слаб капитан Журавльов. Когато си отидоха, Ромашкин пак не си легна, през цялото време излизаше от землянката,

ослушваше се, вглеждаше се в мрака. Струваше му се, че фашистите могат да допълзят и да се хвърлят в траншеята.

Но отпред беше тихо. „Нима врагът е толкова близо, на това черно поле? — мислеше Василий. — Нищо, утре ще им дадем да разберат! Само да се пъхнат насам“.

Чак преди разсъмване, когато небето започваше вече да се синее, сънят повали Ромашкин и седнал в тъмната, опушена земянка, той се унесе.

Василий се събуди от оглушителен грохот. През плащ — палатката, която закриваше входа, се промъкваше утринна светлина. Там, отвън сякаш се рушаха планини, беше страшно да се излезе. Но Ромашкин извади пистолета си и все пак изскочи. От небето се носеше пронизващ вой, който сковаваше всичките му мускули и го караше да се притиска, към земята. Свил глава между раменете, Ромашкин намери в себе си сили да погледне нагоре. Там като черни птици слизаха надолу един след друг пикиращи бомбардировачи: Те бяха много — летяха в непрекъсната верига, после сякаш клякаха, хвърляха бомбите и рязко се вдигаха нагоре. Бомбите също виеха като самолетите. После тежко се удряха в земята и се взривяваха. Земята потреперваше, сякаш се огъваше от ударите, и се разпиляваше на черни конуси от огън и дим. А самолетите все виеха и виеха и се хлъзгаха надолу като по стръмна пързалка.

„Колко ли са? — помисли си Ромашкин. — Трябва да ги преброя.“ Той повдигна глава и разбра, че самолетите не са чак толкова много. Те бяха построени като вертикална въртележка, непрекъснато се въртяха и хвърляха бомбите не наведнъж, а на серии. На смяна на едната ескадрила дойде друга и също се завъртя, зави. Лютив дим от взривове, мирис на изгоряло и барут застла траншеята. Когато след бомбардировката ескадрилата отлетя, Ромашкин се намери да въздъхне с облекчение, но взривовете още дълбаеха и дълбаеха земята, тя все потреперваше и се издигаше на черни ветрила. „Откъде падат бомбите? Самолетите си отидоха“ — учуди се Ромашкин, но разбра: биеше артилерията.

Два снаряда попаднаха в траншеята. Някой зверски закрещя, но нов взрив заглуши вика му. „Доуби го — с пареща жал помисли Ромашкин. — Кой ли беше?“

Самотен уплашен глас изведнъж викна: „Танкове отдясно!“ Василий чак сега дойде на себе си и си спомни: авиацията бомбардираше, а артилерията обстрелваше, за да се придвижат насам танковете и пехотата. А той беше командир и не трябваше да ги пропусне. Още преди да види настъпващите — отпред всичко беше обвито в дим — Ромашкин викна:

— Готови за бой! Пригответи гранатите!

Ромашкин се страхуваше, но в него още не бяха угаснали желанието и стремежът да се отличи. „Сега ще им дам да разберат!“ Василий се огледа — кой ще оцени неговото мъжество? В траншеята нямаше никой, всички се бяха скрили по дупките. А кой викаше за танковете? Сигурно наблюдателите, аз им забраних да се крият в дупките.

Снарядите се взривяваха над траншеята, пръскаха земя и парчета метал или свистейки над самото му ухо, се взривяваха зад него и сипеха, наоколо пръст и черен сняг. Куршумите свиреха като непрекъснатата буря. Василий се страхуваше да погледне над бруствера, но се застави и се приповдигна.

На неутралната зона Ромашкин отначало не видя нищо, освен мръсно снежно поле, покрито с взривни ями като с шарка. „Ами къде са танковете? А, ето ги!“ Надалеч Ромашкин забеляза нещо като кибритени кутийки, които се движеха шахматно в три редици. Бяха много и изглеждаше, че всички се движат срещу взвода на лейтенант Ромашкин. Пехотата на врага още не се беше показала.

Взрив от снаряди оглуши Ромашкин. Той падна, но успя да види как в края на траншеята взривът откъсна от земянката гредите и те литнаха високо и леко, сякаш не бяха истински. Дим покри всичко. Ромашкин стана, клатушкайки се, и дотича до земянката. Това, което видя, го вцепени — хората, загубили своите очертания, бяха размазани по стените. В черните сажди имаше много червено и парчета от ослепително бяло. Ромашкин ужасен побягна оттам. Спъвайки се в убитите и ранените, той тичаше по траншеята и мислеше с отчаяние: „С кого ще воювам? Немците още не са се приближили, а взводът вече го няма!“ Чак сега Ромашкин разбра защо във вестниците пишеха за мъжеството на отделните бойци — ту някой артилерист останал сам до оръдието, ту картечар стрелял с две картечници, ту червеноармеец влязъл в бой с три танка. „Значи, с бомби и снаряди немците

изравняват нашите със земята и чак тогава тръгват в атака! Как ще воюваме с тях? Те идват в траншеите, когато тук почти няма живи! А къде е нашата авиация, артилерията? Защо не ни прикриват?“

Ромашкин погледна към небето — там кръжаха тъмни кръстчета, звукът на моторите не се чуваше поради артилерийската канонада. „Значи, авиация имаме!“ Пък и пред приближаващите се танкове през цялото време се разпръскваха черни фонтани от пръст. Един танк вече димеше и вятърът разстилаше черно-бял пушек над полето. „Значи и артилерията бие! Защо се паникьосвам? Хората ли са избити? — Ромашкин си спомни петимата войници, които неговият взвод смени. — Те устояха. Нима ние няма да издържим?“ Той тръгна по траншеята, като викаше:

— Който е жив, обади се!

— Аз съм жив — Опльоткин!

— И аз за сега съм цял, другарю лейтенант!

— Тук има живи! — викнаха от дълбоките дупки.

На Ромашкин му олекна. „Има хора. Има кой да воюва!“

Дотича запъхтян Куржаков, бързо огледа с упоритите си зелени очи Ромашкин, неутралната зона, танковете, траншеята. Той сякаш се беше подмладил и даже се усмихваше. Ромашкин никога не го беше виждал толкова весел.

— Е, как си тук? — весело попита Куржаков, сякаш между тях никога не е имало нито вражда, нито сбиване.

— Чакаме!

— Сега ще пристигнат. Много хора ли са убити?

— Половината взвод го няма вече.

— Това още нищо не е. При другите е още по-зле. — Куржаков престана да се усмихва. — Твоите приятели Карапетян, Синицки, Сабуров вече ги удари.

— Ранени ли са? — възкликна Василий.

— Убити. Е, хайде да се готвим за отблъскване на танковете. Бутилките и връзките с гранати да са под ръка. — Куржаков пак се усмихна и весело кимна към пистолета, който държеше Ромашкин. — Ти прибири това нещо. Вземи винтовката на убития. Тя стреля по-надалеч и в ръчния бой е по-надеждна. Странно, командирът стреля най-добре от всички във взвода, а по щат не му се полага винтовка. Е,

хайде, дръж се! Нито крачка назад! Ако има нещо, изпрати свръзка. — И Куржаков затича приведен обратно.

Ромашкин изобщо не можеше да си представи приятелите си мъртви. Струваше му се, че Карапетян го гледа някъде отдалече с черните си блестящи очи, до него се смее Синицки и мръщи русите си вежди Сабуров, а по простото му селско лице се разлива добрина. „Нима са мъртви? Как ли изглеждат сега? Неподвижни като тези на дъното на траншеята? Или като онези, размазаните по стените на блиндажа? Но за какво ми е да зная това? Тях ги няма вече, ето кое е непоправимото. Те не дишат, не се смеят, не съществуват.“

Танковете наближиха и по траншеята, освен немската артилерия и минохвъргачките, засвириха и снарядите на танковите оръдия — изстрел — взрив, изстрел — взрив — почти без пауза.

Василий взе винтовката на убития наблюдател, сложи пистолета си в кобура и се повдигна над бруствера. Къде е пехотата? Къде са тези гадове, които така му се искаше да убива?

След танковете едва различими, със зелени дрехи вървяха във верига автоматчиците. Те стреляха на откоси, като опираха автоматите в корема си. Ромашкин го хвана страх. Изплашиха го не танковете, не веригата пехота, а именно това спокойствие. Приближаваха се истински войници, а не страхливците от карикатурите по вестниците. Немците се движеха, като че ли отиваха на работа, и той разбра: те си знаеха работата и смятаха да я свършат добре.

— Готови за бой! — викна Ромашкин и опря винтовката на рамото си. — По фашистите — огън! — изкомандува той на себе си и на червеноармейците, които изскочиха от дупките на бруствера. Те вече бяха оценили това, че лейтенантът ги пази от артилерийския обстрел, и сега разбираха, че щом ги вика, не бива да се бавят.

Ромашкин все не можеше да хване в прицел зелената фигура — дали ръката му трепереше или земята. Недалеч удари снаряд, наложи се да приклекне. Тъкмо стана, по-наляво удари друг снаряд. Не успя да се изправи, когато точно над главата му мина по бруствера автоматичен откос. „Сега ще ни се изсипят на главите, нарочно не ни дават да се изправим“. Ромашкин пак викна:

— Огън!

И събрал всичките си сили, извади навън винтовката и започна да стреля почти без да се цели. Първата линия танкове беше съвсем

близо. Пехотата вървеше след третата. Танковете дрънчаха и скърцаха с веригите си. На Ромашкин му се струваше, че три машини са се насочили право към него. Той все пак не изгуби самообладание и изкомандува:

— Пригответи гранатите и бутилките!

И сам грабна от нишата тежка зелена бутилка. „Сигурно е от бира“ — мярна се в главата му. Той се изправи и видя чистите, лъскави звена на веригата. На Ромашкин вече не му стигнаха силите да хвърли бутилката, той някак изведнъж омекна и падна по корем. Танкът с ръмжене мина през траншеята, лъхна на изгоряло и със скърцане и вой продължи по-нататък. „В гръб е по-удобно, той няма отзад картечници“ — спомни си Ромашкин. Той се стараеше да оправдае секундната си слабост и се хвана за тази мисъл — излиза, че беше паднал, за да надхитри танка. Василий скочи и метна бутилката в мръсната, покрита със студ и сняг кърма на танка. Бутилката се счупи, чу се слаб звън на стъкла. Но пламъкът, който Василий очакваше да види, не избухна. Всички танкове от първата линия минаха невредими през траншеята.

„Какво стана? Защо танковете не горят?“ — в объркване мислеше Ромашкин.

С бръмчене се приближаваше втората линия танкове. През тяхното бучене се чуваха виковете на пехотата.

И тогава сякаш изпод земята изскочи Куржаков.

— Вие какво, дяволи окопни, заспахте ли? Защо пропуснахте танковете? — Като видя Ромашкин, той искрено се учуди? — Жив ли си? А защо пусна танковете? Ще те застрелям, гадино? — кресна Куржаков.

Не се палят. Аз хвърлих бутилка — виновно каза Ромашкин.

— Хвърлял си! Къде си ги хвърлял? — викаше Куржаков така, че жилите на врата му се издуваха.

Вкаменявайки се от ужас, Василий си спомни: „Бутилката трябва да се хвърли на кърмата така, че запалителната смес да влезе в мотора.“

— Какво си губя времето с тебе! — Куржаков грабна една бутилка и хукна право срещу танка, който излизаше при траншеята малко по-отляво. Ромашкин се хвърли след него също с бутилка. Куржаков пропусна танка, хвърли бутилката върху димящата кърма и

веднага залегна. Ромашкин хвърли своята бутилка и тъй като нямаше къде да бяга, падна върху ротния.

Куржаков веднага се разшава, отхвърли от себе си Ромашкин и започна да се смее.

— Какво ти става? — учуди се Ромашкин.

— Та бутилките не са гранати, няма да се взривят, а ние с тебе като двама глупаци веднага залегнахме. — Без всякаква пауза, старейки се да надвика шума на боя, Куржаков изкомандува взвода:

— По пехотата — огън! — И започна да стреля, като бързо движеше затвора на винтовката.

Като свърши пълнителя, Куржаков попита:

— Къде са картечниците ти, защо мълчат?

Василий се хвърли натам, където преди боя беше поставил картечниците. Най-близката се оказа на площадката, но картечарят, ранен и бинтован, седеше на дъното на траншеята. „Кога е успял да се превърже?“ — учуди се Василий и попита:

— Как си? Можеш ли да станеш?

— Мога — отговори картечарят.

— Тогава, какво става? Трябва да се води огън — каза Ромашкин, помогна на боеца да застане до картечницата и се завтече по-нататък.

Вторият картечар беше убит. Василий се прицели и започна да стреля по зелените фигурки. Те се запремятаха и започнаха да падат. Първата картечница също стреляше с кратки откоси и немската пехота залегна.

— Аха, не ви харесва! — възкликна Василий и започна да стреля, като се целеше в шаващите на снега фашисти.

Дотича весел Куржаков:

— Виждаш ли, работата потръгна! Гледай, нашият танк се разпалва.

Ромашкин се огледа и видя обхванатия от огън, лутащ се по полето танк. От друг танк с извита настрани кула излизаше гъст черен стълб дим. Отляво и отдясно горяха още пет машини: артилеристите добре се бяха потрудили.

Изведнъж снарядите се посипаха върху немците, залегнали пред траншеята. В паузите между артилерийската стрелба те започнаха да бягат назад от огъня към третата линия танкове, които, кой знае защо, бяха спрели. Внезапно откъм гората излетяха щурмовици с червени

звезди на крилете и се понесоха към немските машини. Непрекъснатите избухвания на взривяващи се бомби, литналите нагоре сняг, земя и дим обхванаха цялата неутрална зона. Скоро щурмовиците отлетяха. В полето димяха и пламтяха ударените танкове. В един от тях се взривиха снарядите, бронираната кутия се разпадна и от вътрешността ѝ се изтръгнаха ярките езици на пламъка.

— Дръж така! — каза доволен Куржаков и прибави: — Но имай пред вид, че трябва всичко да си правиш сам. Няма да командувам взвода ти вместо теб. — Обърна се и тръгна към своя наблюдателен пункт.

„Защо говори така? — помисли с мъка Ромашкин. — Тъкмо всичко се оправи, и пак ме обиди. Но, от друга страна, той е прав, без него всичко можеше да свърши лошо. Аз, глупакът, се сбърках, даже забравих как трябва да се хвърлят бутилките.“

До вечерта отблъснаха още една атака. Ромашкин чувствуваше безгранична слабост — не му останаха сили, даже шинелът му се струваше тежък. Спомни си: „Днес не сме закусвали, не сме обядвали, не сме вечеряли“. Спомни си и усети, че изобщо не му се яде. Пиеше му се. Да имаше силен, горещ чай.

Ромашкин обиколи оцелелите войници, преброи убитите и заповяда да ги отнесат в падината зад траншеята. Спомни си за ранените — те сами, без помощ се бяха оттеглили в тила. Той гледаше почернелите, отслабнали лица на червеноармейците и го порази приликата с онези, които бяха сменили. Сега и неговите бойци ходеха като онези уморено, клатушкайки се, шинелите им бяха черни от сажди и пръст. „Ето че и ние станавме общи работници на войната“ — помисли си Ромашкин и го обхвана тъга, че войната съвсем не е такава, каквато си я представяше.

Когато започна да се мръква, при Ромашкин дойде един свързочник.

— Командирът на ротата ви вика.

На наблюдателния пункт Василий се срещна с трима сержанти — това бяха новите командири на взводовете. Освен Ромашкин не беше останал жив нито един взводен командир.

— Стига съм идвал аз при вас — беззлобно каза ротният и Ромашкин разбра, че в трудните минути Куржаков е бил във всеки взвод. — Реших да ви извикам. Доложете за загубите.

Докладваха по реда на взводовете.

— Осем убити, четирима ранени — съобщи Ромашкин.

— Ранените обикновено са два пъти повече от убитите, а при тебе е обратно — каза Куржаков.

— В землянката един снаряд уби едновременно шестима — започна да се оправдава Василий.

— А ти къде гледаш? Хората по време на артилерийски обстрел трябва да се разпръснат по лисичите дупки, да седят. Ако има право попадение, ще убие един, а не като при тебе — наведнъж цяло отделение.

Куржаков реши да не се кара на лейтенанта в присъствието на сержантите, но все пак го поучаваше:

— Някои не се справиха с бутилките. Хвърлят ги, разбираш ли, а танковете не горят. Трябва да се хвърля по моторната част. По кулата или по веригите е безполезно.

В землянката приведен влезе командирът на батальона Журавльов:

— О, цялото началство е в сбор! Навреме съм дошъл! Е, как е, бащи командири? Нахранихте ли живите? Погребахте ли мъртвите?

— Храним и броим живите. Мъртвите няма закъде да бързат — отвърна Куржаков.

— Колко хора останаха?

— Две трети ще съберем.

— Колко танка ударихте?

— Два.

— Но в участъка на ротата, има седем.

— Петте ги изгориха артилеристите. Моите са два.

— Брой ги всичките.

— Че какво ще се получи — аз ще посоча седем, артилеристите също и в донесението ще бъдат четиринадесет. На кого е нужно това?

— Недей да умничиш — студено каза Журавльов. — Щом са унищожени седем, така и докладвай.

— Моите са два — упорито каза Куржаков и ноздрите му побеляха.

— Добре, математик такъв — сърдито каза капитанът. — Ето, получи картите. Днес ги изпратиха. Началникът на щаба ги занесе на

трета рота, а аз взех за вас. — Журавльов, шумoleyки с картите, започна да подбира листовете, като проверяваше маркировката.

— А тези за какво са? — попита Куржаков, като сочеше двата листа с покрайнините на Москва.

Журавльов разбра скрития смисъл на въпроса и отговори:

— За всеки случай.

— За мене такъв случай няма да има — каза Куржаков. — И на взводните ми не давай тези листове. Ще застрелям всеки, който отстъпи.

Той протегна листовете на командира на батальона. Журавльов за миг изгледа мълчаливо Куржаков, но все пак взе листовете.

Ромашкин се връщаше в своята траншея и мислеше за Куржаков: „Що за странен човек? По време на бой се усмихва, а когато има затишие, ръмжи на хората. Даже на командира на батальона отговаряше рязко“.

Ромашкин вървеше по скърцащия сняг, виждаше редките ракети на предния край на фронта и веригите от трасиращи куршуми. Мислеше си за това, че е получил бойно кръщение и сега работите ще тръгнат по-добре, че вече е истински фронтовак. Изведнъж една от веригите полетя право срещу него. Ромашкин не успя да залегне и огнената струя го удари в гърдите. Падайки, той усети как сякаш някаква оса се е впила и го жили вече някъде отвътре, близо до сърцето.

„Как така? Защо в мене?“ — учуди се Ромашкин. А осата жилеше толкова силно, че светлината в очите му помръкна.

Във взвода помислиха, че лейтенантът се е забавил при ротния. Куржаков смяташе, че Ромашкин отдавна спи в своята землянка. А телефон на взводния командир не се полагаше.

Ромашкин цяла нощ лежа на снега. Кръвта му изтече вкочани се. Натъкнаха се на него чак сутринта и го замъкнаха при взривната яма. Там, незакопани още, лежаха бойците, сплескани от попадението в блиндажа. Съвсем неотдавна Ромашкин ги гледаше, потрепервайки.

Куржаков дойде да види последния взводен от своята рота. Да, той постоянно ругаеше Ромашкин, демонстрираше му лошото си отношение, но в душата си го смяташе за най-способен от своите командири и сега беше искрено опечален от неговата смърт. Още

повече, че той вече беше научил лейтенант Ромашкин на някои неща. По-нататък щеше да бъде по-леко да се воюва заедно с него.

Куржаков разкопча горното копче на Ромашкин, за да вземе документите му, и долови слабия полъх на жива топлина. Ротният потърси пулса, не го намери и допря ухо до гърдите на лейтенанта.

— Къде сте го повлекли? — гневно попита Куржаков смаяните червеноармейци. — Жив е вашият командир! Носете го в санитарната част. Ех вие, братя славяни!

— Та той се е вдървил целият — виновно каза Опльоткин.

— Ти самият си се вдървил, жив човек мъкнеш в гроба. Носете го, бегом, може да оживее.

Ромашкин дойде на себе си и видя възрастна жена с бяла забрадка.

— Ето че дойдохме на себе си — каза тя.

Василий се учуди — откъде го познава тази жена? Май че тя го нарече едно време глупчо. Как ли е попаднала тука? А по-точно как той е попаднал при нея? Василий попита, като гледаше познатото лице:

— Вие ли плачехте във военното комендантство?

Тя кимна.

— Аз, мили, аз. Всички жени плачат в комендантството, коя изпраща жив, коя е получила съобщение за убит.

— Не, аз питам за двадесет и втори юни.

— Правилно — съгласи се жената. — Аз и този ден плаках.

Ромашкин разбра — тя се съгласяваше, защото той е болен, не, не е болен, ранен е. Той си спомни как веднъж баща му боледуваше и майка му кимаше за всичко, което той говореше, с всичко се съгласяваше. На тежко болните не се възразява, те не бива да се вълнуват. Значи той е тежък случай.

— Той още бълнува — каза груб глас наблизно.

Василий погледна — на кревата седеше човек по бельо.

— Не, не бълнува — учуди се онзи. — Гледа.

— Къде съм? — попита Ромашкин жената.

— В болницата, мили, в болницата.

— В кой град?

— В селището Индюшкино.^[1]

Ромашкин се усмихна.

— Смешно име.

— Смешно е, мили. Ти повече не говори. Не бива.

Ромашкин лежеше в полевата болница на двайсетина километра от предната линия на фронта. Тук имаше най-различни ранени: леко ранени — такива, които нямаше смисъл да се откарват в тила, защото след няколко седмици щяха да влязат в строя, и такива, които не можеше да се евакуират веднага — така наречените „нетранспортируеми“. Изкарваха ги от тежкото състояние и после ги изпращаха по-нататък. Ромашкин беше тежък случай не заради раната, а заради простудата и голямата загуба на кръв.

Скоро му стана по-добре. Сега вече не пропадеше в тъмната мека пропаст, през цялото време беше в съзнание. Измъчваше го само раздиращата гърдите кашлица. От тази кашлица раната гореше и кървеше. Възрастният военен лекар весело казваше:

— Просто учудващо! В мирно време човек с такъв букет — простреляни гърди и възпаление на белите дробове — щеше да се оправи най-малко за един месец. А сега след една седмица е вече здравеняк.

— Още една седмица и ще отиде на танци — усмихнато каза Мария Никифоровна — болногледачката от офицерската палата.

Когато военният лекар си отиде, болните се разприказваха. Василий познаваше само тези, които лежаха около него. Отляво беше капитан Городецки, як, едър, командир на батарея. И гласът му беше артилерийски — силен, звучен. Отляво лежеше нисичкият красив батальонен комисар Линтварьов, грижливо обръснат, с черни вежди и с вълнисти тъмни къдри. На Ромашкин му беше приятно, че този красив, сериозен и явно много умен комисар лежи до него. Комисарят правеше впечатление с учтивостта си. Той говореше с всички на „вие“, често казваше и „извинете“, „моля“ и „благодаря ви“.

Капитан Городецки беше груб, проглушаваше Ромашкин със своя оръдеен глас. Обичаше да се шегува, но шегите му не предизвикваха смях. Когато кашлицата разтърсваше Ромашкин, батареиният командир казваше:

— Ти зарежи тази работа, не се преструвай, все едно, ще те изпратят на предната линия. — И грижливо повдигаше Василий заедно с възглавницата, помагаше му да преодолее пристъпа. — И да кашляш, и да не кашляш, ще те изпратят в полка. Само вятърът ще те вее отзад.

До артилериста лежеше набит, широкоплещест танкист — старши лейтенант Демин. Русоляв, със светли вежди, даже през зимата с розово, сякаш изгоряло на слънцето лице, Демин беше неразговорчив, по цели дни четеше вестници и книги.

Другите обитатели на стаята Василий все още не познаваше. Някои от тях минаваха покрай него с патерици, но никой не разговаряше с Ромашкин.

Болницата беше разположена в зданието на училището. Командирската стая беше голяма, в нея се бяха събрали петнадесет легла. Вратата на стаята водеше към залата. Там като в казармата в

дълги редици бяха подредени нарове. Върху тях лежах червеноармейци по долни пожълтели ризи.

В командирската стая миришеше на лекарства и на засъхваща кръв. От общата зала лъхаше същата миризма, но още по-гъста, със забележим примес на гниещи рани и изпрани партенки.

От леглото си Ромашкин виждаше малката сцена в залата. На изкорубеното, олющено по краищата платно, висящо на сцената, беше нарисован селски пейзаж — брези, полета, селце на възвишението. „Също като моето училище — мислеше си Василий. — Сигурно са строени по един проект. На същата такава сцена получавахме дипломите си — Зина, Шурик, Ася, Витка. Къде ли са те сега? Трябва да напиша на Зина.“

Скарването между тях сега изглеждаше безсмислено. Василий помнеше как каза на Зина, че се кани да кандидатствува в авиационното училище и как обидено тя му отговори: „Искаш да живееш цял живот по команда — раз-два?“ Колко далеч остана всичко това! Василий не можеше да си спомни адреса на Зина. Улицата знаеше — „Осоавиахимовская“ а номера беше забравил. „Е, нищо, мога да го науча чрез мама.“ Ромашкин написа писмо в къщи веднага щом можеше да държи молива. „В следващото писмо ще помоля мама за адреса и ще напиша на Зина. Дано по-скоро дойде отговор. Как ли воюва татко? Не е ли ранен?“ Ромашкин си спомни войниците, които неговият взвод смени, спомни си как изглеждаха неговите бойци един ден след боя. „Нима и татко е такъв?“ Ромашкин не можеше да си го представи такъв. Баща му винаги ходеше с изгладен костюм, с вратовръзка — такъв интелигентен, както мама го наричаше на шега, „ръководен другар от градския изпълком“.

Вечерта в общата зала инсталираха киноапарат, закачиха екран и се приготвиха да дават филм. Зрителите лежах по леглата си. Командирите, които можеха да ходят, си донесоха табуретки.

Когато се готвеше проекцията, Ромашкин спеше, а Городецки и Линтварьов завършваха играта си на шах.

На Ромашкин му се присъни странен сън. Той стои на Червения площад, диригентът с бели ръкавици размахва ръце, а пред него отчаяно се бият Куржаков и онзи луд немски летец, когото Ромашкин залови. Немецът и Куржаков се бият със стиснати в ръце пистолети и ножове, грабват от земята камъни и се удрят с тях по главите. А

музиката все свири и диригентът маха с ръце в бели ръкавици. Василий се събуди. В стаята звучеше параден марш, а пред очите му беше Червеният площад с войските. Той не разбра веднага, че това е прегледът — парадът на 7 ноември. Най-после осъзна какво става и започна да се вглежда с любопитство. „Може би ще покажат и мене? Край нас се въртяха оператори.“ На екрана стояха войските, заснети някъде от високо, после показаха суровите лица на участниците в парада. Шапките и раменете им бяха покрити със сняг. Но себе си Ромашкин не видя.

На екрана Сталин четеше речта си. Той се виждаше до кръста, едър, на целия екран, с фуражка и шинел. Говореше спокойно и твърдо.

— Та тогава валеше сняг! — спомни си Ромашкин и каза изумен: — Защо на екрана го няма? И пара не излиза от устата на Сталин, а тогава беше студено. Аз бях там.

Сталин говори дълго, показаха цялата реч. Затова и Линтварьов, и Городецки, които, оставиха шаха, можаха да се убедят, че Ромашкин говори истината.

— Виждате ли, цялата войска е в сняг, виждате ли? Та аз имах цяла пряспа на шапката си. А край Сталин не прелита нито една снежинка. И пара няма. На студа обезателно трябва да има пара.

Линтварьов рязко се изправи.

— Вие, другарю лейтенант, говорете, но не се забравяйте. Защо се опитвате да породите някакви съмнения относно другаря Сталин? Вие, другарю капитан, чухте ли думите му?

Командирът на батареята се приближи към Василий, наклони се над него и глухо каза:

— Нищо не съм чул. Бълнува момчето, а, ти, комисаре, му приписваш политика. Лежи, лейтенанте, лежи спокойно. Сега ще ти дам водичка.

Ромашкин го разтърси кашлица, той застана от болка, но съзнанието му беше ясно.

— Не, аз всичко помня. Та аз бях там.

Командирът на батареята му намигна: мълчи, с други думи, не бъде глупак. И Ромашкин разбра.

Когато Линтварьов излезе някъде, Городецки каза:

— Ти бъди по-внимателен с такива изказвания. Че иначе ще те изпратят някъде надалече, в посока, противоположна на предната

линия.

— Защо вие винаги говорите някак странно за предната линия?

Городецки се усмихна, откри пожълтелите си от тютюна зъби и започна да разказва:

— Работата беше такава. Аз служех в Далечния Изток. Е, като започна войната, всички започнаха да молят да ги изпратят на фронта. А командирът на полка не пускаше никого. Пък това и не зависеше от него. А той беше хитър човек и обещавахе на всички: „Който се прояви добре и се окаже достоен, ще ходатайствувам да го изпратят на предната линия.“ Аз и още един командир на батарея, капитан Чикунев, се отличихме в стрелбите. Командирът на полка каза пред строя: „Ще ходатайствувам да ви изпратят в действащата армия“. И, разбира се, не изпълни обещанието си. Така се появи тази приказка: „Ще ходатайствувам да ви изпратят на предната линия“. Задълго се запомниха тези думи. И аз не мога да ги забравя.

Добрата Мария Никифоровна донесе на Ромашкин от селото домашно мляко, стопли го, сложи му мас и го пое, като казваше:

— Маса ще те излекува от болестта. А млякото е истинско. Не е на прах. В това на прах няма никаква сила. Налееш му вода — и това е, вода си е било, вода си и остава. Нима това е мляко?

На Ромашкин му беше приятна грижовността на Мария Никифоровна.

— Скоро ще стъпиш на крака — казваше тя, — ще ходиш на танци. Ще танцуваш фокстрот с мене, защото съм те излекувала.

Ромашкин се смущаваше, но подхващаше шегата.

— Ние с вас ще извъртим една румба, лелю Маня.

Болницата се попълваше с нови ранени. Стонове, псувни и викове се чуваха от голямата зала и класните стаи. Новодошлите внасяха в зданието свежестта на мразовития въздух. Но след ден-два всичко влизаше в старите релси. Мнозина от тежко ранените умираха — тях ги изнасяха. На тези, които оставаха живи, облекчаваха страданията. А въздухът се изпълваше с гнилия мирис на стари рани.

Ромашкин започна да се движи. Като прожектираха филми, той отиваше с табуретката си в общата зала, шегуваше се с младите сестри.

В неговата стая се появи нов съсед — старши лейтенант Хасанов. Беше му откъснато стъпалото, но той още не разбираше това

и молеше Ромашкин:

— Завий ми крака, мръзне.

Ромашкин разпитваше Хасанов за последните боеве:

— Ти къде беше, на кой участък?

— Истра знаеш ли? Там има язовир.

— Чувал съм.

— Него отбранявахме.

— На брега е по-лесно да се отбраняваш, не е като на голо място.

— По-лесно ли казваш? Че той е замръзнал, може да се ходи като по земята.

— Правилно. Ти говори спокойно, не се вълнувай.

— Как да говоря спокойно, като ни изблъскаха. Разбираш ли, през нощта се приближиха по леда, атакуваха и завзеха плацдарма. На този плацдарм ме раниха в рамото и в крака. Ти не видя ли, голяма ли е раната?

— Всичко е забинтовано — навеждайки очи, лъжеше Ромашкин.

— Е, нищо, ще оздравее. Та те, разбираш ли, се промъкнаха към нас по здравия лед, а ние, когато ги отблъскахме, вървахме в атака къде по парчета лед, къде плувайки между тях. Всичко беше разбито от нашите и немските снаряди. Ама че вода беше! До сега ми мръзне кракът. Завий го, моля те, бъди добър.

Ромашкин вече ходеше сам на превръзки и за лекарства, оставаше по-дълго в манипулационната, разговаряше ту с рижата, белокожа Рита, ту с чернокосата татарка Фатима. Мария Никифоровна сега през цялото време шеташе край леглото на Хасанов, шепнеше му нещо за танци, за топлия Ташкент, където скоро ще го евакуират, а там, в родината си, той непременно ще се стопли.

Дните в болницата се точеха еднообразно и скучно. Ранените, в по-голямата си част млади момчета, веднага щом започваха да се движат, търсеха развлечения. А какво можеше да се измисли между четири стени? Но все пак се забавляваха. На червеноармееца Посохин не му беше в ред стомахът, правеха му клизми. Щом влезеше в манипулационната за поредната клизма, няколко бойци заемаха всички кабинки в тоалетната. Посохин тичаше край вратите и с нарастващо безпокойство викаше:

— Братя, отворете. Момчета, бива ли така!

Цялата голяма стая се смееше с глас. После и Посохин се смееше, той беше добродушен момък. Както и да хитруваше, колкото и да се стараеше да се шмугне незабелязан в манипулационната, останалите го следяха и представлението се повтаряше.

На друг боец бяха сложили четка в ботуша и той, като си пъхна крака, уплашено закрещя. На трети бяха сипали хинин в компота и дълго чакаха да сръбне от тази смес... Надпреварваха се да ухажват сестрите и в това отношение се разгаряше опасно съперничество.

Събуждаха се рано и най-напред слушаха радиобюлетина на Информбюро, после с нетърпение чакаха вестниците. Батальонният комисар Линтварьов четеше последен. Даваха по един брой „Правда“ и „Красная звезда“ на стая. Командирите бързо преглеждаха фронтовите новини и когато вестниците се освобождаваха, Линтварьов ги прочиташе от първия до последния ред и си записваше нещо в дебелия бележник.

Понякога с него горещо спореше танкистът Дьомин.

— Е, край, немците се изтощиха! — каза веднъж Линтварьов, като прочете някаква статия.

— И кой го е определил това? — веднага откликна Дьомин.

— Обективният ход на събитията.

— А именно?

— Ето, цитират се откъси от немски вестници. Фашистите вече не съобщават за планомерни настъпления, а казват, че на Източния фронт свирепствуват студове, които не позволяват да се провеждат големи настъпателни операции.

— Е, и какво? — възрази Дьомин. — Правилно пишат — през зимата е по-трудно да се воюва, снеговете сковават маневрите. Още повече, немците не са свикнали с нашите студове.

Линтварьов чакаше спокойно танкистът да се изкаже, по ироничното му лице Ромашкин виждаше, че комисарят е подготвил солидно опровержение:

— Те не са свикнали със суровата зима, правилно казвате. Но къде е тя, зимата? Къде са студовете? По-студено от минус три, минус пет градуса още не е било! Зимата тази година закъсня. Така че времето е благоприятно за немците. А защо те крещят за студовете? Търсят оправдание за несполуките си. Значи са се изтощили!

Ромашкин не участвуваше в спора, но беше съгласен е Линтварьов — студове действително нямаше. Василий неведнъж беше излизал на двора да подиша чист въздух само по синия си бархетен халат.

— Много хубаво, че Совинформбюро е публикувало такава статия — убедено говореше комисарят. — Това е официален документ. Ще дойде време, историците ще отворят днешния брой на „Правда“ и ще видят, че не генерал Мраз е спрял немците, както твърдят те, а ние — Червената армия.

Ромашкин облече избелелия си стар халат и се приготви за разходка. Не за да се убеди, че няма студове — това беше поредното му тайно измъкване от сестрите.

Той слезе на първия етаж и излезе през вратата. Зави му се свят от чистия прохладен въздух и едва доловимия мирис на сняг. Василий всеки ден удължаваше разходките си и постепенно научаваше какво става в двора на болницата, къде какви служби има и какви отделения.

По-рано беше чувал удари на чукове в голямата плевня в далечния ъгъл на двора. Днес стигна и до тази плевня. Оттам излезе също такъв оздравяващ като него, облечен в топъл син халат, препасан с парче бинт.

— Що за работилница е това? — попита Ромашкин с надежда да си намери някакво занимание и да се пребори със скуката.

— Шием дървени ризи за нашего брата — отговори му той.

— Какво? — не разбра Ромашкин.

— Влез и ще видиш.

Василий надзърна през вратата, откъдето приятно миришеше на дървени стърготини и трески. В голямото помещение стояха подпрени в една редица до стената ковчези, сковани от прясно рендосани дъски.

Ромашкин се отдръпна.

— Не ти ли хареса? — усмихна се криво момъкът. — Има и друга работа. Иди ей там, в горичката, и ще видиш.

— Не бива да ходя толкова далече.

— Не е толкова далече — на двеста метра е. Сигурно си се канил да стигнеш до Берлин, но немците са ти съкратили маршрута — каза язвително той...

Ромашкин се обиди и си помисли за Линтварьов: „Ето какви разговори би трябвало да чуеш, комисарю“. Той каза:

— Дрънкало. Съвсем не мислиш какво говориш.

Оздравяващият се засмя.

— Нищо, ще бъдеш по-зъл. Полезно е.

Ромашкин си спомни за Куржаков. „Дали е жив? Той също през цялото време говореше за злобата. А по време на боя беше весел, даже се усмихваше. Мислех, че ще ме застреля заради танковете, а той даже ми помогна“.

След още три дена Ромашкин излезе зад оградата и стигна до онази горичка, където, той вече знаеше, има работа за оздравяващите. В горичката беше гробището.

Василий тръгна бавно покрай старите гробове, четейки имената. „Може би нашите момчета — Крапетян, Сабуров, Синицки — са погребани тук? Макар че едва ли. Нали не са били ранени. Тях ги убиха на място. Заровени са в някоя братска могила.“ Ромашкин изведнъж се стъписа, като видя своята фамилия. Прочете още веднъж: „Редник Ромашкин, П. Н.“ Нещо студено го полази от краката към сърцето. „Редник П. Н. — Пьотър Николаевич. Не може да бъде... Защо да не може? Хасанов лежа три дена и го изнесоха. Сега ще го сложат в онзи гроб, който копаят, и утре ще бъде написано: «Хасанов» Така и не разбра, че няма крак.“ Василий разбра, че както и да хитрува, както и да отвлича мисълта си, няма да избяга от бедата — това са инициалите на баща му — Ромашкин Пьотър Николаевич.

Василий хукна към болницата и връхлетя върху лекуващия лекар.

— Защо си такъв разчорлен? — попита лекарят, свикнал да го вижда спокоен.

— Не помните ли ранения Ромашкин? Един възрастен... Слаб, висок, лекували са го тук. Погребан е там. Инициалите съвпадат — П. Н., и на баща ми са такива. Разбирате ли?

— Успокой се. Сега ще проверим. Какъв чин има баща ти?

— Редник.

— Всичко е ясно. Аз не мога да го познавам — веднага ме прикрепиха към командирската стая. Да вървим.

В управлението на болницата влязоха в тясна стаичка с рафтове по стените. Там в папките се намираха лекарските документи на напусналите ранени.

— Вижте, ако обичате, на „Р“ — Ромашкин — помоли военният лекар една стара жена с очила.

В ръцете ѝ прошумоляха страниците около картончетата с буквата „Р“ а после тя издърпа една папка и я подаде на доктора. Той прелисти хартийките, със съжаление погледна лейтенанта и тихо каза:

— Да, това е той. Всичко съвпада — Оренбург, името, презимето, даже адреса. Екатерина Лвовна, дайте, моля ви, на лейтенанта един стол. Седнете, четете. Тук е казано всичко. Не мога да ви дам историята на болестта в стаята. Четете тук.

Василий отвори синята папка и прочете: „Фамилия, име, презиме — Ромашкин. Пьотър Николаевич, Година на раждане — 1905. Националност — руснак.“ Защо е необходима, тук националност? „Партийност — безпартиен — се мярна пред очите му. — Диагноза — пронизваща рана в гърдите с увреждане на сърцето.“ И аз в гърдите, и татко. Буквите се разплуха сякаш бяха намокрили хартията с вода и в същия миг Василий усети, че сълзите заливат очите му и вече се търкалят по бузите.

Остатъка от деня Василий прекара в леглото, заровил лице във възглавницата. Мария Никифоровна се суетеше около, него. Съседното легло беше празно, на мястото на Хасанов още не бяха сложили никого.

От този ден нататък Ромашкин започна да бърза за фронта. Неговата припряност беше продиктувана не от желанието да се отличи и да покаже смелостта си — не, той искаше да отмъщава за баща си. В гърдите му нещо се вкамени и той разбра, че за да му олекне, трябва по-скоро да се озове на фронта, да бие фашистите, да ги бие безпощадно.

Докторът казваше, че е необходимо да се лекува още половин месец, предлагаше му отпускат.

— Ще си отидете в къщи, ще се видите с майка си, ще ѝ помогнете да понесе мъката.

От срещата с майка си Василий даже се изплаши. Да се окаже в апартамента, където всичко ще напомня за баща му, и да знае, че той никога няма да се появи, му се струваше непосилно.

— Не, какво говорите, за каква отпускат може да става дума — хладно каза Василий. — Само на фронта!

Той всеки ден омръзваше на военния лекар, престана да ходи при сестрите в манипулационната, затвори се, отслабна.

През това време дойде писмо от майка му. Обхваната от страх за живота му и здравето му, тя разпитваше къде е ранен, как се чувства, може ли да има последствия? За баща му не пишеше нито дума. А съобщението за смъртта му беше получила от същата болница. Василий сам видя копието в онази синя папка.

„Щом мама постъпва така, значи й е по-леко“ — реши той и й отговори, че раната е нищожна, скоро ще се върне на фронта и ще й изпрати новия си адрес. Смъртта на баща му стана тайна, която знаеха и двамата. И всеки искаше да поеме върху себе си повече от тази мъка, за да облекчи страданията на другия.

[1] Индюшка — пуйка. ↑

На 16 ноември започна ново настъпление на немците към Москва.

В района на Яхрома, Солнечногорск, немците хвърлиха в атака много танкове. На един от участъците нашата отбрана беше разкъсана. През нощта в село Индюшкино нахълтаха немски танкове и пехота с бронетранспортьори.

Болницата спеше. Щом се раздадох изстрели и взривове, ранените, които можеха, наскачаха от леглата.

Лекарите и сестрите дотичаха от своите стаички, те припряно завързваха коланите на престилките си.

— Другари! — властно и високо викна батальонният комисар Линтварьов. Той спеше в центъра на общата стая. — Останете по местата си. Ранените се намират под защитата на международната организация „Червен кръст“. Медицинският персонал ще обясни на немците, че това е болница.

— Лошо познаваш немците! Те ще те благословят с друг кръст — каза един боец с патерици.

— Ако обичате, не ми говорете на „ти“, а се обръщайте, както е прието. Аз съм батальонен комисар и заповядвам на всички да запазят спокойствие.

— На долните ти гащи няма отличителни знаци, не се вижда, че си комисар — не преставаше боецът.

Намеси се лекарят и подкрепи Линтварьов.

— Правилно, другари, за ранените има международни правила.

Бойците бяха приучени към дисциплина — някои легнаха, други седнаха по леглата си. Леля Маня свали бялата си забрадка и си върза служебната кърпа с червено кръстче на челото.

— Къде е оръжието? — попита Ромашкин.

— В склада. Всеки, който пристига с оръжие, му го вземат и го слагат в склада.

— А къде е складът?

— Там, зад плевнята, в която правят ковчезите.

Капитан Городецки извади изпод възглавницата пистолета си и мълчаливо го пхна в пазвата си.

— Ех, напразно си предадох нагана — съжали русолявият танкист.

— Легнете, легнете — успокояваше ги Линтварьов. — Правете се, че не можете да ставате.

Долу на първия етаж хлопна вратата. Всички замряха и се заослушваха тревожно.

По стълбите затропаха тежки ботуши, зачукаха железните главички на пироните. Ромашкин сякаш видя подметките на подкованите немски ботуши.

Военният лекар тръгна към вратата, за да посрещне тези, които се качваха по стълбите. Сестрите уплашено се притискаха към стената. Изведнъж от вратата пръснаха стъкла и тя се отвори — бяха я ударили с крак. В залата нахълтаха немци с автомати в ръце, със зелени шинели и с рогати каски, покрити със скреж.

— Това са ранени — каза лекарят и препречи пътя на немците, като разтвори ръце.

Изтреця кратък откос и лекарят падна с разтворени ръце. Една сестра извика. И веднага автоматите застреляха, заплюха огън. Беличките сестри се плъзгаха по стените и падаха по пода. А немците косяха вече тези, които бяха скочили, и тези, които още лежаха по леглата.

Ромашкин се хвърли към перваза на прозореца, изби с крак рамката и скочи върху мекия студен сняг. След него изскочиха танкистът Дьомин и комисарят Линтварьов.

— Бягайте, братя, аз ще ви прикрия! — викна отгоре капитан Городецки и стреля в немеца, който тичаше напреко на Линтварьов и Дьомин.

Докато Ромашкин тичаше край стената към ъгъла на зданието, отгоре се раздадоха още няколко изстрела и той чу как отчаяно изпсува Городецки.

Зад дървената плевня тримата командири видяха тухлена постройка. Това сигурно беше складът. Но едва изскочиха иззад ъгъла, и ги спря властен вик:

— Стой, кой идва?

Часовоят седеше в окопчето и оттам стърчеше само заскрежената му ушанка.

— Свои — тихо каза танкистът.

— Какви свои? Къде е разводачът?

— Немците са пробили. Не чу ли стрелбата?

Часовият мълчеше. Той беше чул стрелбата, но не знаеше какво става и как да постъпи. Командирите пак се втурнаха напред:

— Дай ни оръжие — помоли Ромашкин. — Там немците убиват ранените.

— Не се приближавайте, ще стрелям! — Часовият щракна със затвора.

— Аз съм батальонен комисар, повярвайте ми, това не е провокация — властно каза Линтварьов. — Заповядвам ви!

Тогава се раздаде изстрел и куршумът изпищя над главата му. И тримата залегнаха в снега.

— Сега няма да ни допусне — тъжно и тихо каза танкистът. — Щом чу, че комисарят му заповядва, ще стои докрай. Ще извършва подвиг! — Танкистът се засмя истерично и веднага след това заплака истерично, започна да удря с юмруци по снега и да крещи възбудено: — Докога ще продължава така? Докога? През юни не ни позволиха да изкараме машините — имаше заповед да не се поддаваме на провокации. И какво? Много танкове изгоряха, преди да ги извадим. Ето, вижте този глупак, той също не се поддава на провокации!

Внезапно Дьомин скочи и тръгна срещу часовия с открити гърди:

— Стреляй, гадино! Стреляй По своите! Там немците убиват ранените, а ти...

Часовият стреля веднъж, два пъти, а Дьомин все вървеше. Най-после той стигна до окопа, наведе се, изтръгна винтовката и ритна часовия в лицето.

— Ах ти, мръсно! — закрещя боецът: — Трябваше да те застрелям. Та аз нарочно стрелях нагоре, за да ме обезоръжиш. Законът не позволява да те допусна до поста, нямам право.

Дьомин, без да встъпва в дълъг разговор, дотича до вратата, мушна приклада на винтовката в процепа и с два напъна изкърти катинара. Започна да търси оръжието и патроните, като си светеше с кибрит.

— Тука е — подсказа възрастният боец, който вървеше след Дьомин. — Ето, в тези сандъци са автоматите, а в онези — винтовките.

— А къде са гранатите?

— Гранати няма, вие ги оставяте на предната линия.

— А патрони?

— Патроните са съвсем малко. Трябва да знаете, устава: отивайки в лазарет, оставяш патроните на другаря си, на предната линия — поучаващо процитира червеноармеецът.

— Я млъкни, формалист проклет! — викна Дьомин. — Показвай къде са патроните.

— Ей тука. — Той отвори един сандък, в който матово блесна сива цинкова кутия.

Ромашкин грабна от сандъка един автомат — от него потекоха тежки гъсти капки солидол.

— Как можяхте така да ги намажете! — Ромашкин изпсува. — Тилови чучела безглави! — Той грабна някакви парцали и започна да бърше кожуха и затвора на автомата.

— Държавното имущество трябва да се пази — невъзмутимо го поучаваше боецът.

Той тичаше насам-натам по тъмните ъгли и се връщаше, като носеше ту шинели, ту войнишки рубашки.

— Обличайте се бързичко! Ето ботуши, шинели. Ще изпукате по бельо!

Едва успяха да се облекат, когато пред болницата се чу честа стрелба, забръмчаха моторите на танкове, рязко разрязаха мразовития въздух изстрелите на танковите оръдия, чуха се близки взривове.

Промъквайки се тихо, четиримата излязоха от плевнята и видяха своите танкове Т-34. Като стреляха след отстъпващите немци, танковете минаваха по централната улица на селището.

Ромашкин влезе тичешком след Дьомин и Линтварьов в болничната стая и в настъпващата утринна светлина видя страшно зрелище. Убитите лежаха в най-невероятни пози. Беше ясно, че всички те са се мятали, търсейки спасение, и така, в движение, ги беше настигала смъртта. Само военният лекар лежеше пред входа с разперени ръце и девойките медицински сестри бяха свити на топки до стената.

Пред входа на своята стая Василий прекрачи през труповете на двама немци и мислено отбеляза: „Городецки ги е застрелял. А къде ли е самият той?“

Капитанът лежеше до прозореца, край него имаше кални следи от ботуши и разпръснати празни немски гилзи. На пода до вратата

Василий видя леля Маша с разперени като на военния лекар ръце. Тя също бе застанала на пътя на немците, за да ги спре.

После в болницата дойдоха командирите на батальона, който беше отблъснал фашистите.

Линтварьов, който беше намерил някъде дрехите си, се яви в пълна униформа, приближи се до тях и строго каза:

— Другари, вие всички виждате това с очите си, ще бъдете свидетели. Трябва да съставим акт — това е нарушение на международния пакт. Това е варварско престъпление.

Един командир с овча полушубка го погледна мрачно и сухо каза:

— Не, ние не сме свидетели. Ние сме съдии, на нас не са ни нужни никакви актове. Ние ще убиваме безпощадно тези гадове.

Те си заминаха. А Линтварьов попита Ромашкин и Дьомин:

— Да го съставим ние с вас?

— Я върви по дяволите! — грубо каза танкистът.

— Вие, ако обичате, не се забравяйте, другарю старши лейтенант — срязва го Линтварьов. — Аз съм старши по звание.

Но танкистът, без да го слуша, излезе от стаята.

Ромашкин извади от нощното шкафче самообръсначката си, планшетката, писмото от майка си, акуратно подреди всичко и тръгна към склада да търси облеклото си. Когато в пълна униформа се върна в болницата, там въвеждаха ред някакви непознати медици.

— Вие от тукашните ранени ли сте? — попита жената военен лекар, която приличаше на арменка.

— Аз вече се изписах. Само документите да ми дадете — излъга Ромашкин.

След един час той получи документите си, направление за офицерския резерв на армията, продоволствен атестат и храна за път — парче сух салам, две солени риби, парче стара сланина, половин черен хляб и малко захар във фунийка от вестник.

Той тръгна към края на гората, където бяха построени в редици братските могили. Постоя пред пирамидката, на която бяха написани неговата фамилия и инициалите на баща му. Помисли си: „Сега, татко, до тебе ще легнат леля Маня, капитан Городецки, доктор Макушов, Рита и Фатима — нашите сестрички.“ На Василий му беше жал за тези внезапно загинали хора, от които беше видял само добро. Но от това,

че те ще бъдат погребани до баща му, му ставаше не по-леко, а някак по-спокойно за баща му.

— Сбогом, татко. Сбогом, другари... — каза тихо той и тръгна към покрайнините на селището, към пътя, по който сновяха коли и скърцаха на снега талиги.

Василий тревожно се вслушваше, в себе си — няма ли да му се отрази тичането бос по снега и то само по бельо? Но вътре в гърдите му и особено в главата му беше празно — нито температура, нито топлина, сякаш там бяха останали студът и тишината, които той завари в болничната стая при разстреляните. Само някъде в дъното на душата му възникна ново чувство — остро, изгарящо, болезнено, — което по-рано не беше усещал в себе си. Как се казваше това ново чувство, Василий не знаеше. На какво приличаше? И изведнъж той си спомни Куржаков — как той се биеше, как в изстъпление удряше всичко, което му попаднеше под ръка. Ето, и Василий искаше сега да бие немците, да стреля в тях, да ги пробожда с щика си, да ги души с ръце, да ги хапе със зъби. „Това е омраза!“ — разбра Василий и даже се спря, за да се вслуша в нея и да усети по-добре нейното парене.

В хода на контра настъплението на Червената армия от 6 декември 1941 година на хитлеристката армия за първи път беше нанесено съкрушително поражение. Немско фашистките завоеватели бяха изгонени напълно от Московска, Тулска и много други области и райони. Бяха освободени от противника над единадесет хиляди населени пункта, в това число над шестдесет града.

По полетата на Подмосковието чернееха, изгорели танкове, обърнати автомобили, обезобразени оръдия и снежната виелица постепенно ги замиташе, и тях, и хилядите вражески трупове.

Но в боевете и нашите войски понасяха големи загуби.

Полкът, в който се завърна след болницата Ромашкин, беше съвсем изтощен. Оределите батальони се бяха укрепили в откритото снежно поле между две изгорели селца, бяха се окопали в замръзналата земя и се отбраняваха в очакване на по-нататъшни разпореждания.

Дойде новогодишната нощ. Виеше вятърът, шумеше виелицата. На небето вместо луна светеше някакво бледо нейно подобие — като мазно петно върху сива опаковъчна хартия.

Василий Ромашкин отмести коравата, тропача на студа плащ — палатка и тръгна от блиндажа към траншеята. Постоя там, сврял глава в топлата яка на полушубката, почака, докато очите му свикнаха с мрака. Спокойно и с разбиране огледа неутралната зона. Полегатите склонове се спускаха от нашата страна и от страната на немците към вълнистата линия храсталаци, които растяха край рекичката, скрита под леда.

Беше мъгливо и тихо. Виелицата се промъкна до траншеята и с леко съскане хвърли втвърден сняг в лицето му. Ромашкин само се опита да го издуха, но и така не си извади ръцете от джобовете: в джобовете му още имаше домашна топлина.

Дежурният картечар, Ефремов, възрастен човек, надзърна от завоя. Шинелът му отпред беше изцапан с пръст — наблюдавайки неутралната зона, той се беше притискал към стената на траншеята. Като видя командира, той не без умисъл започна разговор с помощника си.

— Нещо дълго не ни носят днес яденето.

— Празнуват сигурно и са забравили за нас — весело и звънко отговори младото войниче Махоткин. — Нова година е — сам бог е

наредил да се празнува.

— Не може да се случи такова, нещо — спокойно възрази с пресипнал от студа глас Ефремов. — Ако ти беше там, можеше и да забравиш. Ти си развейпрах. А ротният командир не може да ни забрави.

Василий също беше гладен и добре разбра войниците.

— Обаждах се по телефона — каза той, без да откъсва очи от неутралната зона. — Отдавна са тръгнали. Къде са отишли, по дяволите?...

Картечарите не отговориха нищо, само Махоткин намигна на Ефремов, което явно означаваше: „Всичко е в ред. Разбрахме каквото искахме.“

А Василий гледаше немските ракети, които нарядко лениво излитаха, и си мислеше своето: „Казват, че това, което си намислиш на Нова година, се сбъдва. Е, какво желание имам? Какво да си намисля? Да не ме убият? Днес и при нас, и при немците всеки си мисли това. Но това не значи, че всички ще останат живи, нали? Не, трябва да си намисля нещо по-реално.“

Спомни си как преди няколко месеца се стремеше към фронта, страхуваше се, че няма да може да се отличи — войната скоро може да свърши и тогава няма да види нито ордени, нито медали. А как му се искаше да получи „Червено знаме“!...

Досрамя го за себе си. „За какво съм мислел, аз глупакът! На хората им се късаха сърцата, като изпращаха близките си на фронта, а аз...“

Василий даже плю от досада и тръгна да провери постовете.

Портовете бяха три. Единият го видя — това бяха картечарите. Другият беше в самия край на траншеята, на десния фланг. Третият — на левия фланг.

Блиндажът, от който излезе Василий, се намираше по средата — на него се опираше дъгата на траншеята като хвърлена на земята кобилица. А възвишението, заобиколено от всички страни с полета, приличаше на питка. Тя беше далеч пред позициите на батальона и войниците, които я заемаха, трябваше първи да открият противника, ако той се движи напред, да го задържат и да дадат възможност на батальона да се приготви за отпор. Затова и възвишението, и

лейтенантът с двадесетте войници, които се бяха окопали тук, бяха предна охрана.

През деня нито свои, нито немци можеха да дойдат или даже да допълзят дотук. Затова пък през нощта можеха да се промъкнат от всички страни — пред траншеята нямаше нито минни полета, нито бодлива тел. Единственият тънък нерв, който свързваше взвода с главните сили на батальона, беше черната нишка на телефонния кабел. Той беше опънат направо върху снега и сигурно добре се виждаше с бинокъл от противниковата страна, затова немските минохвъргачи от нямане какво да правят често прекъсваха кабела. Тогава взводът за дълго оставаше откъснат, защото свързочниците не излизаха по светло в полето — знаеха, че ги причакват немските снайперисти.

... Към последната извивка на траншеята Василий се приближи дебнешком. Като надзърна иззад завоя, той видя часовия, който беше застанал гърбом към него.

— Спиш ли?

— Може ли да заспи човек — мрачно каза часовият. — В стомаха ми като че ли свирят на латерна. Аз ви чух, другарю лейтенант, още когато разговаряхте с Ефремов. На студа се чува надалече... Къде са нашите бакари, другарю лейтенант, защо не са донесли яденето?

— Тръгнали са. Скоро ще дойдат...

На другия, на левия фланг редник Бирюков също не спеше, и също попита за яденето.

Василий успя да отговори, стрелите на трасиращите куршуми прелетяха над главата му, изплюяха над ухото му като камшик на цирков дресьор. Лейтенантът и войникът се наведоха: картечен откос разпра бруствера и ги посипа с парчета пръст и сняг.

— Я ги виж ти! — каза Бирюков.

Василий за миг си представи немския картечар със зеленикав шинел, с каска, представи си картечницата с дебел, дупчест кожух на цевта, колчетата с различна височина, или стъпаловидната дъсчица под приклада на картечницата. По всички важни цели картечарят се беше примерил по светло, за всяка беше забил под приклада колче или беше направил разрез на дъската. И сега, през нощта, беше сложил приклада върху тези подпорки и в тъмнината удряше точно по целта. Ето как удари по бруствера, ако си беше показал главата, веднага щеше да я надупчи.

Като си представи картината с всички подробности, Василий недоволено каза на войника:

— Видя ли какво прави немецът, а ти можеш ли така? Бирюков погледна учудено командира си, усети официалната му строгост, поправи колана си и изтупа пръстта, с която, както и на Ефремов, беше изцапан отпред шинелът му. Без да отговори нищо и без да се отличава с особена школовка, той все пак се изправи, като се стараеше да застане „Мирно“.

Василий обърна внимание на краката на войника, полуразкрасени под замръзналия шинел, спомни си своите умели и стройни другари от училището и сърдит упрекна Бирюков:

— Строевак!... Какво мълчиш? Можеш ли, питам, да стреляш като него?

Войникът започна да тъпче на едно място и виновно отговори:

— Та нали ги бием, другарю лейтенант.

— Че ги бием, бием ги, ама къде? Край Москва, а Смоленск е там, зад гърба на онзи фриц.

— Другарю лейтенант, та немецът, ако го праснеш изневиделица по главата, какъвто и да е здравеняк, няма да устои. Ето, сега се оправихме и ги отпъдихме от Москва.

— „Оправихме се“ — язвително повтори Василий. — Ама че думичка намери — „оправихме се“!

— Аз не в този смисъл, другарю лейтенант.

— Е, хайде, по-добре гледай да не ни поднесат на Нова година някой подарък...

Василий се върна при землянката, постоя пред входа и се послуша. Още една ракета се издигна нагоре като бяла струя, разтвори се като огромен светещ конус и започна да пада, като се поклащаше.

Кръглото място, покрито със сняг и осветено от ракетата, напомни на Василий боксьорски ринг. Той също биваше така осветен. Само че не беше кръг, а квадрат. И беше по-мъничък, ограден с въжета. А зрителите сякаш бяха някъде там, в мрака, зад пределите на светлината.

Василий си спомни много ясно, сякаш видя как реферът, целият в бяло, само с черна, папионка на врата, посочи него и високоговорителите веднага обявиха: „В десния ъгъл боксьорът Ромашкин, дружество «Спартак», втори разряд, средна категория,

участвувал в тридесет и шест срещи, тридесет и две победи, занимава се с бокс от три години.“

Василий тъжно се усмихна. „Къде ли са сега моите съперници и тези, които ми крещяха обидни думи? Всички, разбира се, воюват. Много от тях са отработили своето сигурно.“ С всеки от тях той би се срещнал сега като с брат. Впрочем, и тогава Василий не изпитваше злоба — нито към тях, нито към привържениците им, а само се стараеше да разбере, да разучи противника си, да се окаже по-ловък и по-находчив от него. Биеше се беззлобно, но настойчиво и решително, както е нужно в спорта.

„Да, много от тях са «отработили своето» — пак помисли Василий. Беше тежко да си спомни скъпата, тъй често употребявана сред боксьорите фраза «отработил своето». Така казват за тези, които са приключили боя. Ромашкин беше вложил в тази дума съвсем друг смисъл и затова се намръщи.

Мислите му за бокса, за веселия живот преди войната изведнъж охладняха: бяха избити почти всички випускници на училището, които дойдоха в този полк. А той, Ромашкин, беше ранен. Ако беше малко по-наляво, край, сега щеше да лежи в братската могила край Вязма. А може би до баща си, починал от раните си в лазарета.

Василий беше потресен тогава от бързината, с която се развива съдбата на взводния командир. Само един бой, една атака, преодоляване на няколко немски траншеи — и в ротите не остана нито един взводен. А взводовете и ротите въпреки това съществуват, макар и твърде оредели...

Пак там, в лазарета, където имаше време за размисли, Ромашкин направи още един, както му се струваше, важен извод: животът на хората по време на война е колективен. Ние сме взвод, ние сме батальон, ние сме полк. Даже временните групи се помнят дълго. Ето, самият той тръгна от училището за полка с група от двадесет души и през цялото време, докато пътуваха, навсякъде всички се възприемаха като едно цяло — група. На гарите военните коменданти определяха място не за всеки от тях, а за групата. Продуктите се отпускаха също за цялата група — по един продоволствен атестат. Чак когато пристигнаха в полка се разделиха, разделиха се за кратко време по батальони и роти.

Но все ги числяха постарому — от еди-коя си група. И след боя пак се събраха заедно. Не всички, разбира се, а само тези, на които беше нужен лазарет. Останалите легнаха в общата братска могила, загинаха за общото дело.

Едни пристигат, други излизат от строя, а боевете продължават. Когато двадесетината лейтенанти тръгнаха от училището, великата битка за Москва вече кипеше. Когато те маршируваха тържествено на парада на Червения площад, тази битка продължаваше. Някои успяха да изгорят в огъня ѝ, Василий лежа в лазарета и ето че пак много дни участва в същото сражение за столицата...

Целият замръзнал, Ромашкин се канеше вече да се шмугне под плащ — палатката в приятната топлина на блиндажа, но в този миг Бирюков викна високо:

— Стой! Кой е? Ще стрелям!

Веднага някъде отстрани му отговори тихо:

— Свои, свои. Не бързай да стреляш, пийни си първо сто грама.

Василий забързано тръгна по посока на гласовете. Бяха пристигнали двама. Закръглени от облечените под шинелите ватенки, посипани със сняг, те бяха явно уморени и неумело се свлякоха в траншеята. Мъхът на шапките около лицата им и самите им лица бяха заскрежени. Войниците, както сполучливо се изрази Ефремов, «влачеха» храната. Единият влачеше по снега плосък тъмнозелен термос с ремъци, другият — две раници, също зелени, само че малко по-светли.

Ефремов и Махоткин се приближиха и поеха товара от войниците. От раниците, миришеше на замръзнал хляб, а от термоса, макар че беше завинтен, се носеше миризмата на желания борш.

— Какво, в Москва ли ходихте за празничната манджа? — попита Махоткин.

— Позна — навъсено отвърна войникът, който носеше термоса. — Носим ви бифтек направо от ресторант «Балчуг».

Другият, който влачеше раниците, се оказа по-приказлив. Той разбираше, че тук отдавна ги чакат, и започна да обяснява.

— Раниха един от нашите. Ние отначало бяхме трима. Лошо го раниха, в корема. Ако беше по-леко, щяхме да го пуснем да се върне сам. Но сега се наложи да го изнасяме...

Немците сигурно чува говора и огнени струи зашибаха по траншеята. Всички прилекнаха, изровеният от куршумите сняг се посипа отгоре.

— Ето ви и новогодишни конфети — каза войникът, който връчи термоса на Махоткин.

— Слушай, ти да не би наистина да си работил в ресторант? — попита Махоткин. — Знаеш какво е бифтек, конфети.

Войникът обаче не прие явното предложение да поприказват за живота преди войната. Само въздъхна и доложи на лейтенанта:

— Всичко е тук — за закуска и вечеря — суха храна, а обядът, значи, е горещ. Водката е в манерките, хлябът и захарта са в раниците. А за вас, другарю лейтенант, има и допълнителна дажба — бисквити и масло.

— Благодаря — каза Василий, обърна се към Ефремов и нареди: — Вие останете тук и гледайте фрицовете да не пристигнат за гощавката. Скоро ще ви сменя — щом се нахранят момчетата, веднага ще ви изпратя смяна.

— Ясно, другарю лейтенант — отвърна Ефремов.

Термосът и раниците бяха предадени в нечийи ръце черни, опушени, с пожълтели от цигарите пръсти. Тези ръце се подаваха изпод плащ — палатката, без да я отмятат много, за да запазят топлината в землянката.

Василий пропусна бакарите в землянката и остана в траншеята. Той не обичаше процедурата по подялбата на продуктите. Знаеше, че и без него всичко ще бъде разделено съвестно: мошеничеството бе изключено.

А в блиндажа веднага започна весело раздвижване. Войниците се разполагаха по-удобно, подрънкваха с канчетата.

Когато ритуалът по подялбата завърши, Василий отметна плащ — палатката. В блиндажа беше задимено, лъхна го топлина, пропита от влагата на пръстените стени. Сплескана отгоре гилза от снаряд държеше фитила от парче американ и осветяваше землянките с езиче кадящ пламък. Войниците седяха, притиснали гърбове към стените.

Василий беше доволен от блиндажа — удобен е. Сякаш беше направен специално за неговия взвод: двете свободни смени — осем души — могат да си почиват едновременно на топло. А за него, за командира, има даже възвишение в далечния ъгъл. Срещу това

възвишение беше изградена малка печка от тухли, взети кой знае откъде. Бяха я мазали много пъти с глина, но и сега беше цялата в пукнатини и алените въглени изпадаха от тях. Над печката бяха опънати черни парчета кабел и там постоянно се сушаха партенки и ръкавици, а блиндажът се изпълваше с киселия мирис на вълна, пот и изгорял плат. Сега дъхът на гъстия борш покри всички тези миризми.

«Блиндажът е хубав и затова, че над главата има двоен ред тънки греди, засипани със слой земя и сняг — размишляваше Василий. — Не всяка мина ще го пробие. Снарядът, разбира се, ще го пробие и ще се взриви вътре, но на война не се случват чак толкова често прави попадения.»

Ромашкин беше сменил доста позиции със своя взвод. Случваше се да живеят най-различно: и без печка, и изобщо без блиндаж, в траншеи, където водата е до коляно. И от съзнанието за сегашните удобства, пък и от мирното поведение на немците Василий имаше истински празнично настроение. Като вдигна канчето и отбеляза наум, че войниците са му налели повече от полагащите му се сто грама («Уважават, ме, дяволите!»), лейтенантът каза от душа:

— Е какво, братя славяни, честита Нова година! И да стигнем до Берлин!

Когато всички се нахраниха, бакарите се приготвиха за връщане, събраха термоса, раниците и манерките.

— Вървете така, че възвишението да ви прикрива — посъветва ги Ромашкин.

— Ще стигнем! Без багаж е по-бързо — обади се единият от тях.

— Ей, чичо — попита го Махоткин, — вашия, третия преди или след дванайсет го раниха?

— Като че ли преди — отвърна той.

— Като тръгнахте към нас, жив ли беше?

— Дишаше.

— Тогава всичко е наред, щом е прекрачил в Новата година, ще живее.

— Хубаво би било — тихо каза другият. И тромавите бакари изпълзяха от траншеята, приведени се търкулнаха като кълбета по обратната страна на възвишението.

Василий тревожно чакаше. «Ако сега немците дадат точен откос, ще срежат и двамата.» Но картечниците мълчаха.“ Даже не излитаха

ракети. Отпред беше тихо и черно. Само на фланговете на съседите отдясно и отляво понякога се разтваряха като глухарчета жълто-зелени шапки. „Сигурно и те вечерят — помисли си Василий за немците. — Какво ли са им донесли? Сигурно кренвирши, а може би и гъска с кисело зеле. Ограбват, гадовете, нашите колхозници!“

Споменът за киселото зеле беше толкова жив, че той подуши въздуха — не се ли носи от немските траншеи миризма на зеле. Миризмата на киселото зеле е много силна, сигурно по вятъра би се усетила и на такова разстояние.

Изведнъж на Ромашкин му се стори, че една пряспа в неутралната зона шавна. Понякога се случва на светлината на падаща осветителна ракета да изглежда сякаш и храстите, и техните сенки, и преспите като че ли леко се поклатят. Но сега нямаше ракета. Ромашкин се вгледа и видя още няколко движещи се преспи. „Дявол да го вземе! Да не би да е от стоте грама?“ Той се притисна към траншеята, вгледа се по-внимателно и разбра — пълзят немци! Промъкват се, облечени в бели костюми! Затова и картечарите им не стрелят, и ракети няма.

Без да откъсва очи от пълзящите немци, Ромашкин се хвърли към тежката картечница. Първата му мисъл беше незабавно да изкомандува: „На оръжие! По фашистите — огън!“ Ако не беше боксьор, сигурно така и щеше да постъпи. Треньорите го бяха научили да не се поддава на първото впечатление, да не се паникьосва, спокойно да се ориентира в обстановката. Може да загуби няколко секунди, затова пък после ще действа правилно и решително.

Ето защо Ромашкин не вдигна веднага тревога. Няколкото мига, докато бързаше към картечницата, му стигнаха да съобрази, че немците не са чак толкова много, че пълзят не по целия фронт, а на отделна група. Значи, това не е общо настъпление, значи е разузнаване или пък искат да премахнат нашата бойна охрана преди атаката на по-значителни сили. А може би искат да отпразнуват Новата година със залавянето на „език“?... Е, ако е така, не бива да се вика. Тук трябва да им се подготви някаква изненада!

Ромашкин спокойно зареди картечницата с нова лента. Каза на Ефремов и Махоткин:

— Пълзят. Виждате ли?

Картечарите едновременно долепиха кореми до стената на окопа.

— Тяхната верица! — изпсува Махоткин. — Стреляйте, другарю лейтенант, защо се бавите?

— Почакай, Махоткин, сега ще ги посрещнем, нека допълзят по-наблизо. Следи, Ефремов, стреляй само ако скочат. Аз ще повикам хората.

Ромашкин изтича до блиндажа, дръпна плащ — палатката и изкомандува с пресипнал от възнение глас:

— На оръжие! Само че тихо! Пълзят немци, двайсетина души. Сигурно е разузнаване. Всички да изпълзят приведени, не се показвайте. Пригответе гранатите. Огън по моя команда... Кулагин, доложи на ротния по телефона, кажи, че аз съм в траншеята.

Ромашкин пак потърси с очи и намери на снежното поле изпъкналите хълмчета — те бяха вече на около 60 метра. „От такова разстояние няма да се нахвърлят. И гранатите не могат да, хвърлят дотук легнали — трескаво мислеше той. — Трябва да се улови моментът, когато се изправят, когато се хвърлят към траншеята. Легнали много няма да избием.“

Войниците се разпределиха отляво и отдясно. Клякаха на дъното на траншеята, тревожно поглеждаха командира си изпод сивите ушанки, стискайки лимонките с голи ръце.

Като видя гранатите, Ромашкин помисли: „Когато фрицовете скочат, ще бъде скъпа всяка секунда.“

А призрачните фигури в бяло колкото повече приближаваха, толкова по-бавно се движеха. Ромашкин, напрегнат до краен предел, даже ги викаше мислено: „Е, хайде, хайде! Защо се бавите?“ Сърцето му биеше така силно, че той неволно си помисли: да не би немците да го чуят? Изведнъж му стана горещо. Той разкопча полушубката си.

„Преди да се хвърлят напред, те трябва да поспрат, да изчакат изоставащите.“ мислеше Василий и веднага видя как един от немците се приповдигна, после изведнъж станаха останалите и се търкулнаха по дълбокия сняг без нито един звук, сякаш бяха от памук.

— Огън! — закрещя Ромашкин и метна с всичка сила гранатата си.

Войниците също скочиха от дъното на траншеята. Замяркаха се замахващи ръце. Припряно затрака картечницата на Ефремов. Раздадоха се взривове на избухващи гранати. Запищяха, пръскайки се

настрани метални парчета. Белите фигурки се запремятаха, залутаха се, закрещяха между огнените и черните фонтани земя.

— Бий гадовете! — викаше Ромашкин.

Той хвърли още една граната, после вдигна автомата си и започна да стреля. Отдясно и отляво кънтяха изстрелите на винтовките.

Радостта, че всичко стана, както беше замислено, и особено видът на бягащите немци изхвърли Ромашкин от траншеята.

— Дръж ги! След мен, момчета!

Той тичаше на скокове, потъваше в дълбокия неотъпкан сняг, стреляше в движение. „Живи, живи да можем да хванем поне двама!“ — с увлечение мислеше Василий, като настигаше бягащите. Ето, един е съвсем близко, горещото дихание се изтръгва със свирене от гърдите му — не диша, а стене от голямото напрежение.

Ромашкин хвана немца за рамото. То се оказа меко, ръката му напипваше вата. „Тръгнал на разузнаване, а колко се е навлякъл, юнакът!“ — мислено го упрекна Василий и го удари с автомата по главата. Вече замахнал, успя да си помисли: „Трябва с половин сила, да не му пробия главата!“ Немецът отпусна ръце и падна на снега. Но веднага скочи и се нахвърли върху Ромашкин, като се стремеше да го хване за гърлото с изкривени, разперени, пръсти: „Кога е успял да сваля ръкавиците?“ — учуди се Ромашкин и с привично движение, което много пъти бе използвал на ринга, отхвърли настрани ръцете на врага и автоматично му нанесе тежък удар в челюстта. Немецът изпъшка и падна по гръб. Василий, сякаш беше на ринга, започна да брои наум: „Едно, две, три... тфу... Аз май че съм се побъркал!“.

Той огледа мястото на схватката. Всичко беше свършило. Войниците дърпаха за яките още двама съпротивяващи се немци. Няколко убити лежаха, заровили лица в снега. Пет-шест души се мяркаха в далечината. Бирюков прав, а Махоткин на колене стреляха по тях, чуваха се отделни, звънтящи на студа изстрели.

— Избягаха, тяхната верица! — каза Махоткин с досада и прекрати стрелбата.

Ромашкин кимна към убитите:

— Събирайте ги, момчета, и бързо в траншеята. Сега ще започне тържеството! — Той се наведе към своя пленник и го дръпна за ръкава: — Ей, ауфштеен! Стига си се преструвал, не съм те праснал чак

толкова силно. — И честно си призна: — Но те праснах все пак от все сърце. Хайде хайде, ауфштеен!

Немецът блещеше, помътнелите си от нокаута очи, тръскаше глава и се стараеше да се освободи от замайването, като поглеждаше със страх лейтенанта.

— Да вървим, форварте! — командуваше Ромашкин. — Сега твоите приятели ще започнат да стрелят. Хич не ги е еня за твоя живот сега. Сега за тях е по-важно да те убият. За да не даваш сведения. Разбра ли?

Войниците влачеха за ръцете и за краката убитите немци. Трябваше да ги отмъкнат настрана и при удобен случай да ги заровят. Бойците в бойната охрана бяха опитни, те знаеха, че щом се затопли малко, труповете ще започнат да се разлагат и тогава не можеш да стоиш на поста от вонята.

В душата си всеки се гордееше със своя командир: „Съобразителен е, макар че е млад!“

Бирюков доведе при взводния още един немец и каза, сякаш продължаваше неотдавнашния разговор:

— Ето, другарю лейтенант. Той може и да стреля добре, а аз все пак го хванах.

— Браво, Бирюков, ти си като руски мечок, трудното е докато те раздвижи човек.

Войникът се навъси.

— Че какъв мечок съм аз? Аз съм човек, червеноармеец. Имам деца. Те да не би да са мечета?

— Не се обиждай, така говорят за всички нас, за руснаците. Може би това е вярно: не сме много пъргави, дълго се каним, но застанем ли веднъж на задните си лапи, пази, се.

— Ако е в този смисъл, съгласен съм — усмихна се Бирюков.

Докато беше тъмно, трябваше да побързат да изпратят пленените в наблюдателния пункт на ротния командир. През деня нямаше да могат да ги измъкнат. Трябваше да ги пазят и от обстрел.

Василий доложи по телефона всичко на ротния командир, като използва простия код, който едва ли можеше да вкара някого в заблуда, но все пак имаше на фронта широко разпространение:

— Аз нямам „у“, „р“ също нямам. Изпратете „картофи“, „грах“ не трябва. Изпращам три „зелени молива“ съпроводжани от два мои

„МОЛИВА“.

— Працвай зелените незабавно! — високо и властно каза лейтенант Куржаков. Той винаги говореше с Ромашкин високо и властно — смяташе, че така трябва, щом имат еднакъв чин, а той заема длъжността командир на рота.

Първата мина изфуча, летейки нагоре, и започна да пада върху възвишението, където беше охраната. С металическо стържене и звън тя се взриви недалеч от траншеята. И в същия миг други мини заудряха по замръзналата, звънка земя, сякаш ги хвърляха отгоре. Нито изстрелите, нито виенето от тяхното приближаване се чуваха вече през грохота на взривовете.

Тежките снаряди също дълбаеха земята. Възвишението потреперваше и ехтеше от тежките удари.

Охраната се укри в своя блиндаж. Всички пушеха мълчаливо. Лицата им изглеждаха спокойни, даже безразлични. Когато наблизко се взривяваше някой снаряд, от всички пукнатини между гредите на тавана се спускаха тънки мръсни завеси от пръст. Ако ли пък мината или снарядът паднеха по-далеч, от гредите ту тук, ту там се сипеха прозрачни струйки. И макар че войниците външно не проявяваха безпокойство, всеки гадаеше мислено: ще ги улучи ли или не? И всеки, без да вярва нито в бога, нито в дявола, без да знае нито една молитва, все пак се обръщаше към някаква висша сила и плахо я молеше: „Помогни да се размине!... Да се размине!“

А в друг, по-просторен блиндаж, край маса, скована от сандъци за снаряди, седяха командирът на полка Караваев и комисарят на батальона майор Гарбуз.

По външност Караваев приличаше повече на политработник: среден на ръст, общителен, русокос ѝ синеок. Лицето му изразяваше някаква домашна мекота. Гарбуз, напротив, беше висок, широкоплещест, с високо чело и обръсната глава. Имаше оглушителен глас, сякаш беше роден за командир.

Но ако се вгледаш човек по-внимателно, можеше да забележи строга студенина в очите и упоритост в устните на Караваев. А Гарбуз беше олицетворение на добрина и сговорчивост.

Преди войната Караваев беше служил в специалния Белоруски военен окръг, беше минал два краткосрочни курса и беше командувал последователно взвод, рота, батальон. През четиридесет и първа година неговият батальон неведнъж беше попадал в обкръжение, но умело се беше измъквал, при което на Караваев понякога се бе налагало да замества по-старши началници, загинали в боевете. Край Вязма той беше извел от обкръжение остатъците от стрелкови полк, който попълни в Москва и поведе отново в бой сега вече в качеството си на законен командир на частта, назначен на този пост със заповед. А за комисар политуправлението на фронта изпрати Гарбуз. В мирно време той беше втори секретар на районния комитет на партията в Алтай, а от август вече воюваше и също бе успял да вкуси горчивината на отстъпленията, а после радостта от първите победи.

Сега и Караваев, и Гарбуз бяха настроени весело — току-що ги беше похвалил командирът на дивизията. Без да подозира, лейтенант Ромашкин беше донесъл радост на много началници със своята находчивост.

Но донесенията за отпора, който беше дал на немците взводът на Ромашкин, вървяха отдолу на горе и някъде по средата на пътя името на лейтенанта отпадна от тях. Тук, разбира се, нямаше зла умисъл — никой не искаше да си присвоява неговата слава. Просто майор Караваев каза на командира на дивизията, като докладваше:

— При мене се отличи първи Журавльов. Отблъсна едно нощно нападение, хвана трима пленници.

Командирът на дивизията, на свой ред доложи на командира на корпуса:

— Моят Караваев добре започна Новата година изпращам пленниците.

А командирът на армията бе информиран в още по-обобщена форма:

— При Дорохотов е имало нощен бой, в резултат на който са хванати пленници.

После по същия път тръгна обратната вълна и сутринта стигна най-после до Ромашкин. Беше му заповядано, като се стъмни, да се яви при командира на полка.

Блиндажът на командира на полка приятно учуди Ромашкин. Тук човек можеше да стои изправен и до тавана оставаха две шапки разстояние. Върху масата от сандъци имаше ярка газена лампа с прозрачно тумбесто шише, алуминиеви канчета, а не направени саморъчно от консервени кутии, истински купешки чаши с поставки и чаени лъжички. В ъгъла на блиндажа имаше дървен миндер, застлан със сиво памучно одеяло, и даже възглавница с бяла калъфка. И което беше съвсем невероятно, добре осветена от лампата се виждаше чинийка с половинка жълт лимон, който знае откъде попаднал в такова време на фронта. Василий видя лимона и веднага усети неговия вкус и даже мириса на бонбони, макар че бонбони на масата нямаше...

Като се стараеше да не обърка реда на думите в рапорта, той доложи за своето пристигане.

— Я се покажи, герой — весело каза Караваев и тръгна насреща му.

Василий се изчерви, като си мислеше за изтъркания си шинел: в него така се беше набила земя от траншеята, че изобщо не можа да изчисти мръснокафявите петна. Той прибра и без това хлътналия си корем, напрегна крака, вдигна по-високо брадичката, си, за да прилича поне по стойка на герой.

— Юнак! — похвали го майорът и здраво стисна ръката му.

Комисарят Гарбуз също откровено разглеждаше Ромашкин.

— Събличай се, сваляй шинела — дружески му предложи комисарят.

Ромашкин се смути още повече. Той не предполагаше, че ще го приемат така. Мислеше, че ще му благодарят — и толкова. А сега изведнъж — събличай се! Та той не се беше събличал почти половин месец! Вярно е, че през цялото време ходеше с полушубка. Когато се

приготвяше за щаба на полка, Василий реши да облече шинела си. Струваше му се, че с шинел ще бъде по-строен и по-спретнат. И като се преобличаше, видя с отвращение колко измачкана беше рубашката му. Струваше му се невъзможно да застане сега с нея пред командира и комисаря на полка.

— Може би да поседя, така? — измънка Ромашкин.

— Ще се свариш, при нас е топло — възрази командирът. — Събличай се!

Наложи се да се подчини. Василий непрекъснато опъваше войнишката си рубашка, но тя отново се бръчкаше и като че ли нарочно се измъкваше от колана.

— Хайде, не се смущавай — ободри го командирът на полка. — От предната линия си дошъл, не от някъде другаде. Сядай тук, до масата.

И едва Василий успя да седне, отново гръмна гласът на Гарбуз:

— Я разкажи за себе си, юнак. Ние, за наш срам, малко те познаваме...

— Почакай, Андрей Данилович — удържа го Караваев. — Защо веднага започваш за работа? Дай да почерпим лейтенанта със сто грама, че идва от студа. И Новата година трябва да му честитим, и да му благодарим за успешните действия.

— Съгласен съм, Кирил Алексеевич.

— Гулиев, манерката!

Ординарецът с черни вежди и горещи кавказки очи в същия миг се озова до масата и наля в чашите.

— Пий, герой, стопляй се — каза Караваев.

Василий си спомни какво недопустимо провинение беше в училище „употребата на спиртни напитки“. А сега майорът сам му предлагаше сто грама. И той, лейтенант Ромашкин, сега ще вземе и ще ги изпие пред очите на командирите...

От вълнение Василий не усети нито силата, нито паренето на водката.

Командирът му побутна чинията с парчета салам и сланина.

— Вземи си мезе. И хайде, разказвай.

— То няма какво да се разказва — повдигна рамене Ромашкин. И отново си помисли колко ужасна е войнишката му рубашка, а отгоре на всичко на места имаше косми от полушубката.

— Е, ясно е, че скромността краси героя — поощрително се усмихна Гарбуз. — Но все пак ни разкажи, лейтенанте, къде си живял, учил кога си дошъл в полка.

Василий разказа за родния Оренбург, за училището, за групата, с която беше пристигнал тук отначало, за раняването и за завръщането му в полка след оздравяването.

— Значи освен всичко останало, ти си и наш ветеран! — възкликна Гарбуз. — Ето, Кирил Алексеевич, как проучваме ние кадрите: лейтенантът е в полка от деня на формирането му, енергичен момък, а за нас всичко това е новост.

— Да имаше повече такива новини — сдържано каза Караваев. — Патриот на полка — това е похвално.

Василий сведе очи. Да знаеше само командирът какъв „патриот на полка“ е той! От резерва на командния състав всички се стремяха да се върнат в своите части. А на Ромашкин, като си спомни как в първия бой бяха убити тук другарите му от училище и си представи, за миг свирепия ротен Куржаков, му се отця да се връща тук. Но в отдел „Кадри“ един възрастен майор, попита, като погледна Ромашкин с уморени очи:

— Сигурно и ти искаш да се върнеш в своята част? — И без да дочака отговор, му обеща: — Ще уредя. Няма да се наложи да търсиш полка си — той е на две крачки от тук. Ела следобед за предписанието.

Ето така той попадна отново в ротата на Куржаков. И сега това се отчиташе като негова заслуга. Но той не възрази нищо — не искаше да обиди командира.

— А преди войната какъв беше животът ти като цивилен? Какви са баща ти, майка ти? Какъв искаше да станеш? — продължаваше да го разпитва Гарбуз.

Той отговори на тези въпроси с въздишка:

— Баща ми работеше в градския изпълком по строителството. Наскоро загина. Тук, край Москва. Мама преподава история. Аз исках да стана летец, но не ме приеха заради зрението, една десета не ми достигна. Занимавах се също така с бокс...

— Имаше ли успехи в бокса? — прекъсна го командирът. — Имаш ли разряд?

Василий се усмихна:

— Бях шампион на „Спартак“ в средна категория.

— Слушай, Ромашкин, та ти си просто съкровище! — възхити се Гарбуз. — Ние с командира вече ти бяхме подбрали хубава длъжност. Съдехме само по нощния бой, а се оказва, че ти си цяла находка за тази длъжност. — Той погледна Караваев и замълча в очакване — беше редно командирът на полка официално да направи на Ромашкин предложението.

— В полка има разузнавателен взвод — започна Караваев. — Командува го лейтенант Казаков. Отдавна го командува, заседа се на тази длъжност, време е да го повишим в ротен. Но нямаше подходяща замяна. Там ни е нужен специален човек — енергичен, находчив, ловък. Вие имате всички тези качества.

— И даже повече! — убедено каза Гарбуз.

— Освен това — продължи спокойно Караваев — вашите боксьорски постижения... Всеки спортист — борец, самбист, гимнастик, боксьор — е потенциален разузнавач. Само че имайте пред вид, другарю Ромашкин, силата на разузнавача е не само в юмруците му. На него му трябва глава, при това — през цялото време.

Предложението беше съвсем неочаквано и Василий се усъмни:

— Дали ще се справя?

— Вече се справи — гръмогласно го увери Гарбуз. — Хвана три „езика“ наведнъж. Какво е нужно още?

На Василий му се стори, че майорът се намръщи. Гарбуз също забеляза това:

— Извинявай, Кирил Алексеевич, аз май те прекъснах.

И Караваев усети, че май е обидил комисаря с неволната си гримаса? Побърза да обясни защо се е намръщил.

— Ти, Андрей Данилович, си свикнал да говориш много гръмко в алтайските простори.

— Имам такъв грях — съгласи се Гарбуз.

— А опасенията на лейтенанта са основателни. Службата в разузнаването изисква обучение. Но нищо, ще му помогнем. Казаков ще му предаде опита си. Ще го заведе един-два пъти на задание. Заедно ще си изясните нещата. — Караваев погледна часовника си, после погледна въпросително комисаря. — Време беше да пристигне вече...

— Да, забави се — каза Гарбуз.

Василий помисли, че Казаков се е забавил. Но в този момент се раздаде конски тропот, изскърца шейна. Командирът и комисарят грабнаха шапките си и се хвърлиха към вратата, без да обличат шинелите си. Но закъсняха: в блиндажа заедно с кълбета пара влизаше, привеждайки се, генерал. Караваев отдаде чест и отчетливо започна да му докладва:

— Другарю генерал, деветстотин двадесет и шести стрелкови полк се намира в отбрана на предишните позиции. През изтеклото денонощие няма никакви произшествия, освен доложеното ви през нощта.

— Здравейте, другари! — с глас, още по-мощен от този на Гарбуз, каза генералът.

Той беше с висок астраганен калпак, със сив, много дълъг, добре ушит кавалерийски шинел.

„На мене биха ми се скарали за такъв шинел — помисли си Василий, — на нашего брата се полага по-къс.“

— Е, къде е вашият нощен герой? — попита генералът, като разкопчаваше бавно шинела си.

— Ето го — кимна Караваев към Ромашкин.

Генералът, без да се огледа, метна шинела си в ръцете на Гулиев, който вече стоеше зад него. Огледа Ромашкин, без да пуска ръката му от своята корава от студа ръка, и произнесе тържествено:

— Поздравявам те с наградата, лейтенанте. От името на Върховния съвет ти връчвам медал „За бойни заслуги“.

Красив висок старши лейтенант подаде на командира на дивизията червена кутийка.

— Дайте ножче или ножица — поиска генералът.

Майор Караваев се сети за какво е нужно това и бързо подаде един добре подострен молив.

— И това става — одобри генералът и разкопча копчето на ужасната, сякаш сдъвкана войнишка рубашка на Ромашкин. Той провря молива, направи дупка в нея и вкара винта на медала. После пхна ръката си в пазвата на Василий, завинти бурмичката и каза, като го тупна по рамото:

— Носи го със здраве, синко. Заслужи го!

Оглушен от всичко, което ставаше, Василий не можеше да разбере какво му подсказваше Гарбуз незабелязано от другите. Най-

после се опомни и викна с голямо закъснение:

— Служа на Съветския съюз!

Гарбуз въздъхна с облекчение, а генералът го похвали.

— Юнак!

Адютантът разгърна на масата карта. Командирът на дивизията се приближи до нея и повика Караваев и Гарбуз.

Ромашкин остана сам в средата на блиндажа. Не знаеше какво да прави. Първото, на което се реши, беше да облече шинела си, за да не вижда никой отворотелната му войнишка рубашка. Вярно е, че на нея сега сияеше новичък медал, който много му се искаше да пипне. Но до вратата стоеше Гулиев и на Ромашкин му беше неудобно да покаже своята слабост пред войника. Той попита шепнешком ординареца:

— Къде е шинелът ми?

— Тук е, другарю лейтенант — отговори Гулиев, който, без да мърда от мястото си, внимателно разглеждаше медала. — Разрешете да го видя, другарю лейтенант.

— Любопитствувай — милостиво разреши Ромашкин.

Гулиев внимателно повдигна медала с два пръста.

— Тежък е. Сигурно е сребърен?

— Разбира се — убедено каза Ромашкин. Той усещаше как се успокоява и придобива увереност от този разговор.

Той се облече, но постоя още известно време в средата на блиндажа. Не се решаваше да се обърне към приведените над картата старши началници. Най-едър между тях, който знае защо, изглеждаше генералът, макар че в действителност не беше по-висок от Караваев и беше много по-нисък от Гарбуз.

Когато командирът на полка най-после се обърна, Ромашкин тихо каза:

— Разрешете да си вървя.

Караваев направи крачка към него и също тихо отговори:

— Вървете при началника на щаба. Той ще повика Казаков и ще ви даде необходимите указания. Той е в течение.

Началникът на щаба майор Колоколцев посрещна Василий приветливо. Само че имаше много работа и не можеше да разговаря с лейтенанта. А знаеше всичко: и за назначението на лейтенанта, и за награждаването му с медала, и за това, че трябва да срещне Ромашкин с Казаков.

— Сядайте, изчакайте. Казаков сега ще дойде — обеща майорът и започна да пише нещо. От време на време поглеждаше към разгърнатата карта, където с цветни моливи беше нанесено положението на нашите и противниковите войски, а с флагчета бяха обозначени щабовете.

Ромашкин се огледа. Блиндажът на началника на щаба беше по-малък от този на командира на полка, но може би бе по-уютен и по-удобен за работа — масата беше по-широка и добре осветена от две лампи, които стояха на полички зачукани на стената отляво и отдясно: при такова осветление на картата не се появяваха сенки.

Началникът на щаба пишеше бързо с едър красив почерк. Лицето му изглеждаше жълтеникаво — може би от лампите, може би от умората. Когато бръмчеше телефонът, майорът вдигаше слушалката, продължаваше да пише и говореше със спокоен глас: „Да, командирът разрешава.“ Или: „Не трябва, не се обръщайте към командира. Забранявам!“ И все пишеше, пишеше, ред след ред, които, както и гласът му, бяха отчетливи и равни.

Ромашкин за първи път наблюдаваше как работи началник на щаба на полк и много неща го поразиха. Откъде майорът знае с какво ще се съгласи и какво ще отхвърли командирът? Защо той така уверено, без колебания, без да се съветва с Караваев, дава разпореждания от негово име? Даже забранява да се обръщат към него! Ромашкин не беше предполагал, че началникът на щаба има такива права и власт.

Тези размишления се прекъснаха с появата на Казаков. Той беше с килната на тила шапка, изпод която стърчеше тъмният му перчем. Имаше вирнати мустачки, а в очите му искреше весело лукавство.

В доклада на Казаков прозвуча някаква волност:

— Аз пристигнах, другарю майор.

— Влизай, Иван Петрович, запознай се — ето ти смяната — също някак свойски му отговори началникът на щаба, без да се откъсва от работата си.

Ромашкин с удоволствие стисна здравата ръка на Казаков и от първата минута се влюби в разузнавача. Имаше в неговото държане нещо открито, готовност за дружба, добродушие.

— Намери ли се? — намигна му Казаков. — Много хубаво... Ние да вървим, другарю майор?

— Почакай — спря го Колоколцев, дописа фразата и се обърна към лейтенантите. — Значи така, Иван Петрович ти не само предай взвода на Ромашкин, а го понаучи, заведи го един-два пъти за занятия, запознай го с хората. Поддържай го, че нали сам знаеш що за хора са твоите орли.

— Всичко ще бъде наред, другарю майор — със сияйна усмивка го увери Казаков. — Момчетата ще приемат лейтенанта, не се съмнявайте. Нали ме повишават.

— Надявам се на теб, Иван Петрович. А докато Люленков се излекува, ще поработиш и заради него. — И като се обръщаше вече към Ромашкин, поясни: — Раниха помощника ми по разузнаването, капитан Люленков. Сега е в медсанбата.

Казаков енергично възрази:

— Аз се подготвих за рота, другарю майор, а вие ми говорите за замяна на Люленков. На лейтенанта ще помогна, ще го обуча, а за ПНЩ не мога да работя. От тези книжа — разни сводки и карти — нищо не схващам.

— Ще замениш Люленков временно.

— И временно не мога, не схващам.

— Това е. Заеми се с Ромашкин.

— Разбрано. Да вървим, лейтенанте — разбърза се Казаков, опасявайки се да не би началникът на щаба да измисли още нещо.

В дола, по който вървяха към жилището на разузнавачите, Казаков отначало сърдито мълчеше, а после започна да мърмори:

— „Временно“!... А после Люленков ще продължи да боледува и ще се заклеся за постоянно! Притрябвала ми е тази щабна работа, колкото на заека бакенбарди!

И чак като спря да мърмори, се обърна към Ромашкин: — Хайде, братле, разкажи нещо за себе си.

Той слушаше Василий внимателно и накрая обобща:

— В разузнаването главното е да не се смущаваш. Никога не бързай, но винаги бъди бърз. Ти виждаш всички, а тебе не те вижда никой. Разбра ли? — Казаков се засмя. — Всичко ще бъде наред, Ромашкин. Сега ще те запозная с нашите момчета. Вярно е, че са орли! От самия Берлин ще ти домъкнат „език“... Влизай в нашия дворец.

Жилището на разузнавачите наистина се оказа хубаво — цяла стая от греди беше спусната под земята. Точно под тавана бяха

вградени две рамки за прозорци. Край стените бяха наредени дървени нарове, върху тях имаше ароматно сено, застлано с плащ — палатки. Над главите им бяха окачени на куки автомати, гранати и манерки. Между наровете имаше маса с вестници и списания, домино в консервна кутия, шах в едно немско канче, парафинови немски свещници.

„Богато си живеят“ — помисли си Ромашкин. Той все още не вярваше съвсем, че всичко това ще бъде негово „стопанство“.

Разузнавачите почиваха. Няколко души лежаха на наровете. Двама чистеха автоматите си. Един четеше до прозореца орфана книга.

— Внимание! — високо каза Казаков и когато всички се обърнаха към него, заяви сериозно: — Казвал съм и пак ще ви кажа, че суровото мляко е по-хубаво от преварената вода! Твърдял съм и пак ще твърдя, че врялата вода на всички гари се раздава безплатно!

Разузнавачите се засмяха и започнаха да стават от наровете.

— Какви новини има, Петрович? — попита един здравеняк, който гледаше с обич, по детски командира си.

— Тъкмо новини ви съобщавам — продължи Казаков. — Представям ви новия командир — лейтенант Ромашкин. Той е боеви фронтовак, вчера през нощта е заловил трима фрица наведнъж. Не съветвам никого да му противоречи, защото той е боксьор, шампион и може да ви научи на ум и разум по всички правила на изкуството.

Разузнавачите някак мимоходом, без да проявят интерес, какъвто очакваше Ромашкин, го погледнаха и седнаха до масата.

— Значи, отиваш си? — тъжно произнесе същият здравеняк. — Изоставяш ни?

— Как ще ви изоставям? — отговори Казаков, който се стараяше да изглежда весел. — Та нали ще служим в един и същи полк, в едни и същи боеве ще се бием.

— Там какво, заплатата ли е по-голяма? — попита друг!

— С една стотачка е по-голяма.

— Че ние две ще ти съберем.

Ромашкин разбра. Това не беше само шеговит разговор, а горчива раздяла на разузнавачите с любимия им командир. На Казаков му вярваха, бяха ходили неведнъж на смърт с него и неведнъж той им

беше спасявал живота със своята находчивост. И сега те оставаха без него. А Казаков се опитваше да смекчи тази горчивина с шеги:

— Работата не е в парите, момчета. Не мога цялата война да бъде взводен. От къщи получавам писма: съседът Никола вече командува батальон, Тимофей Башдигов — рота, Никита Луговой — също батальон. Че какво, да не съм по-лош от другите? Ако се върна взводен, тъщата жив ще ме изведе. Ух, каква тъща имам, по-лоша от шестцевна минохвъргачка! Искате ли да ви разкажа как съм решил да се върна в къщи?

Ромашкин виждаше колебанието на разузнавачите. Те се опитваха да изглеждат обидени — един вид, не е време за шеги. Но погледът на момчетата се смекчи.

— Какво пък, разкажи, Петрович! — помоли някой.

Казаков седна до масата и започна:

— Ето, представете си, че се връщам в къщи капитан. На гърдите ми — ордени, в мешката — подаръци. Жената, разбира се, веднага тича към мене. Тъщата вади баници, всякакви мезета. А аз казвам: „Не, почакайте, скъпи роднини. Преди всичко ще ви разкажа какво нещо е войната, ще ви покажа нагледно каква е тя. Ако обичате, да излезем всички на двора или по-добре ей там, в градината. Всеки да хване по една лопата. «На всеки ще отмеря по три метра.» Копайте! Дълбочината да бъде в пълен профил — метър и половина, значи.“ Е, ще започнат те да копаят, ръцете им ще се покрият с кървави мазоли и ще ми се примолят: „Пусни ни, Иван Петрович“. — „Не — ще им кажа аз, копайте.“ А когато изкопаят окопа, ще донеса за всекиго по две кофи вода, ще ги излея на главите им и ще заповядам: „Седете в тази яма мокри една нощ.“ Те пак ще започнат да ме молят: „Пусни ни Иван Петрович.“...

Казаков помълча, като даваше възможност на слушателите да си представят всичко това, после пое дъх и продължи:

— Сетне, разбира се, ще ги пусна, ще им кажа само: „Ето, вие и една нощ не издържахте в такива условия, а аз изкарах две години. А сега помислете с какво уважение трябва да се отнасяте към мене.“ Предполагам, че след този пример тъщата ще ходи край мене на пръсти.

Разузнавачите съвсем се развеселиха.

— Добре, Петрович, стани капитан...

Шегите са си шегите, но и те самите разбираха: не бива цялата война добрият им командир да остане лейтенант. А щом е така, вниманието им веднага се прехвърли върху Ромашкин. Той усети това, спомня си за своя медал и реши: „Я да се съблека, нека видят.“ Скришом огледа разузнавачите — никой от тях нямаше награди.

— Топло е при вас — каза Ромашкин, разкопча шинела си и се огледа къде да го окачи.

— Извинявай, приятелю, не ти предложих веднага да се съблечеш — виновно каза Казаков. — Ето, там е моят ъгъл. Закачи го там. Там ще спиш с мене, старшината ще ти сложи легло.

Василий окачи шинела си на пилона, оправя войнишката си рубашка и се върна на масата. Медалът му блестеше. Разузнавачите се спогледаха, явно заради медала. Доволен от впечатлението, което им направи, той си помисли, че даже рубашката му — измачкана и в бели косми от полушубката — му създава авторитет — не е някой си от тила, а боен траншеен командир. Ясно е, че разузнавачите ще уважават такъв.

Денем не можеше да се стигне до предната охрана затова Ромашкин остана при разузнавачите до вечерта. Чак когато се мръкна, той отиде при ротата си да предаде взвода, да вземе мешката с багажа си и да се прости с бойците.

— Аха! Яви се, не се загуби! — посрещна го както винаги сурово Куржаков. — А аз вече мислех, че няма да се върнеш, че се зарадва, че изчезна от предната линия!

На Василий му се стори, че този той и оскърбителните думи са от завист. Но той вече не беше подчинен на Куржаков, вече имаше правата на ротен. Впрочем, и по-рано, когато му беше подчинен, Василий не угодничеше пред него. А сега му отвърна с явно предизвикателство:

— Аз, другарю лейтенант, изчезвам от предната линия в неутралната зона и по-нататък. В общи линии, всичко остава, като си е било: аз — отпред, а вие — зад гърба ми.

Ромашкин подчертано говореше на „вие“, макар че по-рано понякога говореше на Куржаков на „ти“, за да го ядоса. Сега това „вие“ звучеше от високо, като напомняше на Куржаков, че и той вече няма право да му говори на „ти“.

Куржаков възприе поведението на Василий като самохвалска простащина: за първи път се отличи и вече се възгордя до умопомрачаване. Той също подчерта „вие“, но вложи в него предишния смисъл на отношенията им — подчинението на взводния на ротния:

— Предайте взвода на сержант Авдеев по всички правила, както се изисква. А после ще дойдете със сержанта да доложите за приемането и предаването!

Ромашкин разбра скрития смисъл, вложен в разпореждането на ротния, но нямаше какво да прави — формално Куржаков беше прав. Макар че във взвода нямаше много имущество и обикновено взводните командири не го предаваха, защото най-често отиваха в лазарета или на онзи свят, уставът предвиждаше такъв ред.

— Ще бъде изпълнено, другарю лейтенант — нарочно не по устава отговори Ромашкин и за да бодне още веднъж Куржаков, предложи: — А може би с оглед на този изключителен случай вие сам ще дойдете с мене в охраната, ще протоколирате лично приемането и предаването и на място ще дадете бойна заповед на новия командир?

Куржаков се усмихна саркастично:

— Сетил съм се за това и без вашето напомняне, Ромашкин. Вече бях там и направих, каквото трябва. А вашият взвод е вече тук. В предната охрана е назначено друго подразделение начело с лейтенант. Така че вървете и предайте имуществото. Чакам доклада ви.

Ромашкин намери своя взвод в първата траншея. Тя беше по-дълбока от тази, в която той седеше на самотното възвишение отпред. В стените бяха изкопани лисичи дупки, бяха направени стълбички, за да се води по-удобно огън и да се излиза в атака. И блиндажите тука бяха по-здрави.

— Командир на втори взвод сержант Авдеев — представи се неговият приемник.

— Поздравявам ви! — каза Ромашкин.

— С какво? — попита сержантът. — С това, че сега ще тръгна пръв в атака?

— За това си и командир!

— Нали и аз това казвам...

Да се предаде взводът не беше сложна работа, но трябваше да се уточнят някои работи със сержанта: Куржаков щеше да се заяде за най-малката дреболия. Авдеев беше разбрано момче, слушаше и се съгласяваше. Накрая неуверено помоли:

— Да ми бяхте предали автомата си като на взводен.

Ромашкин реши, че в разузнаването за него ще се намери автомат. В краен случай Казаков също ще му даде своя, няма да си го вземе.

— Вземи, сержанте, той наистина ти е нужен. Ето ти и резервната лента. И двете ленти са заредени. В мешката имаш отделно и патрони. Ела, ще ти ги дам и тях...

Без привичната тежест на автомата Василий се почувствува неловко, веднага нещо започна да му липсва. В блиндажа той видя бойците си и помисли: „Интересно, как ли ще ме изпратят? Разузнавачите разбраха, че Казаков си отива, и се натъжиха. А какво ли ще кажат моите славяни? Все пак живяхме с тях в една землянка, ядохме от един термос, едни и същи картечници ни обстрелваха, може би щяхме да лежим и в една братска могила, а ето, аз нито веднъж не съм се поинтересувал какво мислят те за мене. Може би ще се радват, че си отивам? Не би трябвало, аз не съм ги ругал като Куржаков. Той,

макар и да постъпва точно по устава, макар и да не изисква повече, отколкото позволяват правата му, има в себе си нещо, което те кара да му възразиш, да се защитиш от обидната му студенина. Аз като че ли не съм такъв...”

Той погледна Махоткин, Бирюков, Ефремов — тези хора винаги първи откликваха на неговия зов и се вдигаха в атака, вървяха до него срещу картечните на врага. И вчера през нощта те действаха отлично. Добри томчета!

Попита ги, без да скрива тъгата си:

— Е, какво, братя славяни, разделяме ли се?

Бойците го обградиха. Махоткин се обади заради всички:

— Не ни забравяйте, другарю лейтенант.

— Как, ще ви забравя? — каза Ромашкин и помисли за медала си. Кой знае защо, стана му неловко пред тях — заедно биха немците, а медал дадоха само на него. — Как ще ви забравя — неволно повтори той. — Я вижте какво ми спечелихте!...

Василий разкопча шинела си и показа медала, който блестеше на гърдите му. Бойците разглеждаха медала, четяха надписа и номера. Разсъдливият Ефремов уточни:

— Този медал вие сам си го заслужихте, другарю лейтенант. Такова нещо за един миг измислихте! И немца го хванахте сам, така че не се съмнявайте.

— Искаше ми се и другите да наградят. Вас, например, Бирюков, Махоткин — нали също заловихте немци.

— Нашите награди са пред нас — весело каза Махоткин. — Я колко път още имаме да извървим до Берлин!

На Ромашкин му олекна на душата. Въпреки че момчетата не изразиха към него такава обич, както разузнавачите към Казаков, все пак той не им беше безразличен.

„Пък и аз не съм Казаков — отбеляза мислено Василий. — Той е такъв юнак. Аз прекарах с него половин ден и вече го обикнах.“

— Идвайте при нас — помоли Махоткин.

— Вас не може да ви подмине човек — отговори Ромашкин. — Пътят към немците минава през вас. Е, бъдете здрави, момчета. Да вървим, Авдеев, да доложим на ротния.

... Куржаков стана, за да изслуша рапорта прав, както се полагаше. А след като го изслуша, попита строго Авдеев:

— Всичко ли приехте?

— Тъй вярно! — без колебание заяви сержантът.

— Автомата предаде ли ти?

— Тъй вярно, и автомата.

В ротите автоматите се бяха появили току-що и за сега ги даваха, само на взводните и на някой сержанти. Затова на Куржаков не му се искаше да загуби „една единица автоматично оръжие“.

Ромашкин чакаше заяждания. Но заяждания нямаше.

— Можете да вървите — каза ротният на Авдеев и когато сержантът излезе, предложи на Ромашкин: — Седни, да се сбогуваме поне като хората.

— Можем и така... да се сбогуваме — мрачно се съгласи Василий.

— Интересно какво ли ще мислиш за мене?

Ромашкин отговори смело и прямо:

— Ще мисля за тебе това, което съм мислил и по-рано: досадник си ти. Това е всичко.

Той очакваше взрив, но Куржаков само се усмихна криво. Погледна го някак отстрани и каза примирено:

— Виждал ли си някога как се бият млади петлети? През цялото време скачат един срещу друг. А за какво? Не знаеш! И те не знаят! Ето, и ти си петле. Още нищо не си виждал в живота. Изхвъркнал си от училище, изкукуригал си веднъж в атака — и хайде в лазарета. Вярно е, че сега изкукурига истински, по-силно. И си въобрази, че си безстрашен воин... Хайде върви, петле. Сам ще разбереш кой от нас колко струва! Бъди здрав!

Ромашкин излезе напълно объркан. По пътя към щаба на полка си спомни цялата си кратка служба при Куржаков. И излезе, че колкото и да го извърта, той, Ромашкин, невинаги беше прав. Откъде го беше измислил, че Куржаков нарочно показва властта си? Той не показваше властта си, а командуваше, както се изисква от ротен командир. Гледал от високо ли? Че той беше завършил пълния курс на училището, от юни четиридесет и първа беше в боевете...

От тези размисли Василий премина към домашните работи: „На мама няма да пиша за сега за новото назначение. И без това се безпокои, а сега изобщо няма да може да спи...“

Ромашкин си мислеше, че още следващата нощ ще отиде с разузнавачите да изпълнява задача и ще домъкне „език“. Но се оказа, че преди да тръгнат за „език“, трябва да изберат обект и внимателно да го изучат.

Лейтенант Казаков, придружен от двама разузнавачи, отиде с Ромашкин в първата траншея, после ходиха в различни участъци на отбраната на полка. Заедно наблюдаваха немските позиции с бинокъл, с разрешение на артилеристите ползуваха техните стереотръби. Казаков насочваше стереотръбата към огневите точки, викаше Ромашкин, питаше го какво вижда и сам разказваше за видяното. И винаги ставаше така, че Иван Петрович откриваше значително повече съществени детайли. Като слушаше спокойния му, доброжелателен глас, Василий веднъж си помисли: „Ако Куржаков беше открил толкова неща повече от мен, как ли щеше да се перчи!“

Понякога Ромашкин недоумяваше:

— Какво значение има къде ще ловим „езика“? Накъдето и да пълзиш, навсякъде могат да те посрещнат с огън.

— Това е вярно, навсякъде могат... И ще те срещнат, и такъв огън ще ти изсипят, че земята със зъби ще гризеш! — съгласяваше се Казаков. — Но ти мисли как да се направи така, че всичко да мине тихо. Какво е нужно за това?

— Да се пълзи внимателно.

— Вярно е, само че трябва да се помисли накъде да се пълзи. Ако тръгнеш на открито, и от сто метра ще те забележат.

— Че защо на открито?

— Ето че се досети: значи трябва да се търсят подстъпи към обекта. Удобни подстъпи! Ние с теб с това и се занимаваме. Обектите са много, но не навсякъде има удобни подстъпи.

Най-после обектът беше избран — картечницата на възвишението. Ромашкин сам за нищо на света не би се спрял на този обект: нима можеш да се добереш до него? Но Казаков беше видял удобна долчинка.

— По нея ще тръгнем — каза той. — Там трябва да има мъртво пространство. Прав не можеш да минеш, но може да се допълзи.

През нощта Казаков, Ромашкин и същите двама разузнавачи — сержант Конопльов и червеноармеецът Рогатин — навлязоха в неутралната зона. Опипваха основно подстъпите към възвишението,

залягаха под картечните откоси, заболи глави в снега под ярката светлина на ракетите. Накрая приклегнаха зад храстите да попушат, обърнати с гръб към немските траншеи, за да не забележат оттам огънчетата на цигарите.

— При подготовка на разузнаването се старай да не се доближаваш до обекта — посъветва го тихо Казаков. — Ще оставиш следи на снега, немците ще ги открият и ще се досетят. Тогава, разбира се, ще те чакат. Разбра ли?

Ромашкин кимаше, съгласяваше се, но го глождеше нетърпение. Защо се разтакават толкова? Можеха веднага да дойдат днес с цялата група. Ако имаха ножица за рязане на тел, щяха да допълзят още сега до немските заграждения, да направят проход и да отмъкнат някой фриц. Такива като Рогатин, Конопльов, Казаков могат и самостоятелно да вържат който и да е немец. И себе си той също не изключваше: само да влезе в немската траншея...

Но Казаков не бързаше. През деня избра още петима разузнавачи и ги поведе не по посока на фронта, а в полковия тил, зад артилерийските позиции. Там им избра възвишение, което приличаше на онова, при което се предполагаше, че ще ходят през нощта. Без излишни формалности той постави задачата:

— Ти, Ромашкин, си командир на всички и главен в групата по залавянето. В групата по залавянето заедно с теб назначавам Конопльов и Рогатин. В групата по осигуряването е старши сержант Лузгин, с него още четирима: Пролеткин, Фоменко, Студилин, Цикунов. Освен това ще имаме двама сапъори. Ти — Казаков посочи Лузгин — ще залегнеш с групата си до прохода, който ще направят сапъорите. Ако всичко е наред, ще пропуснеш лейтенанта с „езика“ и чак след това ще започнеш да се оттегляш. Ако фрицовете попречат на оттеглянето на групата по залавянето, ти си длъжен да ги отрупаш с гранати и да ги задържиш с огъня на автоматите. Ако започнат преследване с големи сили, ще предизвикаш огъня на артилерията с една червена ракета. Аз съм се разбрал с артилеристите. Не забравяй да вземеш сигналния пистолет. Всичко ли е ясно?

— Ясно.

— Тогава, хайде да го направим веднъж практически. Групата по осигуряването — напред!

Лузгин и четиримата с него тръгнаха към възвишението.

— С вас ще тръгнат и сапъорите — викна след тях Казаков. — Сега е твоята група — той погледна Ромашкин. — Вървете на петдесетина метра след Лузгин. Марш!

Петрович също тръгна с тях.

Когато и двете групи се приближиха на стотина метра до възвишението, Казаков поясни:

— По-нататък, а може би и по-рано ще започнете да пълзите по онази долчинка. Тука я няма, но нали я помниш? Видя я през стереотръбата, пък и снощи ходихме до нея.

— Отлично я помня — потвърди Ромашкин.

— Докато сапъорите режат телта, вие ще лежите и ще наблюдавате. Лузгин — повика го Казаков, — какъв сигнал ще дадеш, когато проходът бъде готов?

— Ще махна с ръка.

— Ами ако не те видят?

— Е, ще допълзя по-наблизо и ще им махна.

— Да се пълзи, е опасно, всяко излишно движение може да бъде забелязано и целият труд ще отиде по дяволите! По-добре не пълзи. А ти и цялата ти група — Казаков се обърна към Ромашкин — трябва да наблюдавате Лузгин внимателно. Обезателно трябва да го видите, когато ви махне.

— Ще го видим.

— Е, добре. Сега да изрепетираме няколко варианта на оттегляне. Първият е, ако ви преследват: вторият, без преследване; третият, с убити и ранени. — Казаков погледна внимателно Ромашкин в очите и за първи път строго каза: — Запомни, лейтенанте, в разузнаването има закон — ранените и убитите да не се оставят в никакъв случай! На убития наистина му е все едно къде ще лежи. Но ако изоставиш убития, следващия път ще тръгнат след тебе със страх. Всеки с право ще си помисли — ами ако този, когото оставихме, не е бил убит, а ранен? И няма ли сега да се случи същото с някого? Така че запомни завинаги този нерушим закон — колкото разузнавачи са отишли да изпълняват задача, толкова трябва да се върнат. После ще се разбере кой е жив и кой мъртъв...

Тренираха дълго. Ромашкин се измокри, тичайки и пълзейки по дълбокия сняг. Намокриха се и останалите. Василий гледаше разузнавачите и си мислеше: „Сигурно ме проклинат. Измъчват се

заради моята неопитност. Самите те знаят всичко до тънкости.“ Но когато занятията свършиха, Казаков, който също беше мокър и от тялото му излизаше пара, а перчемът му беше залепнал, каза наизидателно:

— Ето така, приятелю, трябва да се тренира. Всичко отработвай тук. Там — той показва с ръка позициите на противника — нито може да се говори, нито да се командува. Там всичко трябва да става като по ноти. Разбра ли?

— Схванах.

— Е, добре. А Тези двамата — Конопльов и Рогатин — защо ги мъкнахме навсякъде с нас? За охрана или за компания? Не, разбира се. Сега вече те знаят целия ни замисъл. А защо е нужно това?

— По-добре ще ни помогнат.

— Ти си просто талант! — похвали го Казаков и добави: — Война е. И тебе, и мене във всеки момент, даже и по време на подготовка могат да ни пречукат. А в разузнаването не може да има прекъсване. Ако убият мене — ти ще тръгнеш, ако убият теб — те ще поведат групата.

„Добър и тактичен командир, ненапразно го обичат разузнавачите“ — помисли Василий.

— Е, добре, братлета, да тръгваме за обед — разпореди се Казаков.

Такова разпореждане винаги се изпълняваше моментално. Разузнавачите тръгнаха по старата следа един след друг.

Иван Петрович се наведе към Василий и го попита тихо: Виждаш ли как се движат?

— В колона по един.

— Да. По устав това се нарича така. Но ти запомни, лейтенанте, че по устав има много видове строй, но разузнавачите вървят винаги така — един след друг по старата следа. Даже когато се движат на своя земя. Животът ни е научил. И ти се движи непременно така. Ако се натъкнете на мина, ще загубите само едного. Ще минете благополучно по снега, по тревата, по изораната земя и ще оставите само една следа — сякаш е минал само един човек. Това също е важно в тила на врага.

До излизането им в разузнаване оставаха броени часове. Момчетата се нахраниха и сега можеха да си почиват. Но не всички бързаха да легнат на наровете. Болшинството от избраните от Казаков за нощното разузнаване продължаваха да се готвят за него. Сега навярно всеки се вълнуваше, но външно това не се забелязваше. Всички бяха спокойни и даже весели.

Иван Рогатин бинтоваше с чист бинт автомата си, за да не се забелязва върху белия сняг. Як, широкоплещест и неразговорчив, той дълго и сериозно се занимава с това.

Саша Пролеткин изглеждаше като момче пред Иван. Движенията му бяха бързи, самият той беше сръчен. Като си тананикаше някаква песничка, той също сменяше бинта на автомата си и както винаги, се закачаше с Рогатин:

— Кажи, Иване, защо ти е такова фамилното име?

Всички притихват и се заслушват. Знаят, че Сашка все ще измисли нещо.

Иван не отговаря веднага. Той продължава акуратно да нагласява бинта и сякаш между другото пита:

— Какво такова?

— Ами доста странно — Рогатин. Да не си стрелял с рогатка?^[1]

Иван поклаща с упрек глава:

— Да не би да са ми дали името заради мен самия? Предполагам, че дедите ми са ходили на лов за мечки с лък.

— А ти ходил ли си?

— Аз съм ходил с пушка. Сега може и без лък.

— Значи си ловец?

— Съвсем не значи. Аз съм земеделец. Пшеница съм отглеждал, хранил съм те. А ловът е за удоволствие. За почивка.

За известно време всички мълкват — темата е изчерпана. Но да се мълчи в такъв момент не бива. Преди сериозна работа винаги е полезно малко да отвлечеш мислите си — не е нужно да преживяваш предстоящите трудности и опасности. Мълчаливият Рогатин знае това не по-зле от другите и затова сам подновява разговора, като цели да привлече общото внимание:

— Да, братлета, в живота се случват най-различни истории. Ето, с мене, например, се случи такова нещо, че няма да повярвате. Изкарах казармата през тридесет и осма година и пътувам към къщи. Всичко е,

както трябва, пътувам си в купето, и телеграма съм изпратил на майка „ми — пристигам, значи. Слизам от влака на Булаево, оттам до нашето село са две крачки — стотина километра. В Сибир сто километра нищо не са. Отначало се качих на таратайката на лесничея, а после — на двуколката на ветеринарния фелдшер. Близко до Павлиновка той ме остави, защото беше в друга посока, а аз трябваше да пренощувам. Минавам през селото с ново куфарче, на гърдите ми — значка «ГТО» и «Ворошиловски стрелец». Жените се пулят, оглеждат ме...

— Разбира се, такъв юнак крачи! — прихна Саша Пролеткин.

— Ти не бързай да се заяждаш — сопна му се Иван. — Вървя си аз, значи, през селото и чувам — музика. С една дума — гуляй. Доближих до къщата, прозорците й бяха отворени, по пода потропват токчета, на вратата се показва някой и ме вика: «Заповядайте, другарю боец, на сватба!» Аз от скромност взех да отказвам — не, моля ви се, благодаря, не е удобно чужд човек да иде на сватба!“ А те казват: „Какъв чужд човек сте вие, вие сте защитник на родината!“ С една дума, вкараха ме в къщата. Гостите седнаха по-близо един до друг, направиха ми място. Е, пийнах си, поздравих младите. „Горчиво!“ — викам. Целунаха се. Невестата беше една такава ячка, не че беше много красива, но беше ячка...

— А женихът ти, разбира се, не си го и забелязал, ти след службата само невестата си гледал — отново вметна Саша.

Иван с упрек погледна Пролеткин:

— Ама че си бърборко, езикът ти е като грахово зърно в свирка... И женихът беше там, видях го, но не ми се хареса — такъв един пъпчив, дребничък. — Иван погледна Саша и реши да си върне:

— Ей такъв като тебе, маломерен.

Саша се обиди, но замълча.

— Както си е редно — продължи Рогатин, — и аз станах да танцувам. Отначало сватбеният танц, а после засвири грамофонът и аз взех да въртя разни градски танци с момичетата. А докато танцувах, сватбата нещо се разстрои. Точно както в Чеховия разказ — на жениха нещо не му бяха дали, както било уговорено, и той взе да се инати. Невестата се разплака. А женихът свали на пода чиниите с мезето и като стъпваше право върху мезето, тръгна към вратата. Смъкна от ревера си цветето и го хвърли на пода. „Толкова!“ — казва. И си отиде. Всички притихнаха. Невестата риде. И толкова ми стана жал, че

просто не знам какво бих направил заради нея. „Искаш ли — казвам — да го хвана дози мухльо и да го разчекна?“ А майката на невестата се уплаши: ох, ах, да, вие сте, разбира се, наш защитник, но не бива чак толкова страшни работи да правите — може Петка и да се върне. А аз казвам: „И десет пъти да се върне, каква партия е той за нея?! Такова момиче, а той е една пришка и нищо повече!“ Майката ме успокоява: „Все пак той ѝ е жених! Закъде е тя без него? Кой ще я вземе сега такава, опозорена?“ — „Че даже аз ще я взема! — казвам. — От цялата си душа и сърце!“ Невестата даже спря да плаче.

Сядам до нея и питам „Ще се ожениш ли за мене?“ Във всяка нейна сълза блесна усмивка: „Ще се ожена — казва — с радост, ако говорите сериозно.“ А аз отвърщам: „Аз, казвам, съм боец от Червената армия, аз не дрънкам напразно. Не съм като онзи мухльо, на мен зестра не ми трябва. Ние с тебе сами всичко със свои ръце ще си спечелим и ще направим.“ Гостите, които повярваха, продължиха гуляя, а които не повярваха, решиха да се измъкнат. Само аз дето изпаднах в конфузно положение — нали три години в армията не бях пил, бях отвикнал и се напих.

Сутринта се събуждам. Къде съм? Лежа на пухен дюшек. Чаршафите нови, чак поскърцват. До мене спи момиче — румено, привлекателно. А главата ми се цепи, боксува като камион. Момичето отваря сините си ясни очи и ме гледа като в приказка. „Коя си ти?“ — питам я аз. „Как коя? Твоята жена. Забрави ли?“ Виждам, че в очите ѝ се събират сълзи. Спомних си вчерашната бъркотия и се заех да я утешавам. А тя плаче ли, плаче... „Защо — казвам — лееш сълзи? Аз не се отказвам. Както ти обещах вчера, така и ще стане.“ А тя продължава да плаче. „Кажи ми — викам — направо каква е работата?“ — „Ами че аз — казва — не плача за тебе, а за себе си. Колко съм нещастна, два пъти се ожених, а не мога да стана жена.“

Избухна такъв смях, че даже стъклото на прозорчето, до което седеше Ромашкин, зазвънтя тънко, сякаш наблизко се беше разбил снаряд.

— И как свърши всичко това? — попита Василий, когато всички се насмяха.

— Как да свърши — сериозно отвърна Иван. — Ние с Груня се обичаме и до ден-дневен. Вие, разбира се, мислите, че първо се появява любовта, а после хората се женят. А при нас с Груня стана

посвоему — първо се оженихме, а после пламна любовта... Аз защо удавих онзи немец на първото разузнаване? Заради любовта. Помислих си как фашистите се гаврят с жените ни и не се сдържах. Като се сетя за това, по-лесно ми е да убия фашиста.

Иван хвърли бърз поглед към всички. Разузнавачите не се смееха. Той се обърна към Ромашкин и каза:

— Сложих аз точка на тази история, другарю лейтенант. Отивам една седмица след сватбата за риба — на Груня ѝ се прияде рибена чорба. А на реката ме среща онзи пъпчивец с петима здравеняци — е, няма да те убият, но могат да те осакатят. Изяснявам си аз обстановката: „Ще ме биете ли?“ — „Много си досетлив!“ — казва той дрезгаво. — „За какво? — питам аз. — За момичето спор няма, Груня ми е законна жена.“ Гледам, че се смутиха, объркаха се. „Правилно, жена ти е — казва Петка. — Но от кого я отне?“ И изведнъж Назар, конярят, ритна Петка по задника и той излетя чак в храстите. Надигна се и взе да вие от яд: „Аз ви гощавам, а вие ме обиждате!“ — „Ти самият ни обиди, Петро — каза Назар. — Лошо нещо щяхме да направим заради тебе — бие ли се законен мъж? Сложи още две бутилки и покани Иван, ако ли не — тебе ще бием.“ И какво мислите? Извади Петка водка. За помирение, един вид. Само моята майчица се обиди — не стигнах до къщи, по пътя се ожених, без нея.

— Много харно! — възкликна Богдан Шовкопляс. — Ти, Иване, си голям човек и душата ти е голяма. А за мене ни на една мома не ѝ се прищя да се ожени!

Разузнавачите недоверчиво погледнаха Шовкопляс — момче с черни вежди, бели зъби и весели очи. Вярно, че долната му челюст беше издадена малко напред и носът му беше леко крив. Но това се забелязваше чак като се вгледаш, иначе всичко му беше хубаво — здрав, едър.

— Ами че аз чак сега заприличах на нормален човек — поясни Богдан. — А бях един никакъв. Лежах си в къщи като дърво, ревматизмата ме беше стегнала още от малък, от десетгодишен. Кретах из къщата — нито мога някоя работа да свърша ни да ида на игрището с момците. В училище се изучих до седми клас — учителите чак в къщи идваха. Станах вече за женене, но коя ще ме вземе.

— Ами как те взеха в армията? — учуди се Королевич.

— Чакай, Костя, не ме изпреварвай... Идваха заради уроците при мене разни момичета. Имаше между тях една красавица, Галя се казваше. Толкова беше хубава, че очите ти да останат в нея.

Богдан се развълнува, бузите му порозовяха, в очите му сякаш заблестяха звезди.

— Аз бях болен, ама от красота разбирах. Чудя се, дивя се на тази Галя, знаей, че не е за мене, но нищо не мога да направя. Като я видях на улицата, сърцето ми замира... А около нея имаше момци, колкото поискаш, един от други по хубави — Харитон, бригадир и орденоносец, Михайло трактористът, целият къдрав като Пушкин, и даже учителят — културен, с вратовръзка, и на него му беше завъртяла главата. И изведнъж тази същата Галя сама пада на колене пред леглото ми. Сложи главата си на рамото ми, плаче и нарежда: „Няма да бъда аз щастлива, щом ти цял живот ще се мъчиш. Какво ни учиха в училище? Или не е вярно това, което казват умните хора — че човек не трябва да чака милост от природата, а сам да направи живота си щастлив! Аз ще те излекувам.“ Като ми рече това, в мене всичко се преобърна. Всички спирачки, всички стави ми се отпуснаха и кръвта потече в жилите ми там, където по-рано не течеше. И сватбата ни, Иване, също беше необикновена.

Богдан замълча и въздъхна:

— След сватбата тя взе да ме води в градината, където цъфтяха ябълките. Какво да ме води — на ръце ме изнасяше. И все се смееше, целуваше ме. В къщи все свиреше ту радио, ту грамофон. Разлепи по стените картички от списание „Огоньок“ — весели, ярки картинки — цветя, море, птици, кораби, гори. Така, без доктори ме излекува Галя. Почнах да ходя, после да тичам, да плувам. Изучих се за комбайнер и цяло село ни се любуваше. Аз се връщам от полето, а Галя не може да ме дочака, излиза да ме посрещне. Сякаш усещаше, че щастието ни ще бъде кратко, сякаш знаеше, че войната ще ни раздели...

Тук Шовкопляс прекъсна разказа си за себе си и за неговата Галя.

В блиндажа беше топло, от печката се разнасяше домашна миризма на съхнещи дрехи. С бълбукане кипеше чайникът, но в далечината се чуваха приглушено картечни откоси.

— Кой още, братлета, ще разкаже за своята сватба-женитба? — попита Лузгин. — Може би Костя?

Королевич свенливо се изчерви и притвори сините си очи с дълги мигли.

— Аз не съм женен...

— Но момиче си имаш, нали?

Костя мълчеше. Казаков се опита да помогне на Королевич и да вмъкне в разговора Голошчапов:

— Може би ти, Алексей Кузмич, ще ни разкажеш своето житие-битие?

Голошчапов се почеса по тила и отряза:

— Всичко това е загубена работа. Първата година след женитбата животът е сладък. А като поживеете десетина-двайсет години, не се знае какви ще станат вашите Грунечки и Галечки.

— Драка си ти, Голошчапов! — прекъсна го старшината на разузнавателния взвод Жмаченко. — Защо обиждаш хората? Щом искаш нещо да кажеш, говори за себе си, ако не искаш мълчи си, но остави хората на мира.

— Ами че аз за себе си говоря, а не за тебе.

Голошчапов посумтя и изведнъж рече предизвикателно:

— А пък аз жена си я биех!... И тя беше красавица, но отидем ли на гости, все въртеше опашка. А пък аз я поплясках — да не забравя, че си има мъж.

— Това даже не е интересно за слушане — махна с ръка старшината. — По-добре разкажи нещо ти, Жук. Ти си инженер и животът ти е градски.

Във взвода Жук беше радист. По принцип на разузнавателния взвод не му се полагаше радиостанция, но тази беше взета от немците и заседна тук. Анатолий Жук веднага се ориентира в нея, нещо я ремонтира и оттогава стана взводен радист.

— Е, първо, аз не съм инженер, а всичко на всичко радиотехник — поправи той Жмаченко. — А второ, семейните ми дела също ме са интересни. — Той помисли малко и продължи: — Отначало всичко вървеше добре, и любов имаше, а после изчезна. Престанахме да се разбираме, сякаш говорехме на различни вълни — и тя не ме чува, и аз не мога да я улова.

— Че защо се получи така? — наостри уши любопитният Конопльов, комсомолският секретар на взвода.

— Всичко стана заради Шарик — неясно отговори Жук.

— Какъв Шарик? Какви световни проблеми сте решавали?

— Имахме си кученце. Шарик се казваше.

Момчетата се усмихнаха с очакване. Началото им се стори забавно.

— Нима може животът на хората, при това образовани хора, да се развали заради някакво кученце? — учуди се Конопльов.

— Може — твърдо каза Жук. — Преди войната живеех край Москва, в град Пушкино. Имахме си там с майка ми и баща ми собствена къщичка. Шарик тичаше по двора, беше едно такова весело рижаво кученце, селско куче. Като завърших техникума, ме изпратиха на работа в Караганда. Там срещнах това момиче. Лиза се казваше. Също беше по разпределение след техникума, само че като зъботехник. Тя беше московчанка, и аз горе-долу бях московчанин. С една дума, оженихме се. Посъбрахме пари, купихме си мотоциклет с кош. Весело си живеехме. А майка ми и баща ми във всяко писмо пишеха — идвай си, че сме стари, на кого ще оставим къщата? Е, работихме ние с Лиза, колкото трябваше, а после заминахме за в къщи. Пристигнахме през нощта. Шарик ни посреща, както си е редно — подскача, умилква се и все гледа да те лизне по ръката. Само дето мотоциклетът не му хареса — помириса го, кихна и се дръпна настрана. И ето че веднъж Лиза ми казва: „Дай да си вземем хубаво куче.“ — „А Шарик да не би да е лош?“ — „Щом ще храним куче, поне да е породисто. Аз сама ще намеря в Москва, моите познати имат отлични породи.“ След две седмици донесе кученце — дог. И паспорт му донесе на това куче, беше му описано родословието до шесто коляно и му викаха Нерон. Шарик посрещна Нерон ласкаво — разбра, че е кученце, макар да беше твърде едро. Е, помислих си, всичко ще се нареди — едно куче или две кучета, каква разлика? Но скоро Лиза ми казва: „Пали мотоциклета.“ — „Защо?“ — питам я. — „Да отведем Шарик, той е там, в коша“. Тръгнахме ние към града, Лиза пусна Шарик, а той скимти, притиска се до мене. Аз ѝ казвам: „Утре ще го намерят кучкарите. Дай поне да го откараме по-надалече, в друго село, там няма кучкари. Все ще го вземе някой.“ Лиза мълчаливо се извърна. А аз проявих малодушие, оставих Шарик. И оттогава нещо се пречупи в семейните ни отношения — не ме влечеше към къщи.

— А защо позволяваше всичко на своята Лиза? — възмути се Голошчапов.

— Обичах я.

Голошчапов злобно се изплю.

Някой въздъхна.

— Започнахме за здраве, а завършихме за упокой.

— Хайде, орли. Стига сме си припомняли мирния живот — каза Казаков. — Време е да се заемем с войната.

Към Ромашкин се приближи старшина Жмаченко, нисък дебеланко, с весел поглед на селяк, който няма да пропадне. Такъв ще се сдобие с всичко, което му потрябва — било гвоздей, било трактор. Заради тези качества го бяха изпратили в разузнавателния взвод.

Напористият, пробивен Жмаченко разбираше всичко от половин дума. Със задълженията си той, разбира се, се справи. Искрено обикна разузнавачите заради тяхната опасна работа и се стараше да им набавя онова, което им се полага, и онова, което не им се полага. При избора на средства в това отношение много не се церемонеше. Ако понякога го уличаваха в прекалена ловкост на ръцете, той умееше да се направи на невинен и с проникновен глас казваше: „Ами че аз за разузнавачите! Разберете в края на краищата!“

Артелчиците и началниците от всички рангове в такива случаи ставаха някак по-добри. На разузнавачите често се даваха цигари вместо махорка, месните консерви се заменяха с колбаси, а наливната водка — с водка в бутилки.

Жмаченко трудно можеше да бъде смутен, но сега той изглеждаше смутен. Като местеше поглед и не поглеждаше към Ромашкин, той виновно каза:

— Другарю лейтенант, такъв е редът — ще трябва да предадете документите си и, извинявам се, медала също.

Ромашкин знаеше това правило. Изруга наум, че не се е сетил да предаде всичко предварително.

— Какви ти извинения, щом редът е такъв. Ето, приемоте ги — лично удостоверение, комсомолска книжка и медал. Имам също писма и пари, вземете ги и тях.

— Всичко ще се запази, както си му е редът, другарю лейтенант, не се съмнявайте — увери старшината Ромашкин, като го гледаше предано.

Макар че Жмаченко си беше пройдоха, всички знаеха, че има добро сърце. Когато разузнавачите се отправяха по задачи, той беше

готов да направи за тях всичко. Винаги се измъчваше: „Те отиват при дявола в пъкъла, а аз си оставам в къщи. Ето, те все се усмихват, шегуват се, а призори току-виж, че донесат някого от тях върху брезент мъртъв.“

Вземайки документите от Ромашкин старшината сметна за нужно веднага да внесе яснота в бъдещите си отношения с новия командир:

— Аз самият не мога да ходя в разузнаване, понеже съм нещо като болен от слабодушие. Струва ми се, че ще умра още преди да стигна до жицата.

— Добре, Жмаченко, не страдай — прекъсна го Казаков. — Затова пък тук в тила ти здраво хващаш за гърлото, когато трябва.

Старшината, явно поласкан от казаното, привидно започна да се оправдава, обръщайки се пак към Ромашкин:

— Чувате ли, другарю лейтенант, ето така мислят всички за мене, а аз никого не съм измамил и никого не съм подвел. Аз само заобикалям неправилните инструкции и при това не заради себе си, а изключително заради героичните хора, на тях да им бъде добре.

— Зная, борец си ти за правото дело! — отново го прекъсна Казаков. — По-добре се погрижи, като се върнем да има сварени картофи и горещ чай. За момчетата пригответи две манерки гориво, а за мен и за лейтенант Ромашкин — запечатана бутилка.

— Всичко ще има колкото трябва и даже отгоре, другарю лейтенант, само се връщайте здрави и читави...

Ромашкин искаше да покаже на разузнавачите, че на него също са му познати старите бойни традиции. Извади от мешката комплект бельо и без да бърза, с достойнство започна да го облича, сменяйки това, което беше на него.

Момчетата се спогледаха. Ромашкин не разбра техните погледи, сметна, че одобряват. Но Иван Петрович издебна момент, когато наоколо нямаше никой, и каза:

— Това с бельото беше напразно. По задачи ще ти се наложи да ходиш всяка нощ. Цял магазин на бельо, няма да ти стигне.

Дойдоха двама сапъори, облечени в бели маскировъчни костюми, и с дълги ножици, които приличаха на рачешки щипци.

Казаков се надигна.

— Да тръгваме, момци! Дано ни провърви!

След командира наставаха всички — и тези, които отиваха, и тези, които оставаха. За минута настъпи тишина. После групата на Ромашкин се отдели от останалите и се запъти към вратата.

До първата траншея се движеха мълчешком и крачеха стъпка в стъпка. Бяха облечени леко, под маскировъчните костюми носеха само ватени панталони и топли горни ризи. Всеки беше въоръжен с автомат, нож и гранати.

Ромашкин си спомни немца, когото плени, когато беше в предната охрана: „Колко много дрехи имаше на него!“ Самият Ромашкин се чувствуваше свободно в дрехите си — можеше да излезе с такива дрехи на ринга. Той се чувствуваше окрилен. Подобно чувство преди състезание винаги му носеше победа. Но сега не беше на ринга.

Ето че над главите им започнаха да свистят куршуми. Те отскачаха настрани и съскаха като отровни пчели, удряйки се във възвишение или в дърво. В първата траншея разузнавачите запалиха по цигара. Към тях се приближиха бойци от стрелковите подразделения, разглеждаха ги с любопитство и уважение.

— На гости при фрицовете ли ще ходите? — сдържано попита някой.

— При тях, къде другаде — небрежно отговори Пролеткин.

Казаков обаче не разреши да се продължи разговорът и каза тихо:

— Приключвайте с пушенето. Хайде, Ромашкин, командувай. По-нататък аз няма да идвам.

Това беше неочаквано за Ромашкин. Той смяташе, че при първото му излизане в разузнаване Казаков непрекъснато ще бъде до него. За миг се смути, но веднага си помисли: „Така е даже по-добре!“ Макар че Иван Петрович беше опитен разузнавач, Василий с нетърпение чакаше да изпробва собствените си сили.

Ромашкин хвърли угарката си, настъпи я, погледна към разузнавачите и изкомандува:

— Напред!

Той скочи пръв и приведен закри към неутралната зона. Две бели фигури мигновено се появиха до него. „Аха, това е групата по залавянето — Конопльов и Рогатин — съобрази Василий. — Но защо се опитват да ме изпреварят, а не вървят един след друг?“

— Накъде? — тихо попита той Рогатин.

— Не може, другарю лейтенант, командирът да върви отпред като патрул — строго му отвърна той и обръщайки се към групата по прикриването, се разпореди: „Ей ти, ловецо на жирафи, тръгвай в патрул с Фоменко!“ Саша Пролеткин и Фоменко безпрекословно тръгнаха напред. Когато те се изгубиха от погледа, Рогатин кимна на Ромашкин и всички се отправиха по-нататък.

При избухване на ракетите започнаха да залягат. А от това място, където Ромашкин веднъж беше идвал с Казаков, въобще не се вдигаха, само пълзяха. Снегът беше сух, замръзнал. Струваше им се, че скърца много силно. Миришеше на прохладна влага. Всичко наоколо се беше сляло в бяла мъгла, която изглеждаше като непрозрачна пелена. Немските ракети и картечните откоси им помагаха да се ориентират в местността.

На Василий започна да му се струва, че групата разузнавачи се отклонява надясно. Той се надигна веднъж, после още веднъж, опитвайки се да огледа възвишението, от което стреляше картечницата, но нищо не можа да види в мрака. Внезапно, като че ли по някакъв сигнал, групата замря, залепи се за снега. Няколко бели фигури, изпреварвайки останалите, заплуваха напред през преспите. „Това са сапъорите с Лузгин — разбра Ромашкин и веднага през ума му мина неприятна догадка: — Някой командува вместо мен.“ Но си спомни тренировките и се успокои: „Сигурно всичко си върви по реда, нали Казаков изискваше всичко да върви като по ноти. Само да не се заплесна, когато Лузгин подаде сигнал за готовност за преминаване.“

Ромашкин пак вдигна глава, но не видя нито Лузгин, нито ограждението от жици. Отпред се чернееше храсталак. Василий тръгна натам, но някой го хвана за крака и допълзя плътно до него. Беше Рогатин. Ромашкин му посочи храсталака. Рогатин отрицателно поклати глава. „Защо ми се налага? — възмути се Ромашкин. — Храсталакът ще ни замаскира добре.“ И още веднъж упорито махна с ръка в същата посока. Тогава Рогатин му прошепна на ухото: — Ще скърца!

С китката на ръката той направи движение, изобразявайки плаваща риба. Василий разбра: трябва да заобиколят храсталака. Той запълзя по снега, който беше поразровен от преминалата група по прикриването.

Скоро видя почти до себе си два бели силуета. Единият от войниците, легнал по гръб, стискаше в ръцете си жицата, а другият я режеше точно в средата, между ръцете на другаря си, който внимателно разделяше краищата на жицата, като внимаваше да не се чуе звук. Режеха само най-долните жици, колкото да могат да пропълзят под тях.

Василий почувствува по гърба си тръпки. „Ако ни открият, никой няма да се спаси, ще ни избият от упор.“ Той добре си спомняше как при подобни обстоятелства беше постъпил с немците. Някъде съвсем близко изщрака сигнален пистолет. Ракетата се понесе с шум нагоре и с леко пука не се разтвори в огромен, ярък розов чадър. Разузнавачите бързо долепиха лица в снега. Единствено лицата им не бяха покрити с бял плат.

Лежаха, без да дишат. На Ромашкин му се струваше, че даже сърцето му престана да тупти. Но ето че ракетата изгоря. За няколко мига всичко потъна в непрогледен мрак. После очите му свикнаха с тъмнината и Ромашкин видя, че Лузгин му маха с ръка. „Значи, проходът е готов“.

Трябваше да се пълзи напред, а Василий все още не можеше да преодолее сковаността си. Накрая се реши и запълзя бавно, стиснал в ръката си граната.

Допълзя до бруствера и погледна надолу, надвивайки с огромно усилие страха си.

Очакваше да види там притаилите се немци, но траншеята беше пуста. Веднага му олекна. Той се спусна в траншеята. След него безшумно се плъзнаха Конопльов и Рогатин. Василий внимателно тръгна напред. Някъде там, на върха се намираше картечната площадка, избрана за нападение...

На стената на окопа видя телефонен кабел, прикрепен с метални скоби, и мълчаливо го посочи на Конопльов. Той кимна и Ромашкин разбра — трябва да се пререже. Извади финския си нож и започна да реже кабела. Изведнъж откъм завоя изскочиха две бели фигури. Немците също бяха облечени в бели маскировъчни костюми, както разузнавачите. За миг те се спряха, но като забелязаха, че Ромашкин прави нещо с кабела се успокоиха — очевидно сметнаха разузнавачите за свои свързочници.

Единият от немците високо попита нещо. Чуждата реч и близостта на враговете отново сковаха Ромашкин. Той стоеше като вдървен, нямаше сили да се справи с тялото си, което беше застинало от неочакваната среща. Само някаква жила беше останала жива в него, тя пулсираше някъде в главата му и го караше да държи в полезрението си немците и да търси изход. И изведнъж тази жила заработи, включи се като електрически ключ. Ромашкин вдигна автомата си и стреля с кратък откос в по-близо стоящия немец. Той се строполи на земята, а другият се втурна да бяга.

— Какво правиш? Трябва ни жив! — напомни му Рогатин, който се опита да заобиколи Ромашкин в тясната траншея и да догони бягащия немец.

Ромашкин не го пусна, прекрачи през убития и сам е три скока настигна фашиста, който, лутайки се в бързината, — се блъскаше в стените на траншеята. Василий хвана за раменете немца, който закрещя и нададе тънък писък.

Разузнавачите се стремяха да осъществят намисленото без излишен шум. Когато пълзяха и рязаха жицата, когато вървяха по траншеята, те мислеха само за едно: тишина, тишина, никакъв звук! И изведнъж този ужасен вик! Ромашкин удари хитлериста с ножа. Кресливецът замлъкна, отпусна се и падна в траншеята.

— Какво правиш, гад такъв! — простена до него Рогатин. — И този го уби!

Ромашкин се огледа с широко отворени, но невиждащи очи. Опомни се. „Какво направих наистина? Откачих от страх!“ Но се овладя и отговори:

— Сега ще намерим други.

— Повече не можем да търсим. Вдигнахме шум. Трябва да тръгваме.

Ромашкин не успя да отговори — иззад завоя удариха автоматни откоси. Куршумите се забиваха в землистата стена и неистово я гризяха, дълбаейки острата суха пръст.

Разузнавачите се притиснаха към противоположната странна. Стреляха отблизо, но изстрелите бяха някак глухи. Ромашкин погледна зад завоя и разбра всичко: оттатък имаше блиндаж и немците стреляха от него напосоки, направо през вратата.

Ромашкин свали от кръста си граната и я хвърли под вратата. Раздаде се взрив. Вратата падна. От блиндажа се чува викове и отново затрещяха автоматите. Рогатин метна втора граната в черния отвор, който зееше на мястото на вратата. Отново взрив — и в блиндажа всичко стихна. Оттам струеше само дим и някой стенеше в тъмнината. „Сега трябва да вляза вътре и да хвана език“ — помисли си Ромашкин. Колкото и да е странно, той вече действуваше, ако не спокойно, то поне по-хладнокръвно и разумно. „Как да се влезе там? — пресмяташе Василий. — Ако някой от немците е оцелял, той пази със зареден автомат. А не трябва да се мотаем много, защото скоро ще дотичат съседите им на помощ.“

Решението се роди мигновено. „Ще хвърля граната с пръстен. Който е оцелял, ще залегне в очакване на взрива, но взрив няма да последва. Тогава ще се втурна вътре!“

Секунда — и гранатата полетя към блиндажа. В следващия миг Ромашкин полетя. Пред самия праг на блиндажа отскочи настрани, за да не стане мишена в отвора на вратата. В блиндажа цареше непрогледна тъмнина. Миришеше на изгоряло и на някаква странна смес от пот и одеколон. Наблизо се чуваше тежкото дишане на немец. „Сигурно е ранен. Да можем да го вземем, преди да са ни открили. Къде ли е той, този ранен?“ Ромашкин направи крачка напред и се блъсна в меко човешко тяло — немецът лежеше неподвижно. Придвижвайки се опипом, той намери още няколко тела без признаци за живот. Накрая се приближи към стенещия, немец в дъното на блиндажа.

В отвора на вратата блесна лъч от джобен фенер. — Лейтенанте, къде си? — тревожно прозвуча гласът на невидимия Конопльов.

— Тук съм. Всичко е наред! — отвърна Ромашкин.

Раненият немец седеше на земята, вдигнал високо ръце като че ли защитаваше лицето си от удар. Ромашкин направи крачка към него и той се отдръпна към ъгъла, притискайки се към земята. Василий го хвана за яката, вдигна го и го разтърси. Немецът не можеше да стои прав, краката му се подгъваха като гумени.

— Ауфштеен! — заповяда му Ромашкин.

Рогатин умело завърза ръцете на пленения и пхна в устата му кърпа. Конопльов през това време събираше документите на убитите, пресмяташе какво още трябва да се вземе от блиндажа.

— Стига, да тръгваме каза Рогатин. — Да не вземат да се появят немците. Тука всичко обърнахме наопаки.

Разузнавачите излязоха на чистия хладен въздух. Ослушаха се и като не доловиха никакви признаци на тревога, започнаха да се спускат надолу по траншеята. В подножието на височината те едва не се сблъскаха с още три бели призрака. С насочени автомати те се промъкваха срещу тях.

— Наши — каза Рогатин, като разпозна Лузгин.

— Вие какво търсите тук? — запита Ромашкин, знаейки, че такива действия не са предвидени.

— Видяхме, че при вас се забърка каша и тръгнахме да помагаме.

— Вече всичко е наред, да побързаме да излезем зад жицата.

Всички минаха през прохода и закачайки с маскировъчните дрехи бодливата жица, приведени побягнаха към долчинката.

Най-после се показва и тъмната полоса на нашите позиции. Разузнавачите скочиха в спасителните окопи и изтощени се отпуснаха на земята.

Дотича Казаков. Трупата се беше върнала малко по-надясно от мястото, където я очакваха. Като видя свития, немец, лейтенантът се зарадва.

— Домъкнахте ли немец? Браво, орли! Е, Ромашкин, честит ти първи „език“!

А разузнавачите все още не можеха да проговорят от умора и само гледаха командира си с щастливи очи.

— Защо ние тичахме презглава? — едва можа да изговори Саша Пролеткин. — Немците не ни гонеха.

— Така стана — прохриптя в отговор Рогатин.

— Няма какво да говорим за това. Важното е, че всички се върнахте и „език“ заловихте — продължаваше да се радва Казаков. — Юнаци сте вие! И колко бързо се справихте — само за два часа!

Саша си отдъхна преди другите. Стана, отметна бялата си качулка и каза с възхищение:

— Ех, че е ловък лейтенант Ромашкин! Благодарение на него всичко мина така успешно. Когато започна стрелбата и забучаха бомбите, аз си помислих — край, няма да се измъкне групата! И изведнъж гледам — идват. И фриц мъкнат. И никой не ги гони!

Надигна се и Рогатин и обясни на Пролеткин я на останалите:

— Нямаше кой да ни гони: лейтенантът всичките ги изби с гранати. А съседите изглежда не са чули, нали взривовете станаха в блиндажа. Война е все пак. Тук нещо избухне, там друго, сигурно са сметнали, че има минометен обстрел.

Конопльов го подкрепи:

— Те сигурно и до сега не знаят какво се е случило.

Казаков се разбърза:

— Хайде, момчета, ставайте да си вървим, че немците ще открият изчезването на фрица и в яда си ще започнат да ни засипват с гранати. Хайде в къщи. Ставай! Тръгвай! Тръгвай!

С шумен възторг посрещнаха завръщането на разузнавачите старшина Жмаченко и останалите разузнавачи. Под техните възгласи и при светлината на лампата Ромашкин огледа спътниците си и промяната го порази: лицата на всички сякаш бяха отслабнали, под очите им тъмнееха сенки, като че ли не бяха спали две нощи.

Жмаченко, раздаваше на завърналите се документите им, увити в носните им кърпи, и на някои казваше:

— Заповядайте, разкрасете се. — И на Ромашкин каза същото: „Разкрасете се!“

Василий не разбра защо старшината говори така. Сети се: „На него му беше заповядано да приготви вечерята. А масата, който знае защо, е празна.“

— Трябва да се доложи за изпълнението на задачата и да се предаде плененият немец — каза Казаков.

— На кого трябва да се докладва? — попита Василий.

— На командира на полка или началника на щаба. Да вървим, те не спят, чакат ни. Съобщено им е по телефона, че е взет „език“ Но ти трябва сам да докладваш.

— По-добре ти да доложиш. Нали ти подготви и организира всичко.

— Престани, Ромашкин! От къде на къде? Да вървим.

Командирът и комисарят ги нямаше — бяха ги извикали в КП на дивизията. Ромашкин заведе пленения немец при началника на щаба. Казаков влезе с него, но се спря малко назад.

— Другарю майор, задачата е изпълнена. — Ромашкин остави официалния той и радостно завърши: — Приемете „езика“!

Началникът на щаба, който вечно беше угрижен за нещо и затова изглеждаше намръщен, този път се усмихна.

— Поздравявам ви, лейтенанте! Добре започнахте службата си в разузнаването. Благодаря ви от името на командването.

— Служа на Съветския съюз! — отчетливо произнесе Ромашкин и се разсмя, като видя, че немецът също застана мирно. — Погледнете, другарю майор, как се изпъна фрицът.

— Дисциплиниран е! — сериозно забеляза Колоколцев. — Добре, а сега не мислете повече за него и идете да си почивате. Ние ще разпитаме пленника и ако има нещо интересно за вас, ще ви съобщя.

Докато двамата бяха при началника на щаба, в блиндажа на разузнавателния взвод бяха станали промени. Масата беше застлана с чисти вестници и приготвена за пиршество. На масата имаше едро нарязан салам, сланина, хляб, кромид лук, два реда празни емайлирани чаши и няколко немски, облечени с плат манерки. А от края, там, където трябваше да седнат командирите, блестеше половинлитрова бутилка, добре запечатана. Ромашкин разбра защо не бяха приготвили вечерята предварително. Оказа се, че имало такова поверие — ако масата бъде наредена преди завръщането на разузнавачите, групата може да я постигне неуспех. Ето защо за пиене и ядене се слага тогава, когато всички се върнат живи и здрави. На масата седнаха само тези, които се бяха върнали от разузнаване, за останалите нямаше място. Те стояха прави със своите чаши и потупваха отличилите се по раменете и гърба.

Едва сега Ромашкин разбра защо старшина Жмаченко казваше: „Разкрасете се.“ Върху куртката на Рогатин имаше орден „Червено знаме“, Конопльов имаше „Червена звезда“, а Пролеткин — медал „За смелост“. Василий се смути, като си спомни как при запознанството си с разузнавачите си свали шинела, за да ги порази. „Ето че блеснах! — със срам си помисли той. — Кого искаше да учудиш със своя медал!“ Но новият му медал сякаш нарочно блестеше по-ярко от останалите.

Жмаченко, зачервен и потен, беше изпил водката си с малко сланина и сега се суетеше около масата, подбутваше към разузнавачите храната и ги подканяше: — Яжте, момчета, яжте, да не ви хване водката.

Казаков напомни:

— След изпълнението на задачата трябва да се направи разбор. Казвай, Ромашкин, командирската оценка за всеки.

— Всички действаха много добре — каза Василий. — Особено Лузгин, Пролеткин и Фоменко. Те чуха стрелбата и веднага ни се притекоха на помощ. Такъв вариант при подготовката не беше предвиден, Лузгин сам е взел това решение.

— Може ли аз да кажа? — попита Лузгин.

— Казвай — разреши Казаков.

— Не ми хареса връщането. Движихме се като тълпа, всички заедно — и групата по залавянето, и групата по прикриването. Зарадвахме се, че е хванат „език“, и хукнахме насам, без да се оглеждаме!

— Ти имаше задължението да прикриваш — каза Казаков, като го гледаше лукаво и усмихнато.

— Аз също се зарадвах. Бяха заедно с всички, без дъх останах.

— Да, така търчахме, че в очите ни притъмня! — весело каза Саша Пролеткин.

— И жираф не би ни настигнал — вметна остроумно Рогатин, което още повече развесели всички.

— В бъдеще трябва да имате пред вид това. Оттеглянето е много важно нещо — посъветва ги Казаков. — Можеше да стане лошо — в траншеята при фрицовете сте минали без загуби, а при оттеглянето със случаен откос можеха да убият или ранят няколко от вас.

След разбора Василий излезе от блиндажа да запуши.

Звездите ярко сияеха в небето. В този миг те приличаха на светлинки от изстрелите на многобройни автомати и на него му се струваше, че далечната пукотевица идва някъде отгоре, а не от предната линия.

В оврага цареше тишина. Щабът спеше. Само часовите стояха край блиндажите и снегът скърцаше под ботушите им.

[1] Рогатка — чатал с ластик за хвърляне на камъчета. — Б.пр. ↑

За действията и намеренията на противника, които непосредствено застрашават полка или дивизията, първи узнават войсковите разузнавачи. Затова пък всички останали новини много често стигат до тях със закъснение. Така се случва, защото, изпълнявайки задача през нощта или на разсъмване, те веднага лягат да спят, а когато се събудят, целият полк вече е прочел вестниците, слушал е радио и е получил информация по „войнишкия телеграф“. Така беше и този път.

Ромашкин се изми със сняг, бегом се върна в блиндажа и силно се разтърка с хавлиена кърпа. Неговите орли седяха на масата в очакване на закуската. Конопльов шумолеше с вестника — той всеки ден просвещаваше момчетата. Те охотно слушаха комсомолския си отговорник, димяха с цигарите и правеха бележки по прочетеното.

Василий се приближи до масата. В разтворения от Конопльов вестник той видя заглавие, напечатано с големи букви: „Таня“. Спомни си девойката, която срещна в Москва, когато неговият полк завършваше формирането си. Тя също се казваше Таня.

— Моля те, дай ми за мъничко — помоли той, взе вестника и без да седне на масата, започна да чете: „През първите дни на декември 1941 година в Петришчево, близо до град Верея, немците обесиха осемнадесетгодишна девойка партизанка. Тя се нарекла Таня. Това се случи в дните на най-голяма опасност за Москва. Генералното настъпление на немците към нашата столица, започнала на 16 ноември, достигна в този момент своя предел. Москва призоваваше доброволци — смелчаци — и ги изпращаше през линията на фронта в помощ на партизанските отряди. По това време във Верейския район се появи Таня.“

Василий пресметна: „Всичко съвпада. Осемнадесетгодишна. Ние се срещнахме на седми ноември. Тя казваше, че също се готви за фронта, затова и не ми остави московския си адрес. Ех, Таня, Таня!“

Той ясно видя пред себе си замислените ѝ кафяви очи, румените от студа бузи и тънките строги устни. Тя беше облечена в хубаво подгънат шинел, а на ръцете си носеше красиви ръкавици от домашна прежда. Сигурно ги беше изплела майка ѝ. На Василий тогава му се стори, че тези ръкавици са ѝ много скъпи.

Във вестника беше описан разпитът на Таня:

— Коя сте вие? — запитал офицерът.

- Няма да кажа.
- Вие ли подпалихте вчера конюшнията?
- Да, аз.
- Вашата цел?
- Да ви унищожавам.
- Кога преминахте линията на фронта?
- В петък.
- Твърде бързо сте дошли.
- Да се мотая ли?

После разпитвали Таня кой я е изпратил зад линията на фронта и кой е бил с нея. Искали да издаде другарите си. Тя отговаряла само с „Не!“, „Не знам!“, „Няма да кажа!“. Четирима фашисти я биели. Тя не издала нито звук. Подложили я на изтезания.

„Часовият с насочена винтовка заповядал на Татяна да стане и излезе навън. Той опрял щика в гърба ѝ и тръгнали по улиците. Боса, само по бельо, тя вървяла по снега дотогава, докато нейният мъчител сам не измръзнал и не решил, че е време да се върне под топлата стряха. На всеки час той извеждал девойката на улицата за 15–20 минути.“

Ромашкин два пъти прочете как Таня е прекарала последните часове преди смъртта си. „Донесли вещите на Татяна: блузка, панталони, чорапи. Тук била и мешката ѝ, а в нея — малко захар, кибрит и сол. Шапката, кожената куртка, пухкавата плетена фланела и топлите ботуши ги нямало. Поделили си ги унтерофицерите, а ръкавиците получил готвачът от офицерската кухня.“

Ето и ръкавиците. Само не пише какъв цвят са били. Танините бяха светлозелени. Василий добре си спомняше как на прощаване тя му махна с ръка в зелена плетена ръкавица. По-нататък следваше описание на екзекуцията. „Палачите повдигнали смелата девойка, сложили я върху сандък и хвърлили на врата ѝ примката. Един от офицерите започнал да настройва обектива на своя кодак към бесилката — немците обичат да снимат екзекуции.

Палачът дръпнал въжето и примката стиснала Таниното гърло. Тя се повдигнала на пръсти и викнала, напрягайки всичките си сили:

— Прощавайте, другари! Борете се, не се бойте!!!“

Ромашкин се чувствуваше така, сякаш също примка му стиска гърлото. Той остави вестника и едва сега забеляза, че в блиндажа е

настъпила тишина и всички гледат към него.

Конопльов взе вестника и продължи да чете. Отначало гласът му звучеше тихо, после укрепна и накрая комсомолският отговорник заговори като от трибуна: „Приятелю! Прицелвайки се във фашиста, спомни си за Таня. Нека твоят куршум полети право в целта и отмъсти за нея. Тръгвайки в атака, спомни си за Таня.“

Разузнавачите крадешком погледнаха командира си. Пролеткин не се сдържа и попита:

— Вие познавахте ли я, другарю лейтенант?

— Мисля, че я познавах.

И Василий разказа на момчетата за своята московска среща.

— Да можехме, другарю лейтенант, да разберем коя дивизия е екзекутирала Таня — каза Конопльов. — Може и да се срещнем с тях.

— Така е — съгласи се Василий.

В същия ден, когато обсъждаше с капитан Люленков предстоящата задача, Ромашкин помоли:

— Помогнете ни да разберем от коя дивизия са немците, които са измъчвали партизанката Таня.

— Защо ти е това?

Ромашкин му разказа.

Люленков още в негово присъствие опита да се свърже с щаба на армията.

— В разузнавателния отдел ме познават — каза той на Ромашкин, като крещеше в телефонната слушалка:

— „Трънче“, дай ми „Пролет“! В разузнавателния отдел трябва да има точни сведения — продължаваше да говори Люленков тихо и изведнъж гласът му пак преминаваше във вик: „Пролет“? Дай ми, моля те, „Горичката“! — И отново се обръщаше към Ромашкин: — Поводът е такъв, че ако се наложи, ще безпокоим дори самия началник на разузнаването на армията. „Горичката“ ли е? Моля ви, двадесет и седми. Другарю двадесет и седми, прочетохте ли днес във вестника за партизанката Таня? Не, не се каня да сменям командира. Интересува ни чие дело е това, на коя дивизия? Сто деветдесет и седма, триста тридесет и втори полк с командир подполковник Рюдерер. Слушам! Имате и снимки от екзекуцията! А възможно ли е да ни изпратите копия? Един от нашите другари е бил познат на Таня. Благодаря ви. Довиждане.

Люленков затвори телефона и каза на Ромашкин:

— Пленен е един немски унтерофицер. Намерили са у него снимки от екзекуцията. Ще ти изпратят копия.

— Благодаря ви, другарю капитан — каза Василий. — Само да застане срещу нас тази сто деветдесет и седма дивизия!...

Василий действително получи пакет със снимки, но те бяха твърде неясни. На една от снимките Таня стоеше под бесилката. На гърдите ѝ висеше табелка с надпис „Подпалвач“. Но колкото и да се вглеждаше в лицето ѝ, Василий не можа да намери прилика с московската си позната. Тази девойка беше подстригана като момче, а онази имаше дълги коси, които все излизаха изпод шапката ѝ. „Тя може и да се е подстригала, разбира се, преди да премине в тила на врага, къде ще се занимава с косите си“ — мислеше си Ромашкин. На ръцете на Таня нямаше ръкавици. „Ах, да, нали ги беше взел готвачът от офицерската кухня.“

Мъчителите бяха обкръжили Таня от всички страни. Тя стоеше пред тях е високо вдигната глава.

„Ех, гадове, само да ни падне някой от вас“ — скръцна със зъби Василий.

През едно ранно априлско утро на разсъмване разузнавачите забелязаха в разположението на немците знамена с черни пречупени кръстове. Прикрепени на дълги прътове, те плавно се вееха на вятъра на височините зад неприятелските траншеи.

— Какво значи това?

— Сигурно пак някъде са им натрили муцуните — мрачно каза Голошчапов. Острата му адамова ябълка нервно се задвижи нагоре-надолу.

Ромашкин се обърна към Конопльов:

— Ти вчера чете ли сводката във вестника? Къде настъпват фрицовете, чете ли?

— За четене, четох, но какво ли може да се разбере от нея — с раздражение отговори Голошчапов.

Ромашкин не желаше да влиза в спор с Голошчапов, тъй като знаеше, че характерът му е чепат: заговориш ли за немците — започва да ги ругае, стане ли въпрос за своите — и тях ще ги нареди. А всъщност досега съдбата беше милостива към него — цялата четиридесет и първа година беше изкарал в полка, влизал беше в много боеве и обкръжения, дълги часове беше прекарвал в неутралната зона, но нито веднъж не беше раняван.

Ромашкин се обади в щаба и доложи за знамената. Комисарят Гарбуз взе слушалката от дежурния и попита:

— Как се държат немците?

— Спокойно.

Гарбуз замълча и после каза натъртено:

— Внимавайте, днес е такъв ден, че можем да очакваме всякаква подлост.

— Какъв ден, другарю комисар?

— Сега идвам в наблюдателния пункт и ще ви разкажа. Почакайте ме, моля ви. — Гарбуз винаги добавяше „моля“, „ако обичате“, „добре би било“. Все не можеше да се настрои на командирска вълна. И винаги избягваше, когато дава разпореждания, да застава мирно — разбираше, че при него това изглежда смешно. Въпреки това, когато Гарбуз казваше „моля ви“, всеки от полка беше готов на всичко, само и само да изпълни молбата му.

И още едно качество имаше комисарят — той силно се смущаваше, когато се налагаше да ангажира подчинения си с

неслужебна работа. Ромашкин беше свидетел как веднъж Гарбуз дълго покашлюва и мънка, докато се реши да помоли за услуга интенданта, който отиваше на курсове в Москва. А услугата беше най-елементарна — трябваше само да се пусне едно негово лично писмо в някоя пощенска кутия в Москва, за да стигне по-бързо до Алтай.

Василий вътрешно съжали, че докладва за тези проклети знамена. Сега ще трябва да стои и да чака Гарбуз, а сънят и почивката отиват по дяволите. Комисарят обаче дойде бързо. Той се наведе над стереотръбата и дълго, внимателно разглежда знамената. Погледът му стана строг, а на челото му се образуваха бръчки. Без да се изправя, той каза:

— Празнуват! Тези знамена, другарю Ромашкин, са в чест на рождения ден на Хитлер.

Ромашкин погледна през бинокъла към най-близкото знаме. Знамето, както и преди, тежко и плавно се вееше на вятъра. Той си помисли: „Ех, да можем да го смъкнем!“

Василий погледна комисаря и лесно прочете в погледа му, че Гарбуз мисли за същото. Вече бяха му се обаждали от батальоните и му бяха докладвали колко се дразнят бойците от фашисткото тържество: „Дошли са на себе си, мръсниците, след нашето зимно настъпление!“ Артилеристите се бяха опитали да свалят знамената, но не им се удаде. Сега всички разчитаха на разузнавачите: „Те непременно ще успеят да смъкнат тези парцали с пречупения кръст!“ Гарбуз продължаваше да гледа Ромашкин изпитателно.

— Ще го смъкнем това знаме, другарю комисар, не се безпокойте!

— Не е толкова лесно — възрази Гарбуз. — Пък и времето ви е малко. През нощта немците сами ще свалят знамето. Те са педантични и обезателно ще го свалят точно в двадесет и четири нула, нула. Това значи, че разполагате с четири-пет часа тъмнина. Поради това всичко трябва да се обмисли много, грижливо.

По пътя към своята землянка Ромашкин обмисляше как да действа. Знамето, разбира се, се охранява от специален караул. Пазят го подобрани войници. Как ли изпълняват службата си? Дали часовият ходи по пътеката или стои в окопа? Всичко ще стане ясно едва там, на вражеска територия. Ще се наложи да се изградят две нападателни групи с по двама души във всяка. Тези групи ще заобиколят

възвишението от двете противоположни страни и там ще се види коя от тях да нападне часовия. Докато една група се занимава с часовия, другата ще се затича към знамето, ще го спусне и вземе със себе си. В случай, че този маньовър не се осъществи тихо, ще трябва да има в готовност и трета група специално за блокиране на караула.

Вариантът с блокиране на караула беше толкова нежелателен, че даже не му се мислеше за него. Но Василий обмисли, всичко докрай.

В землянката на разузнавачите го чакаше капитан Люленков. „Гарбуз го е изпратил“ — помисли си Василий. И наистина Люленков беше напълно в течение на замисленото.

На чист лист хартия Ромашкин начерта схемата на местността и постави дебела точка там, където се намираше знамето. След това той започна да излага пред капитана своя замисъл и последователността на действията. Разузнавачите, наобиколили командирите, слушаха внимателно. Те още не знаеха кой от тях ще отиде да изпълнява тази рискована задача.

Едва към единадесет часа през деня планът беше напълно разработен и след известни колебания утвърден от командира на полка. Разузнавачите, определени за задачата, се нахраниха и легнаха да спят. Останалите напуснаха блиндажа.

Ромашкин дълго не можа да заспи. Накрая си заповяда: „Хайде, спи, спи, спи!“ Заповяда си и заспа.

Преди потеглянето към предната линия разузнавателната група се строи в пълен състав пред блиндажа. Конопльов, Рогатин, Пролеткин, Голошчапов и Лузгин, облечени в бяло, чакаха в пълна бойна готовност.

— А сега скачайте! — заповяда им Ромашкин.

Разузнавачите беззвучно и меко, като парцалени, се повдигаха един друг и клякаха, държейки в ръце автоматите. И все пак Василий чу едва доловимо потракване.

— Кой? — попита той.

— Моят автомат не е в ред — призна си Пролеткин. — Проклетият затвор нещо дрънка. Сега ще го оправя.

Василий още веднъж придирчиво огледа разузнавачите. Нещо не му харесваше днес в тях. Най-накрая разбра: „Твърде бели са, такъв сняг вече няма никъде.“

— Жмаченко, смени маскировъчните костюми с есенни — разпореди се той и обясни: — Земята на много места е оголена, а ако ракета ни освети в заснеженото поле, лягайте и не мърдайте — немците ще ни вземат за оголено място земя.

Разузнавачите облякоха зеленикави маскировъчни костюми на жълти петна.

— Заприличахме на таласъми — пошегува се Рогатин.

Василий искаше още по светло да изведе групата си към първата траншея, за да спести време. Но в последния момент се отказа: немските наблюдатели можеха да ги забележат по пътя към предната линия и веднага да се досетят какви са тия жълто-зелени таласъми. По-добре е да загубят час и половина от така нужната им тъмнина, но да се промъкнат незабелязани.

В първата траншея ги чакаха комисарят, началникът на артилерията капитан Аганян и началникът на разузнаването Люленков.

— Как е бойният дух? — попита Гарбуз.

— Нормално — отговори Ромашкин.

— Не см забравил сигналния пистолет, нали? Провери ли цвета? — осведоми се Аганян. — Аз ще открия огън на червен цвят.

— Другарю капитан! — обидено проговори Ромашкин.

— Аз, скъпи, за теб се безпокоя!

— Е, Ромашкин, желая ти успех! — прекъсна го Гарбуз.

Той стоеше нерешително, сякаш искаше да го прегърне или да му стисне ръката, но не направи нито едното нито другото, а само енергично размаха юмрук и каза:

— Хайде!

Разузнавачите един след друг наскочаха на бруствера, в траншеята се зарони и посипа пръст.

Отначало вървяха изправени в цял ръст и блестящите линии на трасиращите куршуми прелитаха някъде встрани. Под краката им меко пружинираше земята — през деня тя се беше поразмекнала от топящия се сняг, а през нощта се беше покрила с тънка кора лед. Ромашкин заобикаляше снежните хълмчета, защото знаеше, че замръзналият сняг скърца.

Когато до немските окопи останаха двеста метра, те се отпуснаха на колене. А когато метрите станаха сто, те започнаха да пълзят. Тук нямаше бодливи мрежи и немците не бяха успели да изкопаят

непрекъснати траншеи. Вглеждайки се напред и напрегайки слух, Ромашкин се мъчеше да долови гласове и тропот, за да се ориентира по-добре и да преведе трупата между окопите. През деня Василий беше видял през стереотръбата тези прекъснати окопи. Те се виеха по полето като зигзагообразна линия.

Отдясно затрещяха картечни откоси. Картечницата беше далеч, но можеше да привлече вниманието на другите. „Какъв дявол я побърка?“ — помисли си той. От нашата страна също затрака „Максим“. Немският картечар замълча и после отново започна да пуска огнените си жила. „Максим“ веднага му отговори със серия куршуми. Немецът млъкна.

Понякога избухваха ракети. Докато те осветяваха земята, от нашите траншеи се чуваха единични изстрели. Куршумите летяха точно натам, откъдето излиташе ракетата. Това беше дело на снайперистите.

Ромашкин знаеше, че там, зад тях, се вълнува комисарят. Още след втория картечен откос на немския картечар Гарбуз сигурно е позвънил на командира на деснофланговия батальон и хладно го е попитал: „Другарю Журавльов, защо във вашия район немската картечница се е развилняла? Ще ви помоля да се заемете с нея и повече да не се налага да ви звъня.“

Ромашкин ясно си представи как Журавльов, ругаейки, с хрипков глас се разпорежда някой да отиде или пък даже сам тръгва към картечния взвод. И ето в крайна сметка резултата — накараха фашиста да замълчи.

Ромашкин тихо се радваше. „Май че преминахме предната линия. Сега да се доберем до хресталака, а оттам височината със знамето е вече близо.“

Когато пред очите му израснаха черните клони, той се изправи и приведен поведе групата край хресталака, маскирайки се в тъмните му сенки.

На светлия фон на небето височината се очертаваше ясно. Приближавайки се, Ромашкин видя и знамето на върха ѝ. Той погледна часовника си. Часът беше десет. Знамето изглеждаше черно.

Ромашкин посочи с пръст Конопльов и Голошчапов и махна с ръка към посоката, в която трябваше да тръгнат. Конопльов кимна на другаря си и двамата се скриха в тъмнината. Във втората група бяха

Ромашкин и Рогатин. Третата, блокиращата група, още нямаше определена задача. Затова Василий махна на Лузгин и на Пролеткин да го следват.

Отблизо височината изглеждаше огромна. В подножието ѝ растяха самотни храсти, снегът се топеше и на места земята се чернееше.

Като избра едно такова тъмно място, Ромашкин се надигна и с жест заповяда на групата на Лузгин да остане тук, а той и Рогатин запълзяха нагоре. Склонът беше тъмен. Те пълзяха по твърда, очистена от снега земя. Ето го и часовият: с шинел и каска, с автомат на гърдите той спокойно се разхождаше по пътеката, която минаваше доста ниско под знамето и затова той беше в пълна безопасност от куршумите, прелитащи от отсрещната страна. Пътеката се виждаше ясно даже в тъмнината, така я бяха утъпкали през деня. В единия си край тя почти достигаше оголената от стопилия се сняг земя, а в другия ѝ край, откъдето трябваше да пропълзят Конопльов и Голошчапов, не се виждаха храсти и оголени места.

„Моето място е по-удобно — определи Василий. — Аз ще трябва да премахна часовия.“ Той даде автомата си на Рогатин. Премести пистолета в пазвата, защото в ръкопашен бой нямаше да има време да търси кобура под маскировъчната дреха. Извади ножа и го скри в ръкава си, за да не го издаде блясъкът му.

Готов за схватка, Василий запълзя към часовия. Когато часовият тръгваше срещу него, той замираще неподвижно, а когато поемаше обратно, Ромашкин продължаваше да пълзи напред. В същото време Василий се оглеждаше наоколо и се мъчеше да определи къде е караулът.

Колко ли стои на пост часовият? Час, два? Добре би било да бъде премахнат веднага след като застъпи на пост. Тогава щеше да остане повече време и имаше повече шансове за благополучно завръщане. Иначе имаше опасност да се нахвърлят върху часовия и точно тогава да дойде смяната...

До пътеката оставаха около пет крачки. Как да ги преодолее?

Василий хвърли поглед върху ботушите си и помисли: „Дали да ги омотая с нещо? Но с какво? Ръкавиците няма да свършат работа. А няма ли да е най-лесно, ако се събуя? Ако се затичам бос, няма да

успее да ахне.“ Лежейки, той започна да се събува. Наложил се да свали и партенките. Студената земя остро заципа краката му. Той сви палци.

Настъпи моментът за нападение. Василий по-здравно стисна дръжката на ножа. Знаеше, че не е толкова просто да повали врага с един удар на ножа. Нужна беше голяма сила.

Леко и безтегловно, като насън, Ромашкин премина разстоянието, което го отделяше от тъмния силует. После замахна и с всичка сила удари с ножа немеца по голия врат. С другата ръка бързо затисна отворената за вик уста. Повали дърпация се немец на земята, притискайки го с цялото си тяло, за да не вика. И даже в този миг долови чуждия мирис на тютюн и на потно, отдавна немото тяло.

Дойде и Рогатин. Двамата държаха часовия, докато не притихна. Ромашкин изтича да вземе ботушите си и със сила ги намъкна босите си крака — нямаше време да намотава партенките.

При такъв вариант на действия втората група трябваше вече да сваля знамето. Но при знамето нямаше никой. Ромашкин помисли: „Нима Конопльов и Голошчапов са се уплашили? Не може да бъде, те са сигурни момчета. Тогава защо ги няма? Или не са забелязали, че премахнахме часовия? Ще се наложи ние с Рогатин да сваляме знамето.“

Знамето беше вдигнато на стоманен прът. Не можах да прережат пръта. Какво да се прави? Ромашкин хвана пръта с две ръце и започна да го огъва надолу. Прътът се поддаде, но се огъваше трудно. Започнаха да го теглят двамата. Увиснаха на него с цялата си тежест и знамето бавно започна да се снишава. То се оказа огромно и разлюляно от вятъра, все още се съпротивяваше. „Колко е грамадно, проклетото, а отдалече изглеждаше много по-малко“ — с досада си помисли Ромашкин. Когато най-после знамето бе свалено и сгънато, получи се доста голям пакет. Рогатин го метна на гърба си и двамата се затичаха надолу, към Лузгин.

— Чудесно стана, другарю лейтенант — зашепна Лузгин.

— Не бързай да се радваш, още не сме се измъкнали — също така тихо му отвърна Ромашкин. Той разбра, че Конопльов още не се е върнал и се разтревожи: изглежда, нещо се беше случило с тях.

— През цялото време беше тихо — каза Лузгин.

— Добре. Тук повече не можем да останем. Вземайте знамето и изчезвайте назад. Аз и Рогатин ще се върнем да търсим Конопльов и

Голошчапов.

Лузгин се опита да възрази:

— Другарю лейтенант, вие днес достатъчно поработихте, да отида аз?

— Вършете каквото ви е заповядано! — прекъсна го Ромашкин.

Разузнавачите вече тръгнаха обратно, когато на склона на височината се показва някаква тъмна грамада. Тя се приближаваше бавно, като настръхнала мечка. Всички се притаиха.

Конопльов носеше на гърба си Голошчапов.

— Какво му е? — попита Ромашкин.

— Ранен е — прошепна Конопльов.

— А сякаш беше спокойно — каза Рогатин.

— Затова беше спокойно — неясно отговори Конопльов.

— Добре, като се върнем, ще се разберем — каза Ромашкин.

Той отново тръгна пръв. Стараеше се да намери старите следи, за да се върнат по тях, но в тъмнината това се оказа невъзможно. Щом стигнаха до познатите храсти, Василий се послуша: някъде тук звучаха немски гласове, когато групата се промъкваше към възвишението. Нямаше ли да ги чуят отново? Наоколо беше тихо.

Докато пълзеше, той забеляза прясно разкопана земя и зад нея траншея. Ромашкин предупреждаващо вдигна ръка.

Траншеята се оказа празна, но зад първия завой можеше да има немци. Разузнавачите заобиколиха опасното място и като че ли достигнаха до неутрална зона. Те бяха вече готови да въздъхнат с облекчение, когато зад тях се раздадоха тревожни викове. Немците крещяха някъде откъм дълбочината, на своята отбрана, сигурно от височината, където стърчеше прътът без знаме. Една след друга към небето се стрелнаха ракети, които осветяваха всичко наоколо.

„Сетиха се! — разбра Ромашкин. — Започва се! Ех, не успяхме да отпълим по-надалече. Сега няма да може да стреля нашата артилерия, снарядите ще ни избият!“

Започна безразборна, безцелна стрелба. Разузнавачите лежаха в ямите, притискаха се към земята, взираха се и се послушваха.

Ракетите избухваха и гаснеха. Светлината се сменяше с мрак, мракът със светлина, сякаш някой си играеше с електрически ток и ту то включваше, ту го изключваше.

Когато избухна следващата ракета, Ромашкин забеляза наблизил още една немска траншея. Тя се намирала пред тях на около петдесет метра вляво. Зад нея почваше неутралната зона. Немците от траншеята не виждаха разузнавачите, цялото им внимание беше насочено към нашите позиции. А разузнавачите лежахме зад тях. Траншеята беше дълга. Тук се отбраняваше не повече от едно отделение — Ромашкин преброи девет стърчащи над земята каски. „Ако не ги избием, няма да ни дадат да минем — ще ни засипят с огън от близко разстояние“ — каза си той.

Разузнавачите запълзяха след него.

Но те не успяха да преодолеят и няколко метра, когато един от немците се обърна. На светлината на ракетите Василий ясно видя бялото му лице. После немецът закрещя така, че Василий имаше чувството, че в гърба му се забиват хиляди иглички. Беше безсмислено повече да се крият. Ромашкин скочи, метна гранатата, като се прицели във викация, и се хвърли на земята. До него хвърляха гранати и залягаха Рогатин, Лузгин и Пролеткин. Сега ще полетят парчета — някои от гранатите не можаха да стигнат до траншеята.

Никога по-рано трите секунди не бяха се стрували на Ромашкин толкова безкрайно дълги. Той даже си помисли: „Да не би гранатите да не са изправни? Тогава — край!“

Взрывовете избухнаха един след друг.

Василий едва ги дочака, скочи и изкомандува: „Напред!“ Огледа се да види всички ли са налице и носят ли знамето и Голошчапов. Той прескочи траншеята и видя на дъното ѝ тъмни фигури — бяха или убити, или зашеметени от взрывовете. За всеки случай измъкна още една граната и я хвърли в траншеята. После извади сигналния пистолет и в небето, разпръсквайки наоколо огнени искри, се устреми червена ракета.

Василий пресметна, че докато долетят дотук нашите снаряди, неговата разузнавателна група ще бъде вече на безопасно разстояние. Но артилеристите изглежда бяха държали пръста си на спусъка — ракетата още не беше загаснала, когато отсреща забучаха оръдията и наоколо се пръснаха първите снаряди, които едва не засипаха разузнавачите. Снарядите летяха така ниско, че те не можеха да се надигнат. Позициите на немците разцъфтяха като огромни огнени цветове и бързо се скриха зад завеса от хвърчаща пръст и дим.

С последни сили разузнавачите пълзяха към своите траншеи. Голошчапов го мъкнеха подред: едната двойка го предаваше на следващата. Немските картечници продължаваха да изпращат в неутралната зона дълги, зли откоси. Трасиращите куршуми проблясваха наоколо. Василий обаче разбра, че немците не знаят накъде да стрелят.

Обади се и немската артилерия. По средата на неутралната зона, в тясна долчинка Василий остави групата малко да почине. Сега тук беше по-безопасно, отколкото в траншеите. Артилерийският обстрел се разгаряше. Ромашкин откри в тъмнината Конопльов, другаря, на Голошчапов, и го попита:

— Какво стана при вас?

Конопльов започна да разказва:

— Когато вие се нахвърлихте на часовия, ние стояхме и гледахме. Тъкмо искахме да тръгнем към знамето, и видяхме, че идва смяната. Те бяха двама. Ех, помислих си аз, сега ще ви открият и ще надигнат вой! Изравниха се с нас и ние се нахвърлихме върху тях. Смятахме да свършим всичко тихо. Аз чукнах моя с приклада по главата, а Голошчапов искаше с ножа...

Тук Голошчапов, който досега не проявяваше признаци на живот, изведнъж се помръдна и каза със слаб, но ядовит глас:

— За искане исках, но с искането си остана.

Ромашкин се зарадва:

— Жив ли си?

— Жив съм ами, какво ще ми има!

Отначало се засмя един от разузнавачите. После и другите подкрепиха този не съвсем уместен смях, макар и някак нерешително. И вече след минута, без стеснение, цялата група се заливаше в смях. Така спадаше нервното напрежение и идваше отпускането.

— Чакайте, момчета! — помоли Ромашкин. — Дайте възможност на човека да се изкаже докрай.

Смехът стихваше постепенно.

— Хайде, Голошчапов, разказвай — обърна се Василий към ранения.

— Че какво има за разказване! Замахвам аз към него с ножа и виждам, че е зяпнал и всеки момент ще се развика. От объркване захвърлих ножа и се вкопчих в гърлото му. Стискам аз с всички сили, а

той, подлецът, ме рита с крака, дращи ме с нокти по физиономията. Паднахме ние на земята и изведнъж в ръката му попада моя нож. Първия път ми го заби надълбоко — още имаше сила в него. Аз само почувствувах как хладното острие се плъзна между ребрата ми. Продължих, разбира се, да стискам немца за гърлото, а какво е станало после, не знам.

Конопльов допълни:

— Стискаше немца с желязна хватка. Едва успях да издърпам пръстите му от фашисткия врат.

— Изобщо, срамотия се получи: фрицът едва не ме закла със собствения ми нож — жално въздъхна Голошчапов.

— Ти си юнак! — похвали го Василий. — Ако твоят фриц беше издал само един звук, с нас беше свършено.

Голошчапов, верен на природата си, засумтя и искаше изглежда някого да изругае, но тъй като разговорът беше за самия него, задоволи се със самокритика:

— Какъв ти юнак? Аз самият едва не закрепях, когато той ме режеше като парче месо.

— Ти превърза ли го, както трябва? — запита Ромашкин Конопльов.

— Главната рана в хълбока съм я бинтовал, а за останалите не стигнаха бинтовете — отговори Конопльов.

— Защо не каза? Да тръгваме, момчета! И да побързаме, за да не изтече много кръв на Голошчапов.

— Нея никаква я няма, моята кръв. Сух съм, като че ли съм препариран — тъжно се пошегува Голошчапов...

В траншеята посрещнаха разузнавачите тревожно.

— Как сте? Всички ли сте живи?

— Не оставихте ли ранени? — Домъкнахте ли знамето?

Гарбуз разчувствувано прегърна Ромашкин. Командирът на полка стоеше до него и чакаше да му дойде редът.

Когато първата вълна на радост утихна, комисарят каза на командира:

— Е, Кирил Алексеевич, сега трябва да дадем пир на момчетата. Аз ще имам грижата за това. — Той се обърна към разузнавачите и добави: — И аз заради вас, дяволи, станах суеверен — не разреших нищо да се готви за срещата с вас. Сега отивайте да почивате, защото

после ще празнуваме. Имам и още нещо наум, но за това ще говорим, като си починете...

„Празнуването“ стана на следващия ден в оврага около кухнята, където се приготвяше храната за щаба.

Разузнавачите бяха настанени на истински маси, пред тях бяха поставени отдавна неவிждани бели чинии. Нахраниха ги с борщ, в който имаше пушен салам, и с каша, залята със сос. На масата имаше алуминиеви чинии, пълни с глави обелен кромид, и даже отнякъде бяха изнамерили кисели краставички. Краставички през април, макар меки и празни в средата — това беше нещо неவிждано. Водка разрешиха да се пие кой колкото иска, без да се спазва задължителната норма от сто грама. Но момчетата не пиха много — стесняваха се от началството.

Този ден всичко изглеждаше празнично. Априлският вятър гонеше снега. От топлата земя се вдигаше пара, в низините все по-широко се разливаха локвите. По небето се носеха пухкави и бели облаци като възглавници, от близката гора се разнасяше горчив мирис на брезови пъпки, готови всеки момент да се пукнат.

Ромашкин чувствуваше, че обновяването става не само в природата, нещо днес се променяше и в хората.

След гощавката комисарят стана и каза:

— Другари разузнавачи, още веднъж искам да ви изразя нашата благодарност. А сега ще минем през батальоните, ще ви покажа на целия полк. Така че, другарю Ромашкин, вие изпълнихте само първата, по-трудната задача. Но сега ви чака и друга работа.

Василий не можеше веднага да разбере за каква работа говори комисарят. А той започна да развежда разузнавачите по роти и батареи. Топла пролетна вода заливаше траншеите, краката им затъваха в кал до коленете, а комисарят все ги водеше и водеше. И във всяко подразделение разказваше:

— Ето, другари, това са нашите герои! Те смъкнаха фашисткото знаме, което вие видяхте на онова там възвишение. Скоро ще се доберем и до самия Хитлер. Гответе се, другари, за настъпление. Щом като фашистите не можаха да си опазят знамето, ще им стъпим на шията. Но за това е нужно... — Тук комисарят преминаваше към конкретните полкови дела. И в зависимост от това, с кого разговаряше

— с артилериисти, със стрелци, със сапъори или със свързочници, — разясняваше конкретно на всекиго какво е необходимо да се прави.

Разузнавачите така се умориха от тези импровизирани митинги, че започнаха да роптаят:

— По-добре, другарю комисар, още веднъж да отидем за знаме при немците, колкото да се мъкнем с вас по траншеите.

Накрая Гарбуз ги съжали и ги пусна да си вървят.

Майор Караваев извика Ромашкин.

Майорът седеше сам над разгърнатата карта и Ромашкин видя на нея зелени горски масиви, тънки линии — пътища и сините ивици на рекичките. А над всичко това се виждаха впити сини и червени скоби, една в друга се опираха стрелки със същите цветове.

„Ето там, между тях аз пълзя нощем вече четвърти месец“ — помисли си Василий, гледайки картата.

Майорът му кимна не съвсем приветливо и започна разговора, който веднага постави нащрек разубавача.

— Аз, Ромашкин, не ти се карам и не те упреквам, разбери ме правилно. Ние познаваме противника, не воюваме на тъмно. Но има обстоятелства, когато трябва да се знае повече.

Василий наведе глава в знак на съгласие и помисли: „Такова начало не е случайно. Сигурно ще има сериозна задача.“

— Сам прецени — продължи Караваев — много нещо ли може да се научи от фрица, който воюва на предната линия? Ще каже номера на полка, ще каже кой командува полка, кога самият той е пристигнал тук. А перспективите? Какво се канят да правят немците? Къде и какви резерви имат? Това „езикът“ от предната линия не знае. На нас спешно ни трябват именно такива сведения. Нали скоро отново ще започнем настъпление. С други думи, на нас ни е нужен „език“ от вътрешността — офицер или в най-лошия случай щабен писар. Някой, който има работа с документите или с телефоните, той винаги знае повече. — Караваев посочи картата с молива. — Ето тук, в село Симаки, има полкови щаб. Селото е на шест километра от предната линия. За една нощ може да се отиде там и да се върнеш обратно. Ако не успеете, останете още едно денонощие. Замаскирайте се в гората, поогледайте се, разучете разположението на щаба и през следващата нощ действайте със сигурност. Важното е „езикът“ да бъде от „знаещите“. Ясно ли е?

— Тъй вярно.

— Тогава действуй. Срок — три дена.

Тази задача малко разочарова Ромашкин — той очакваше нещо повече. А то се оказа най-обикновена работа.

Много пъти беше изпълнявал подобни задачи. Даже и по-сложни се беше случвало. Макар че със знамето...

Той подбра група от най-надеждни момчета. Намери място, където можеше незабелязано да се промъкнат в тила на противника, набеляза ориентири, за да не се загубят в тъмнината. Общо взето, всичко беше както десетки пъти преди това. Но нито през първата нощ, нито през втората, нито през третата им се удаде да пресекат фронта. Денем снегът се топеше, а на свечеряване се заледяваше и върху снега се появяваше такава хрускава, чуплива корица, че немците чуваха приближаването на разузнавачите на няколко стотици метра и откриваха огън — не ги допускаха до позициите си.

„Какво да се прави?“ — мъчително разсъждаваше Василий. В едно ранно утро той беше излязъл от блиндажа си, бродеше самотен из гористата местност и мислеше как да изпълнят задачата. Пътечката го изведе до замръзналата рекичка, която течеше към вражеските позиции. По леда на тази рекичка разузнавачите вече се бяха опитвали да проникнат в тила на противника, но идеята се оказа безплодна. Немците имаха на леда огнева точка. Като на стрелбище те разстрелваха всеки, който се появяваше между стръмните брегове.

Ромашкин тръгна по поречието към своя тил. На известно разстояние от предната линия той се опита да прекоси реката, но топящият се лед изведнъж се пропука и Василий падна до колене във водата. Трябваше да се върне в блиндажа и да простре над печката мокрите си партенки.

И изведнъж го осени мисъл: щом ледът не издържа, значи огневата точка вече не действа.

Той пхна босите си крака в нечи валенки, наметна полушубката си и отново изтича към реката. Опита се да мине по леда веднъж, втори път, но и двата пъти падна във водата.

Ромашкин легна по корем и пропълзя върху леда, отблъсквайки се с ръце. Ледът издържа! Запълзя към средата на реката, обърна се надясно, наляво, ледът се раздвижи, „дишаше“, но не се пропукваше. Именно това му беше нужно!

Като obu в блиндажа вече изсъхналите си ботуши, Василий се отправи към края на първата траншея, която стигаше до реката. Там дежуреше възрастен войник картечар.

— Не си ли забелязал, братле, дали огневата точка на немците, която е на леда, стреля нощем?

— Вече пет нощи мълчи.

— А защо?

— Ами че сигурно фрицовете са се изкъпали неведнъж, ледът стана слабичък. Изоставили са сигурно тази позиция.

— А откъде знаеш, че ледът е слаб?

— Виждате ли дупките? Аз хвърлях камъни от височината, за да проверя могат ли да дойдат фрицовете през нощта или не. И излезе, че не могат.

— Ако тръгнат в цял ръст — ледът няма да издържи. А пълзешком може — аз сега опитвах. Какво ще направиш, ако тръгнат пълзешком?

Войникът се усмихна.

— Ето! — той посочи купчината гранати. — Нека се опитат, ще ги удавя. А който не потъне, ще го срежа с картечницата. Няма да ми избягат по леда, вие сам казвате, че може само пълзешком.

Войникът беше прав. Ромашкин не се съмняваше, че същата съдба ще постигне и нашите разузнавачи, ако ги открият върху леда. Немците със сигурност бяха разположили наблюдатели по бреговете на реката.

„И все пак трябва да се мине оттук — това сега е единственият път. Ще се опитаме да използваме случая — реши Василий. — Немците мислят, че е невъзможно да се върви по леда, а ние ще тръгнем.“

Той заповяда на всеки от разузнавачите, които тръгваха с него, да получи от старшината по два маскировъчни костюма: бял, за да пълзят по леда, и петнист, който беше подобен на цвета на местността под топящия се сняг. Взеха запасни костюми и за пленниците — тях също трябваше да ги маскират.

На смрачаване стигнаха реката. Групата се състоеше от седем души. „Зубрите“ бяха само двама — Рогатин, мълчалив, както винаги, и Саша Пролеткин, който този път не беше много приказлив — на него също му се бяха отразили неуспехите от предишните три нощи.

На брега, както става пред всяка трудна задача, седнаха и запушиха. Още веднъж опитаха леда. Надвечер той сякаш беше станал по-здрав.

— Другарю лейтенант, не биваше да вземаме Рогатин — започна в своя стил Пролеткин.

— Защо?

— Ами че той е като паве, веднага ще хлътне под леда.

Рогатин прие предложената игра и се озъби:

— А ти, Пролеткин, все едно, няма да потънеш: торът плава винаги отгоре.

— Стига приказки! — строго каза Ромашкин. — Ще се движим на разстояние пет метра един от друг, по-близо не е възможно — ще потънем под леда. А за да определите в тъмното интервалите и за да усещате съседа си — ето ви канап с възли на всеки пет метра. Всеки от вас трябва да държи възела и с подръпване да дава сигнал на съседа си — по-бързо ли да пълзи или да спре.

Тръгнаха. Между високите брегове беше още по-тъмно, отколкото горе. Ромашкин си мислеше: „Това е в наша полза. Само трябва да сме особено внимателни — фашистите не са глупаци: може някъде да са пробили леда, да са сложили мина, може да са опънали сигнална връв или да са разхвърляли консервни кутии, за да дрънчат.“

Отпред върху леда видяха някакво тъмнеещо се съоръжение. Това, разбира се, беше огневата точка.

Василий спря на двадесетина метра от дзота. Вслуша се — никой ли няма да заговори, няма ли да се стреля? Нищо не чу. Само някъде отгоре трещяха картечници, които от време на време прочесваха неутралната зона.

Той извади граната и започна да се промъква към дзота. Рогатин запълзя надясно. Още отдалече забелязаха, че вратата е отворена. Това вече означаваше, че, дзотът е пуст — никой не се грижи за топлината.

Допълзяха едновременно и от двете страни. Надникнаха вътре. На пода беше разхвърляна стъпкана слама, фасове и гилзи. С една дума, нямаше никой. Можеха да продължат нататък.

Когато цялата група отпълзя на около двеста метра встрани, от изоставения от немците дзот, Василий махна с ръка на Рогатин да се измъква на брега в храстите. След него тръгнаха Пролеткин и останалите петима. Василий чакаше, докато и последният излезе на брега. „Все пак минахме! До селото, където е немският щаб, останаха не повече от четири километра, а там вече избирай «език»! Хубава би било да заловим офицер!“

За един миг Ромашкин невнимателно се опря с лакът в леда и ледът неочаквано се пропука. Ледената вода опари тялото му. Василий се хвана за края на леда. Ледът отново затрещя и той потъна във

водата. Веднага изплува, хвърли се върху леда, но той отново се счупи. Едва успя да се хване за колана, който му хвърли от брега Рогатин. Все пак успя да се измъкне.

Един съблече фланелата си, друг — войнишката си рубашка, трети събу партенките си. Василий се преоблече в сухи дрехи, но не можа да се стопли. Тресеше го.

— Да имаше малко спирт — каза Рогатин.

— Откъде да го вземем? — подзе Пролеткин. — Хайде, момчета, седате до лейтенанта, ще го сгреем и без спирт.

Всички запретнаха куртките на маскировъчните си костюми, разкопчаха се и долепиха топлите си тела до Ромашкин. Неуниващият Пролеткин го приветствува:

— Честита баня, другарю лейтенант!

Василий се чувствуваше неловко пред разузнавачите. Така добре започна всичко! И ето на, седи сега като мокра кокошка, а автоматът му е на дъното на реката. Обхвана го злост.

— Пуснете ме, момчета! — Той се освободи от обятията им. — Няма да ме топлите така цяла нощ! Трябва да тръгваме.

Облече двата запасни маскировъчни костюма и пъкна под колана си сигналния пистолет.

— Да вървим!

Село Симаки се чернееше в низината, край пътя се бяха проточили в дълга улица къщите. Разузнавачите влязоха откъм градините. Промъкнаха се до плевника, оттам — до плета. Василий погледна над плета, като се опитваше да разбере обстановката. Няма ли наблизо часови? Спят ли хората в съседните къщи? Ако момчетата се хвърлят върху някой, минаващ немец, откъде може да дойде помощ?

В съседната къща прозорците бяха тъмни, но за всеки случай Василий заповяда на двама разузнавачи да подпрат вратата с едно дърво, което се търкаляше наблизо. От другата страна на улицата имаше къщичка със сламен покрив. Там едва ли се бяха настанили немци — твърде бедна беше къщичката.

Мястото, сякаш беше подходящо за засада. Само да се появи на улицата някой по-едър „чин“. Решиха да чакат. Опасно беше да заловят някой фриц в къщата — такова нещо рядко минава без шум. А в никой случай не биваше да се вдига шум — връщането по реката беше възможно само в спокойна обстановка, без преследвачи.

— Ако се появи един немец, хващаме го ние с Рогатин — прошепна Ромашкин на разузнавачите. — Ако е група — пропускаме я.

Ромашкин започна да пресмята как да прескочи оградата. Но при първото докосване плетът така запука и затряска, че всички уплашено се снишиха. Как ще нападнат внезапно? Дяволският плет ще ги издаде.

Ромашкин коленичи и опря ръце в земята.

— Ти, Рогатин, се качваш на гърба ми и прескачаш оградата, а аз — след тебе.

— По-добре аз да мина пръв, другарю лейтенант — предложи Саша Пролеткин. — Ако този здравеняк се качи на гърба ви, ще станете на баница. А пък аз съм лекичък.

— Прави, каквото ти заповядват — разсърди се Ромашкин. — Разберете, че сега не е време за шеги!

Саша виновно замълча.

Чакаха дълго. Но ето че се чуха стъпки. Край тях мина смяната на караула — унтерофицер и двама войници. Те минаха съвсем близо, можеше да ги стигнеш с ръка. Но с трима нямаше да се справят без шум.

Немците стигнаха края на улицата, смениха часовия и се върнаха обратно. Още веднъж минаха съвсем близо.

„Нима ще се върнем с празни ръце? — тревожеше се Василий. — С такава мъка се промъкнахме дотук и нищо да не направим! А скоро ще съмне.“

— Ще заловим часовия — каза той решително. — Друг избор нямаме. Ще идем до края на улицата, ще намерим поста и ще решаваме на място.

Внимателно, пазейки се от кучетата, те тръгнаха през градината край оградата. Неочаквано пред тях в една от къщите скръцна и се отвори врата. Жълта светлина легна върху земята и отново изчезна — вратата се затвори. Самотен силует се отдели от къщата — някакъв фриц тръгна по улицата право срещу разузнавачите. Василий се огледа — други минувачи нямаше. Приклекна, опря ръце в земята и даде знак на Рогатин да скача.

Иван, почти без да се докосне до гърба му, прелетя през оградата и се стовари върху немеца. Те паднаха и се затъркаляха по земята. Ромашкин също прескочи оградата и се спусна към борецките се.

Рогатин здраво държеше немеца за гърлото, за да не вика. Василий бързо напъха в устата му ръкавица, взе двете сандъчета, които той носеше, и фуражката му със сребрист шнур. „Охо! — помисли си той. — Офицер!“

Прехвърлиха пленника зад плета и завързаха ръцете му с колан. Като следеше с поглед сръчните движения на разузнавачите, Ромашкин си мислеше: „Ето ги какви са! Нито от бога, нито от дявола се плашат, но колко са суеверни! Нито един от тях, тръгвайки за «език», няма да вземе въже или нещо, с което да запуши устата му. Ето, и сега в устата на немеца е моята ръкавица, и е вързан с колани. Когато потънах под леда, също ми хвърлиха колан. А колко беше нужно въже! Нали им заповядах да вземат.“

Попита Саша Пролеткин:

— Къде е въжето?

Той погледна командира с невинни очи и без да мигне, отвърна:

— Забравих го, другарю лейтенант. Ще се оправим, не се безпокойте! Стига да има кого да връзваме.

Ромашкин огледа двете сандъчета. Те бяха от полирано дърво. Вдигна капака на едното сандъче в очакване да види всичко друго, но не и това! „Майко мила! Ама че удача! Нима и във второто сандъче има същото?“ Той повдигна и другия капак, а там — още по-хубаво!

Не, това не бяха щабни документи или карти! В изцялни калъфи, обвити отвътре с кадифе, бяха наредени най-избрани вина. Всяка от бутилките имаше особена форма и беше прикрепена с лакирано ремъче. „Сигурно фрицът е отивал на гуляй, навреме го спипахме, иначе проклетникът щеше да излочи всичко без нас!“ — усмихна се мислено Ромашкин.

Разузнавачите закараха пленника по-надалеч от селската улица и го разгледаха внимателно. Всичко беше наред, оберлейтенант! Оставаше само да се измъкнат тихо.

Излязоха на реката. „Ами сега какво ще правим? — замисли се Ромашкин. — Пленникът сам няма да пълзи, а да легнеш до него е опасно — ще започне да рита и ще удави и себе си, и другите.“

— Дайте ми оберлейтенанта — помоли Пролеткин. — Ще направя шейна от него.

— Каква шейна?

— Ще видите.

Пролеткин откърши от храсталака две дълги пръчки и изкомандува:

— Момчета, сваляйте коланите!

Подадоха му коланите. Той застави пленника да облече белия костюм и го завърза легнал за пръчките. Сега немският офицер не можеше да направи нито едно движение.

Един по един пропълзяха върху леда. Пленника оставиха на Саша. Направиха, от бинтове, нещо като ремък и Пролеткин влачеше немца след себе си.

Скоро чуха гласа на познатия им картечар.

— Вие ли сте, другарю лейтенант?

— Ние сме.

— Как е ледът? Държи ли?

— Държи!

— Я гледай ти! А пък аз изобщо не гледам към реката. Сега ще поглеждам. Домъкнахте ли го?

— Домъкнахме го.

Беше около шест часа. В щаба все още спяха. Но с приятна вест може да се обезпокои началството. Ромашкин поведе оберлейтенанта при Колоколцев. Сандъчетата с вино за сега решиха да не ги предават — не са документи, няма да повлияят на решението на командването.

На връщане от щаба Ромашкин извика разузнавачите и заговорнически отвори единия калъф.

— Това е работа! — възхитено оцениха всички.

Лилавото кадифе блестеше матово. Бутилките искряха — едната беше тумбеста с дълга шийка, другата — дълга с късичко гърло, третата — с пристегнатата талия — четвъртата — кубовидна. Украсяваха ги етикети с преплетени златни монограма.

Разузнавачите се заприготвяха, извадиха чашки.

— Само по сто грама — предупреди ги Василий.

— Че то повече от сто грама за целия взвод и без друго няма да има — с привидно безразличие каза Саша, макар че явно немаше търпение да опита тези специални напитки.

— Френско е — определи Жук, разглеждайки етикета.

— Хайде да подарим едното сандъче на командира на полка. При него ходи началството, нека се пофука — предложи находчивият старшина.

— Аз мисля, че това е за наша слава — подкрепи го Шовкопляс и започна да имитира как Караваев черпи началството. — Защо не опитате, другарю генерал, френско вино, моите славни разузнавачи просто ме затрупват с разни трофеи.

— Решено! Подаряваме едното сандъче на командира на полка — съгласи се Ромашкин.

Виното от едната бутилка се оказа гъсто и червено, от другата — черно като туш, в третата — портокалово оранжево, а в четвъртата — зелено като пролетна трева. Разузнавачите пиеха на глътки и се мръщеа.

— Много е сладко — плю Голошчапов.

— И градусите са малко — със съжаление произнесе Рогатин.

Жук обясни:

— Така ли се пие вино от колекция? Всяко вино има свой аромат. Трябва да се пие бавничко, вдишвайки аромата, опитвайки вкуса.

Шовкопляс се усмихна:

— Мене този аромат не ме хваща. Я да си добавя нашенски. — Той отвъртя капачката на манерката си и наля в чашата водка. — Е, това е по нашенски! Чак в петите те удря!

Разузнавачите се позасмяха и също добавиха към „френското удоволствие“ по сто грама водка.

През деня Ромашкин отнесе второто сандъче на Караваев. Командирът на полка благодари за подаръка, полюбува се на бутилките, но реши да не ги отваря и ги предаде на Гулиев.

— Скрый ги и ги пази. Като дойдат някои високи гости, ще им поднесем. — А после изпитателно погледна Ромашкин. — А може да ги запазим до победата. Може тогава заедно с тебе да пийнем от тях?

— За такъв повод ние ще намерим и по-хубави — уверено обеща Василий.

Василий седеше на брега на тихата река, гледаше как бълбука водата, слушаше цвърченето на горските птиченца и за миг даже им завидя — те дори не знаят за войната. От гората лъхаше чиста прохлада, тя пропъждаше мириса на загоряла каша, който идваше от кухните, окопани в бреговете на падината Василий дойде тук, за да извади от „Речника на военния преводач“ непознатите думи и да ги научи. Речника му даде капитан Люленков. Той владееше свободно немски език. Ромашкин често съжаляваше, че в училище се беше отнасял толкова лекомислено към немския език. „Ако помнех думите, които тогава учехме, сега бих разбирал какво си говорят немците в траншеите и бих могъл да разговарям с пленниците“ — мислеше си той.

Ромашкин упорито се занимаваше. Той четеше подобрани немски вестници, опитваше се да прави преводи.

До него се приближи капитан Морейко — началникът на свързочниците на полка — строен, гъвкав, с малък нос и уморено нежен поглед.

— Привет на разузнаването!

— Привет на свързочниците!

— Зубриш ли?

— Налага се.

— А не ти ли е жал?

— За кое?

— За времето. Ще те убият и целият ти труд ще отиде напразно. По-добре да беше отишъл във втори ешелон. Казват, че там при началника на финансовата част такава касиерка се е появила — ще паднеш!

Думите за смъртта, произнесени с такава оскърбителна лекота, неприятно жилнаха Ромашкин. Прииска му се да постави на място този глупак с капитанско звание, но се сдържа.

— Значи не искаш да се заемеш с женския пол? — бръмчеше Морейко. — Какво пък, ще имаме пред вид, ще се заемем ние самите! А сега те вика началникът на щаба.

Колоколцев пиеше чай — това беше любимото му занимание през свободното време. Малкият потъмнял самовар, тежката сребърна поставка за чашата с извити шарки, позлатената чаена лъжичка, украсена с монограм — всичко това беше известно на по-старите от

щаба. Но никой не знаеше какви спомени спохождаха Виктор Илич Колоколцев, когато пиеше чай.

Освен скъпите за майора самовар и поставка вечна негова спътница по фронтовите земянки беше никелираната машинка, с която той обичаше собственоръчно да натъпква с „ловджийски“ тютюн гилзи. Папирусите ставаха плътни като фабричните.

Колоколцев беше от онези военни, които през двадесетте и тридесетте години срамежливо премълчаваха офицерското си минало, а през четиридесетте години започнаха да се гордеят с школата, която бяха преминали в старата армия. Виктор Илич беше станал офицер в началото на Първата световна война. От Томския университет той беше постъпил в школата за прапоршчици беше заслужил на Западния фронт два георгиевски кръста, а след революцията беше постъпил в Червената армия. По време на гражданската война обаче не беше проявявал особено усърдие. Това беше намерило отражение в атестациите и службата, както се казва, не тръгнала добре. Наложило се да мине в запас и да стане преподавател по математика в техникум. За военна кариера той вече и не мислел, даже се огорчил, когато отново го призовали в армията и го назначили на длъжност началник на щаб на батальон. Това било през тридесет и девета година, преди финската кампания.

За участие в пробива на линията при Манерхайм Виктор Илич беше награден с орден „Червено знаме“ и получи звание „Майор“. Оттогава той се беше отдал изцяло на службата, сякаш му се искаше да навакса пропуснатото.

Майор Колоколцев притежаваше спокойната деловитост на човек, който знае цената си. Той неуморно обучаваше помощниците си — отначало по няколко пъти ги караше да поправят щабните документи отново и отново да преработват картата. А по-късно, спокойно пиейки чай, почти без да гледа, подписваше документите. Знаеше, че помощниците му няма да го изложат и че в сводките и донесенията всичко ще е наред.

Понякога някои от помощниците на Виктор Илич ги убиваха, понякога ги повишаваха. Той приемаше това като неизбежност — в единия случай нещастна, в другия случай приятна — и започваше да подготвя новите.

Колоколцев беше учил и Ромашкин. И не само защото това беше негов служебен дълг, но и воден от някакво душевно вълнение, в него той виждаше своята младост. Самият той беше такъв на германския фронт — млад, искрен, самоотвержен. Когато бяха насаме, той казваше на Василий „миличък“ и обезателно се обръщаше към него по име и бащино име.

— Седнете, Василий Петрович, желаете ли чай?

— Благодаря, другарю майор, аз вече хапнах.

— Чаят не е храна, миличък.

Ромашкин гледаше масивната поставка на чашата и му се прииска и той да се сдобие с такава или подобна и също така да пие чай, без да бърза, с някакъв оттенък на тържественост.

— Отдавна се каня да ви питам — вашият баща служил ли е в старата армия?

— Не — отговори Ромашкин и на свой ред попита: — А защо у вас възникна този въпрос, другарю майор?

— У вас има нещо офицерско. Нещо като вродена интелигентност. Вие, разбира се, сте от интелигентно семейство?

На Колоколцев очевидно му харесваше думата „интелигентност“ и той я произнасяше някак бавно, като едва забележимо разтягаше буквата „е“.

— Баща ми беше инженер строител. Загина край Москва през четиридесет и първа.

— Спомням си, миличък, разказваха ми. Е, какво, да пристъпим към работа. Аз ви поканих, за да осъществим суворовския завет: „Всеки войник трябва да знае своя маньовър.“ Повярвайте ми, Василий Петрович, стотици пъти бях слушал тези думи още когато бях поручик, но техния истински смисъл разбрах относително скоро — на финския фронт. Оказва се, че главното не е в това войникът да разбира някакъв тактически маньовър — обход, обхват или нещо подобно. Това, естествено, също е важно. Но на мене ми се струва, че Суворов е мислил по-широко — войникът по-добре, по-добросъвестно и с по-голям ентусиазъм ще извърши, всяко дело, ако смисълът и необходимостта на това дело са му били разяснени и то е стигнало до ума и до сърцето му. Ето, миличък, какво означават думите на великия Суворов. В нашата армия тази работа добре я вършат комисарите.

Именно те, на първо място, помагат на войника и не само на войника, а и на всеки от нас да разбере своя маньовър.

Василий обичаше тези разговори с началника на щаба. Приятни бяха и доверителният му тон, и подчертаното уважение към събеседника. Но той знаеше, че след въведението непременно ще последва деловата част, в която невинаги и не всичко е приятно.

— Вие четохте ли днешната „Правда“? — неочаквано попита Колоколцев.

— Още не съм. Спах след изпълнението на задачата.

— Не се оправдавайте, миличък, отлично ви разбирам. Ето го вестника. Моля ви, прочетете това. — И той посочи съобщението на Совинформбюро за лятната кампания на четиридесет и втора година.

Ромашкин се задълбочи в четенето.

„В началото на лятото германското командване съсредоточи в южните участъци на фронта голямо количество войски, хиляди танкове и самолети. То напълно унищожи много гарнизони във Франция, Белгия и Холандия. Само за последните два месеца оттам бяха прехвърлени на съветско-германския фронт 22 дивизии. Във васалните страни — Италия, Румъния, Унгария и Словакия — Хитлер мобилизира 70 дивизии и бригади и ги хвърли на съветско-германския фронт.“

Ромашкин неволно си спомни, че през това лято във вестниците се проявяваха и скоро изчезваха безследно ворошиловградското, новочеркасското, ростовското, краснодарското направление. После в сводките на Совинформбюро гръмна думата „Сталинград“. От днешното съобщение се виждаше, че именно сега там е най-голямото напрежение. Може би такова напрежение, както през четиридесет и първа край Москва. Този извод потвърди и Колоколцев.

— Прочетохте ли? Много добре. Битката за Москва е вече история. Немците разбраха, че с никакъв удар няма да превземат Москва. Те решиха да излязат на Волга, за да ни разцепят на две. Ако противникът завладее Сталинград... Впрочем, това не бива да се допусне. — Той строго погледна Ромашкин. — И затова ние с вас, миличък, трябва доста да поработим. Ние, както и другите части, през цялото време трябва да знаем кой държи фронта срещу нашия полк и да не позволяваме немците да снемат оттука своите сили и да ги прехвърлят на юг. На Волга се решава съдбата на отечеството. —

Виктор Илич произнесе това тържествено, като се изправи и повдигна глава, както офицерите от старата армия, които Василий беше виждал само на кино. И без да иска, подражавайки на филмовите герои, Василий също енергично стана, наведе глава в поклон, което никога не беше правил по-рано, и отвърна в той на майора:

— Ще направя всичко, което е по силите ми.

— Прекрасно! — каза Колоколцев и му стисна ръката.

Но когато излезе от сумрака на блиндажа и видя пред себе си зеленеещите се под слънчевите лъчи хълмове, Ромашкин веднага почувствува как сякаш слиза от екрана в реалния живот. А пред своята землянка, вече напълно, освободен от видението, навято от Колоколцев, той помисли за майора твърдо и трезво: „Така му се струва на стареца. Преувеличава. Даже ако немците форсират Волга, ще ги разбием. Но както и да е, обстановката е неприятна, особено за нас. Всички ще си седят в отбрана, а нас, разузнавачите, сега ще ни подгонят.“

На другия ден, а също и през нощта Василий още веднъж обследва отбраната на противника, постави задачи на своите наблюдатели и започна да готви наведнъж три обекта за нападение. За това му помогна Иван Петрович Казаков. Макар че командуваше стрелкова рота, той, както и по-рано, проявяваше интерес към залавянето на „езици“.

— Погледни, какво съм намислил — рече Казаков и поведе Ромашкин към едно разклонение на траншеята, изтеглено напред. — Ето, виж.

Василий видя дебела пръчка, забучена в земята, а на нея беше завързан краят на син немски телефонен кабел, който водеше към неутралната зона и се губеше в храсталака.

— Видя ли? Искam немците да свикнат.

— Не разбирам. С какво да свикнат?

— С шума. Другия край през нощта го завързахме за теленото заграждение. Те са накачили там консервни кутии, за да те хванат, когато започнеш да режеш телта. А пък аз ги дресирам. Ела вечерта, ще ти покажа.

Василий обеща да дойде и тръгна към ротата на Куржаков, за да провери наблюдателите си.

— С какво ще ме зарадвате, какво ново? — попита той Саша Пролеткин.

— Всичко е нормално, другарю лейтенант — бодро отвърна Саша. — Срещу нас седи предишната дивизия.

— Какви са доказателствата?

— Точни са като в аптека — уверено продължи Саша. — Погледнете с бинокъла — на около два километра пред тяхната предна линия пасе сива кобилка. Виждате ли я?

Ромашкин повъртя окулярите на бинокъла и ясно видя в далечината сив кон, който щипеше трева.

— Тази кобила, другарю лейтенант, нощем носи храна на първата траншея. Ако дивизията се беше преместила, нямаше да оставят кобилката, щяха да я вземат със себе си. Така ли е?

— Да допуснем.

— Значи, щом тя е тук, и дивизията също е тук.

Докато Пролеткин разказваше, Рогатин язвително се усмихваше.

— А ти какво ще кажеш, Иване?

— Дърдорко е той — въздъхна Рогатин.

— Ти кажи за фрицовете! — сръза го Пролеткин.

— Всичко е видял! — поклати глава Рогатин. — Определил е даже, че не е жребец, а кобила. Виж колко му е остро зрението!

Пролеткин набра въздух, за да отвърне, но не намери думи, шумно въздъхна и премълча.

— А може фрицовете да са оставили коня именно за да ни измамат? — не се успокояваше Рогатин. — Помислили са си: „Ние ще се преместим, а пък руснаците си имат хитър разузнавач — Саша Пролеткин. Той нека се любува на кончето и да въвежда в заблуждение командването.“

Саша най-накрая събра мислите си.

— Разузнавачът трябва да съди за обстановката по най-различни признаци. А ти само се надяваш на силата си — хващаш фрица и го влачиш в траншеята, това ти е цялото разузнаване. Трябва да си размърдаме и мозъците.

— Съгласен съм — невъзмутимо отвърна Иван.

— Трябва да се разсъждава! — тържествуваше Саша.

— А къде са твоите разсъждения? — попита изведнъж Рогатин. — Ти самият какво каза?

— Какво?

— Спомни си! Добре, аз ще ти подсказам: „Трябва да се съди за обстановката по различни признаци!“ А къде са ти различните признаци? Само една кобилка, а на всичко отгоре сигурно е жребец!

— Е, добре — примирително каза Ромашкин. — Наблюдавайте, момчета. След обяд ще ви изпратят смяна.

Ромашкин тръгна към тила. На пътя към падината срещна Куржаков.

— Привет! — каза дружелюбно ротният. — Накъде си тръгнал?

— Отивам си.

— Да вървим, ще обядваш при мене.

Куржаков беше малко пийнал и затова на Василий не му се искаше да тръгне с него. Куржаков се обиди на отказа на Ромашкин. Даже по навик наруга бившият си взводен командир.

„Нищо, друг път ще се отбия, ще му мине“ — помисли си Василий.

Вечерта заедно с Конопльов той отново отиде при Иван Петрович да види какво е намислил. Казаков ги заведе при пръчката, която им беше показал през деня, и каза:

— Слушайте сега какво ще стане — и дръпна с всичка сила кабела.

Изведнъж няколко немски картечници заредиха дълги откоси. Това не бяха обикновените спокойни картечни откоси, с които картечарите прочесваха неутралната зона или контактуваха помежду си. Картечниците трещяха, както се стреля открито по противника.

— А сега дайте да поседим, да попушим — предложи Казаков.

У Ромашкин изведнъж се роди дръзка идея.

— Петрович, твоето хрумване може да се използва!

— Разбира се. За това съм го измислил.

— Още днес трябва да се използва. През деня фрицовете ще проверят защо са дрънчали консервните кутии върху телта, ще открият кабела ти, ще го отрежат и — край! Трябва да се действа днес, преди разсъмване. Тримата ще се справим ли?

— Ще опитаме — с подчертано безразличие се отзова Казаков и заповяда на ординареца си да му донесе ножици за рязане на тел.

Тримата — двама офицери и сержант — продължиха да седят в траншеята и да дърпат кабела. Обхвана ги весело юначество, а

противникът стреляше ли стреляше по телените си ограждения с дълги картечни редове.

Едва към три часа немците най-накрая разбраха, че ги разиграват. Те почти престанаха да реагират на подръпването на кабела.

— Време е — каза Казаков.

— А няма ли да си изпатиш, ако разбере Караваев? — заколеба се в последния момент Василий. — Ти си ротен.

— Разбира се, че ще си изпатя — весело потвърди Казаков.

Той извика един от взводните си командири и заповяда:

— Оставащ вместо мене! Предупреди всички в ротата, че ние с лейтенанта и сержанта ще работим в неутралната зона. Да не стрелят по нас, нека бият отгоре и встрани.

Те излязоха на бруствера и приведени се затичаха по протежението на кабела. В низинката Казаков залегна и прошепна:

— Да вдигнем шум още веднъж!

Дръпнаха кабела. В отговор прогърмяха два къси и сякаш лениви откоса. Запълзяха нататък.

Ето я и телта. Конопльов бързо легна по гръб. Василий залегна до него, предпазливо хвана с две ръце първата тел и сержантът мигом я срязва с ножиците. Ромашкин подаде дългия край на Петрович, който отпусна телта на земята така внимателно, че нито една консервна кутия не издрънка.

Скоро проходът беше готов. Петрович кимна. Двамата с Ромашкин запълзяха към траншеята. Конопльов също запълзя след тях, но Ромашкин го спря — някой трябваше да ги охранява и да разширява прохода.

Казаков пръв се спусна в траншеята. Ромашкин го последва. Ослушаха се. Беше тихо.

Казаков погледна зад най-близкия завой и веднага се отдръпна. Той посочи с пръст и Ромашкин разбра, че там има немец. Казаков посочи към себе си, показа на Василий автомата и махна с ръка по протежението на траншеята. И Василий отново го разбра — Петрович ще залови пленника, а той ще го прикрива.

Старши лейтенантът се приведе, стъпил здраво на краката си. В тази поза той приличаше на плувец, който се готви да скочи от трамплина във водата. Като се забави една минута, сякаш проверяваше

устойчивостта си, всъщност събирайки сили за решаващия скок, Казаков се хвърли напред. Ромашкин го последва. Той видя как Петрович се озова до картечаря, в един миг го хвана с присвита ръка за гърлото и с тласък го повдигна нагоре. Този прием разузнавачите наричаха „окачване“. Немецът сподавено хъркаше и риташе. А Петрович вече му показваше нож, за да не вика. Войникът притихна. Ромашкин напъха в устата на пленника кърпа и му върза ръцете.

Всичко стана бързо и тихо.

А след един час и двамата стояха изпънати в блиндажа на Караваев, който неотдавна беше получил звание „Подполковник“.

— Как можахте да го измислите! — възмущаваше се Караваев. — Двама командири тръгват за някакъв си въшлив фриц — ротен командир и командирът на разузнавателния взвод. Е, да речем, на лейтенант Ромашкин това му е работата. А вие, Казаков, какво общо имате с разузнаването?

— Нали съм ходил на разузнаване по-рано — вяло се оправдаваше Петрович.

— По-рано! А днес кой ви е изпратил? Кой? Мълчите, нали? Никой не е утвърдил, никой не е разрешил това разузнаване!

— Да, отличихте се! — тръбеше Гарбуз, седнал на масата. — Единият — комунист, другият — комсомолец!

— Вие сте най-виновен, старши лейтенанте — твърдо каза Караваев, като гледаше пронизващо Петрович. — Вие и по длъжност сте старши — ротен командир. Защо изоставихте своето подразделение?

— Не съм изоставил подразделението — обиди се Петрович. — Бях в полосата на моята рота, само че малко по-напред.

— А къде се полага да бъдете?

Стремейки се да помогне на Казаков, Ромашкин почти умолително погледна към Колоколцев. Началникът на щаба срещна неговия поглед, изкашля се, размърда се на скърцащата табуретка и солидно произнесе:

— Може би аз съм виновен в известна степен за случилото се. Аз вчера извиках лейтенант Ромашкин, запознах го с обстановката и му наредих всяка нощ да уточнява групировката на противника.

На лицето на Караваев се изписа учудване.

— Какво излиза, Виктор Илич? Вие ги вземате под своя защита? Не, няма да позволя! За наказание именно вие ще напишете заповед, в която — Караваев помисли, подбирайки подходяща мярка. — В която на командира на ротата старши лейтенант Казаков да се наложи мъмрене, а на лейтенант Ромашкин, на лейтенант Ромашкин, този път ще се ограничи с разговора.

Казаков и Василий излязоха от командния блиндаж, постояха една минута, без да се гледат в очите, и изведнъж се разсмяха. В душите им изобщо нямаше горчивина. Те бяха завладени и до този момент от радостта за успешно проведеното нападение и тя беше по-силна от всички последвали неприятности.

След това весело произшествие последваха за Ромашкин горчиви неуспехи. „Езикът“, който така буйно заловиха тримата, се оказа последният за дълго време напред.

А от щаба на дивизията, както предвиждаше и Колоколцев, ежедневно изискваха уточнени сведения за противника. Висшето командване се стремеше навреме да проследи кога и откъде противникът ще се опита да снесе част от силите си, за да ги прехвърли на юг, към Сталинград. Устни и писмени заповеди идваха една след друга. Войсковите разузнавачи бяха капнали от умора, всяка нощ пропълзяваха в неутралната зона, но безрезултатно. Само раздражиха немците така, че нощем те започнаха да държат в окопите си не само дежурни картечари, както правеха преди, а оставяха цели подразделения от първия ешелон. Опитай се да се промъкнеш и да хванеш „език“!

Ромашкин се умори, измъчи се.

Веднъж го извика Гарбуз.

— Струва ми се, че трябва да смените тактиката. Вие действувате шаблонно и затова идват неуспех след неуспех. Противникът ви очаква. Всички ваши действия са му известни предварително.

— Какво ново може да се измисли в нашата работа? — вдигна рамене Ромашкин. — Чакаш тъмнината и пълзиш към чуждите траншеи. Само да си предпазлив. Това е цялата ни тактика.

— Трябва да се измисли нещо — не се предаваше Гарбуз. — Някакво подкопаване ли да се направи? Или с някаква хитрост да примамим фашистите в неутралната зона? Не зная какво именно, но съм убеден, че трябва да се търсят нови прийоми. Отивай, приятелю, и мисли. Щом намислиш нещо, ела, ще се посъветваме. Ако трябва, аз сам ще обезпеча това разузнаване.

Ромашкин си тръгна с чувството, на благодарност към комисаря и с вярата, че щом Гарбуз му е обещал подкрепа, той ще преобърне всичко и ще накара всички „да ходят на пръсти“ пред разузнавачите.

Но какво да се измисли?

Василий си блъскаше главата, но нищо добро не можа да измисли. Саша Пролеткин го съжали, опита се да го утеши, доколкото може:

— Не се огорчавайте, другарю лейтенант! В сегашните условия главата ви колкото бъчва да беше, пак нямаше да можем да се сдобием с „език“.

В отговор Ромашкин тъжно се усмихна и не съвсем уверено започна да разсъждава: „Щом нощем немците не спят, значи спят през деня. Не могат цели подразделения да бодърствуват две, три денонощия! Да можеше да се възползуваме от това?!“ Но веднага се уплаши от тази мисъл. Наистина, що за бълнуване? Щом нощно време нищо не излиза, през деня още по-малко ще стане нещо.

Но дръзката мисъл за залавяне на „език“ през деня продължаваше да живее в него, постепенно се разрастваше в подробности и най-накрая той я сподели с целия взвод. Разузнавачите се отнесоха към нея с голямо съмнение. После започнаха да обмислят кое е изгодно в тази идея и кое — не. И накрая решиха, че все пак работата е осъществима.

Доложиха плана си на командуването. Планът беше одобрен. И в най-скоро време през нощта шестима разузнавачи с плащ — палатки и с малки сапъорни лопати тръгнаха към неутралната зона. Там, недалеч от немската телена ограда, бяха харесали една обрасла с храсталаци височинка. Именно там започнаха да копаят дълбоки окопи. Работеха с голяма предпазливост — до вражеските траншеи имаше не повече от сто метра и най-малкият шум можеше да погуби намисленото. Пръстта изсипваха, в плащ палатките и я отнасяха в падината, за да не привлече на разсъмване вниманието на немците. В окопите трябваше да останат през целия ден Ромашкин, Конопльов и Рогатин. Те не участваха в подготовката на укритията, събираха сили за изпълнение на предстоящата задача. Преди разсъмване изпратиха при тях свързка. Никой от тримата, разбира се, не спеше. Не им беше до сън, работата беше много рискована.

Допълзяха до укритията и се скриха. Спуснаха им храна, вода, запас от патрони и гранати. Над главите им укрепиха летви, отгоре покриха с трева и ги оставиха в тъмнината, сами, в пълно неведение какво ще се случи.

Страшно е да попаднеш жив в ръцете на врага. Немците ще те нарежат на парчета, за да отмъстят за безсънните си нощи и скъсаните си нерви. Ромашкин настръхна.

Започнаха да го измъчват предположения. Възможно е немците да са чули шум зад храстите и може би сега пълзят насам, за да проверят какво е ставало тука? А може и да са отгатнали намеренията им? Не е изключено на разсъмване противникът да започне настъпление — това също означава гибел за разузнавачите.

Разсъмваше се. Василий виждаше късче небе. Отначало то изглеждаше черно, после — сиво, най-накрая — синьо, а когато изгря слънцето, стана светлосиньо и нежно.

Ромашкин предпазливо вдигна перископа. Това малко приспособление беше получено в полка неотдавна. Зелената тръбичка беше не по-дълга от метър, на единия ѝ край имаше отвор, а на другия — окуляр в гумена рамка. Този прибор позволяваше да се наблюдава, без да се излиза от укритието. Василий се долепи до окуляра, но изведнъж с уплаха се дръпна надолу и назад. Сърцето му замря, ръката му инстинктивно хвана автомата. Цялото видимо пространство беше заела една подпухнала муцуна с рижа четина по дебелите бузи. И сякаш всеки момент можеше да надникне в укритието!

Стъклата на перископа, естествено, бяха приближили врага, който всъщност се намираше на около шестдесет метра. Ромашкин се ядоса на несъобразителността си и отново постави перископа. Немецът стоеше на същото място, небръснат, сънен и равнодушен. До него имаше картечница, а отдясно и отляво на траншеята стояха още двама немци. Те си говореха и не гледаха към неутралната зона. Нощта премина и противникът очевидно се чувствуваше в безопасност.

Ромашкин малко посвикна със злоещото съседство и започна да изучава местността. Отпред през полето се простираше телено заграждение. Телта беше червеникава, ръждива. Покрай нея минаваше траншея с бруствер, заобиколена с тревна покривка. От траншеята се разклоняваха към падината няколко съобщителни линии. В падината немците се разхождаха в цял ръст. Там беше и блиндажът. На входа се миеха двама, като си поливаха с вода от чайника. Зад падината имаше малко възвишение и Ромашкин не можеше да види какво има по-нататък.

Към осем часа движението при немците почти престана. Всички се прибраха в блиндажа и сигурно си бяха легнали. Пред погледа на Василий остана само рижият немец до картечницата. Той се мотаеше назад-напред, мръщеше се и мърдаше устни, сигурно размишляваше за

нещо. Вдясно и вляво от него на значително разстояние стърчаха също такива самотни фигури. Тактически това беше лесно обяснимо — участъкът, който се виждаше, се отбраняваше от един пехотен взвод и сега бяха оставени трима наблюдатели — по един на всяко отделение.

След около два часа рижият немец беше сменен от някакъв русоляв. Той се оказа по-деен. Ту поглеждаше към нашата линия, ту се хващаше за картечницата, прицелваше се внимателно, изчакваше и изведнъж стреляше с картечен откос.

Към дванадесет часа обстановката се изясни окончателно. А пред Ромашкин имаше един дълъг ден. Той бавно хапна хляб със салам, разкваси го с вода от манерката. Много му се искаше да запуши, но не беше взел тютюн, за да не се поддаде на съблазънта. От неподвижното седене му се подуха ръцете и краката, болеше го гърбът. Той се въртеше, извиваше се, доколкото му позволяваше пространството. Понякога го връхлиташе кашлица и тогава покриваше главата си с топлата дреха, за да я заглуши.

По-сетне Василий започна да различава по физиономия и по маниери неприятелските войници, които се бяха разположили в блиндажа. В главата му се мярна мисъл. „Ако тук се беше озовал някой от мъчителите на Таня, аз непременно бих го познал по снимките.“

Едва започна да се смрачава, и в траншеята бодро излязоха всички обитатели на блиндажа. Ромашкин се усмихна, когато застанаха пред него. „Както на концерт — отначало индивидуални изпълнения, а накрая се изсипват всички.“

Немците се подготвиха за нощта — закрепваха оръжието на дървени поставки, прицелваха се в определени цели.

Когато съвсем се стъмни, Ромашкин се почувствува като риба във вода. Той не дочака помощ, сам разхвърля „покрива“ над главата си и запълзя към Рогатин. Той безшумно се измъкна от своята дупка и запълзя след лейтенанта. После минаха да вземат Конопльов и се отправиха към „къщи“.

Ромашкин очакваше да срещне своите по пътя и действително ги откри по средата на неутралната зона, на около двадесетина метра. Острият му поглед, свикнал да различава предметите и даже да улавя всяко леко движение в мрака, забеляза разузнавачите трудно. „Добре работят“ — помисли си Василий, като се любуваше, гледайки как те се движат по земята като сенки.

Наблюдаващите плана не бяха предвидили самостоятелно завръщане. За да не ги вземат за немци, Ромашкин полугласно викна:

— Саша Пролеткин!

Това беше по-сигурно от всякаква парола. Сенките замряха за миг, а после се хвърлиха към тях:

— Как е? Всичко ли е нормално?

— После, после. Да вървим по-бързо — прошепна в отговор Ромашкин.

„В къщи“ всички оглеждаха Ромашкин, Рогатин и Конопльов като след дълга раздяла. Грижливо им поднасяха купите с горещ борш, парчетата хляб, гъсто сварения чай. Не им додяваха с въпроси, а чакаха търпеливо самите наблюдатели да започнат разказ за всичко видяно и преживяно през този безкрайно дълъг ден.

Ромашкин разгъна на масата лист хартия и започна да чертае схема на отбраната на немския взвод. Рогатин и Конопльов допълниха неговия чертеж с още някои подробности. И тримата заявиха, че през деня може да се залови „език“, само че трябва по тъмно да допълзят още по-близо до телта, да се окопаят и когато немците се оттеглят да си почиват, да проникнат в траншеята. Може да се залови часовият, ако ли не — ще блокират блиндажа и ще измъкнат някого оттам.

А после? Разузнавачите, естествено, ще бъдат открити. Ще се наложи да тичат през неутралната зона посред бял ден. По тях ще открие огън неприятелската отбрана. Възможно ли е под такъв обстрел да се доберат до своите окопи?

Ще трябва да се опита...

През нощта целият разузнавателен взвод се изтегли към телените заграждения на противника. Изкопаха още пет малки окопа и оставиха за през деня вече не трима, а осем души.

Когато се съмна, Ромашкин погледна през перископа и лесно разпозна вчерашните си познати.

Както и вчера, на дневно дежурство до картечницата пръв застана рижият. Днес той беше избръснат. Той скучаеше — повървя малко по траншеята и се спря да поговори със съседа си отляво.

Разузнавачите не предполагаха, че удобният момент е толкова близък. Саша Пролеткин пръв изпъзля от окопа и като смок допълзля до телта. Легна по гръб и бързо започна да прави проход с ножицата.

Всички го наблюдаваха, притаили дъх. За всеки случай държаха немците под прицел.

Саша бързо се придвижваше напред между коловете на заграждението. Ето че той безмълвно им махна с ръка. Към него запълзяха още двама. И в тази минута немецът, който беше обърнат с лице към разузнавачите, закрещя, като показваше на рижия пълзящите.

Два къси автоматни откоса удариха едновременно. Немците се свлякоха, сякаш не паднаха, а приседнаха. Ромашкин се хвърли към прохода и бързо пропълзя под телта. Бодлите късаха дрехите му, до болка драскаха тялото му.

Разузнавачите, определени за прикритие, също скочиха в траншеята и се разделиха по двама надясно и наляво, като стреляха с автоматите си по наблюдателите.

Ромашкин се хвърли към рижия. Той беше мъртъв. Вторият немец се оказа жив, само на рамото му избиваше кърваво петно. Той заплашително стискаше в ръката си граната. Рогатин я отскубна от ръката му, хвърли я настрана, хвана немеца за колана, изхвърли го от траншеята и го повлече към телта. Немецът отчаяно се съпротивяваше и пицеше.

На неговия писък от блиндажа наизлязоха тези, които си почиваха. Ромашкин се опря в края на траншеята и стреля по тях с няколко дълги автоматни реда. Двама се свлякоха, останалите се втурнаха обратно в блиндажа. Василий продължаваше да стреля по входната врата, а Рогатин вече мъкнеше „езика“ зад телта.

Разузнавачите се оттегляха, като стреляха в три посоки. Саша Пролеткин се измъкна зад телта последен. Ромашкин веднага подаде сигнал на артилеристите. Ракетата още не беше угаснала, когато земята потрепера и се вдигна черна стена от пръст.

Приведени, разузнавачите побягнаха към своите окопи в цял ръст. Снарядите бучаха над главите им. Отначало само свои снаряди, а после и чужди — немската артилерия откри ответен огън. Наложиха се да залегнат. В неутралната зона между двата ураганни огъня сега беше най-безопасно.

Когато канонадата започна да затихва, отново запълзяха към своите траншеи. И допълзяха. Всички до един, невредими.

Преди да отправят пленника в щаба на дивизията, както обикновено, пръв го разпита Люленков. Капитанът се беше

разположил на една гредка пред входа на блиндажа. Всички щабни офицери излизаха изпод земята на слънце, когато нямаше обстрел.

Ромашкин седна до Люленков.

— Дивизията срещу нас е същата — каза му капитанът и веднага зададе поредния си въпрос на немецка: — Значи вие сте работник?

— Да, стругар съм. Работех в един завод в Дрезден.

— Защо воювате против нас, против държавата на работниците и селяните?

— Призоваха ме в армията. Нима можех да не воювам?

Ромашкин още веднъж огледа пленника. Да, това беше немецът с най-бледо лице и светли коси. Сега се прави на агънце, а в траншеята се държеше съвсем другояче. Василий му напомни, като бавно подбираше думите:

— Ти стреляше много. Дебнеше нашите и стреляше.

— Това е мой дълг, аз съм войник.

— Другите войници не стреляха през деня, само ти дебнеше и стреляше.

— Лейтенантът е видял всичко — уточни Люленков. — Два дена лежа пред вашето телено заграждение.

— О, лейтенантът е много смел човек! — угоднически се обади пленникът. — Ние не ви очаквахме през деня. Знаехме, че идвате нощем.

Той явно искаше да избегне разговора за това, че е стрелял повече от другите.

— Вашата част смесена ли е? — позаинтересува се капитанът.

— Да, сега много немски части и подразделения се попълват с войници от други националности. Ние понесохме големи загуби.

— А може би това е, защото другите националности — чехи, унгарци, румънци — не искат да воюват против нас, а вие ги карате насила?

— Не зная. Аз съм малък човек. В политиката не се меса.

Ромашкин все повече се дразнеше от този хитрец. „Маскира се като работник, иска да си спаси кожата, фашист проклет“. Той гнусливо се отдръпна по-далече от него.

А когато се върна в своя блиндаж, каза на Пролеткин:

— Саша, ти беше прав за онзи кон. Срещу нас е предишната дивизия.

Пролеткин просия и погледна Рогатин като победител:

— Чу ли какво каза лейтенантът? Помисли си сега кой от нас е дърдорко?

Рогатин само се почеса по тила.

През остатъка от деня Ромашкин заедно с всички останали взе участие в пиршеството, което беше уредил старшина Жмаченко. Беше весел, но от време на време го облъхваше неприятен хлад. Не можеше да повярва, че през деня, пред погледите на врага са измъкнали „език“ и са се завърнали без загуби.

Цялото лято полкът на Караваев прекара в отбрана, а от септември започнаха тежки и на пръв поглед съвсем безрезултатни настъпателни боеве. Те се водеха почти без прекъсване.

Напълно изнемогнал, Ромашкин съблече изпокъсания си мръсен маскировъчен костюм. Беше останал без сили, не можеше да повдигне ръцете си. Неговите разузнавачи бяха в същото състояние.

Той викна Жмаченко и му заповяда:

— Ти, Жмаченко, и всички, които оставаха с теб, ще дежурите цялата нощ на смени. В първата траншея има по един боец на сто метра, пък и те сигурно, спят. Да не ни издушат фрицовете с голи ръце.

— Фрицовете също са изпоналягали, вие им дадохте да разберат днес — отвърна Жмаченко. — Но аз ще сложа охрана, почивайте спокойно, другарю лейтенант.

Той го наричаше лейтенант по навик — от предишния ден Ромашкин вече беше старши лейтенант, но и самият той не беше свикнал с новото звание.

Мислено Василий отново видя как малобройните роти се вдигаха днес в атака. Беше му болно да ги гледа.

„Какво ти настъпление! Ако немците нанесат контраудар, няма да се задържим даже на нашите позиции.“

Без да се съблича, Ромашкин се повали на твърдия нар и мигновено заспа. Стори му се, че е спал съвсем малко, когато почувствува, че някой го дърпа за крака.

— Другарю старши лейтенант, събудете се!

В блиндажа беше тъмно, само аленият хълбок на желязната печка светеше в ъгъла. Умората още не беше преминала, от топлината тя се беше разляла по тялото му с лепкава тежест.

— Викат ви при командира на полка — шепнеше старшината, който се боеше да не разбуди другите, а шепотът му приспиваше още повече.

„За какво съм му притрябвал? — съобразяваше в просъница Ромашкин. — Нима пак ще ме изпратят за «език»?

Той се привдигна на слабите си крака, опипа автомата си, по навик го метна през рамо и още със затворени очи, доспивайки си в движение, тръгна към вратата.

Бодливият нощен мраз прогони сънливостта му и го ободри. Ромашкин сви рамене, пхна ръце в джобовете си и мрачно закрачи по оврага. Снегът скимтеше под ботушите му сякаш от болка.

Пред блиндажа на командира някакви хора усърдно димяха саморъчно свити цигари. Когато се приближи, Василий видя, че се бяха събрали командири на батальони, артилеристи, политработници и тиловащи.

Караваев и Гарбуз излязоха, когато адютантът доложи, че всички са дошли. Лицето на командира на полка също беше мрачно, очите му бяха съвсем черни. Гарбуз беше малко по-бодър.

— Другари командири — тихо каза Караваев — В блиндажа няма да се съберем, нека поговорим тук. Няма да ви задържам. Ние с комисаря току-що се върнахме от дивизията. Отново ни е поставена задача да настъпим!

Ромашкин не повярва на ушите си: «Не може да бъде!» Останалите отвърнаха със сдържан, явно неодобрителен шум. Командирът на първи батальон, слабият и висок капитан Журавльов, попита:

— С кого ще настъпваме, другарю подполковник? В ротата останаха хора, колкото да преброиш до двама.

Караваев го погледна със съчувствие, но отговори твърдо:

— И въпреки това ще настъпваме. Немците прехвърлят войски от нашия фронт край Сталинград. Пленникът, който вчера заловиха разузнавачите, потвърди това. Немският полк, с който досега само ние се занимавахме, сега се отбранява на широк фронт против два полка на нашата дивизия, тъй като съседният полк отляво е изведен в тила.

Батальонният командир Журавльов хвърли зъл поглед към Ромашкин, сякаш той беше виновен, че немците прегрупират силите си.

— Не само на нас ни е тежко — продължи Караваев. — Цялата дивизия и не само нашата, а няколко дивизии настъпват, макар че са на предела на възможностите си. Но ние трябва да осуетим плановете на противника! Аз вече се разпоредих за попълването на стрелковите роти от тиловите подразделения. Ще дойдат на предната линия готвачите, писарите, конярите, техниците по ремонта. Кой какви хора ще получи и какви хора ще освободи, ще разберете от началника на щаба. А сега слушайте бойната заповед.

Караваев постави задачи на стрелковите батальони, на артилерията и специалните подразделения. Разузнавателния взвод той запази за своя резерв. Заповяда на Ромашкин да бъде край полковия наблюдателен пункт.

След командира говори Гарбуз:

— Другари, аз зная колко сте изморени. Но край Сталинград се решава нашата обща съдба. Разяснете това на всички. Хората ще разберат. Комунистите и комсомолците първи трябва да тръгнат в атака и да водят след себе си останалите.

Още по тъмно Ромашкин разположи своя взвод на посоченото място. Разузнавачите легнаха в един храсталак и в очакване се разположиха «да си доспят на студа».

Василий поднесе бинокъла към очите си. Утринният сняг имаше цвета на синевата. В неутралната зона се чернееха оголели храстчета. Убитите вчера бяха прибрани през нощта. Вражеските траншеи се виждаха още смътно, а в нашите вече можеше да се видят даже лицата на войниците. Ето че се мярна едно познато лице с черни вежди. „Та това е Гулиев! — позна го Ромашкин. — И своя ординарец командирът е изпратил във веригата.“

В седем часа гръмнаха оръдията и затракаха минохвъргачките. Изхвърляйки изпод снега тъмна пръст, се взривиха първите снаряди в разположението на немците. Огънят на нашата артилерия беше по-слаб от обикновено, залповете ѝ не се сливаха в единен тътнеж. Прахът и димът във вражеските позиции едва успяваха да се спуснат на земята между редките избухвания на взривовете.

В душата на Ромашкин имаше тъга. „Как пехотата ще тръгне в атака след такова кихане вместо истинска артилерийска подготовка?“ Но едва излетя зелената ракета, и хората изскочиха от траншеите и в

редки вериги тръгнаха през полето. Те не тичаха, а кой знае защо, вървяха и стреляха в движение.

Немските картечници затракаха като шевни машини. С трясък избухнаха няколко мини. Това сякаш стегна нашата пехота и бойците се затичаха напред. И Ромашкин чу как Караваев крещи на артилеристите по телефона:

— Удряйте по огневите точки! Не ги ли виждате?!

Взривовете в разположението на врага започнаха да се изместват, събираха се на букети през площадките, от които стреляха картечниците.

И ето че първи батальон се приближи до немците и в движение се втурна в тяхната траншея. „Гледай го, Журавльов! Мърмореше, мрънкаше, а сега я го виж как действа!“ — оживи се Ромашкин, който наблюдаваше как нашите войници се разпръскват по траншеята и отрупват немците с гранати.

А подполковник Караваев все още натискаше артилеристите. После го заглуши гласът на Гарбуз! Комисарят кореше по телефона командира на втори батальон:

— Спиридонов, защо тъпчете на едно място? Журавльов вече очисти първата траншея, а вие още тъпчете на едно място! Така ли? Виждам. Всичко виждам прекрасно. И вас, и него.

Въпреки мрачните предположения този път настъплението имаше успех — към обяд полкът завладя и втората траншея. Караваев се премести на нов наблюдателен пункт, заедно с него се придвижи и резервът. Подполковникът сега лично разговаряше с втори батальон, който беше минал напред, ободряваше Спиридонов:

— Вие ще се убедите, че противникът е слаб. Да не спада темпът на настъплението. Флангът е открит? Сега ще го прикрием. Сега ще позвъня на Журавльов, той ще се изравни с вас и ще го прикрие.

Но батальонът на Журавльов залегна под плътния огън на картечниците и резките изстрели на немските щурмови оръдия.

— Върнаха се, гадовете! — изруга Караваев.

— Накараха ги да се върнат — уточни Гарбуз. — Вече три дена тук няма самоходни.

— Сега ще му покажат на Журавльов — продължи Караваев с жалост в гласа. — Защо лежи? Ще ги избият на равното. — После викна по телефона: — Журавльов! Хвърли се напред! Заеми втората

траншея. Как не можеш? Трябва да можеш! На теб самия ще ти е полесно в траншеята и ще прикриеш фланга на съседа си. Сега ще те подкрепя с огън.

Но и артилерийският огън не помогна на Журавльов. Червеноармейците запълзяха и се разпръснаха по изровените от снарядите дупки, сякаш не е имало никакъв батальон. А Спиридонов вече не говореше, а стенеше по телефона:

— Прикрийте ме отдясно! Обкръжават ме! Сега ще ни изтикат от траншеята и изобщо ще ни отрежат пътя!

— Сега, сега — обеща Караваев и викна: — Ромашкин!

— Тук съм.

— Бегом с взвода в първи батальон. Да се вдигнат хората и да се завладее траншеята!

— Тъй вярно!

След една минута разузнавачите вече тичаха направо към изровените от снарядите дупки, в които, беше залегнал първи батальон. Василий си мислеше тичешком: „По-добре от самото начало да бяхме тръгнали в атака, отколкото да се включим в такъв момент!“

Ето ги накрая и черните, изровени от снарядите дупки, в които се бяха скрили стрелците. Ромашкин не знаеше къде е командирът на батальона или поне някой от ротните, затова сам започна да командува:

— Ей, славяни, напред! След мен, в атака!

Нито един човек не откликна на неговия призив.

— Какво правите, братя? След мен! — още веднъж викна Ромашкин и заповяда на разузнавачите: — Хей, момчета, изгонете ги от дупките!

— Хайде, излизай! — басово завика Иван Рогатин.

— Какво си се заровил в земята, нали стоя над тебе, а мен не ме убиват — убеждаваше някого Пролеткин.

А Голошчапов действуваше посвоему — той размахваше немска граната с дълга дървена дръжка и питаше строго:

— Е, какво, чичко, сам ли ще станеш? Или да ти помогна?

Командирите на роти и взводове също започнаха да вземат мерки. Тук и там по полето вече стърчаха отначало самотни фигури, които призивно размахваха ръце, след тях се образува цяла верига. Тя отново се търколи напред и колкото да тракаха картечниците, колкото и

да се забиваха в снега куршумите, веригата стигна до траншеята и се вля в нея.

В траншеята веднага започна ръкопашен бой. Ромашкин икономично стреляше с автомата си къси откоси и през цялото време се опасяваше: „Само да не се свършат преждевременно патроните.“ А немците непрестанно изкачаха иззад завоите на траншеята, от блиндажите. И всеки път Василий ги изпреварваше със своите изстрели, като продължаваше да се безпокои, че скоро затворът ще щракне празен и следващият немец ще забие куршум в него. Невъзможно беше да сложи нов пълнител — наоколо се мятаха и стреляха, удряха се с приклади свои и чужди. Струваше му се, че немците са повече от своите.

И все пак в тази суматоха — стрелба, викове, тропот на войнишки ботуши и взривове на гранати — Ромашкин чу слабото съдбовно щракане на затвора, което очакваше. „Това е краят — мярна се мисъл в уморения му мозък. — Дойде и моята смърт.“

Пред него стоеше немец с очила, неизбръснат, хилав, сякаш туберкулозно болен. Черният отвор на автомата му се стори на Ромашкин оръдейно гърло. Пред очите му блесна огън. В дясното му ухо зазвънтя. И... немецът изведнъж се свлече по гръб и изпусна автомата си. Ромашкин се огледа. Зад себе си видя червеноармеец със сипаничаво лице, сякаш набраздено от дупки. Той викна, като откри пожълтелите си зъби:

— Левашов се казвам! Ще имате да ми връщате, другарю старши лейтенант! — И се затича нататък.

Ромашкин бързо сложи нов пълнител и се огледа — накъде да стреля? Но ръкопашната схватка беше вече свършила, в траншеята се търкаляха убитите немци. Те лежаха и отгоре, близо до бруствера. А онези, които се бяха отдръпнали по съобщителните линии, злобно стреляха от следващата траншея.

Василий си спомни за главното си задължение — винаги и навсякъде да получава сведения за противника. Той започна да оглежда чантите на убитите офицери — няма ли в тях карти на обстановката или други важни документи. Пред входа на блиндажа лежеше, заровил лице в каската си, огромен, широкоплещест унтерофицер. Лицето му не се виждаше, стърчаха само големите му месести уши, а върху дебелия му врат се белееха белези от зараснали циреи. От джобовете

му Ромашкин извади няколко писма, написани на синя хартия. Опита се да прочете едно от тях и с радост забеляза, че упоритите му занимания с немски език вече дават резултат — той преодоля цяла страница без затруднение.

„Мили Фридрих, днес отново предадох по радиото, че всеки, който се отличи в боевете, ще получи участък земя на Изток. Ти вече имаш Железен кръст и аз мисля, че е време да си избереш по-добър участък. Аз си го представям така...“

Как си представяше жената на убития Фридрих обещаното парче чужда земя, Василий не разбра, не дочете — нямаше време. Той погледна в полевата чанта на унтерофициера и откри там нещо по-интересно — листчета с някаква инструкция. На листчетата старателно бяха подчертани с молив думите: „Трябва да се възпитава у немските войници чувство на безпощадност. Трябва да се поощряват войниците, които със своите действия предизвикват страх пред германската раса. Никаква мекушавост по отношение на когото и да било независимо от пола и възрастта.“

Ромашкин прекрачи унтерофициера, вдигна автомата и се затича към далечния край на траншеята, където се засилваше престрелката.

Два пъти противникът се опита да върне позициите си, но не успя. Скоро след втората контраатака Журавльов, потен и с още по-пребледняло и отслабнало лице, намери Ромашкин и му каза, едва сдържайки дъха си:

— Благодаря ти, братко, спаси ни. Вземай своите орли и тичай обратно. Командирът на полка заповяда да възстановим резерва.

Ромашкин тръгна да събира разузнавачите. Пролеткин и Рогатин имаха добър улов — бяха хванали един ранен немец.

Когато Ромашкин се върна на наблюдателния пункт ѝ доложи на командира на полка за действията на взвода си, подполковник Караваев за първи път през този ден се усмихна.

— Юнаци! Началник на щаба, разпитай пленника.

Пленникът се намираше наблизо — в долчинката, където си почиваха разузнавачите. Вече го бяха превързали и той беше твърде бодър, но при появяването на Колоколцев, който знае защо, затвори очи. Майорът му зададе няколко въпроса. Немецът се извърна мълчаливо, без да отвори очи.

— Не иска да говори, мръсникът — свирепствуваше Рогатин.

— Това е от уплахата. Мисли си, че му е дошъл краят — предположи Пролеткин.

— На мене лично неговият разговор не ми и трябва — спокойно каза майорът, извади от джоба на пленника служебната му книжка и погледна в нея. — Всичко е ясно и без думи — шестдесет и седми полк, същият, който се беше оттеглил оттука. Върнаха се, гълъбчетата!

Колоколцев отново отиде на наблюдателния пункт да зарадва с откритието си командира на полка. Но радостта му беше примесена с чувство на горест и тревога. Да, те изпълниха задачата, привлякоха върху себе си вражеските резерви, но няма с какво да ги задържат, обезкръвените роти няма да съумеят да отстоят заетите позиции.

Две денонощия полкът се отбраняваше от превъзхождащите го сили на противника, като бавно отстъпваше назад. Ромашкин гледаше през бинокъла полето на боя и за кой ли път се учудваше: „Кой все пак воюва там?“

И въпреки това неприятелските контраатаки се задавяха една след друга.

А вече четвърто денонощие пехотата се биеше без сън, на студа, под витаещата смърт.

Понякога от наблюдателния пункт долиташе пресипналият, но силен глас на Гарбуз. Комисарят докладваше по телефона в дивизията:

— Червеноармеецът Нашчекин със счупени крака зарежда оръжието и го предава на стрелците. Картечарят Ефремов също е ранен, но с точен огън прикрива фланга на ротата.

Ето че и моят Ефремов се отличи — с удоволствие отбеляза Ромашкин. — Жив е още. А как ли са другите момчета?»

Два пъти през деня при разузнавачите, където и да се намираха, допълзваше с термус старшина Жмаченко. Той ги хранеше с гореща ароматна каша, наливаше им по сто грама. По женски жалостиво гледаше разузнавачите, докато се хранеха.

Към края на четвъртия ден, когато хората изнемогваха окончателно, полкът се озова на старите си позиции — на позициите, от които беше започнал да настъпва. Колкото и да се мъчеха немците, по-нататък не можеха да минат. През нощта те оставиха и неутралната зона и се прибраха в полуразрушените си блиндажи.

Караваев уморено каза:

— Хубава работа свършихме. Остава само да се закрепим тук — и нито крачка назад!

Той опря чело в стереотръбата и веднага заспа, Колоколцев започна да отдава разпореждания на батальоните по организацията на охраната и разузнаването.

А на другия телефон хриптеше пресипналият глас на Гарбуз. За всички работата беше свършена, а на комисаря му предстоеше още да напише донесения за отличилите се и за загиналите, да провери всички ли са нахранени, осигурена ли е почивката на бойците.

През това време разузнавачите се върнаха в стария си блиндаж.

Но не им се удаде да полегнат. Дотича куриер от щаба — майор Колоколцев викаше Ромашкин. Началникът на щаба, който беше посърнал и посивял от умората, погледна Ромашкин състрадателно и каза меко:

— Знаете ли миличък, в какво състояние е полкът? Никой не може да се държи на краката си. Затова разделете взвода си на три групи и излезте в неутралната зона — на фланговете и в центъра. Пълзете под самото телено заграждение на немците, за да не ни поднесат някакъв сюрприз. Разбрахте ли? Ще спите утре. Идете, миличък, и действайте по-бързо. — Майорът загадъчно се усмихна, повика с пръст Ромашкин и доверително му прошепна: — Нашите край Сталинград са преминали в настъпление, предадоха по радиото.

От плещите на Ромашкин сякаш се смъкна тежък товар. На връщане си мислеше: «Ще започна разговора с момчетата направо с тази новина. Радостта ще им даде сили.»

Когато се приближи до блиндажа, чу скърцащия глас на Голошчапов, който спореше с някого:

— Изобщо не си кой знае какъв специален човек, а най-обикновена запушалка за всяко гърне. В отбрана всички си почиват, а разузнавачът тича за «език», пехотата е залегнала — вдигай я в атака, някъде фрицовете са пробили — пак разузнавачите да спасяват положението.

— Тъкмо това при нас е особеното — възрази Саша Пролеткин. — Никой не може, а ти трябва да можеш.

— Ако ние с тебе бяхме от желязо, ако куршумите отскачаха от нас, тогава може. Но животът ни е същият, както и на другите, един-единствен — не се предаваше Голошчапов.

Ромашкин бутна вратата.

Всички сякаш по команда вдигнаха към него посърнали погледи в мрачно очакване — нима отново ще трябва да тръгват в разузнаване? На всички им се струваше, че нямат сили да се повдигнат.

— Братя, нашите са преминали в настъпление край Сталинград! — съобщи Ромашкин със звънящ от радост глас.

И изведнъж сякаш изчезна умората от лицата. Разузнавачите се раздвижиха, заусмихваха се, заговориха весело.

— Значи ненапрасно се подлагахме на огъня!

— Браво на сталинградци!

— На тях им беше по-тежко, отколкото на нас!

Ромашкин изчака една минута и продължи:

— Пригответе се, момчета, има за нас още една работа. Както се казва, не е мръсна, а е доходна.

— Пак ли е нещо специално? — попита Голошчапов и хитро присви очи.

— Именно. Всички в полка ще спят, а ние ще ги пазим. Ако и ние заспим, фрицовете ще избият полка, пък и нашите ще ни разстрелят за това. Това допада ли ви, Голошчапов?

— Съвсем. След такава новина мога да изтрая. Ще се бода с ножа от време на време, но няма да заспя — изежи се Голошчапов.

На десния фланг Ромашкин изпрати няколко разузнавачи начело с Конопльов, а на левия — друга група под командването на Иван Рогатин. Самият той възглави централната група.

Докато пълзяха към немските заграждения, самочувствието им беше сносно. Но щом се добраха до изровените от снарядите и бомбите дупки, сънят започна да ги надвива. Бутаха се и се разтърсваха един друг, разтъркваха със сняг лицата си, пушеха един след друг, като се прикриваха, по нищо не помагаше. Ромашкин изпохапа до кръв устните си, но главата му сънливо клюмваше, очите му се залепваха. Някога беше чел в някаква книга, че в далечното минало са изтезавали хората, като не им давали да спят. На второто денонощие волята на изтезаваните отслабвала, а на третото полудявали. «Та ние не спим вече пето денонощие. И все някак си се държим, разсъждаваме, воюваме!» — учуди се Василий.

Това беше най-дългата нощ в неговия живот. Сигурно такава тя се стори и на другите разузнавачи. На сутринта Ромашкин се порази от

вида на момчетата — скрежът не се топеше по лицата им. Премръзнали, посинели, те едва се движеха.

Пред блиндажа отново го чакаше куриер от щаба. Василий едва не извика от отчаяние, но този път никой никъде не го викаше. Куриерът само му даде един вестник.

— Комисарят другаря Гарбуз нареди да ви го донеса.

Ромашкин влезе в блиндажа, окачи автомата си и неохотно, с усилие разгърна още неизмачкания вестник, който скърцаше и беше твърд като ламарина. Вниманието му привлече заглавието «През последния час: Успешно настъпление на нашите войски в района на гр. Сталинград».

Под това кратко заглавие следваше:

«Тези дни нашите войски, разположени на подстъпите край Сталинград, преминаха в настъпление срещу немско-фашистките войски. Настъплението започна в две направления — на северозапад и на юг от Сталинград.»

Мислите му се объркаха. Като в мъгла едва достигнаха до съзнанието му думите «придвижиха се на 60–70 километра, заеха градовете Калач, Абганерово, прекъснати са и двете железопътни линии, в тридневния бой са пленени 13 000 немци, на бойното поле има над 14 000 трупа...»

Очите на Василий сами се затваряха. Без да вижда и без да разбира нищо, той залитна на една страна. Старшина Жмаченко и Рогатин го подхванаха и му помогнаха да легне на нара.

— Напълно е изтощен! — поклати глава Рогатин и веднага като подкосен се отпусна до Ромашкин.

Жмаченко огледа блиндажа и му стана страшно — наоколо в неестествени пози, сякаш в бели савани лежаха безмълвни разузнавачите. И лицата им бяха бели като на мъртъвци — изострени, бледи, обрасли.

Купчината едри парчета хляб, бялата захар на бучки и кашата в алуминиевите канчета, от които се вдигаше пара, останаха на масата. И никой не се докосна до тях.

Изминаха няколко дена. Край Сталинград завърши обкръжаването на огромната противникова армия. И Ромашкин за първи път видя немец, който му се усмихваше съвсем доброжелателно. Това се случи така.

Разузнавачите се отправиха на поредното нощно разузнаване. Едва бяха пропъзтели половината от разстоянието, което отделяше нашите траншеи от траншеите на неприятеля, когато сякаш изпод земята пред тях изникна немски войник, който тихо и като че ли радостно възкликна:

— Хитлер капут!

На фона на още неугасналото небе тъмната фигура с вдигнати нагоре ръце изглеждаше огромна. Непривично прозвучаха и тези две думи, които произнесе немецът. Ромашкин отначало ги разбра буквално, помисли, че Хитлер е мъртъв. «Може би са го убили при бомбардировка?»

— Хитлер капут! Плен, плен! — повтори немецът.

«А, ето каква била работата — сам се предава в плен!»

Ромашкин се боеше от подвеждане, тъй като досега не беше срещал немци, които доброволно да се предават. Затова той изкомандува заплашително:

— Комен, форверте! Хенде хох!

Немецът го разбра, послушно тръгна към нашата траншея и щом се спусна в нея, приятелски се усмихна на Ромашкин.

Капитан Люленков разпита немеца, който доброволно се беше предал в плен. Ромашкин водеше протокола за разпит. Колоколцев седеше малко настрана и се занимаваше със своите работи. Пред Ромашкин имаше стандартна бланка, в която той записваше само отговорите на немеца.

Име: Мартин Цайнер.

Година на раждане: 1916.

Месторождение: Дрезден.

Образование: висше.

Професия преди службата в армията: учител.

Звание и длъжност в армията: Сега съм редник, но доскоро бях фелдфебел. Служих в охраната на военнопленнически лагер. Там взех решение да мина на ваша страна. Умишлено нагрубих коменданта хауптман Фетер, бях разжалван в редник и изпратен на предната линия. Аз самият исках това.“

Цайнер имаше тъмни черни вежди и живи весели очи, косата му беше акуратно сресана на път. Искаше им се да му вярват. Той не приличаше на тъпите войници, които скачат при всеки въпрос и за

всичко имат готов отговор: „Да, господин офицер, тъй вярно, господин офицер!“ Той не приличаше и на раболепните хитреци, които казваха: „Аз съм малък човек, аз изпълнявам заповед.“ Този човек разказваше всичко охотно и твърде подробно, без да подбира общи фрази.

— Кой държахте в лагера?

— По инструкция трябваше да държим само военнопленници. Но имаше и много цивилни.

— Къде се намираше лагерът?

— Близо да Вязма.

— Колко души имаше в лагера?

— Когато аз пристигнах, зад телената мрежа имаше около двайсет хиляди.

— Вие в постоянната охрана ли бяхте?

— Изпратиха ме там с команда от трийсет войници, преди да започне вашето настъпление. Бяхме получили заповед да преместим пленниците по-навътре в тила.

— Колко пленници изведохте от лагера и къде?

— Петнадесет хиляди, в Шмоленгс.

— Къде се намира този град? В Германия?

— Не, не! Това е ваш град. Намира се тук наблизо — Шмоленгс.

— Той говори за Смоленск — поясни Колоколцев, без да вдига поглед от документите.

— Защо отведохте там петнадесет хиляди? Къде са останалите?

— Останалите не можеха да вървят. Особено жените, старците и ранените. Те останаха зад телената мрежа. — Цайнер замълчали забележимо се развълнува. Той уточни твърдо: — Тях ги доуби лагерната охрана, аз самият видях. Тогава реших, че тази мръсна работа не е за мене. Охраната тръгна заедно с нас, по пътя тя се занимаваше със същото. В Шмоленгс ние отведохме едва три хиляди.

— Къде останаха другите дванадесет хиляди?

— Хората бяха изтощени, спираха да съберат силите си, някои падаха. Тях ги биеха с приклади, разстрелваха ги.

— Имаше ли случаи на бягство от колоната?

— Да, един път десетина души се нахвърлиха върху конвоя, убиха го с камък. Взеха автомата му и избягаха в гората. Седмина от тях хванаха, върнаха ги на пътя и насъскаха срещу тях кучетата. Кучетата им прегризаха гърлата пред очите на всички. А от групата на

бегълците всеки пети човек беше разстрелян. Направиха го ужасяващо делнично: „По пет — преброй се! Петите номера, двадесет крачки напред! Съберете се в средата! Огън!“ Останалите ги предупредиха, че така ще бъде при всеки следващ случай. А хауптман Фетер внушаваше на охраната: „Пленниците и арестуваните трябва да останат колкото може по-малко. Тогава за вашите жени и майки ще има повече храна. Погледнете колко много са тези скотове, те са способни да изплюскат всичко дори ако почти не ги храниш.“

Ромашкин си тръгна от разпита потиснат. За това, което разказваше Цайнер, Василий много пъти беше чел във вестниците. Пък и самият той неведнъж, беше виждал в освободените села убити жени и деца. Но у него, кой знае защо, винаги оставаше мъничко съмнение — може би тези хора са загинали при бомбардировка, при артилерийски обстрел или от случаен куршум? В това, че окупаторите безпощадно унищожаваша беззащитни хора, Василий окончателно повярва едва след разпита на този немец. „Той е очевиден! И няма интерес да сгъстява боите. Той би могъл да премълчи нещо, нещо да посмали, но не и да преувеличи — той самият е окупатор.“

Ромашкин си помисли още: „Колко странно е устроен животът? Там, до нас, на няколкостотин метра разстояние хората са други, там властвуват други закони и порядки. Всичко, което при нас е хубаво, правилно и законно, там е враждебно, осъдително. Как можаха да се изродят през двадесетия век в диви зверове? Ето, даже Мартин Цайнер се ужасява. Той всичко е разбрал и сам дойде при нас. Да, но кога е разбрал? След битката край Сталинград? Нима, за да може човек докрай да разбере самия себе си, трябва дълго и силно да го бият?“

Капитан Люленков разделяше пленените немци на „фанатици“, „мислещи“ и „мекушави“.

Фанатиците преобладаваха през първите месеци на войната. Те крещяха на разпитите „Хайл Хитлер!“ и заплашваха да обесят всички, когато Велика Германия завоюва Русия.

С „мислещите“ Люленков най-напред се срещна след нашата победа край Москва. На разпитите те съкрушено клатеха глави, покорно даваха показания, и то почти винаги точни:

„Мекушавите“ започнаха да прииждат като река след разгрома на Шеста немска армия край Сталинград. Пленените от тази категория се изпъваха като струни, угодничеха и разправяла такива басни, че това беше по-лошо от всяка преднамерена дезинформация. Люленков не обичаше „мекушавите“.

Началникът на полковото разузнаване постепенно беше оформил свой почти безотказен метод за водене на разпит.

— Име, фамилно име? — питаше той и не толкова се вслушваше в отговора на този първи въпрос, колкото следеше за реакцията на пленените, за да определи веднага кой стои пред него — „фанатик“, „мислещ“ или „мекушав“.

Току-що доставеният от Ромашкин „език“ отначало се държеше не много ясно. Като чу първия въпрос, той скочи от мястото си твърде пъргаво, но отговори без своето раболепие:

— Редник Франц Дитцер.

— Номерата на вашата дивизия, полк, батальон, рота?

Пленникът се обърка и загуби войнишката си стойка: питаха го за нещо, което е военна тайна. Той се огледа — не стои ли някой отзад, готов да го удари? Отзад нямаше никой.

— Чакам — строго напомни капитанът.

— Сто деветдесет и седма дивизия, триста тридесет и втори полк, втори батальон, пета пехотна рота — последва въл отговор.

— Задачата на вашия полк?

Пленникът сви рамене:

— Аз съм редник. Не зная задачата на полка.

— Какво трябва да прави вашата рота?

— Да се отбранява.

Люленков чувствуваше, че Дитцер нещо недоизказва.

— После какво? Да се отбранява и по-нататък?

— Неотдавна се появи слух, че е решено да изравним отбранителната линия и да преминем на нов рубеж.

— Къде? Кога ще започне отстъплението? — бързо попита капитанът и покани пленника до картата, разгърната на масата.

— Аз не познавам картата — замънка войникът.

— Гледайте тук — заповяда капитанът. Сега вашата рота е тук. А тук е щабът на полка ви. Това е реката. Накъде трябва да отстъпите?

— Не знам, господин офицер. Аз просто чух разговор, когато дежурях при картечницата.

— Не знаете или не искате да кажете? — настояваше Люленков, като повиши малко глас.

— Не бива така, другарю капитан — неочаквано се намеси Ромашкин. — Той съвсем ще затъпее от страх.

Люленков се ядоса и го прекъсна рязко:

— Не се бъркайте, където не ви е работа! — Но веднага омекна и премина от началническото „вие“ на постоянното „ти“ — Не разбирам как там ги вземаш в плен. Държиш се като кокетка!

— Там ние сме равни: той има оръжие, аз — също.

— Ама че си рицар!

Ромашкин не се оправдаваше. Самият той не знаеше дали е прав. Той мислеше, че е хубаво да бъдеш великодушен към беззащитния. Но сега той виждаше пред себе си един от тези, които бяха изтезавали Таня. Франц беше от същата тази сто деветдесет и седма пехотна дивизия.

„Ами ако аз му бях попаднал в лапите? — питаше се Ромашкин и живо си представи този светлокос немец, но не прегърбен и умърлушен, а властен господар на положението. — Той не би се церемонил с мене. А ние, русите, постоянно изпитваме жалост към слабия и някак си не сме злопаметни. За враговете ми това е добре дошло, но на нас самите това ни излиза през носа.“

Капитанът успя да определи, че има работа с „мислещ“. Щом е така, значи Ромашкин беше прав, че разпитът трябва да се води другояче. На пленника трябваше да се предостави възможност да мисли.

Люленков почти механично прехвърли писмата и снимките, иззети от Дитцер и проучени внимателно още преди разпита. Писмата бяха десетина и бяха писани по различно време — някои в началото на

войната, други — през последните дни. Беше ги писала майката на Дитцер.

— Значи, не искате да говорите истината? — вече с друг той повтори въпроса си Люленков. — Тогава вземете това писмо на майка си, прочетете го още веднъж и си спомнете какво ви е съветвала тя.

С тъжна усмивка Дитцер зачете добре познатите му редове:

„Скъпи Франц,

Случи се ужасно нещастие. Аз загубих сина си, а ти — по-големия си брат. Няма го вече нашия добър Хенрих! Цял месец нямахме писмо от него, а вчера дойде известие, че е убит край Петербург. Тази страшна война разби и обърка целия ни живот. Опитват се да ме утешават: «Слушайте, по радиото съобщиха за нова победа, нашата армия е завладяла още един град!» А за какво ми е на мене този чужд град? Нека ми върнат моя Хенрих. Сега само ти ми остана. И ако те изпратят да завземаш още някакъв град, ти също можеш да загинеш като Хенрих. Тук, в Лайпциг, се появиха много инвалиди. Кой без крака, кой без ръце. Някога аз се стараех да те предпазя от простуда, а сега си мисля: нека да си без крак или без ръка, само да си жив и да се избавиш от тази проклета война.“

— Да, благодаря ви. — Дитцер се запъна.

Люленков долови, че тази недовършена фраза е произнесена от душа.

— Ето, вие ни благодарите, а не желаете да ни помогнете — продължи той. — А за какво трябва да ни помогнете? За да останат живи вашите приятели, да се свърши по-скоро войната. Прочетете какво ви съветва майка ви в друго писмо. — Люленков протегна на пленника листче с дата „Юли, 41-ва“.

„Мой славни Франц! Аз се възхищавам от вашите победи. Всеки ден във вестниците има дълъг списък на градовете, които сте завзели. Това може да направи само

такава велика армия като нашата. Хенрих ми изпрати снимката си. Той изглежда чудесно. Гордея се, че имам такива синове...”

Листчето в ръцете на пленника затрепера. Франц Дитцер уплашено погледна Люленков и той реши: „Разбра.“ Но каза съвсем друго:

— Аз, струва ми се, ви дадох друго писмо?

— Да, да, това е друго, това е много старо писмо — потвърди Дитцер и сложи листчето на масата.

Капитанът погледна датата:

— Не е много старо. Написано е преди две години.

Пленникът сведе очи. Той прекрасно разбра капитана и тъжно въздъхна:

— Бедният Хенрих.

После изведнъж стана решително и сам се приближи до масата с картата.

— Утре през нощта главните сили на нашия батальон ще отстъпят зад реката по този път — Дитцер показва на картата пътя, реката и новата отбранителна линия. Той добре се ориентираше в топографията. — Там, където е сега нашият полк, ще остане само прикритие — по един взвод от всеки батальон. Знам това, защото за прикритие е определен и моят взвод. Всички, които остават тук, са длъжни да стрелят много, за да изглежда, че обстановката не се е изменила, че предишните сили държат отбраната.

— Прекрасно! Нищо повече не искам от вас. Впрочем... — Люленков подаде на Дитцер групова снимка на немски войници и офицери. Те стояха до дървена къща и мрачно гледаха в апарата. — Не познавате ли някого от тези хора? Те са ваши другари по служба от сто деветдесет и седма дивизия.

Дитцер дълго се вглежда и отрицателно поклати глава:

— Не, никого не познавам.

Капитанът му подаде друга снимка — на нея бяха снимани същите лица, а встрани ясно се виждаха стълбовете на бесилка и някой в бяло висеше на въжето. Това беше „Таня“ — Зоя Космодемьянска.

Пленникът се отдръпна. Навярно си помисли: „Господи, колко е хубаво, че не познах никого на първата снимка!“

Люленков побърза да го успокои:

— На нас ни е известно всичко за тази трагедия: името на екзекутираната девойка, фамилиите на палачите, къде и кога се е случило всичко това. Моят колега се интересува само от един въпрос — той кимна към Ромашкин, — ако вие случайно сте били в това село или сте слушали нечий разказ за обесването на младата партизанка, можете ли да си спомните една подробност — дали обесената е имала зелени плетени ръкавици?

— Аз изобщо не съм чувал нищо за това. — Дитцер още веднъж боязливо погледна снимката и понеже имаше склонност към логични съждения, добави: — Тя е по долно бельо, нима може да бъде с ръкавици?

— Вашите войници са я съблекли, събули са я и са я водили боса по снега. А преди това тя е била облечена. И ние много бихме искали да разберем имала ли е тя зелени ръкавици или не?

— Вярвайте ми, господа офицери — удари го на молба пленникът, — аз нямам никакво отношение към тази екзекуция...

Отпратиха го в щаба на дивизията, а полкът започна да се готви за преследване на противника. Колоколцев повика Ромашкин и му заповяда:

— Вие, миличък, ще тръгнете първи след немците. Веднага след като батальоните натиснат по фронта, постарайте се да се промъкнете в дълбочина и разузнайте: няма ли противникът промеждутъчни рубежи, минни полета, в какво състояние са постовете и пътищата.

От блиндажа на началника на щаба Василий излезе заедно с Люленков. Капитанът го посъветва:

— Ти, Ромашкин, не чакай да ударят батальоните. В тила е по-добре да се ходи преди атака. Когато започне престрелката, можеш да понесеш загуби.

Ромашкин се съгласи с това. Ако немците оставят тука само прикритие, нямаше да е трудно да се промъкне.

— Ще взема със себе си целия взвод — каза Василий. — На вас за всеки случай, ще оставя няколко разузнавачи начело със сержанта.

— Правилно! — одобри Люленков. — Жмаченко няма какво да прави там, той със стопанството си нека се настани край щаба.

Впрочем, търси там място и за щаба на полка — ние също няма да се задържим тук. За тази работа ще помоля да ти дадат сапъори.

— Би било добре да вземем взвода на сержант Елифанов, аз съм работил с него.

— Добре, ще ти издействувам Елифанов — обеща Люленков.

Привечер взводът на Ромашкин, подсилен със сапъори, се премести в първата траншея — разбира се, там, където се разполагаше ротата на Казаков. Там всички бяха вече готови за придвижване напред. Бойците, здраво запасани, с мешки на гръб и с противогазови торби, натъпкани с всякакви войнишки вещи, с нетърпение чакаха сигнал.

Преследването — това не е пробив на дълговременна отбрана, когато трябва да се върви срещу вражеските картечници под огъня на артилерията. Сега беше нужно само да изтикат прикритието.

Казаков също позавидя на Ромашкин:

— Вие сте като волни птици, летите накъдето искате! Не сте като мене, грешния: граница отдясно, граница отляво, на тази линия се излезе в десет нула нула, на онази — в пет нула нула.

— Затова пък сега ти си голямо началство — пошегува се Ромашкин.

Казаков пропусна шегата покрай ушите си и каза сериозно:

— Слушай, Ромашкин, ами ако твоят фриц е излъгал? Ако там не ни посрещне прикритие, а главните сили?

— Не би трябвало. Според мен, фрицът каза истината.

— Знаеш ли завета на разузнавача? Вярвай, но проверявай!

— Ще проверим. Ако се натъкнем на главните сили ще предупредим целия полк.

— Не се пъхай веднага с взвода, отначало пусни патрул. — Казаков се вслуша в немската картечница.

Като че ли стрелят повече от друг път. Прикритието се престарава.

— И на мен ми се струва, че днес огънят е по-силен — каза Елифанов.

Казаков го погледна и спокойно го посъветва:

— Ти, сержанте, не мисли за това, а по-внимателно гледай в краката си. При отстъпление фрицовете слагат хитри капани. В едно село, помня, един боец се изкачи по външната стълба на една къща и

избухна взрив — под стъпалото имало мина. В друга къща започнали да отварят вратата — пак взрив. Фрицовете сложили мина до вратата, а самите офейкали през прозореца. Така че си отваряй очите!

— Ще се постараем — увери го Елифанов.

— Е, тогава да тръгваме, момчета — подкани ги Казаков.

— А ти накъде? — учуди се Ромашкин.

— Ще ви изпратя до немския преден пост. Трябва да знам преминали ли сте или не. Хвърлил съм око на една хубава долчинка. Ще ви помогна пак заради старото приятелство.

— Слушай, ще научи Караваев и пак ще има калай!

— Няма да научи — убедено каза Казаков.

Скоро той изведе всички в тъмна, обрасла с храсти низина. Прошепна на Ромашкин:

— Мини тук няма. Аз проверявах.

Ех, Петрович, Петрович! Беше си разузнавач и такъв си остана! Вижда се, неведнъж си излизал тук нощем, за да ти олекне на душата.

От долината беше изпратен патрул — Рогатин, Шовкопляс и Пролеткин.

Те се върнаха скоро.

— В траншеята няма никой, а на самия връх на височинната стои фриц с картечница — доложи Пролеткин. — Предлагам да го свалим, но Иван не позволи. Не било заповядано — и това е!

В дадената обстановка по-разумно би било, разбира се, да се свали картечарят. Но на Василий не му се искаше да сконфузва Рогатин и го подкрепи:

— Изпратили са ви на разузнаване. Добре сте направили, че не сте свалили фрица, можехте да вдигнете шум.

— Ние щяхме безшумно — уверяваше го Саша.

— Да го свалим, наистина? — немирно намигна Казаков. На моята рота ще й бъде по-леко. Една картечница по-малко — и това е нещо.

Ромашкин погледна черните очи на Петрович. Там светеше дръзко ловджийско огънче.

— Не бива, Ваня — помоли го Ромашкин. — Ще научи Караваев и ще стане лошо за теб. Ние сами ще свалим картечаря, ще помогнем на твоята рота.

Казаков въздъхна, огънчетата в очите му угаснаха.

— Е, добре. Само че преди това заведи твоя взвод зад тяхната траншея. Че ще вдигнете шум и ще провалим задачата.

— Не се съмнявайте, Иван Петрович, ние ще направим всичко чисто — каза Рогатин.

Казаков го погледна с любов:

— Ти можеш.

Взводът допълзя до немската траншея. Един след друг разузнавачите и сапъорите я прескочиха и се скриха в храстите.

Когато всички се събраха, Рогатин се надигна и погледна Ромашкин. Василий кимна. Иван побутна Саша Пролеткин и двамата изчезнаха в тъмнината. Ромашкин напрегнато се вслушваше. Лежачият до него Епифанов шепнеше:

— Може би трябваше да им дадем група за прикритие.

— Ще се справят сами. Няма от кого да ги прикриваме — немците в траншеята са малко.

— Да бяхме минали по цялата отбрана и да свалим всички часови — мечтателно въздъхна Епифанов.

— Имаме друга задача.

— Да подхвърлим на Петрович, той би го направил със своите момчета.

— Ще се сети и без нас...

Край храстите се мярнаха две тъмни фигури. Саша държеше в ръцете си блестяща немска картечница.

— Е, как мина? — попита Епифанов.

Излишното любопитство, както и ненавременната приказливост разузнавачите считаха за осъдителни. После, като му дойде времето, в почивката, всичко ще бъде разказано с шеговити допълнения, а в хода на изпълнението на задачата не се полагаше да се говори.

— Добре — кратко отвърна Рогатин и залегна от другата страна на командира. Той дишаше тежко, ръцете му трепереха: виждаше се, че това „добре“ не им се беше удало лесно.

— Да бяхме запушили — помоли Иван.

Ромашкин разреши.

— Пуши, Ваня. Хайде, момчета, прикрийте го.

Разузнавачите обкръжиха Иван, като разпериха широките ризи на маскировъчните костюми. Иван щракна с огнивото и запали от тлеещия фитил. Приятен дим загъделичка ноздрите на разузнавачите.

Сега този взвод бързаше към село Квашино. По-рано там се намираше щабот на неприятелския полк. Сега щабот, разбира се, беше преместен. Но Василий се надяваше да залови някой останал писар или артелчик. От тях можеха да получат много сведения, които бяха нужни сега. Можеха да разберат това, което през нощта с лично наблюдение или, както казват щабните офицери, визуално няма да откриеш.

Още щом приближиха селото, разузнавачите чуха говор. Тук и там се мяркаха светещите точки на джобни фенерчета.

— Нима щабот не се е оттеглил? — учуди се Ромашкин.

— Останал е някой — уверено отговори Конопльов.

Василий заповяда на разузнавачите да лежат в градината между лехите, а самият той с Конопльов и Рогатин започна да се промъква към единствената селска улица. На пътя видя коне, впрегнати в каруца. По-нататък боботеше камион. Хората бързо влачеха някакви сандъци към каруците.

— Товарят — обясни Ромашкин, като се върна при разузнавачите. — Това е най-подходящият за нас момент. Не бива да го изпускаме. Ти, Конопльов, вземи Шовкоплас, Студилин, Голошчапов и Епифанов със сапъорите. Ще отидеш там, където бяхме сега. Ти, Иване, заедно с Пролеткин, Жук и Пантелеев идете на източния край. Всички останали — с мен на западния. Свърете си часовниците. Сега е един и половина. Точно след петнадесет минути хвърляме гранати по фрицовете и удряме с автоматите. Главното е да се вдигне повече шум. Пехотните батальони са се изтеглили, няма от кого да се боим. След нападението ще се съберем пак тука. Ако започнат да ни преследват, отстъпваме към тази височина. Ясно ли е?

— Ясно.

— Разбрахме.

По тези точни отговори Ромашкин разбра, че момчетата са в добро настроение, пък и самият той усещаше весела тръпка — верен предвестник на успеха.

— Действайте!

Той изведе останалите на вероятния път на отстъпление на противника и постави допълнителна задача:

— Ние ще открием огън след групите на Конопльов и Рогатин. Нека те да започнат. А когато фрицовете тръгнат да офейкват от

селото, ще ги ударим оттук.

Ромашкин разположи хората така, че фронтът да бъде по-широк, пригответи две гранати и зачака, като поглеждаше светещите стрелки на трофейния часовник. Стрелките като че ли бяха спрели. Той поднесе часовника до ухото си и се вслуша — часовникът тиктакаше.

Най-накрая минутите изтекоха.

— Време е — тихо каза Ромашкин.

И сякаш го чува от противоположния край и в центъра на селото. Там загърмяха гранати, затрещяха чести автоматни откоси. Чува се викове на немци и безредна ответна стрелба. И ето че вече по пътя се носеха в галоп две каруци, а от двете им страни — немците.

Ромашкин се напегна. Кръвта на тласъци потече в жилите му. Той се прицели в каруцата, надигна се и хвърли граната. Разузнавачите, които лежаха до него и не виждаха в тъмнината, веднага откриха огън.

Василий също опря автомата в рамото си и даде няколко откоса. Единият от конете зацвили диво, падна и се заудря в земята, като чупеше стръките. Другият на скокове избяга в полето, повличайки след себе си преобърнатата каруца.

Ромашкин тръгна приведен към каруцата, останала на пътя. След него изскочиха Цикунов и още двама.

— Бързо да се огледа каруцата и да се съберат документите — изкомандува Ромашкин. — Вижте дали може да вземем и някой ранен. Само че да може да ходи сам, няма кога да го влачим.

До оградата изникна тъмна фигура. Василий се хвана за автомата.

— Другарю старши лейтенант, не стреляйте! Аз съм, Саша!

— Защо се луташ насам?

— Всички трофеи избягаха към вас.

— А къде е камионът? Изпуснахте ли го?

— Стой си на мястото. Изпотрошихме то с гранати. В него има мини. Пълна каросерия. Сигурно там са били сапъорите.

Искали са да минират пътя.

— Навреме ги хванахме — каза изведнъж от мрака Иван.

— И ти ли си тук?

— Аз посетих къщата. Гледах дали не са оставили някакви книжа. Няма нищо.

Цикунов извика Ромашкин:

— Офицерът е убит. Погледнете.

Василий се приближи и огледа възрастния дебел оберлейтенант. Убит като убит, нищо интересно.

— Хайде, всички вървете на сборното място. Цикунов, не забравяй да вземеш документите на офицера.

— Аз тука намерих куфар, сигурно е негов. В куфара има много книжа и снимки.

— Носи го, ще го видим.

На определеното място се събраха всички. От възбуда мнозина пушеха, криейки цигарите в шепа. Ромашкин попита:

— Никой ли не е ранен?

Всички мълчаха.

— Да вървим.

Източиха се в редица по пътя. Рогатин и Пролеткин крачеха отпред на значително разстояние с готови автомати.

На разсъмване разузнавачите откриха около една рота немци. Те се движеха в цял ръст по склона на височинната и копаеха окопи.

— Ето я и промеждутъчната линия — определи Ромашкин. — Аз ще готвя донесението, а ти, Епифанов, изясни има ли мини пред траншеите. Хайде, бързо! И по-внимателно, да не ни засекат.

Сержантът с няколко сапъори се скри в храстите.

Докато Ромашкин чертаеше схемата и нанасяше на листа вече почти готовата траншея и откритите в нея картечници, Епифанов успя да се върне.

— Мини няма — доложи той.

— Как определихте?

— Самите немци ходят пред траншеите и се спускат в дерето зад чимовете. Вървят не по никакви пътеки, а кой където му хрумне.

— Добре. Така и ще доложим — удовлетворено каза Ромашкин. — Вие, Студилин и Голошчапов, се връщайте в полка. Тази схема ще предадете на началника на щаба или на капитан Люленков. После ще намерите старшина Жмаченко — той се движи с щаба. Останете при него.

Много от разузнавачите, без да губят време, вече спяха под храстите. С петнистите си костюми те напълно се сливаха с околната местност.

— Ставайте, момчета! Тук няма какво да правим повече — изкомандува Ромашкин.

На свечеряване стигнаха до главната полоса в новата отбрана на противника. Немците се чувствуваха в безопасност и не проявяваха особена бдителност. Василий умело се възползува от това. Епифанов си набеляза тук дълга долина със стръмен бряг, много удобен за щабните блиндажи. Долината беше зелена и тревиста, на дъното и течеше ручей.

— Не щаб, а санаториум ще бъде — одобри избора Ромашкин.

Той постави наблюдатели, изпрати патрул да посрещне полка с поредното донесение и облекчено въздъхна: — Е, братя, свършихме си работата. Сега не е грях и да починем. Дайте тука куфара на оберлейтенанта, време е да разберем какво има в него.

Цикунов отвори куфара, извади параден мундир, на който висяха Железен кръст и още някакви значки и отбеляза на глас:

— Бил е заслужил фриц. — Той провери джобовете и захвърли мундира в храстите. — А това ще ни свърши работа. Тук има шунка и консерви. Има и някакви миризливи бурканчета, сигурно нещо за мазане.

— Я покажи. Чудно, та това е кашкавал! Най-хубавият на света.

— Пълно е със снимки и писма — продължаваше да рови в куфара Цикунов.

Снимките тръгнаха от ръка на ръка. На една от тях оберлейтенантът беше с параден мундир, навярно със същия, който изхвърли Цикунов. Той стоеше до висока мършава жена, която приличаше, в лицето на кукумявка.

С писмата Ромашкин се зае сам и като преодоляваше неразбираемия почерк, прочете:

Ваймар 26.7.42 г.

„Скъпи мой Ханс!

Много пъти се приближавам до портрета ти и ти се люблювам. Какво щастие ни даде фюрерът. Живеехме с тебе скучен живот, никой не ни познаваше. А сега ти си офицер, кавалер на ордена «Железен кръст». Колко съм щастлива?

Гледам те и не вярвам, нима това е моят Ханс! Ето и
лятото мина. Бог да те пази за нови подвизи в името на
Велика Германия. Напред, мой рицарю! Фюрерът ви гледа!
Целувам те нежно.

Твоя Гретхен.“

— Ама че курва! — мрачно изпсува Рогатин.

— Така ги карат да пишат — каза Конопльов. — Невинаги пишат
такива неща по своя воля.

— Не, тази женичка го е писала от душа.

Изведнъж наблизко заплюяха редки изстрели. Зад немските
траншеи удариха минохвъргачки. Ромашкин видя през бинокъла
веригите на нашите бойци.

— Идват! — зарадва се Василий, като гледаше през бинокъла. —
Както винаги, отпред е ротата на Куржаков.

Беше им интересно да наблюдават своите от страната на
противника. Бойците тичаха приведени и, кой знае защо, не стреляха.
Куржаков с автомат на гърдите широко крачеше в бойния ред и
крещеше нещо на изоставащите, навярно ругаеше, но лицето му беше
весело.

— Цикунов! Посрещни ги, иначе ще ни вземат за немци...

Скоро Куржаков, съпроводен от Цикунов, се приближи до
разузнавачите.

— Яви се, не се загуби — весело каза Ромашкин.

— А вие си гледате кефа.

— Защо не? Разузнахме отбраната и ви чакаме.

— Не сме изостанали много. Вървахме след вас.

— Но все пак след нас — намигна Ромашкин. — Е, добре,
старши, искаш ли да ядеш? Седни, имаме трофеи.

— Няма да е зле да хапна — призна Куржаков, — но няма време.
Ще се опитам да нахлуя в отбраната от движение, докато фрицовете не
са се осъзнали. Може да се укрепя на онази височинка. Аз не съм
разузнаване, не воювам по храстите. Всичко хубаво!

Той се затича нататък след бойците си.

Немската отбрана затрака с картечници, забумтяха оръдията.
Огънят беше особено силен там, накъдето се беше насочил Куржаков.

Конопльов наблюдаваше боя с бинокъла и докладваше, без да откъсва очи от окуляра.

— Нашите се устремиха към височинката. Виждам Куржаков.

— Ама че дявол! — възхити се Василий. — Промъкна се все пак. Но ще го сгреят фрицовете!... Този дяволски Куржак нито на себе си, нито на хората дава покой. Трябва да помагаме. Ставайте, момчета! А ти, Епифанов, остани тук със сапъорите, ще посрещнеш щаба.

— Нека дойда с вас! — помоли Епифанов.

— Не, сержанте, свърши нашата съвместна работа. Сега твоята работа е да копаяш земята. Пригответи наблюдателен пункт. Караваев няма да се заседи в тила.

През пролетта на 1943 година немците подготвиха ново страшно настъпление при Курската дъга. Това узнаха първи разузнавачите, които носеха немска униформа и работеха в дълбокия тил на врага, в неговите щабове и държавни учреждения. Прели тази битка Ромашкин и целият му взвод бяха потънали в работа. Неслучайно Гарбуз зачести посещенията си в блиндажа на разузнавателния взвод; той вече не беше комисар, а заместник по политическата част.

Разузнавачите разглеждаха с интерес тъмнозелените му пагони с малинови лентички и звезда в центъра. По заповед още от януари на всички се полагаха пагони, но докато ги ушийт в тила, докато ги докарат на фронта, мина доста време.

— Скоро, скоро ще натъквим и вас — обеща Гарбуз. — Пагоните са получени в дивизията. Тези дни ще ни докарат и на нас. А сега моля за внимание.

И за кой ли път захвана реч за замислената в немския генерален щаб операция, за това, какви надежди възлага на нея Хитлер и колко е важно за нашето командване да бъде постоянно в течение на събитията, които стават от другата страна на фронта.

А през това време полкът все по-дълбоко и по-дълбоко се окопаваше в земята. Мрежа от пресни траншеи покриваше полето и хълмовете, спускаше се в долчинките и продължаваше, в горичките.

Офицерите от щаба на дивизията ежедневно проверяваха строителството на отбранителните съоръжения. Не седеше в щаба и армейското началство. Веднъж в полка пристигна членът на Военния съвет ма армията генерал-лейтенант Бойков. На командира на полка, на началника на щаба, на началника на артилерията и на другите, които възнамеряваха да го съпровождат, той каза:

— Свита не ми трябва. Ще мина по батальоните само с Гарбуз. Немецът ще забележи свитата, няма да ни даде да работим и ще се наложи повече да лежим под обстрела.

Началникът на политотдела на дивизията, който пристигна заедно с него, каза също:

— Ти, Борис Григориевич, действуй по своя план.

Към средата на деня Бойков обходи почти цялата отбрана на полка и се обади на Караваев от деснофланговия батальон:

— Кирил Алексеевич, ние свършихме и сега се връщаме. Съберете след двадесет минути работниците от щаба и командирите на

специалните подразделения, които са наблизно.

— Трябва да обядваме, другарю единадесети — напомни Караваев.

— Ние вече обядвахме тук — отговори Бойков. — Трябва да ти кажа, че храната ми хареса. Войникът обича супата да е гъстичка. Ние с Андрей Данилович проверихме — гъстичка е. И ние сме доволни, и войниците също.

Сред поканените на съвещанието се оказа и Ромашкин. Събраха се в най-големия щабен блиндаж. Хората се бяха струпали тук и беше задушно, макар че вратите бяха отворени.

Генералът отметна прашната плащ — палатка на входа. Румен и бодър, той прекрачи приведен ниския праг.

На гърдите му като ярко слънце грееше Златна звезда на герой на Съветския съюз. Василий за първи път видя от толкова близо човек, удостоен с най-високата бойна награда.

Бойков отначало каза мнението си за състоянието на отбраната на полка. Похвали ги, че добре са се потрудили. Посъветва ги да обърнат внимание на съединяването със съседите им отдалеч.

Разказа подробно за положението по фронтовете. Дълго и с уважение той говори и за тружениците от тила. Цитира цифри и предаде уверенията на работниците и колхозниците, че ще направят всичко за фронта и за победата.

На тръгване Бойков изведнъж се сети:

— Кирил Алексеевич, щях да забравя да ви попитам, имате ли познат инженер Початкин?

— Инженер? Имам съсед край Москва Початкин. Старец, участник в гражданската война.

— Не, този е млад. Днес сутринта са го задържали тук наблизно. Помислили, че е местен жител. Проверили му документите и се оказало, че е московчанин.

— Чакайте, Женка Початкин?

— Точно, Евгений.

— Значи това е синът на моя съсед.

— Той така се и представи. Каза също, че иска да служи при вас. Някои горещи глави се канеха да го предадат на трибунала. Като шпионин или като дезертьор. Дезертьорите бягат от фронта, а този побягнал към фронта. Общо взето, вземайте го. Ще го познаете —

вашият е. Ще го оформим и нека служи. Вижда се, че момчето е добро. Изпратете някого да го вземе от специалния отдел. По пътя мога да го закарам дотам.

— Старши лейтенант Ромашкин! — викна Караваев.

Василий се приближи.

— Ще отидете в щаба с генерала. На връщане ще отскочите да доведете задържания Початкин. Само че не го водете като „език“ — усмихна се подполковникът, — макар че е задържан.

— Това не е ли този Ромашкин, който се отличи на Нова година? — попита генералът.

— Същият! — потвърди Караваев. — Сега той командува при нас разузнавателния взвод.

— Радвам се да се запозная с вас. Да тръгваме, старши лейтенанте...

В емката Бойков седна до шофьора и веднага задряма — беше се намъчил през деня. Но подремна малко, после отвори очи и се обърна към Ромашкин:

— Действувахте отлично през новогодишната нощ, старши лейтенант. А сега как са работите?

— Различно. Разузнаването е мъчна работа.

— Трябва да се учиш. Добре ли четеш карта?

— Мисля, че добре.

— Я да видим. Спри, Степанич. — Генералът излезе, отвори планшетката с картата и я подаде на Ромашкин. — Определи къде сме и какво има около нас.

В първия момент Василий се смути, но после намери на картата полка. Пресметна колко са се отдалечили от предната линия, огледа се и започна да докладва:

— Ние сме тук. Ето гората на юг от нас на 80 метра. Това е село Лукино — комините стърчат. Това е пътят, по който пътуваме. На реката има мост.

— Вярно! Сядай, продължаваме нататък.

Емката подскачаше по разбития грапав път, правеше завои. Ромашкин също започна да се унася. Сам не забеляза как заспа, облегнат в ъгъла.

Събуди се от хлътването в някакъв трап.

— Добро утро! — пошегува се генералът и пак спря колата. — Хайде, старши лейтенанте, определи къде сме сега?

Василий, се измъкна от колата и даже без да погледне, както трябва, наоколо, показва пътя.

— Юнак! Ориентираш се като летец — мигновено.

— Не ме взеха за летец — призна Ромашкин.

— Напразно. Още не си успял да си отвориш очите, а се ориентираш в местността.

Когато стигнахме до специалния отдел и Бойков започна да се сбогува, Василий каза:

— Ориентирам се, другарю генерал, по километража на автомобила ви. Виждам, че сме пътували шест километра, пресмятам ги от пътя и — готово! Пропътували сме четири — отново отмервам и пак всичко излиза точно.

— Ах ти, хитрецо! — разсмя се генералът. — За разузнавача и това не е лошо. Бъди здрав! — и кратко подхвърли на работника от специалния отдел, излязъл да ги посрещне: — Предайте на старши лейтенанта задържания Початкин.

Початкин излезе, съпроводен от сержанта. В прифронтовата полоса външността му действително би могла да предизвика подозрения. Беше с цивилно есенно палто и черна кожена шапка, малко накуцваше с левия крак. Лицето му беше обрасло с брада, а погледът — мрачен.

— Познавате ли го? — строго попита дежурният.

Ромашкин мълчаливо се спогледа с Початкин, но не излъга:

— Командирът на полка ни го познава добре. А на мен само ми е поръчано да заведа този другар на наблюдателния пункт.

— Разпиши се тук за получаване на задържания — каза дежурният и пхна в ръката му някаква хартийка. — И гледай да не избяга по пътя. Може да не е този, за когото се представя.

Початкин почувствува опасенията на старши лейтенанта и тръгна мълчаливо до него, без да се натрапва с разговор.

Излязоха на пътя. Ромашкин вдигаше ръка пред всяка пътуваща към фронта кола, но нито един шофьор не спря, всички отминаваха.

— Тук няма да успеем, да отидем при регулировчика — подсказа Початкин.

— Излиза, че имаш опит.

— Аз чак от Москва пътувам на стоп.

— Как не са те задържали по-рано?

Початкин премълча.

Приблжиха до момичето регулировчик. Ромашкин я помоли:

— Качи ни, мила, по посока към района на генерал Доброхотов.

Чувала ли си за такъв?

— Чувала съм, чувала съм. Знам всичките ви райони — отговори делово регулировчицата. — Дръпнете се настрана, да не пречите. Ще ви повикам, когато има кола за там.

Ромашкин и Початкин поседнаха на могилката до пътя. Тук вече пушеха няколко души. Девојката от време на време извикваше:

— Района на Никитин! Качвайте се!

— За района на Трегубов кой искаше?

Пътниците бързаха от могилката към колите, и благодаряха на регулировчицата в движение:

— Благодаря ти, красавице!

— Благодаря, мила, да ти даде бог добър жених!

Скоро дойде ред и на Ромашкин и неговия спътник. След не повече от час те вече влизаха в землянката на командира на полка. Караваев прегърна Початкин и зарадвано възкликна:

— Женка! Ех, че си пораснал! Съвсем голям си станал. Вярно ли е, че си инженер?

Ромашкин стоеше до вратата в очакване на указания. Такива обаче не последваха. Караваев каза просто:

— Събличай се. Ромашкин, сядай... Бих искал да се сприятелите.

— И отново се обърна към Початкин. — Това е наш разузнавач, много добро момче.

Початкин погледна Ромашкин с упрек, като че ли искаше да възрази на командира на полка: „Как добро? Аз го приех с цялата си душа, а той мълчи като ням! Води ме като шпионин.“

На Ромашкин не му се оставаше тука, не му се искаше да седи така неловко. И няма какво да пречи, щом са се срещнали близки хора — нека си поговорят. Деликатно, но настойчиво той помоли:

— Разрешете да напусна, другарю подполковник. Имам работа.

— Ама вие май нещо не сте се разбрали? — досети се Караваев.
— Какво е станало, Женя?

— Нищо. Той ме взе срещу подпис и ме доведе под конвой. Това е.

— Не се обиждай, такава му е работата — примиряващо каза подполковникът. — Елате на масата, момчета. Ти, Женя, сигурно си гладен? Ех, че арестант! Впрочем, уведоми ли майка си и баща си, когато реши да бягаш?

— Оставих им писмо на масата.

— Сега им пиши, че си стигнал благополучно.

— Трябва да се измия, да се обръсна, Кирил Алексеевич!

— Извинявай, че не ти предложих веднага. Гулиев! Дай бръснача. И помогни на госта да се измие. Тук, Женя, нямаме баня, свиквай. Иди там в ъгъла, Гулиев ще ти полее.

Докато Женя се привеждаше в ред, подполковникът разказваше:

— Той не бяга за първи път. На 12 години бяга за Африка. Къде те хванаха тогава? — В Клин, струва ми се?

— Във Волоколамск — разсеяно отговори Початкин.

Гол до кръста, той се наведе над кофата. Ромашкин веднага определи: „Спортист. Мускулите на раменете и ръцете му са здрави, заоблени.“

Караваев проследи погледа на Ромашкин и поясни:

— Гимнастик първи разряд. От дете е луда глава. Веднъж излизам от къщи и виждам: майката на Женка стои на двора, скръстила ръце на гърдите си, и гледа нагоре, сякаш се моли. „Какво ви е? — питам я. А тя ми отвърща: Тихо“. — И сочи покрива на нашата къща. Гледам — там на комина Женка прави стойка нагоре с краката. Майката не смее да гъкне, да не изплаши детето си... Ти сега във форма ли си? Правиш ли стойка?

— Моля — с готовност се отзова Початкин, опря се в края на табуретката, леко отхвърли тялото си нагоре с ботинките и достигна с тях дървения таван.

Гулиев гледаше объркано госта. Него го изуми не ловкостта на Початкин, а това, че този младеж застана нагоре с краката в присъствието на командира на полка. Караваев явно се любуваше на Женка.

— Виждаш ли го? Силен е. Къде да те разпределим?

— Разузнавач — помоли Початкин, спусна краката си на земята и кимна към Василий. — При него.

— Няма да стане — заплаши го с пръст подполковникът.

— Защо?

— Ами ако те убият, какво ще кажа на родителите ти?

— На мястото на Ромашкин бих се обидил. Той, значи, може да рискува, а мене трябва да ме пазят?

— Чакай, не се горещи. Ти си с висше образование, инженер си, ще ми станеш адютант.

— Не, чичо Кирил, адютант няма да стана. По-добре ме връщай назад в специалния отдел.

— Възражаваш ми, значи.

— Аз още не съм военен — усмихна се Женя.

— И това е вярно! — съгласи се Караваев. — Е, добре, сега ще ти дам звание „Сержант“ и ще те разпределя... Къде ли да те разпределя? Да, ти си инженер, значи ще бъдеш сапър!

— Е, това вече по-върви. А не може ли все пак в разузнаването?

— Сапърите също ходят на разузнаване. Питай Ромашкин кой им прави проходите.

— Сапърите — потвърди Ромашкин, но си помисли: „От Женка би станал разузнавач.“

— И така — решено: ще положиш клетва, ще се научиш на туй-онуй и ще биеш фашистите заедно с нас.

— С вас, чичо Кирил! — възкликна някак момчешки Початкин, като гледаше влюбено подполковника.

И Василий ясно си представи как този същият Женка в ученическите си години със завист е гледал красивия си съсед с командирска униформа, как му се е искало да прилича на Караваев.

Гулиев беше сложил вече на масата чинии с консервирано месо, сланина, пушена риба, паница с пшеничена каша и парчета черен хляб.

— Хайде, момчета, зареждайте се с гориво покани ги подполковникът.

Початкин вземаше храна, без да бърза, и се стараяше да дъвчи също бавно. Но по тревожния поглед, който устремяваше понякога към празната чиния, Ромашкин разбра, че момъкът се е нагладувал. Караваев също разбираше състоянието на Женка и за да не го смуцава, поведе разговор за семейни работи:

— Баща ти с какво се занимава сега? Майка ти как е?

Женя разказваше:

— Сега всички работят. Баща ми се върна пак в завода. „Не е сега за пенсия“ — казва. Мама взема работа в къщи, шие войнишко бельо. Не се оплаква от здравето. У вас също всичко е наред. Валерка ходи на училище. Любаша тича, бузките ѝ са розови. Бях у тях миналата седмица. Леля Аня ме покани на чай. Любаша се вреше в ръцете ѝ, а после казва: „Искам при чичо Женя.“ Много е забавна. Слезе на пода, топ-топ към мене и се покатери на коленете ми. Изведнъж ококори очички и ме пита: „А захарта къде избяга?“ Всички се разсмяхме. Оказа се, че тя дошла при мене заради захарницата. А леля Аня се сетила и докато тя се премести, скрила захарницата. — Початкин замълча и веднага се поправи. — Аз, между другото, се сетих за захарта. Всички деца обичат сладко.

— Добре, дипломате, не се измъквай — тъжно се усмихна подполковникът. — Всичко разбирам. Но ето кое е странното, момчета, колкото повече се отдалечаваме от къщи, толкова е по-спокойно на душата.

Местността тук беше леко нахълмена. Хълмчета между кръпките на отдавна изорана земя.

Няколко дена валяха сиви дъждове. В браздите имаше мътни локви. Тясната река се напълни и заля полегатите брегове. А привечер изведнъж духна пронизващ вятър и времето рязко се застуди.

Разузнавачите излязоха късно — все чакаха да се стъмни още. Но луната светеше така ярко, че цялата неутрална зона се виждаше почти като през деня.

Като минаха първите сто метра, Ромашкин разбра, че при такива условия няма да могат да заловят „език“.

Немците ги откриха по средата на неутралната зона. Трябваше да залегнат между браздите, направо в ледената вода. Дрехите им веднага се намокриха.

Вражеските картечари — отначало един, а после и друг — стреляха с дълги откоси. Куршумите плющяха наоколо, пръскаха лицата им с рядка кал. Разузнавачите се притискаха в локвите до земята, като изтласкваха на края на браздите глинестата каша.

Пред очите на Василий внезапно изригна огнен стълб.

От взрива в ушите му зазвънтя. Няколко такива стълбове блеснаха отдысно. Това бяха вече минохвъргачките. Ромашкин даде команда да се отстъпва и сам започна да се обръща в браздата. До него се раздаде слаб вик.

— Кой е ранен? — попита Ромашкин.

— Аз, Лузгин.

— Можеш ли да пълзиш сам?

— Мога.

— Хайде, отстъпвай първи.

В траншеята ги срещна загрижен Люленков.

— Всички ли са живи?

— Раниха Лузгин. Къде, Лузгин?

— В крака.

Разузнавачите бяха така омазани с кал, че самите те едва се разпознаваха.

— Е, какво — въздъхна началникът на разузнаването, прибирайте се, сушете се и си почивайте.

Следващата нощ всичко се повтори с угнетяваща неизменност. Не донесе утеха и третата нощ. Луната като че ли се надсмиваше над

разузнавачите.

Началникът на разузнаването на дивизията Рутковски извика Ромашкин и рязко попита:

— Дълго ли възнамерявате да докладвате „с три О“?

Ромашкин добре знаеше какво значи да докладва „с три О“ — открити, обстреляни, отстъпили. Това беше обиден упрек за неудачите, даже може би за неспособността му правилно да подготви и да проведе нощното разузнаване. Искаше му се да възрази на Рутковски, но той не му позволи и завърши строго:

— „Език“ трябва да бъде заловен на всяка цена!

Можеше да ги спаси само лошото време. Но за радост на всички и напук на разузнавачите времето се задържа хубаво — с топли дни и студени, ясни нощи.

Веднъж все пак им се удаде да се промъкнат до предното немско заграждение. Точно когато разузнавачите минаваха през тесния проход, отстрани на траншеята удари струя трасиращи куршуми. Тя биеше почти в упор. „Край!“ — реши Ромашкин. И в същия миг видя как някой от неговите момчета скочи, изправи се и се затича към картечницата. Огънят го опари, но той все пак успя да хвърли граната. Избухна взрив. Картечницата млъкна. Разузнавачите тутакси се втурнаха назад, пропълзявайки под бодливата тел, оставяйки върху шиповете парчета от дрехите си, раздирайки телата си, без да чувствуват болка.

Ромашкин се застави да погледне — не е ли останал зад тела този, който хвърли гранатата? Като видя, че го влачат, той изстреля с автомата няколко откоса по траншеята и продължи отстъплението.

Цялата немска отбрана бълваше огън. На това злоещо осветление Василий ясно различаваше бягащите в безпорядък разузнавачи, виждаше как падат на земята, само не знаеше кой от тях е жив и кой е рухнал в безсъзнание.

Зад възвишението групата се събра. Ромашкин бързо преброи момчетата — и седмината бяха тук. Но единият лежеше неподвижно на земята.

— Кой е той?

— Костя Королевич — отвърна Рогатин, който държеше в ръцете си бинт, приготвен за превръзка.

Иван беше разкопчал войнишката рубашка на Костя и търсеше раната.

— Не е нужно — спря го Саша Пролеткин и показа две кръгли големи колкото вишни дупчици, които се чернееха в главата на Королевич там, където в косата му започваше тънкият път.

Още двама бяха ранени: Конопльов — в рамото, и Студилин — в ръката. Драскотините от бодливата тел не влизаха в сметката.

Пренесоха Королевич в дерето и го положиха до блиндажа на разузнавателния взвод. За първи път Костя не влезе заедно с тях в шумното им жилище.

Там разузнавачите ги очакваше сложената вече маса — старшина Жмаченко, който знае защо, беше нарушил традицията. На Ромашкин му хрумна глупавата мисъл: „Ето защо убиха Костя.“ Той със злост попита старшината:

— Защо си направил това?

— Стана ми жал за вас, вече толкова нощи не спите. Искрах веднага да вечеряте и по-скоро да легнете да спите — виновно отговаряше старшината и бузите му забележимо потрепваха...

Никой не седна на масата. Разузнавачите избърсаха оръжието си, хвърлиха маскировъчните си дрехи и легнаха да спят. Но не заспаха веднага, всеки си спомняше за Костя Королевич. Сега, когато го нямаше, всички изведнъж ясно разбраха колко добър и сговорчив момък беше той — никога не изтърси глупост, с никого не се скара.

На сутринта погребяха Костя. Изкопаха гроба на хълма („да е по на сухо“), почти до блиндажа на разузнавателния взвод („нека да бъде с нас“). На дъното постлаха борови клонки. И когато спуснаха Костя, завит в плащ — палатка, върху ароматните клонки там внимателно скочи Саша Пролеткин, поправи ушанката на Костя — пилотката му беше останала зад немската тел — и затегна на възел шнура.

Всички разбираха, че на мъртвия разузнавач няма да му е по-топло, но мислено одобриха тази последна грижа за другаря.

Плака само старшина Жмаченко. Без да се стеснява, той триеше сълзите си с ръкава на фланелката си и даже тихичко нареждаше като жена.

Изгърмя автоматен залп. На гроба поставиха дървена пирамидка с фурнирна звезда, боядисана с червен туш, и написаха с черна

маслена боя: „Костя Королевич, роден 1922 г., разузнавач. Геройски загинал при изпълнение на бойна задача на 30 юни 1943 г.“.

Да, Костя Королевич загина, но „език“ трябваше да се залови. Можеше да загинат още няколко души. Обаче тези жертви щяха да се изкупят в боя: доставеният „език“ можеше да съобщи важни сведения и ударът по врага щеше да бъде по-верен, значи щяха да се запазят стотици войнишки живота.

Ромашкин сновеше по цялата първа траншея до изнемогване, и търсеше удобни подстъпи към отбраната на противника. И все мислеше за Королевич: „Ако той не беше хвърлил гранатата, нито един от нас не би избягнал смъртта!“

Тези дни в полосата на съседната дивизия все пак беше заловен един пленник. В разведсводката, разпратена по всички части на армията, се съобщаваше: „Немското командване желаейки на всяка цена да запази в тайна групировката на своите войски, е издало най-строга заповед, която предупреждава командирите на подразделения от първи ешелон, че ще бъдат незабавно снети от длъжности и разжалвани в редници, ако руските разузнавачи вземат от тях «език».“

Ето защо беше станало така трудно проникването в разположението на немците. А беше нужно да се прониква, при това системно.

Обстановката на фронта се нажежаваше. Немците определяха и отменяха сроковете за настъпление, преместваха войските, стягаха резервите, в това число и ешелони с тежки танкове със застрашителното название „Тигър“.

Хиляди оптически прибори следяха врага от наблюдателните пунктове, усилено се провеждаше фотографирането на позициите и войсковите тилове от въздуха. Но всичко това беше недостатъчно. Нужен беше жив човек, макар и частично посветен в замислите на немското командване и способен да разкаже за тях.

След многократните неудачи на разузнавателните групи командирът на дивизията взе решение да се сдобие с „език“ в открит бой. Разузнавачите ги гнетеше тази крайна мярка. Беше им неловко да гледат в очите другарите си: заради неуспехите на разузнавателния взвод трябваше да теглят сега стрелковите роти, сапъорите и артилерията — изобщо всички.

Щабът на полка начело с Колоколцев по цели денонощия се трудеше над плана за разузнаването с бой. Заповядаха на ротата на

капитан Казаков да изпълни този план. В подчинение на Казаков предадох временно и разузнавателния взвод.

Ромашкин не си спомняше някога по-рано да е било така тихо в жилището на разузнавачите. Хората мълчаливо подготвяха оръжието си, гранатите, патроните, бинтовете. Даже Саша Пролеткин не се шегуваше.

Василий гледаше своите момчета и също се умърлуши. „Не е изключено всички да ни донесат днес върху плащ — палатки...“ Той разбираше, че не бива да тръгва на бой с такова настроение, че трябва да се съвземе и да размърда другите, да настрои всички за бой.

— Какво, братя, се натъжихте? — започна Василий. — Нима не сме рискували и по-рано? Такива орли като Иван Рогатин, Толя Жук, Саша Пролеткин, Богдан Шовкопляс, Конопльов, Голошчапов, пък и всички ние, нима няма да измъкнем някакъв си келяв фриц?

— За келяв не си заслужава да се ходи. Щом ще залавяме, нека е способен, за да знае повече — уж възрази, а в същото време го подкрепи комсомолският секретар.

Останалите не се развеселиха, мълчаха.

— Помните ли как не искахте да се разделяте с Иван Петрович Казаков? Ето, сега пак отиваме заедно с него по задачи.

— Вземете и мене днес — помоли старшината.

Това се стори смешно на всички. Жмаченко сам беше създал за себе си превратно мнение.

— Не бива, другарю старшина — с престорена сериозност каза Саша. — Ако фрицовете разберат, че самият Жмаченко е тръгнал към тях, ще се разбягат, накъдето им видят очите. И пак няма да хванем „език“.

— Ти какво си мислиш? — сложи ръце на кръста Жмаченко. — Аз съм тих, кротък, но като се развихря, такива неща мога да направя! Ще ти падне шапката!

Ясно беше защо така се напъваше старшината и защо така ободрително говореше командирът. И едното, и другото разузнавачите приеха с благодарност, но сдържано.

През нощта Ромашкин ги заведе в ротата на Казаков. Заеха изходно положение. Последното напътствие на командира на полка беше:

— Помнете, успеха решават внезапността и бързината. Ние ще ви подкрепим с всичко, което имаме, но главното е — стремителност.

Ромашкин лежеше на неизсъхналата земя, вслушваше се няма ли да изпращи някое клонче, няма ли някой да се изкашля. Отпред вече работеха сапъорите на Початкин.

Разузнаването с бой е далеч по-страшно от общо настъпление. Преди да тръгнат напред, частите или армията, вражеската отбрана дълго се громи от артилерия и авиация. Специалните батареи на противника отбиват атаката всяка в своята посока... А при разузнаване с бой всички минохвъргачки и оръдия на врага остават невредими и осъществяват така наречения „маньовър от траектория“ — отвсякъде започват да бият по тази единствена рота, която е поела риска да се хвърли срещу мощната отбрана.

Сапъорите се върнаха и мълчаливо залегнаха настрана, Женя прошепна на Ромашкин:

— Всичко е наред...

Небето започна да просветлява.

Залпът на катюшите беше едновременно и подкрепа на атаката, и сигнал за нея. Ромашкин и Казаков изскочиха първи и се втурнаха напред. Василий така беше отвикнал да дава команди по време на нощните разузнавания, че и този път мълчаливо се устреми към телта — знаеше, че момчетата няма да изостанат. А Казаков се оглеждаше през цялото време и подвикваше тичешком:

— След мен! Не изоставай!

Ето го и подготовеният от сапъорите проход — телта беше разрязана, наоколо се търкаляха обезвредени мини. „Браво на Женка, добре се е потрудил, направил е не проход, а цяла улица! И най-важното — всичко е минало тихо, не е вдигнал нащрек фрицовете“ — с благодарност помисли Василий. В немската траншея се мярнаха блестящи и обвити с маскировъчни мрежички... каски. Лумна огънят на автоматите, заплюсваха куршумите. Макар че шумът на боя беше силен, опитното ухо на Василий долавяше кога куршумите прелитаха встрани и кога плясваха, както се удря хвърлено камъче в нещо меко и мокро — така звучаха те при попадение в човек. „В кого?“ Нямаше време да се огледа. Ромашкин стреляше по стърчащите от траншеята каски, насочваше, стрелящия в ръцете му автомат в различни посоки. Избухваха гранати, хвърляха ги някъде отзад. Казаков прескочи траншеята и викна на Ромашкин:

— Хайде, действуй! — И тутакси започна да вика на войниците си: — След мен! Не се задържай в окопа!

Според замисъла ротата на Казаков трябваше да се придвижи още по-напред и с това да осигури работата на разузнавачите.

Василий видя как неговите момчета вече вдигаха лежащите немци и ги преобръщаха, като търсеха живи: случваше се немците да се преструват на убити. На завоя на траншеята Саша Пролеткин откопчаваше чантата на един разплескан унтерофицер. „Саша е невредим!“ — Ромашкин още помнеше как се удряха куршумите в живите човешки тела. Иван с усилие измъкваше от блиндажа як фелдфебел и така здраво държеше фрица за яката, че той само се пулеше, но се покоряваше на силата му. „Иван също е цял!“ — зарадва се Ромашкин. Притича Шовкопляс. На фланга се мярнаха Жук Голошчапов и Конопльов. „Кого няма?“ Тази натрапчива мисъл напусна Василий едва когато небето сякаш се срути върху земята: немците се убедиха, че първата им траншея е завладяна, и откриха по нея артилерийски огън. Отначало стреляха близките батареи, а после започна самият „маньовър от траектория“ В траншеята, обгърната от жълт и сив пушек, стана невъзможно да се диша. Ту тук, ту там се взривяваха снаряди и мини.

— Който е с пленници, незабавно да се оттегля! — извика Ромашкин.

Разузнавачите го чуха, повлякоха фелдфебела и още двама. „Дано останат живи“ — мислеше Василий сега повече за пленниците, отколкото за своите.

Нашата артилерия също работеше, но нейните изстрели не се чуваха — заглушаваха ги вражеските снаряди. Затова на разузнавачите им се струваше, че тях никой не ги поддържа, а стрелят само немците.

— Всички назад! — изкомандува Ромашкин.

„Как ли е там Петрович? На него му е по-трудно, отколкото на нас!“

Зад кълбящия се дим на взривовете, зад летящата нагоре пръст Ромашкин не виждаше нито ротата на Казаков, нито него самия. Искаше му се да разбере как е той, да му помогне, ако е ранен, да му напомни, че е време да се отстъпва. Но железният закон на разузнаването с бой изискваше — пленниците преди всичко! Ромашкин помнеше тази главна задача и започна да гледа къде са

ранените, всички ли разузнавачи отстъпват. Самият той, като се спъваше в буците пръст и залягаше в дупките, побягна назад. „Петрович е грамотен човек и без моето подсказване знае какво да прави.“

На наблюдателния пункт ги чакаше командирът на дивизията. Когато пред него застанаха един до друг тримата пленници, той удовлетворено изхъмка.

Пленниците още не бяха дошли на себе си, а като видяха генерала, се объркаха окончателно. Преди няколко минути ротният оберлейтенант беше най-големият от началниците, с които се бяха срещали лично. А тук изведнъж на не повече от три крачки стоеше висок и навярно свиреп руски генерал, само косматите му вежди ги хвърляха в трепет. Тук беше също и генералската свита — полковници, майори, капитани.

Доброхотов хвърли поглед към пленените и заповяда на Рутковски:

— Питай ги за главното. Те са толкова зашеметени сега, че няма да измъкнеш от тях подробности. Ще поговорим по-късно подробно...

— Кога ще започне вашето настъпление? — започна Рутковски.

Войниците погледнаха накриво фелдфебела. Той си спомни своето началническо положение и придоби важен вид: вдигна главата си по-високо, явно готвейки се да даде на войниците пример как трябва да се държат на разпит.

— Трябва да ги разделим — каза тихо Рутковски. Тук играе роля психологическият фактор. И въобще е редно да ги разпитаме поотделно, като се изключи възможността за наговаряне.

На генерала му стана неудобно, че в бързината той пренебрегна това важно правило. Обаче съществуваше и друг неписан закон — старшият, винаги е прав. Генералът запази достойнство и започна да се кара на Рутковски:

— А за какъв дявол не постъпваш както трябва? Това е твоя работа, ти си я върши! Аз нямам време да вниквам в твоите „фактори“ и „психологии“. Организирай всичко, както трябва — и незабавно!

— Отведете фелдфебела и разделете войниците. Този го оставете — заповяда Рутковски на разузнавачите, който охраняваха пленниците.

Рогатин дръпна фелдфебела за ръкава и той реши, че разгневеният руски генерал е заповядал да го разстрелят. Фелдфебелът

се дърпаше от ръцете на разузнавача и крещеше отчаяно:

— Аз ще кажа всичко! Всичко ще кажа!

Наложи се Рутковски да измени плана си и да започне разпита с него.

И фелдфебелът, и двамата пленници, разпитани всеки поотделно, дадоха следните показания: немското настъпление се е набелязвало за средата на май, после са го прехвърлили за края на юни, а сега на войниците е заповядано да бъдат в готовност за пети юли.

— Аз отивам да докладвам на командира, а вие продължете разпита — разпорежи се Доброхотов и закрачи нагоре по стълбичката на наблюдателния пункт към телефона.

Ромашкин наблюдаваше всичко това с половин око и слушаше разпита с половин ухо. Вниманието му беше съсредоточено на далечния край на дерето, където се събираше ротата на Казаков, където носеха на плащ — палатки убитите и ранените. Самият Казаков обикаляше войниците си и даваше някакви разпореждания.

Василий оглеждаше и своите разузнавачи. Като че ли всички бяха тук. Рогатин превързваше настрана Саша Пролеткин. Около Шовкопляс се въртеше с бинтове Жук. „А къде е Конопльов? — сепна се Ромашкин. — Може да е отишъл при заместника по политическата част?“ След изпълнение на задача Конопльов винаги докладваше на Гарбуз за отличилите се комсомолци. Но сега Гарбуз беше тук, а комсомолският секретар го нямаше.

— Къде е Конопльов? — попита Василий вече на глас.

Разузнавачите се огледаха, сякаш се надяваха да го видят сред тях. И всички мълчаха.

— Кой го видя последен?

— Не зная последен или не, но аз го видях в траншеята. Той се затича към блиндажа — съобщи Голошчапов.

— Аз помня как той влезе в блиндажа — каза Пролеткин.

— А после?

— После аз повлякох този фриц — отговори Пролеткин.

— Излезе ли Конопльов от блиндажа? — Не зная.

— Кой знае? — настойчиво питаше — Василий, но сам вече разбираше: беше се случило непоправимото.

— Навярно е влязъл в блиндажа и върху него се е хвърлил някой фриц — предположи Пролеткин.

— Не е от тия Сергей, да се остави на някой фриц — възрази Голошчапов. — И освен това той не върхлетя глупашки в блиндажа. Доста внимателно влезе.

— Ами ако там е имало трима-четирима фрицове?

Ромашкин трескаво мислеше: „Трябва да му помогнем, но как? Как да спасим Конопльов?“ Той разбираше, че сам не е в състояние да предприеме нищо надеждно и реши да доложи по-скоро за случилото се на командира на полка.

През това време дивизионните началници бяха взели вече пленниците и си тръгваха. Бяха изпратени в тила и офицерите от полковите служби — нямаше смисъл да ги подлагат на ненужна опасност: немците се опомниха и злобно забиваха в нашите позиции тежки снаряди. Караваев и Гарбуз също възнамеряваха да отидат на наблюдателния пункт в щаба, но съобщението на Ромашкин ги спря.

Караваев изслуша сбития доклад на командира на разузнавателния взвод, стисна зъби и се извърна. Гарбуз плесна с ръце:

— Как не забелязахте по-рано?

Ромашкин стоеше, виновно навел глава.

— Комсомолския секретар загубили — съкрушаваше се Гарбуз.
— Не само загубили — изоставили! Това е позор! Може би е ранен?

От стереотръбата тревожно прозвуча гласът на наблюдателя:

— Другарю майор, виждам разузнавача, за когото говорите.

Гарбуз се втурна към стереотръбата.

— Къде е? — тихо попита Ромашкин наблюдателя.

— Привързан е към кол от теленото заграждение — отговори той.

— Жив ли е?

— Не знам. Като че ли не. Виси на въжето.

Никога никой не е желал смъртта на близък човек, но Василий в този момент помисли със свита болка в сърцето за Сергей Конопльов: „Добре е, ако е мъртъв, няма да се мъчи.“

Караваев, вече сменил Гарбуз до стереотръбата, се откъсна от окулярите и го повика:

— Ела, Ромашкин, вгледай се, очите ти са по-млади.

Василий се наклони към окулярите. Черното кръстче за насочване очертаваше Сергей Конопльов. Той беше вързан за стълб от теленото заграждение — ръцете му бяха извити назад, зад кола, тялото

му, до половината оголено, беше в кръв; парцали от маскировъчния костюм и войнишката рубашка висяха към краката му. Изображението в стереотръбата се раздвои, сякаш се загуби, но Василий не поправяше фокуса, досети се, че причината е друга. Трябваше да отстъпи място на старшите по чин. Те сигурно искаха да разгледат всичко по-детайлно, а Ромашкин, без да вижда нищо, продължаваше да притиска очите си към гумените кръгчета — искаше му се да скрие сълзите си.

Гарбуз решително го отстрани и като откри на гумичките влага, каза съчувствено:

— Не се измъчвай, Ромашкин! На война, брат, всичко става. Конопльов е попаднал в ръцете им вече мъртъв. Ако беше жив, ранен, щяха да го разпитват, да го измъчват. А щом са го изложили на показ, значи е убит. Сега няма да му помогнеш.

Караваев също започна да го утешава:

— В ротата на Казаков загубите са по-големи — шест ранени, трима убити. И за това все пак помисли, Ромашкин — задачата изпълнихме, трима пленници взехме!

— Аз за целия им въшлив полк не бих сменил Сергей — възкликна Василий. — Не бива така да го оставяме. Трябва да направим нещо.

— Предложи какво — сговорчиво се съгласи Караваев. Но веднага предупреди: — Да вдигна полка не мога. Да отделя батальон — също. Какви сили са разположени при тях, знаеш не по-зле от мен.

— Да го изнесем през нощта? — с отчаяние попита Ромашкин, като добре разбираше, че около тялото на Конопльов ще има засада, и мини, и други смъртоносни „сюрпризи“.

Това го разбираше и командирът на полка. Той твърдо каза:

— И през нощта няма да разреши да се пъкаш в примката. На полка е нужно разузнаване. А ти ще загубиш опитни хора и ще загинеш сам. Не, Ромашкин, чувствата са си чувства, а здравият смисъл, ползата за делото на война трябва да се поставят по-високо от тях. Това, което предлагаш, е обречено на провал. Немците ще ви чакат. Конопльов са го изложили като примамка...

Ромашкин погледна заместника по политическата част, като молеше с този поглед за подкрепа. Гарбуз отклони очи.

— Може да отидат доброволци? — опита се да заобиколи командирската строгост Василий.

— Ти не увъртай и не хитрувай — сръза го Караваев. — При тебе доброволците са пак целият взвод. Върви. Ще имаме възможност да се отплатим за Конопльов. Фрицовете скоро сами ще дойдат тук. Помниш ли какво каза фелдфебелът? Хайде, върви и готви хората си за това. За успешното изпълняване на задачата изказвам благодарност. Отличилите се представи за награди.

— Слушам — тихо каза Ромашкин и излезе от наблюдателния пункт.

Вечерта при разузнавачите се отби Початкин. Научил беше навярно за настроението на Василий. Кимна от прага:

— Да излезем да поговорим.

Ромашкин покорно излезе от блиндажа. Двамата мълчаливо тръгнаха по течението на реката.

— Даже няма с какво да поменем Конопльов — каза огорчено Василий.

През лятото на войските не даваха „наркомовските сто грама“, водка се полагаше само през зимата, в студа. Наистина на разузнавачите, в тяхната специална част, тези грамове бяха предвидени за цялата година. Но вече втора седмица водка, кой знае защо, не докарваха.

— Има възможност да намерим малко — като помисли, каза Початкин.

— Откъде?

— Помниш ли, ти занесе сандъче с вина на Караваев?

— Гулиев няма да даде.

— Не пречи да опитаме.

Намериха Гулиев до склада, където той пазеше личното имущество на командира: чаршафи, калъфки, през лятото — зимните дрехи, през зимата — летните, резервни стъкла за лампите, съдове за гости.

Гулиев четеше някаква книга. Страниците ѝ бяха нашарени с непонятни знаци, които напомняха извиващи се черни червейчета.

— Какви хора е имало! — възкликна ординарецът и удари с длан по книгата. — Каква красива война!

— Да, сега няма такива хора — съгласи се Женка.

— Защо да няма? — пламна Гулиев. — Хора има. Войната стана лоша. Снаряди, бомби — всичко в дим. Какво благородство може да

има, щом никой не го вижда! По-рано героите са се сражавали пред погледите на всички.

— А Серьожа Конопльов нима не го видя на немската тел?

— Да, Серьожа е пред всички.

— Кажи, Гулиев, как правят помен по вашия обичай на героите?
— направи Женя още една крачка към набелязаната цел, а Василий си помисли: „Подло постъпваме, трябва да спра Женка.“

— О! Нашият обичай е много красив — откликна Гулиев. — На мъжете не се полага да плачат — те пеят старинни песни и танцуват в малък кръг, рамо до рамо. Пият вино. Само със сърцата си плачат!

— Ние със старши лейтенанта не знаем кавказки песни, да танцуваме също не можем, но хайде поне с вино да поменем бойния другар.

Очите на Гулиев запламтяха още по-жарко.

— Хайде! — Обаче той тутакси загрижено попита: — А вино откъде да вземем?

— Ние нямаме вино — каза Початкин. — Ние мислехме, че ти ще послужиш.

— Аз също нямам.

— А онзи сандък, помниш ли, дето Ромашкин го донесе?

— Не бива, командирът заповяда да го пазим за гости.

— Сега ще започнат тежки боеве, няма да му е до гости. А после старши лейтенантът ще донесе по-хубаво вино.

Ромашкин беше уверен, че планът им е напразен. Гулиев за нищо на света няма да се съгласи на такава постъпка. Но, вижда се, книгата беше разчоплила сърцето му, а Женка го накара да повярва, че виното ще бъде после заменено. Гулиев решително махна с ръка, сякаш в нея имаше сабя:

— Е! За добрия разузнавач, Гулиев на всичко е съгласен!

Тримата едва се сместиха в тясното помещение.

Гулиев постла командирската пелерина, извади консерви, хляб. Намери даже рог, обикновен, с потъмняло сребро.

— Баща ми го подари, когато ме изпращаше на фронта — обясни Гулиев. — Тук е написано: „Войната се убива с война, кръвта се измива с кръв, злото ще се върне при този, който го е сторил.“

Той извади сандъчето, без колебание отвори бутилката. Даже не погледна красивия етикет, изля виното в рога и запя тъжна песен.

Гулиев пееше тихо, притворил очи, като се поклащаше встрани. Василий и Женя, макар че не разбираха нито дума, веднага бяха покорени от мелодията. Тя не предизвикваше сълзи, не потискаше, а като че ли пречистваше сърцето от тежестта, караше да се изправят раменете, да усетиш в себе си сила. И тримата — и Женка, и Василий, и, разбира се, Гулиев — се почувствуваха като участници в старинен ритуал и бяха напълно завладей от неговата тържественост. Рогът няколко пъти обиколи малкия кръг. Василий почувствува облекчение и помоли Гулиев:

— Пей, моля те, още. Пей, скъпи Гулиев. Песните на твой народ са по-лековити от виното.

Пред вид настъплението на немците съветските полкове и дивизии, отбраняващи Курската дъга, се попълваха.

В полка на Караваев поредното попълнение пристигна рано сутринта. От гарата войниците бяха вървели пеш цялата нощ и бяха измъчени порядъчно. Когато ги построиха в две редици на дъното на дерето, картината не беше много красива. В попълнението преобладаваха младежите, току-що призовани в армията, облечени с още неомачкани шинели и с нови обуца, които изглеждаха огромни и тежки като ютии. Но тук имаше и изписани от болниците фронтовици с добро, макар и износено облекло, и с бог знае откъде и кога придобити ботуши.

Майор Колоколцев излезе да разпределя попълнението. Началниците на служби и командирите на специални подразделения се разхождаха пред строя и търсеха нужните им хора.

— Дърводелци, ковачи, строители има ли? — гръмогласно питаше полковият инженер Биркин и записваше имената на обадилите се.

— Радисти, телефонисти! — викаше началникът на свързочниците Морейко.

— Богове на войната има ли? — тръбеше басово артилеристът Богданов.

На всеки му се искаше да получи готов, в най-лошия случай почти готов специалист... Но в разпределението на новопристигналите съществуваше определена последователност. И Колоколцев веднага въдвори ред.

— Свършвайте пазарлъка! Няма защо да си губим времето!

Пръв имаше право да си подбира хора капитан Люленков. Той се появи пред строя, съпроводен от Ромашкин, юнашки наклонил пилотката над дясното слепоочие, и звънко изкомандува:

— Който иска в разузнаването, три крачки напред!

Строят не се помръдна.

— Навярно не са ви чули или не са разбрали — тихо каза на капитана учуденият Ромашкин.

Люленков не за пръв път имаше работа с попълнение. Със злобичка отговори на Ромашкин:

— Всичко са разбрали. Това, нали знаеш, не е като на кино. — И отново се обърна към пристигналите с той на изкусител: — В

разузнаването има специална дажба — сто грама през зимата и през лятото.

— И девет грама олово без опашка — обади се някой от строя.

— Е, тези грамове на война всеки може да ги получи. А в разузнаването службата е интересна, почетна.

Бойците стояха, навели глави, никой не искаше да срещне погледа на капитана.

— Нима всички пристигнали са страхливци? — ядоса се Ромашкин.

— Чакай, не се горещи — спря го Люленков.

— А какво общо има тук страхливостта? — силно и обидено попита от строя висок боец с гъсти руси вежди и със строго дълго лице.

— Как какво? Боите се да ходите на разузнаване — продължаваше да се горещи Ромашкин.

— Боим се — потвърди високият боец. — Но не от страх.

— Как да ви разбирам?

— Ей така ни разберайте. Другарят капитан правилно каза — разузнаването е специална служба. Не всеки чувства в себе си това, което трябва на разузнаването, ето затова се опасяваме. А вие веднага — били сме страхливци. Не е хубаво така, другарю старши лейтенант.

Ромашкин се смути. Действително се получи неудобно, обиди всички изведнъж, изтърси нещо, без да помисли.

— Е, добре — примирително каза Люленков. — Ето вие ще отидете ли да служите в разузнаването?

— Ако трябва, ще отида.

— Трябва.

— Значи, ще отида.

— Фамилия?

— Севостянов Захар.

— Запиши, Ромашкин. Кой още иска? Имайте пред вид, другари, разузнаването е единствената служба в армията, където се отива по желание.

— Ами ако никой не пожелае, тогава разузнаване няма ли да има? Слепешката ли ще воюваме? — звънко попита синеок черновежд украинец с черни мустаци.

— Е, тогава ще назначат със заповед. Без разузнаване още никой не е воювал. Обаче е по-добре, когато човек отива по собствено желание. Защо вие например не отидете? — попита го капитанът.

— Та аз съм като този момък, не знам дали имам нужните качества или не.

— Ти момко, си здрав, весел — на нас точно такива са ни нужни. Ще те обучим, ще станеш юначен разузнавач. Впрочем, в разузнавателния взвод служи твой земляк — Шовкопляс — каза Люленков.

— Е, тогава зачислявайте ме. Казват ме Микола, фамилия Цимбалюк.

— Другарю капитан, и с мен поговорете! Може и аз да ставам — примоли се мършав момък с палаво луничаво лице. Той се усмихваше, като оголваше дребните си зъби.

— Фамилия? — попита Люленков.

— Пряхин Кузя.

В строя се засмяха. Пряхин не се смути, веднага даде отпор на присмехулниците:

— Няма какво да цвилите. Казвам се Кузма, а съкратено, значи, Кузя.

Капитанът оценяващо разглеждаше Пряхин:

— Откъде си родом? С какво си се занимавал, преди да те призват?

— От Рязанско съм. Селски колхозник. Няма да ви подведа. — И се смути: дали затова, че не на място постави думата „селски“, дали заради неприличната хвалба „няма да ви подведа“.

— Слабичък си. Няма да се справиш с фрицовете в ръкопашен бой — каза капитанът.

— Аз затова не излязох напред, но бих искал в разузнаването.

— Ромашкин, как мислиш?

— Нека да порасне. Аз няма кога да чакам, утре отиваме в разузнаване.

Младото войниче виновно отстъпи във вътрешността на строя. На Василий му стана жал за него. Но какво да се прави, в разузнаването трябва сила.

Като обходи целия строй, Люленков избра само трима: Севостянов, Цимбалюк и здравеняка Хамидулин. Този беше вече

раняван, беше воювал преди това край Сталинград.

Ромашкин заведе новоизбраните в новото жилище на разузнавачите — плевнята в гората. Те се спряха до вратата, не знаеха къде да сложат вещите си.

— Минавайте към масата, момчета — ободри ги Ромашкин. — Жмаченко, нахрани тези юнаци. А вие седвайте, чувствувайте се като у дома си.

Разузнавачите станаха от сеното, постлано на пода, разгледаха новациите:

— Ти си направо запорожки казак — каза Пролеткин на мустакатия украинец.

— Аз съм си запорожец. Моите прадеди са били истински запорожки казаци. Само аз бях казак на трактор.

— Значи дядо ти — казак, баща ти — казак, а ти — глупак — подметна Голошчапов.

Цимбалюк го погледна с укор.

— И това ми било разузнавач! Такъв некултурен — на непознат човек глупави думи говориш.

Другите не осъдиха Голошчапов, даже се посмяха малко. Никой не подкрепи Цимбалюк. Язвителният и малко злостен Голошчапов неведнъж беше проверен на дело, а този още не се знае на какво е способен.

— Сядай до мене, земляк — покани го Шовкопляс, — ще си поговорим с теб.

— Имаме комбайнер, сега се прибави тракторист — може малоруски колхоз да направим — подкачи ги Саша Пролеткин.

— Именно! — съгласи се Шовкопляс. — Ние и теб ще приемем. Ще развъждаш жирафи и хипопотами.

— А ти, момко, откъде си? — попита Рогатин другия новак.

— От Кубан — с готовност се отзова Севостянов и малко се смути. — Професията ми не е много боева — пекар съм. Но силица имам. Преди механизацията ръчно месех тестото. За една смяна се е случвало да прехвърля не един тон. — Севостянов опря лакът на масата и предложи: — Хайде, кой иска да опита?

Първи се приближи Саша Пролеткин. Пекарят, даже без да го погледне, му свали ръката, сякаш беше празен ръкав. Следващата жертва беше Жук. Севостянов поред, без да се напруга, свали всички.

Устоя само Иван Рогатин, но както и да се стараеше, не можа да надделее над пекаря.

— Ама че дявол! — възхищаваше се Саша Пролеткин: — Това се казва стругар пекар.

— Имате ли гвоздеи? — попита Севостянов.

— Ще намерим — обеща Саша.

Той сне от стената автомата си, разклати гвоздеа и го дръпна, но неуспешно. Поразклати го още и накрая го издърпа.

Севостянов погледна този голям стар гвоздей и помоли Шовкопляс, който седеше до вратата:

— Дай ми, приятелю, парче дърво или тояга.

После постави гвоздеа с острието към масата, покри главичката с дървото и поясни:

— Да не си нараня ръката.

И докато разузнавачите се опомнят, Захар с няколко удара заби гвоздеа с юмрук в масата почти до самата главичка.

Всички одобрително зашумяха, а Севостянов скромно каза:

— Това е половината работа. Сега трябва да се извади.

— Без клещи? — изуми се Саша.

— С клещи всеки може — снизходително забеляза Захар. Той хвана останалото крайче от гвоздеа, стисна го така, че пръстите му побеляха, и го извади с едно дръпване.

— Слушай, ти можеш да играеш в цирка! — възкликна Саша. — Да извиваш подкови. Да чупиш дъски.

— Да чупя не обичам. Моята сила е мирна. Ако съм жив, пак ще отида да храня хората с хлебец. Няма на света нищо по-приятно от мириса на хляб! Отивам на работа и от километър разбирам дали са извадили без мен самуните, или още са в пещта. Ех, братлета, каква чудна работа е да печеш хляб! Измориш се през смяната, краката ти не те държат, ръцете отмаляват. А сутринта ставаш и пак тичаш при хляба.

— Да, твойт хляб сигурно не е като този — каза Пролеткин, като почука с вкоравения самун по масата.

— Тоя все пак става — възрази Жмаченко. — Ти погледни немския трофеен хляб. Според мен, той половината е от стърготини.

Жмаченко донесе от своя килер самун в плътна хартия. На хартията беше написано: „Година на изпичане — 1939.“

Севостянов с любопитство разглеждаше това удивително творение.

— Ти го опитай на вкус — канеше Жмаченко.

Хлябът отвътре беше бял, но когато Захар отхапа от него, съвършено не почувствува вкус на хляб.

— Стърготини!

— Ерзацът си е ерзац — заключи Рогатин.

— Е, а ти какво мълчиш? — попита старшината Хамидулин.

— Не ми е дошъл редът — дружелюбно отговори той.

— Как се казваш?

— Наил.

— А къде си живял, какво си правил?

— Живях в град Горки, на Волга. Правех автомобили.

— По-добре да беше правил повече танкове — подметна Голошчапов.

— Не ми е такава специалността — отговори шеговито Хамидулин.

— Семейство имаш ли?

— Не, не успях.

— Това е добре — каза старшината и въздъхна.

— Защо?

— В разузнаването е по-добре да не служат семейни. Човек работи, без да се обръща назад. А освен с автомобили с какво друго си се занимавал?

— Със спортна борба. Имам втори разряд.

Жмаченко огледа разузнавачите, сякаш търсеше кой да изпробва силата на Хамидулин.

— Я се опитай, Рогатин — каза старшината.

— Ами, той знае най-различни хватки — отдръпна се Иван.

— Знам — потвърди Хамидулин. — Ще ви науча, ако искате.

Саша Пролеткин не обичаше да отлага нищо. Излезе иззад масата и застана по средата.

— Хайде, показвай.

Наил се огледа и поклати глава:

— Тук не бива, ще ти счупя ребрата. Навън може.

— Изплаши се — пъчейки гърди, се перчеше Саша.

— Е, стига, братлета! — намеси се Ромашкин. — Хайде на занятия... Ще научим новите на това-онова и сами ще си припомним някои работи. Трябва да сме във форма.

И ето, настъпи нощта, когато, според показанията на пленниците, немската армия трябваше да мине в настъпление.

В нашите окопи никой не спеше, всички бяха в готовност. Ромашкин се вглеждаше в тъмнината. Той знаеше по-добре от мнозина какви огромни сили е струпал противникът.

Лек вятър донасяше от полята мирис на зрееща пшеница. Нощта беше топла, Василий от време на време потреперваше и раздвижваше нервно рамене.

В два часа и двадесет минути съветското командване поднесе на врага убийствен „сюрприз“: чернотата на нощта разпориха ярките линии на катюшите, забоботи артилерията. Огънят и грохотът на контраподготовката бяха толкова силни, че изглеждаше, сякаш наоколо се рушат планини.

— Какво ли става сега при немците! Страшна работа! — викна Ромашкин на стоящия до него Люленков, но той не го чу в тътена и грохота.

Ромашкин си представи вражеските траншеи, натъпкани с войници, съсредоточени за атака. На тях не им стигат блиндажи, за да се укрият от огъня, и сега те лежат един върху друг. Танковете, изведени на предни линии, горят, преди да са влезли в бой. Хиляди тонове снаряди, предназначени за разрушаване и унищожаване на нашата отбрана, се взривяват на огневите позиции на своите батареи, като събарят, чупят и осакатяват всичко наоколо. „Да, Серьожа — помисли Ромашкин за Конопльов, — твойт живот скъпо излезе на немците. Ние узнахме деня и часа на настъплението им и ето — ударихме ги в най-опасния за тях момент!“

И все пак, независимо от значителните загуби в пет часа и тридесет минути противникът премина в настъпление. Към полка на Караваев по узрялото пшенично поле тръгнаха танкове. Те бяха толкова много, че биха образували плътна стоманена стена, ако не се бяха подредили шахматно в няколко линии, търкалящи се една след друга като вълни.

Това сражение за всички от участниците имаше своите мащаби. За съветското Върховно главно командване то представляваше едновременно съкрушаване на две най-силни групировки на противника — орловската и белгородската, — за командувания Централния фронт К. К. Рокосовски това беше единоборство с 9-а

немска армия, която се стремеше към Курск от север, за командувания Воронежкия фронт Н. Ф. Ватутин — недопускане на пробив към Курск от юг на 4-а танкова армия на неприятеля. За командира на дивизията Доброхотов и командира на полка Караваев главният смисъл се състоеше в отблъскването на таранния удар на танковете, насочени към техните бойни позиции. А за взводния Ромашкин това беше смъртна схватка с един-единствен тигър, нахлул в разположението на разузнавачите.

Ромашкин за пръв път виждаше такава машина. Тя беше огромна и ъгловата. По формата ѝ можеше да се съди доколко здрава и дебела е бронята на тигрите.

След тигрите следваха автоматчици със засукани ръкави. Тези техни засукани ръкави изглеждаха заплашително — вървяха войници, които си знаеха работата. Вървяха, сякаш отиваха на работа, твърдо решени да не се спрат пред нищо! Те приличаха на тези немски войници, които Василий за пръв път видя на шосето край Москва през 41-ва година!

Но настанаха други времена и друго оръжие беше в нашите ръце. Сега немските самолети, както и да се стараеха, не успяха да построят въртележка над главите на отбраняващите се. Едва се появиха и върху тях веднага се втурнаха иззад облаците изстребители. Загракаха скорострелни оръдия и задимиха с черни шлейфове юнкерсите и месершмитите, като падаха на земята един след друг. Падаха и нашите якове и лавочкини, но не им позволиха да стоварят бомби върху бойните позиции на сухопътните войски.

Дже тигрите изглеждаха несъкрушима сила само отдалече. А щом се приближеха на прицелно разстояние, нашите нови оръдия ЗИС започваха да разпарят броните им със специални снаряди и да ги изгарят.

Пехотата седеше в траншеите, без да трепери от вълнение. Тя добре знаеше, че всичко това е трябвало да тръгне срещу нея именно в този час, именно в тази посока и в такова именно количество. В ръцете на войниците сега бяха не крехките стъклени бутилки с бензин, а специални противотанкови гранати. И във всеки взвод имаше противотанкови оръдия с дълги като водопроводни тръби черни цеви. Те подпалваха кожата на тигрите, ослепяваха ги, избиваха гъсениците от валяците.

„Да, сега ние не сме, както преди — мислеше Ромашкин. — Сега лесно няма да им се дадем. Народът не е вчерашен, битият войник струва колкото трима небити.“ Василий внимателно погледна своите бойци. Те стояха мълчаливо и разглеждаха изпод вежди черните кръстове върху броните на тигрите, оръдията, скърцащи и стържещи, излъскани до блясък.

Василий разбираше, че атаката трябва да се задуши на първата позиция. Но спокойната му увереност в своите сили породя в него странно желание: няма да е лошо, ако поне един от тигрите нахлуе тук, във втори ешелон на полка, където обикновено се намираше в резерва разузнавателният взвод. Нямаше търпение сам да се срещне с това чудовище.

Сякаш за да изпълнят това неразумно желание, тигрите стигнаха до първата и до втората траншея. Удряха ги, палеха ги, минираха ги, но оцелелите пълзяха напред и помитаха по пътя си всичко живо.

И настана момент, когато тигърът насочи оръдейната си цев право в лицето на Василий. Кръглата дупка на този отвор се оказа толкова необятна, че закри и бойното поле, и това, което ставаше на небето. „Сега от тази дупка ще излети огнен сноп и от мене нищо няма да остане“ — мярна се в съзнанието на Ромашкин.

Увереността, която съвсем доскоро изпълваше душата му, изведнъж се изпари. Желанието да се мери с тигъра се оказа глупост, която му докара беда. „Сам, глупако, си го искаше, на ти сега!“

Танкът стреля, огънят заслепи Ромашкин и веднага настъпи дълбока тишина. Така става в киното, когато се загуби звукът. Василий виждаше, че наоколо, както преди, хвърчи пръст от взривовите, войниците нещо крещяха, отваряха уста, но всичко беше беззвучно. „Спукаха ми се тъпанчетата“ — сякаш не за себе си помисли Василий, без да откъсва очи от пълзящия към него тигър.

Когато горещото дихание на машината докосна вече лицето му, Ромашкин делово хвърли граната. Беззвучно избухна още един фонтан от земя и дим. Танкът се люшна върху изправната гъсеница, а другата — разбитата — като желязна боа изпълзя на земята. Василий, а след него и Рогатин, и Шовкопляс се хвърлиха напред. Знаеха, че колкото са по-близо до танка, толкова е по-безопасно.

Иван се изкачи на задната част на танка и се изправи над люка, като държеше автомата си в готовност: екипажът щеше да се опита да

поправи гъсеницата или в краен случай да избяга, за да не изгори в тази желязна кутия. Разузнавачът не сгреси: капакът на люка леко се повдигна. Рогатин мигновено пхна дулото на автомата в цепнатината и изстреля във вътрешността на машината дълъг откос. Капакът, вече от никого не придържан, леко се поддаде на силното дръпване на Шовкопляс. Той хвърли в стомаха на танка граната и тутакси захлопна люка, за да не попадне под отломките.

Василий не чу взрива на гранатата, само видя жълтия дим, който потече от цепнатината на неплътното затворения люк. Шовкопляс и Рогатин беззвучно мърдаха устни. „Нима оглушах завинаги?“ — пак се запита Василий и показва на момчетата ушите си, като помахаше с ръце — нищо не чувам Иван настойчиво кимаше някъде назад. Василий се огледа и се убеди, че немските танкове не само горяха. Оределите им бойни редици все по-дълбоко се врязваха в нашата отбрана. Тигрите и съпровождащата ги пехота вече отминаваха и щаба, и тила на полка, устремяваха се към дивизионните резерви. „Как не ни избиха автоматчиците?“ — учуди се Василий и скочи назад в окопа: приближаваха се нови немски танкове. Само че тези не вървяха в плътен разгърнат фронт, а несъсредоточено, на отделни подразделения.

„Какво става? В обкръжение ли сме? Оцелял ли е полкът? Къде са Караваев, Гарбуз?“ Ромашкин погледна през бинокъла към полковия наблюдателен пункт. Там се мярнаха някакви глави, те приличаха на наши каски.

— След мен! — изкомандува Василий и отново се учуди: той не чуваше гласа си, а момчетата разбраха командата.

Към наблюдателния пункт се стичаха оцелелите роти. Куржаков, както винаги в боя, възбуден и весел, енергично жестикулираше, но Василий не разбираше какво казва. Полковото командване също беше в цялост. Караваев даваше нареждания, сочеше хълмовете и деретата.

Като погледна с жалост своя взводен командир, Иван Рогатин написа с пръст на рохкавата земя, преобърнатата от снарядите: „Заемаме кръгова отбрана.“

В ушите на Ромашкин тишината се смени с някакъв тътен, сякаш ги заливаше вода. Главата го болеше. Стягаше го в тила. Разузнавачите го поведоха под ръце към участъка, определен за отбрана на взвода. И тук съзнанието на Ромашкин започна да гасне. Той легна в храстите и се забрави.

Немците, без да обръщат внимание на съветските части, който останаха в тила, се стремяха напред. Само напред! Стремяха се, каквото и да стане, да затворят в своите клещи Курск.

На шестия ден на Василий му стана по-добре. Той отвори очи и видя Гарбуз. Опита се да стане пред заместника по политическата част, но не можа да се вдигне.

— Лежи, лежи! — Гарбуз го придържа с ръка. — Е, как се чувствуваш?

— Нормално, другарю майор — отговори Ромашкин. — На него му се стори, че отговори силно и ясно, а всъщност Гарбуз едва разбра неговата тиха, заплитаща се реч.

— Значи, ти ме чуваш? — зарадва се Гарбуз.

А как иначе? Нали говоря с вас!

— Вярно. И даже мислиш логично. Значи, всичко е наред.

— А как е настъплението?

— Немското ли?

— Нашето.

— Откъде знаеш за нашето настъпление? Теб те контузиа, когато отстъпвахме.

— Знам. Длъжни сме да настъпваме.

Гарбуз беше трогнат от тази увереност.

— Скъпи мой, всичко ще бъде, както трябва. Немците се задъхват. За една седмица се придвижиха само на седем километра към Пенири. А от Белгород са на малко повече от тридесет. Не успяха с обкръжението. Не стигнаха до Курск. Оправяй се, Василий, скоро нашите ще подгонят фрицовете и ние ще се включим.

Черен удушлив дим се стелеше над полята и горичките, над ябълковите градини и изгорените села, над бомбардираните железопътни гари и взривените, рухнали в реките мостове.

Два милиона души денем и нощем се втурваха в този дим и прах един срещу друг, стреляха с оръдия, танкове и картечници, промушваха се с щикове, биеха се с приклади. Танковите армади, бомбардирани от авиацията и обстрелвани от артилерията, горяха в полята като железни градове.

Накрая фашистите се отдръпнаха. Отначало бавно, като се хвърляха в свирепи контраатаки, после по-бързо, но все пак организирано, от рубеж към рубеж. Нашите войски ги преследваха по петите. Не, не само с дивизии от резерва, а главно с тези, които стояха на живот и смърт в отбраната. Уморени, небръснати, вмирисани на изгоряло бойци ден и нощ изтласкваха противника. Събрала се беше толкова умора, че хората заспиваха в движение и вървяха напред в полусън, със затворени очи, като се придържаха с ръка за каруцата, оръдието или съседа си.

Крачеше след тях и Ромашкин със своя взвод. Контузията понякога напомняше за себе си, болеше го глава, гадеше му се, но все пак да вървиш напред беше по-приятно, и по-весело, отколкото да се търкаляш в някоя болница.

И Василий крепнеше.

В средата на септември извикаха Ромашкин и Люленков в щаба на дивизията. Там в малката горичка, се събираха офицери разузнавачи от другите полкове. Някои пристигаха на коне, други — с трофеен мотоциклет, а някои и с немски автомобил.

Познат глас повика Ромашкин. Той се обърна и видя Егор Воробьев — също командир на разузнавателен взвод.

— Жив си! — зарадва се Василий.

Те се бяха виждали всичко два пъти, но сега се срещнаха като стари приятели. На Ромашкин му харесваше този отчаяно смел двадесетгодишен лейтенант, който изпълняваше задачите с особена храброст, Егор изглеждаше, както винаги, живописно. Макар че беше топло циганско лято, той беше с елегантни ботушки, с пъстрия панталон на маскировъчния костюм, с нож на пояса и с кубанска шапка с алено дъно.

Приближи се Володя Климов от дивизионното разузнаване и сдържано се ръкува. Той беше пълна противоположност на Воробьов строг неразговорчив. Ромашкин за първи път забеляза какви внимателни очи има Климов. Хора с такива очи обикновено малко говорят, но много мислят.

Климов събираше всички пристигнали на едно място — на поляната.

Тук дойде и началникът на щаба на дивизията полковник Стародубцев. Той обрисова обстановката в зоната на настъпление на дивизията, разказа как е поделена тази зона между полковете и постави изискването разузнавачите по възможност да се движат в границите на своите полкове, за да не си пречат един на друг.

— Ще се наложи да действувате откъснати от главните сили — каза полковникът. — Не се задържайте на промеждутъчните линии на противника. Основната ви задача е да излезете на западния бряг на Днепър, да разузнаете там отбраната и силите на немците. Назад без специално разпореждане да не се връщате. Разбрахте ли?

Разузнавачите мълчаха. Днепър не беше близо, още беше далече.

Официално задачата беше формулирана така: да се води разузнаване с преследване. А какво означаваше това на практика?

В преследването и двете страни непрекъснато се преместват. Противникът устройва засади, минира пътищата, мостовете и къщите. На промеждутъчните линии той непременно ще се опита да създаде впечатление за сериозна отбрана, за да забави нашите войски. А разузнавачите трябва да се движат ту в тила му, ту по фланговете, своевременно да разкриват всичко това и да предупреждават своите.

Този път Ромашкин взе със себе си дванадесет души. В групата бяха включени, разбира се, най-опитните разузнавачи: Рогатин, Пролеткин, Шовкопляс, Голошчапов и Жук. Жук имаше специална задача, той беше радист. Даже най-важните сведения, получени от разузнаването, губят всякаква стойност, ако не бъдат предадени в срок.

Жук така се беше натоварил със своята апаратура и със запасните принадлежности към нея, че краката му се подкосяваха под тази тежест. Наложи се да раздаде част от имуществото си на другите.

Излязоха вечерта, за да може по тъмно да се промъкнат по-дълбоко в тила на противника и на разсъмване да пристъпят към работа. Сега нямаше нито развита траншейна система, нито телове,

фронтът на много места беше разкъсан. Немците отстъпваха само по шосейните и железните пътища. Селските пътища и горските пътеки оставаха неконтролирани.

По една от тези пътеки се промъкна и групата на Ромашкин. Към края на нощта Ромашкин избра една тиха долчинка, постави охрана, а на останалите заповяда да легнат да спят.

Всички спяха... Само часовете, преодолявайки, дрямката, изпълзяха на хълмчето, за да ги духа вятърът, Василий специално назначи двоен пост. Не биваше да се надяват на един — хората бяха толкова уморени. Заради това и направиха почивката. Да се започват разузнавателни действия в преуморено състояние също беше рисковано: на разузнавача са нужни ясен ум и мигновена реакция.

Ромашкин се събуди пръв, когато небето едва започваше да бледнее на изток. В сенките на отминаващата нощ зад всеки храст, във всеки дол можеха да се притаят фашистите. И скоро разузнавачите действително ги откриха наблизо на пътя.

Немците вървяха в разгърнат строй. Бяха около петдесет-шестдесет души. Някои носеха на рамо шестдесетмилиметрови минохвъргачки. „Пехотна рота — определи Василий. — С такива минохвъргачки са въоръжени само пехотните роти. Но ротата е непълна. Обичайната ѝ численост е над сто души. Вероятно един взвод е оставен по-назад за прикритие... Е, щом върви рота, значи някъде трябва да бъде и нейният батальон. Най-вероятно е главните сили на батальона вече да са се придвижили под прикритието на нощта, за да заемат отбраната на промеждутъчната линия. Ротата ги догонва.“

Ето така, по подробностите се разкрива в разузнаването общата картина.

Жук предаде по радиото предположенията на командира и решението му да тръгне да издирва промеждутъчната линия.

Сега се движеха по-внимателно. Отпред вървеше патрулът — Шовкопляс и Голошчапов. Те се провираха от храстите към горичката, от горичката към дерето. Пропълзяваха през откритото пространство. Като достигнеха поредното укритие, подаваха сигнал: „Пътят е свободен.“

Към пладне патрулът извика със сигнал само командира на взвода. Ромашкин изпълзя на височината и видя, че долу, преди селото,

работеха немци. Голи до пояс, те копаеха траншея. Други до ручея режиха чим, носеха го и маскираха бруствера.

Ромашкин се огледа с бинокъла и забеляза на известно разстояние още няколко немски подразделения, заети със същата работа. Виждаше се, че тук се оборудва промеждутъчната линия. Зад траншеите също се трупаха войници, навярно артилеристи и минохвъргачи.

— Е, момчета — каза Василий, — тук всичко е ясно, това е предният край на промеждутъчната линия. Сега трябва да се огледа дълбочината. Как ще тръгнем?

Първи се изказа Пролеткин.

— Хайде да се построим и да потеглим в строй, без да се крием. Фрицовите като нищо ще ни вземат за свои.

Жук се усмихна и погледна накриво Саша:

— Ами ако ни видят? С бинокъл например?

— Ще ги отблъснем — уверено заяви Саша.

— Ще ги отблъснем — подразни го Рогатин. — Така ще ни подгонят, че пушек ще се вдига! А докато ти тука бягаш, полкът ще стои без сведения.

Саша не отстъпваше:

— Какво се нахвърлихте? Можете да предложите нещо по-добро, хайде, казвайте!

Разузнавачите мълчаха. Накрая Рогатин, както винаги, без да бърза, попита:

— Какво ще кажете, другарю старши лейтенант, за тази долчинка?

Тази долчинка обвиваше височината близо до окопаващите се немци и отиваше в противоположния край на селото, където се виждаха също такива зелени храсти.

— Как ли не! — ухапа го Саша. — Фрицовите в тази долчинка са ти приготвили път! Да не са глупаци да оставят такъв обход без мини?

— А ти какво се боиш от мините? Не си ли ги виждал по-рано? Фрицовите са поставили мини, а ние пък ще ги махнем!

Предложението на Рогатин беше прието. С пълзене разузнавачите потеглиха към дерето. По дъното му течеше ръждив ручей. Там миришеше на блато, свирепствуваха комари. Под коленете и лактите предателски працияха изсъхнали клонки. Отпред внимателно

се прокрадваше Голошчапов, опипвайки с ръце тревата. Той по-добре от всеки сапърор можеше да открие жичките на мините. От неговия внимателен поглед не се изплъзваше нито един подозрителен признак. Смачкана трева? Счупено клонче на храст? Значи трябва да е нащрек! Накрая той спря, повика Ромашкин и тихо каза:

— Ето ги, миличките.

Ромашкин се вгледа и видя на колчета железни главички с дълбоки резки. Те приличаха на ръчните гранати лимонки, само че бяха по-големи. Такова нещо, ако се дръпне за проводника, подскача и се взривява, като разпръсква стотици парчета. Тези „лудетини“ са добре познати на разузнавачите. Те могат да се оставят на местата им, достатъчно е да се прекъснат проводниците.

Като прочистиха проходите, те благополучно се измъкнаха от селото и оттам доложиха в полка по радиото: „Промеждутъчна линия в квадрати 2415, 2418. В квадрат 2512 — опорен пункт. Обходите от юг са минирани. Продължавам движение в посока 2117 — 2011.“

През следващите пет дни групата на Ромашкин разкри още няколко такива линии. Неведнъж се сблъскваше с враговете почти лице с лице, но удачно избягваше боя.

Веднъж разузнавачите видяха как вражеските подпалвачи делово заливаха с газ и палеха къщите в селото. Много им се искаше да изскочат от прикритието и да се разправят с тия подлеци. Обаче се сдържаха — не позволяваше задачата, която изпълняваха.

На шестото денонощие, когато слънцето се беше спуснало ниско и не грееше, а само биеше в очите с тревожна червена светлина като догаряща колиба, пред тях между дърветата блесна широка ивица вода.

Днепър!...

Всички знаеха от картата, че той трябва да се покаже всяка минута. И все пак видът на спокойната голяма река развълнува разузнавачите. Едва ли не бежешком те се хвърлиха към водата, но се спряха зад дърветата, за да не ги открият.

Само Шовкопляс не се стърпя — прокрадна се до самия бряг, приседна там в храстите, галеше водата като живо същество и шепнеше:

— Днепро мий... Днепро мий коханий. Ние дойдохме.

До настъпването на тъмнината разузнавачите водеха наблюдение, като се маскираха внимателно. Немците укрепяваха и

минирах двата бряга. На западния бряг заедно с войниците работеха насила докарани тук жени. Василий ясно виждаше с бинокъла разноцветните им забрадки.

Западния бряг като че ли самата природа го бе подготвила за отбрана: той беше висок и стръмен. Трудно беше да се преодолее под огъня трикилометровата водна преграда. Не беше по-леко и да се изкатериш на такава стръмнина!

За да се облекчи форсирането на Днепър от войските, трябваше да се съберат колкото може повече напълно достоверни сведения за противника, за неговите укрепления. А за това разузнавачите трябваше първи да се прехвърлят на отсрещния бряг.

В тъмнината те свързаха две сухи дървета, повалени от бурята, прикрепиха към тях вещевите мешки, дрехите и оръжието, а после заплуваха край този нескопосан сал, като го бутаха пред себе си. По средата на реката на мнозина започнаха да им се схващат ръцете и краката.

Струваше им се, че няма да има край това плуване. Какво разстояние вече е преодоляно и далече ли е до другия бряг, беше невъзможно да се определи — нищо не се виждаше. Наоколо имаше само черна студена вода.

Но ето че отпред сякаш се обособи ивица по-плътна чернота! Краката им допряха до дънната тиня. Слава богу — доплувахме!

Съвсем без сили, разузнавачите едва се измъкнаха на тясната плитчина. Течението ги беше отнесло далеч наляво.

Полежаха. Поеха си дъх. А студът все още разтрисаше телата им. Трябваше да станат и да се връщат в зоната на своя полк. Обаче по брега беше опасно да се върви — навярно беше миниран и, естествено, имаше наблюдатели.

— Ще се отдалечим километър-два от Днепър навътре и там ще завием надясно — разпореда се Ромашкин.

Изкатериха се горе. Отново залегнаха и се послушаха. Недалеч стържеше устна хармоника и се чуваше немска реч.

Пропълзяха малко надясно и скоро откриха траншея в пълен профил. Земята беше прясна, значи бяха копали скоро. На площадката се виждаше картеница. Саша намигна на командира — да я отмъкне ли? Ромашкин му показва юмрук.

Прехвърлиха се през траншеята, продължиха по-нататък и се натъкнаха на още една линия окопи. В тъмнината звучаха команди, усещаше се движението на много хора. Ясно се различаваха ударите на кирките в земята, дрънченето на лопатите. Тук работеха даже през нощта.

Като влязоха още километър навътре, разузнавачите се вмъкнаха в гъст храсталак и решиха да починат тук. Зад двете линии на вражеската отбрана те се почувствуваха в относителна безопасност. Вниманието на немците беше насочено на изток, а групата на Ромашкин седеше зад гърба им. Оттук и през деня беше удобно да се провежда разузнаване.

Жук предаде първите сведения за западния бряг. В отговор последва поздрав и пожелание за нови успехи.

Но сутринта разузнавачите откриха, че са попаднали на много опасно място. Отпред и отзад гъмжеше от немци. Недалеч се окопаваха минохвъргачите. Скоро двама немски войника се отправиха към храстите, където се бе маскирала групата.

— Да се заловят тихо — прошепна Ромашкин.

Всички застанаха нащрек.

Немците, разговаряйки, вървяха към тях. Единият носеше брадва, другият — вѐже. Започнаха да секат храсталака, навярно за укрепяване стените на траншеите. Работеха почти до тях. Василий улови даже специфичната миризма — смес от одеколон и прах срещу въшки. Ако само някой от разузнавачите издадеше звук, групата щеше да бъде открита.

Като стегнаха тежкия сноп, немците заспориха кой да го носи. Най-накрая единият помогна на другия да го натовари на гърба си и подсмиввайки се, тръгна след него.

Разузнавачите пропълзяха по-дълбоко в храстите. И навреме! След първите двама дойдоха още четирима немци. „А какво ще стане, ако тук дойде целият взвод?“ Ромашкин старателно оглеждаше къде биха могли да се скрият, но нямаше къде — зад храсталака имаше голи тревисти хълмове.

Труден беше този ден — нито можеха да пушат, нито да се разкършат... Чак надвечер разузнавачите допълзяха до едно черно пожарище. Някога това е било навярно махала. Сега тук стърчеше самотен черен комин, търкаляха се опушени тухли и чернееха

обгорени остатъци от плет. Василий се надяваше, че тук немците няма да дойдат, нямаше какво да търсят.

Започнаха да изследват развалините, избираха къде да се маскират по-сигурно. Можеше да залегнат в градината между лехите с цвекло. Можеше да се разположат в буренака около плета. Обаче Саша Пролеткин намери по-добро място.

Той поведе Ромашкин натам, където преди е имало, очевидно плевня. Разрови с ботуш главните и пепелта. Показа се някакъв квадрат.

— Мазе — каза Саша.

Приблжиха се и другите разузнавачи и вдигнаха обгорелия капак. От черната дупка лъхна мирис на влага и гнили картофи. Саша напипа с крак стълбата и се спусна надолу. Драсна там кибрит и всички видяха в дълбоката яма бъчви и сандъци.

След Пролеткин се спусна и Ромашкин. Огледа убежището, като светеше с фенерче.

— Хотел „Лукс“ — хвалеше находката си Пролеткин. — И освен това с мезе. — Той бръкна с ръка в една от бъчвите и поднесе към лицето на Василий кисела краставичка.

— Е, какво, хайде да се разполагаме тук — каза Василий.

В мазето беше тесничко, но всеки намери къде да приседне. Над прохода поставиха изкорубен от огъня железен креват и хвърлиха в него остатъци от плета така, че през тях да може да се наблюдава. И всички дружно захрупкаха краставички.

Саша стоеше пред бъчвата, изпъчил гърди, и току бърбеше:

— Пазете си реда, граждани! На чревоугодниците като Рогатин се определя норма.

Остатъка от нощта използваха за разузнаване на вражеските инженерни съоръжения на брега. Трябваше да побързат. Полкът се приближаваше — зад Днепър вече долиташе тътенът на артилерийска стрелба.

Немците също бързаха, не прекъсваха нито за минута работата и през нощта. От всички страни се чуваха удари на кирки, лостове и брадви. Да се придвижват между работещите можеше само с крайно внимание, преди всичко пълзешком.

От брега Ромашкин пак видя широкия Днепър. Сега по него едва трептеше, преливайки се, лунната пътека. В далечината се чернееше

противоположният бряг. Може би оттам в тази минута гледаха насам Куржаков, Петрович, Караваев? Те бяха почти сигурни, че ще се натъкнат тук на най-мощна отбрана. Гръмкото название „Източният вал“, широко рекламирано от фашистите, рисуваше във въображението им нещо подобно на финската линия на Манерхайм — непробиваем бетонни дотове, подземни каземати, противотанкови ровове. А в действителност нямаше нищо такова.

„Възможно ли е всичко това да е внимателно замаскирано?“ — боязливо предположи Василий.

До самото утро той пълзя по немската отбрана, но железобетонни съоръжения така и не намери. Това го зарадва. Сега го тревожеше главно големината на водното пространство. Не всеки би могъл да преплува такава река, а тук трябваше да се плува под огъня.

Денят премина без произшествия, ако не се смята, че след киселите краставички всички страшно ги мъчеше жажда. Изпиха манерките още в средата на деня и всички започнаха да упрекват Саша Пролеткин.

— Дявол те караше да намериш тези краставици, горят ни на всички устата — мърмореше Голошчапов.

— Като изяде половин бъчва, разбира се, ще ти гори! И не само в устата — изръмжа Саша.

Изтърпяха до тъмно. Но и сега мъките им не свършиха — не можеха да се доберат до водата. Удари артилерията, забумтяха взривове. Разузнавачите разбраха, че под прикритието на нощта форсирането беше започнало.

Те не виждаха какво ставаше на Днепър. Всички възвишения, от които се виждаше реката, бяха заети от немците. Ориентираха се по артилерийската канонада. Тя гърмеше по цялото крайбрежие.

Започнаха форсирането тези, които първи бяха излезли на Днепър. Те не дочакаха главните сили. Успехът зависеше преди всичко от внезапността.

Отдясно и отляво Ромашкин чуваше вече трясъка на автоматите. Това означаваше, че някои подразделения са успели да се задържат на десния бряг. А в зоната на полка на Караваев още беше тихо.

Василий се обезпокои: „Нима са се издавили всички? Течението не би могло да отнесе полка. Те са плували, разбира се, по-нагоре, нали ги предупредихме каква е тук скоростта на течението.“

Няколко пъти мощните атаки на артилерията едва не разкъсаха на парчета самите разузнавачи. Беше и страшно, и радостно — стреляха свои.

Най-накрая бързият трясък на автоматите, избухванията на гранатите и виковете се чува съвсем наблизо. Някой отчаяно закрещя, сякаш се намуши на щик или на нож. В първата крайбрежна траншея явно се завърза ръкопашен бой. Разузнавачите нямаха търпение да изскочат и да се втурнат на помощ на своите. Пролеткин трепереше като лист и шепнеше трескаво:

— Другарю старши лейтенант, време е... А, другарю старши лейтенант?

Дже спокойният Рогатин целият се наведе напред и с укор поглеждаше командира.

— Почакайте, момчета — удържаше ги Василий, — ако ще ударим, трябва да е в най-нужния момент...

Успокояваше ги, но си мислеше: „Как да отгатна този момент? Може би той вече е настъпил сега, когато нашите се укрепяват на брега? Може би там са останали няколко човека и е време да им се помогне?“

От първата траншея все още се чуваше стрелба. Сега и куршумите летяха по посока на разузнавателната група. Недалече се чу забързан тропот на множество ботуши, говор в движение и разгорещено дишане.

Ромашкин се огледа. Около една рота немци се разгръщаха за контраатака. „Значи, нашите са успели да се задържат! Но сега ще удари тази неизтощена рота и какво ще стане с тези, които се отбраняват на края на водата?“

Той не можеше да чака повече. Привдигна се, зареди автомата си и тихо изкомандува:

— След мен!

Разузнавачите разбраха всичко без разяснения. Те като сенки минаха на известно разстояние от немската верига. Възможно беше някой от фашистите да се е огледал и да ги е видял. Но нима би могъл да помисли, че по петите ги следват руски разузнавачи!

Прозвуча гръмко „Хайл!“ и немската рота се хвърли напред по-бързо. От крайбрежната траншея насреща ѝ запръскаха огънчетата на автоматите.

Когато до траншеята остана една ръка разстояние и неотвратимата вълна щеше да залее нашите, Ромашкин закрепця:

— Огън по гадовете! Бийте ги, момчета!

Дванадесет автомата начертах дълги редове в гърбовете на атакуващите. Тъмните фигурки се заизвиваха, закрепцяха, запълзяха по земята.

Срещу Ромашкин тичаше едър немски офицер, който стенеше ужасно:

— Нихт шисен! Не стреляйте, тук са свои!

Жук го посрещна с откос. А отпред почти в същото време крещеше Голошчапов:

— Ей, славяни! Спрете да стреляте! Ние сме свои!

Разузнавачите от движение се смъкнаха в траншеята. Наобиколиха ги войниците от този бряг. Започнаха радостни възклицания.

— Откъде се взехте?

— Спасихте ни!

— А ние мислехме.

— Благодарим ви, разузнавачи!

На Василий му се видя познат момъкът, който командуваше в траншеята.

— Някъде съм те виждал — не съвсем уверено каза Ромашкин.

— Ами да! — възкликна той. — Аз съм Пряхин. Помните ли как от попълнението избрахте разузнавачи? Аз не ви се харесах тогава — каза Пряхин.

— Вече си сержант?

— Старая се.

— А чия е тази рота, къде са офицерите?

— Куржаков ни е ротен. Той е ранен в ръката, остана на другия бряг. Ако ме бяха ранили в крака, казва, пак щях да плувам, а с ръката не мога. Взводните също — някои ги убиха, други се удавиха. И аз се оказах най-старшият. Встъпвайте сега вие в командване, другарю старши лейтенант!

— Ти добре го правиш. Действуй, аз ще ти помогна. Сега ще поискаме огън! Жук, да се отвори радиостанцията!

Ромашкин не прие командването, защото на разузнавачите всеки момент можеха да им поставят нова задача. Пък и не му се

искаше, честно казано, още веднъж да обижда Кузя с недоверието си.

На средата на реката зачерняха салове и лодки. „Втората вълна на десанта“ — досети се Василий. Белите фонтани вода от всички страни обкръжаваха плуващите, а после изцяло ги закри стена от артилерийски взривове. Иззад тази стена тук-таме изскачаха някакви неясни предмети. Какво беше това — дъски, живи хора, загинали?

И тутакси тръгна в контраатака още една рота на противника. Защищаваха се без суматоха. По траншеята тичаше сержант Пряхин и с пискливо момчешко гласче викаше:

— Патроните да не се хаят напразно! Боеприпасите са на другия бряг! Норма — един патрон на един фриц! Ясно?

— Къде по-ясно — отговаряха войниците.

— Как мислите, другарю старши лейтенант, правилна ли е нормата?

— Юнак си, Пряхин, помощ няма да има скоро. Видя ли какво ставаше на реката?

— Видях.

Отбиха и тази контраатака. А немците през това време отбиха още два опита на полка на Караваев да премине Днепър.

Ромашкин с нарастваща тревога поглеждаше към изток. „Скоро ще съмне. Значи, целия ден ще останем без подкрепа. Тежичък ще бъде денят“.

На разсъмване се огледаха. Боят продължаваше по целия бряг. Тук-таме нашите подразделения се бяха придвижили на километър, пък и повече. Широкият фронт лишаваше немците от свобода на маневрата. Щом съсредоточеха усилията си на един опасен участък, тутакси започваше придвижване в други места.

Ромашкин също се възползува от един такъв момент и независимо от малкото сили нахлу във втората траншея на немците почти без загуби. Само че при това се откриха фланговете. По-рано малкият плацдарм се опираше с флангове в Днепър и образуваше нещо като дъга. Сега, когато се отдалечиха на около триста метра от реката, разузнавачите и войниците на Пряхин бяха открити от двете страни. Започна да бие с все по-нарастваща сила и немската артилерия. На противоположния бряг разбраха колко им е трудно и заставиха немските батареи да отслабят огъня. Това беше тъкмо навреме.

Бойците продължиха да копаят „лисичи дупки“. Пряхин изпрати няколко души да събират трофейни автомати, патрони и гранати.

— Сега ще преживеем! — каза неуниващият сержант, като подаваше на Ромашкин немски автомат и заредени пълнители.

Контраатаките следваха една след друга. Ромашкин едва успяваше да сменя пълнителите. Даже самолети идваха два пъти.

Имаше много ранени и убити. От разузнавачите загинаха Цимбалюк и Разгонов. Василий също го закачи парче от снаряд в ръката. Свършиха се бинтовете, наложи се да превързват ранените с ризите си.

Над Днепър плуваше гъста завеса от прах и дим. Под прикритието на тази завеса от източния бряг се опитаха да прехвърлят подкрепление. Но вражеската артилерия пак разнесе саловете на трески. Само двама войника с плуване се добраха до Ромашкин. Мокри, ранени, едва живи от умора, те питаха:

— Как сте тук? Държите ли се?

— Държим, се.

— Това е добре. Ние сме при вас, другарю старши лейтенант, за подкрепление.

Василий неволно се усмихна. Макар и малко помощ — двама войника, — но те като че ли олицетворяваха порива, от който бяха обхванати хората на другия бряг. Сега той повече вярваше, че оттам ще ги подкрепят при първа възможност.

По радиото също ги ободряваха. Майор Гарбуз със спокоен бас говореше:

— Предайте на всички: форсирането върви успешно на широк фронт. Ние се гордеем с вас. Всички сте представени за правителствени награди.

А немците вилнееха. Те също разбираха, че през нощта на плацдарма ще се прибавят сили и се стараеха да го ликвидират по светло. Атакуваха вече и с танкове. Особено застрашително беше положението на десния фланг. Ромашкин се хвърли там, но докато дотича, опасността беше минала. Рогатин изтриваше мокрото си лице. Саша Пролеткин нервно палеше цигара. На дъното на траншеята се търкаляха трупове на немци.

— Мръсници — с треперещ глас ругаеше Пролеткин, — едва не ни стъпкаха! Яки са като жребци!

Рогатин гледаше своя приятел с възхищение. Той поясни на командира:

— Когато тези гадове се спуснаха върху нас, аз поех трима срещу себе си. А Сашката падна като мъртъв. Лежи, хитрецът, и стреля отдолу. Добре го измисли!

Саша си придаде суров вид и го парира сърдито:

— Добре ти е на тебе, я виж какъв си: махнеш с приклада и двама падат. А аз какво ще ги направя? Един мина върху мене и досега целите ми гърди ме болят. Настъпи ме с ботушчето си и едва не ме размаза! — Саша лукаво намигна: — Да, ама и аз отдолу в задника такъв откос му дадох, че изскочи от траншеята без помощта на ръцете ми! Ето го, лежи. Виж, муцуната му и досега е обидена.

Ромашкин погледна от траншеята, там действително лежеше едър фашист с обагрени в кръв панталони.

Да, разузнавачите умееха да се шегуват даже в този ад! Василий им беше благодарен за това. С такива хора и в пъкъла не е страшно.

В кратките прекъсвания между контраатаките момчетата успяваха да му доложат за всичко, което заслужаваше вниманието на разузнаването. Жук непрекъснато предаваше получените сведения на левия бряг.

С настъпването на нощта през Днепър отново заплуваха лодки и салове. Немците се отбраняваха отчаяно. Но от разбитите салове оцелелите войници се измъкваха само напред.

Недалеч от Василий се взриви снаряд. Той отново го оглуши. Като изтърсваше пръстта, която го посипа, той почувствува, че някой го дърпа за ръкава. Пред него стоеше Жук. Неговото отслабнало небръснато лице се разтягаше в усмивка. Радистът правеше някакви знаци, устните му мърдаха, а думи Ромашкин не чуваше, в ушите му звънеше.

Жук се приближи плътно и викна в самото му ухо:

— Всички сме представени за награди! А на вас със сержант Пряхин сигурно герой ще дадат, със сигурност ви казвам!

Ромашкин не вярваше: „Навярно има някаква грешка“.

А в ушите му сега не звънеше, там сякаш свистеше зимният вятър. С всички сили Ромашкин се стараеше да стои на краката си, срамота би било да падне — Жук може да си помисли, че от радост е загубил съзнание. Обаче контузията вземаше своето, земята се

люлееше, както сал във водата. Василий се хвана за края на траншеята. И траншеята се клатеше нагоре-надолу, нагоре-надолу като люлка. Накрая земята се преобърна и на Ромашкин му се стори, че се е ударил с гръб в твърдото небе...

Съзнанието му се връщаше на откъслеци. Понякога той чуваше трясъка на автоматите, съвсем повредения от пресилване фалцет на Кузма Пряхин. Трябваше да стане, да помогне на сержанта, но нямаше сили.

После съвършено неочаквано за себе си Василий се оказа на мокрия бряг. И съвсем до него се чу гласът на майор Гарбуз:

— Вземете свободна лодка и спешно го откарайте в санитарния батальон. И по-внимателно!

Наоколо беше бяло. Ромашкин сякаш беше в заскрежено зимно поле.

Над него се наклони някакво също бяло кълбо. От кълбото го гледаха познати весели очи:

— Е, как е, другарю старши лейтенант, оправихте ли се?

Това бяха очите на сержант Пряхин. И пискливият му глас. „Какво е това, бълнуване ли? И защо през лятото падна сняг? Защо е толкова тихо? Навярно немците се готвят за нов щурм?“

Василий се огледа. Намираше се в малка къща, по дървените стени бяха опънати стари чаршафи. Кузма с бинтована глава седеше на съседната койка и му напомни:

— Това съм аз, Кузя Пряхин. На плацдарма заедно на фрицовете давахме огънче. Помните ли?

„Помня. Сега всичко помня. Само че как свърши там? Не ни ли хвърлиха в Днепър?“

— Как фор... форсир... — на Василий не му достигаха сили да изговори тази дълга дума.

— Всичко е наред! Хворсирахме! Нашите натискат на запад! — провикна се Кузя.

И Василий почувствува, че заспива. Спокойно заспива, а не губи съзнание.

„Ненапразно, значи, издържахме на живот и смърт“ — като в мъгла отплува последната му мисъл.

Раняването на Ромашкин не беше опасно, но травмата се оказа тежка: главата му беше някак празна, той нищо не съобразяваше. После се изясни, че това е от смъртната умора — той не беше спал три денонощия. А когато си отспа и се изми и избръсна, всичко изведнъж му мина. След седмица се вдигна на крака.

Полевата болница се разполагаше в едно село: къщите бяха превърнати в болнични стаи, клубът — в столова, управлението на колхоза — в щаб на болницата. Между дървените къщи се мяркаха сестри в бели престилки. Ранените по долно бельо се мотаеха с патерици по градините и дворовете — беше им се прияла прясна храна. Ябълчица, морковче, кучешко грозде до плета — всичко това бяха лакомства. Местни жители в селото нямаше: немците ги бяха избили или изгонили, а може да са си отишли сами, когато нашите отстъпваха на изток.

Пъргавият Кузма носеше на Ромашкин ряпа, а веднъж домъкна шепа розови малини.

— Яжте, другарю старши лейтенант. Войниците съвсем са обрили всички храсти по краищата. А аз влязох в храсталака — боде, проклетата, не ме пуска, но пълзя — наядох се до насита и на вас набрах.

— Кой е тук Пряхин? Отивай в щаба, викай те — викна от вратата разсилният, ранен, с бинтове на шията и с бели долни гащи. Само избелялата му червена превръзка на ръката свидетелствуваше, че той изпълнява служебни задължения.

— Защо съм им потрѣбвал? — изуми се Кузма.

— Отивай, там ще разбереш — каза Василий и тревожно помисли: „Да не е за погребение? Може да са убили брат му. Или баща му.“

Пряхин се затича. Той винаги се придвижваше бегом.

А из селото се носеше новината:

— „Герой“ са му дали!

— На кого?

— На онзи сипаничавия, дето главата му е в бинтове.

— Казват, яко е воювал на плацдарма, осигурил преминаването на полка.

Пряхин се върна в къщата, очите му сияеха като силни фарове. Дотича до леглото на Василий и виновно забърбори:

— Как така, другарю старши лейтенант? Като че ли не вие, а аз съм удържал този плацдарм? И сега изведнъж аз съм герой, а вие не. Не е справедливо.

Ромашкин гледаше луничавия му нос и сияещите му сини очи, бинтовете, изцапани около устата с борш, ризата с ширити вместо копчета и не му се вярваше, че това е героят на Съветския съюз, този същият Пряхин, който той някога не взе в разузнаването.

Пряхин стана знаменитост в болницата. Дадоха му всичко ново от склада — бельо, чаршафи, даже одеяло. В манипулационната девойките размотаваха бинтовете от главата му, за да погледнат героя. Откри им се лукава физиономия с щърбави зъби и палави сини очички.

Девойките захихикаха и всяка от тях тайно отбеляза: „Ами че той е хубав, симпатичен.“

Ромашкин се радваше за сержанта, но в дълбочината на душата му се събираше обида. „Какво излиза? На плацдарма всички командувах аз. И Пряхин командувах. Но ето, Кузя Пряхин е герой, а мен ме отминаха.“ Прииска му се още сега да замине за полка. Не за да си изясни как е станало всичко това — неудобно му беше да се намира до Пряхин — и на него помрачава радостта, и самият той си тревожи душата.

Само че как да се измъкне предсрочно от болницата? Миналия път, край Москва, му помогна военният лекар. Там отчетоха гибелта на баща му, потиснатото му състояние. Тук никой няма да му помогне, няма причини.

Обаче разузнавачът и в тила си остава разузнавач: той е по-наблюдателен и по-находчив от другите.

В болницата не стигаха работници, много неща ранените ги правеха сами. Щом си станал на крака, хващай се на работа — в кухнята, в управлението, в стаята. Медицинските сестри превързваха само тези, които не можеха да се движат. Останалите сами размотаваха бинтовете, перяха ги и ги сушеха на дърветата. Раните показваха на лекаря, той казваше на сестрата какво мазило да сложи, сестричката мажеше, а се превързваха сами един друг.

Ромашкин постоя в манипулационната, послуша разговорите. Мнозина молеха да ги изпишат по-рано, но лекарят — възрастен, дебел, с очила с дебели като лупи стъкла — казваше:

— Ще полежиш още десет дни. Това е. Отивай си.

Имаше и такива, които нямаха нищо против да отложат датата на изписването.

— Ех, ти! — сърдеше се лекарят, като разглеждаше хитреца през очилата си. — Отивай в управлението при Нина Павловна, кажи, че майор Шапиро заповяда незабавно да те отправи в частта. Следващият.

Ромашкин се върна в стаята. Събра вещите си, скри бинтовете, завърза всички ширитчета на ризата и с пълна увереност в успеха, се

отпрати в управлението на болницата.

Нина Павловна, младолика, красива жена със строги очи, работеше спорно. Когато дойде ред на Ромашкин, той, като я гледаше право в очите, с престорена вялост каза:

— Шапиро заповяда да ме изпишете.

— Вие май сте отскоро при нас — съчувствено отбеляза Нина Павловна.

Ромашкин се изплаши да не го разобличат. Реши да се избави от нейното съчувствие и като се преструваше на началник, заговори предизвикателно:

— Това му казвам и аз, че скоро пристигнах, а той — нула внимание. Още не са те излекували, разбираш ли, и вече те гонят. Окопали са се тук в тила.

— Я не приказвай много! — накара го да млъкне Нина Павловна — Как ти е фамилията?

— Ромашкин.

— Щом майор Шапиро е заповядал да те изпишат, значи е време. — Тя написа фамилията в предварително подготвените бланки и ги подаде на Ромашкин.

— Получавай дрехите си и на фронта, ходом марш! Ама че воин!

Ромашкин беше толкова опитен фронтовак, че не се нуждаеше от указания за маршрута към местоназначението. Той, разбира се, не потегли в резерва на офицерския състав, закъдето му издадоха предписание, а излезе на шосето, на стоп се добра до своята дивизия и вечерта се озова в родния полк.

Посрещнаха го радостно и началниците, и разузнавачите. Длъжността в разузнавателния взвод беше свободна, пазеха я специално за него.

— Нещо много бързо се излекува! — с подозрение каза Гарбуз, като се вглеждаше в отслабналото лице на Василий, и го покани в своя блиндаж: — Да вървим, ще те почерпя с чай и ще те зарадвам.

На Ромашкин сърцето му подскочи: „Може така да се е случило, Пряхин — в един указ, а аз — в друг.“

Гарбуз го настави на масата, скована от снарядни сандъци, и му подаде чаша с чай. После започна да го разпитва:

— Защо, момко, не си весел? Да не си направил нещо в болницата?

— Всичко е наред, другарю майор, излекуваха ме.

— Хубаво, ако е така. Е, добре, аз много се радвам да те видя — това е едно. И да те поздравя с правителствена награда — това второ. С орден „Червено знаме“ те наградиха за форсирането на Днепър. Ордена ще ти връчи командувачият армията.

Гарбуз стисна ръката на Василий и пак изпитателно го погледна в очите. Ромашкин го обля жар. Не, не тази награда чакаше той!

Гарбуз също не беше кой знае колко весел.

— Да, брат, и аз не очаквах точно това — изведнъж каза той.

Ромашкин се уплаши: откъде заместникът по политическата част узна мислите му?

— Ти отдавна си заслужил „Златна звезда“ Колко вече „езика“ си довякъл? Петдесетина парчета.

— Четиридесет и пет.

— Ето, виждаш ли. На разузнавачите, според мен, трябва като на летците да се води бойна сметка. Разбил 25 самолета на врага — герой. Довел 25 „езика“ — също герой. — Гарбуз явно беше разстроен. — Звъних в щаба на армията. Казват, командир на подразделението, което е минало първо и е удържало плацдарма, е бил сержант Пряхин. А са му помагали всички. И вие в това число, другарю Гарбуз, и на вас ли да даваме герой? Ето как ме пресякоха. Веднага ми се отиця да говоря. Но ти не се огорчавай, Ромашкин, ние те познаваме. Занапред ще има още възможности!

Ромашкин никога не беше виждал Гарбуз толкова разстроен и изведнъж започна да го успокоява:

— Не се огорчавайте, другарю комисар, не воюваме за награди.

— Правилно, Василий. Но щом съществуват награди, значи трябва да се дават според заслугите.

— Сержант Пряхин, според мен, честно заслужи „Златна звезда“ — той се би геройски, замени командира на ротата. И след като ме раниха, сам командува, отстоя плацдарма!

Гарбуз с досада махна:

— Не става дума за това. Пряхин е юнак. Аз казвам по принцип.

И Ромашкин, който знае защо, си представи Гарбуз в неговата предишна роля — секретар на райкома на партията — в полето, до трактора, сред колхозниците. Там той е бил такъв — разсъдлив,

справедлив. И са го обичали. А след войната повече ще го обичат, защото е станал по-задушевен, по-умен.

— Вземете ме със себе си след войната — помоли Ромашкин. — Наистина не знам какво ще мога да правя там...

Гарбуз засия:

— Ще заминем! Ще те взема с радост. А какво ще правиш? Ами като пръв дълг бих те показал на целия район, бих разказал на всички какъв героичен разузнавач си. После биха те избрали за секретар на райкома на комсомола. Е, и последния си „език“ — най-красивата девойка на Алтай — сам ще си харесаш. — Гарбуз се засмя. — А сега се отправяй във взвода си. Аз трябва да тръгвам при Куржаков. Той след раняването даже от санитарния батальон се отказа, в тила на полка се лекува. От безделие започна да върши щуротии: закачи самоволно четвърта звездичка на пагона си, разхожда се като капитан. По щат това звание му се полага, но щом като не са го произвели — значи трябва да чака. А той казва: не мога да чакам, ще ме убият и няма да мога да поживея като капитан.

Ромашкин се усмихна — такъв си беше Куржаков.

В Москва гърмяха салюти в чест на героите на Днепър. Без сън и почивка работеха хората от тила по двадесет часа в денонощие — те мислеха за това, че бойците от действащата армия изобщо не спят.

Имаше периоди, когато почти не се случваше фронтоваците да спят. Един такъв безсънен месец имаше на Курската дъга, друг на Днепър. Утешаваха се: „Е, ще форсираме Днепър, тогава ще си отспим.“ Но не им беше писано. Немците се стараеха да удържат Източния вал. Всичките им резерви, всички, които можеха да ходят и да стрелят, бяха хвърлени да ликвидират плацдармите, завладени от съветските войски на западния бряг на Днепър.

На фронта при съветските войници пристигаха делегации с подаръци, групи артисти.

Допускаха гостите само до водите на Днепър и тук ги спираха. На отсрещния бряг продължаваха тежки боеве.

Но гости все пак трябваше да се приемат — те ходеха в болниците, в резервните части, във вторите ешелони, в щабовете, на летищата.

Пристигнаха гости и в полка на Караваев. Кирил Алексеевич беше в наблюдателния пункт, когато за това му доложи до телефона

началникът на тила подполковник Головачов.

— Добре — уморено каза Караваев, но си помисли: „Не е време сега. Какво ще ги правим?“ — Е, организирайте там обед, гощавка, да бъде всичко на ниво.

— Това е ясно, всичко ще направим. Само че те искат да отидат на предната линия. Вас искат да видят, бойците герои.

— В никакъв случай! Тук положението е такова, че дъх не можем да си поемем. Шеста контраатака отбихме. Ще ти изпратя Гарбуз, той ще се оправи — И като постави слушалката, каза на заместника по политическата част: — Хайде, Андрей Данилович, това е по твоята част. Аз тук ще се оправя някак без теб, а ти занимавай гостите.

Така неочаквано в разгара на боя Ромашкин попадна на тържество.

Като се прехвърлиха на левия бряг, разузнавачите изтичаха, разбира се, при старшината Жмаченко. Почистиха се, преоблякоха се, накичиха ордените и медалите.

— Щом воюваме на украинска земя, да е с музика! — гордо каза Шовкопляс.

— Рано пируваме — възрази Голошчапов, — немецът може такъв номер да изиграе, че ще почнем да скачаме като жаби в Днепър.

— Не сме се катерили за това по плацдарма, за да драпаме назад — басово произнесе Рогатин.

— Ако не кажеш хоп, нищо няма да прескочиш. Макар че ние вече прескочихме! — подсмиваше се Шовкопляс.

— Почакай, като те надупчат немците по онова място, ще видиш как ще скочиш — заяждаше се Голошчапов.

Ромашкин завинти на новата си войнишка рубашка всичките си награди. Към първия му медал „За бойни заслуги“ отдавна се бяха прибавили медалът „За доблест“ и два ордена „Червена звезда“. Помисли си, че скоро за Днепър ще му връчат „Червено знаме“.

Жмаченко оправяше, изопваше войнишките им рубашки. Изпотен и зачервен от усърдие, той непрекъснато изтриваше с кърпа кръглото си лице, плешивината, врата си.

— И ти се обличай, ще дойдеш с нас — каза Василий на старшината.

— Къде ще ходя! — въздъхна със завист Жмаченко.

Ромашкин разбра тази въздишка посвоему: „Той дори няма какво да си закачи на гърдите. Къде сме гледали? Колко добри дела е извършил старшината! Разузнавачите винаги са облечени, обути, сити. Пък и често, като търси взвода, старшината попада на немци, отбранява се от тях. Той сам си е и разузнавач, и охрана, и транспорт — сам търси взвода, мъкне термосите и торбите с продукти. А ние не сме се отблагодарили на старшината! Интендантите в големите щабове получават ордени — и правилно! — а ние забравихме своя благодетел, който се подлага на опасности не по-малко от другите. Не е хубаво. Още днес ще поговоря с Гарбуз.“

Близо до щаб в една кола с брезентов навес бойка весела жена продаваше бонбони, цигари, игли, конци, копчета — пристигнала беше „Военна търговия“.

До Василий се приближи Початкин:

— Слушай, там има цяла бъчва вермут. Дай да напълним онези бутилки за всеки случай. Че ако усети командирът, ще откъсне главата на Гулиев.

— Правилно, къде са бутилките?

Женка донесе сандъчето. Приблизиха се до колата, подадоха всички изведнъж:

— Напълнете ги, моля.

— Да излъжете някого ли искате? — досети се продавачката. — Ох, какви красиви стъклъца!

— При нас на фронта няма лъжа — сряза я Початкин.

— Колко си сериозен — продавачката обидено сви устни и му подаде бутилките с вермут.

Василий и Женка веднага го опитаха:

— Ама че гадост! — каза Ромашкин.

— На печена тапа мирише — подкрепи го Початкин. — А-а! — махна с ръка той. — Нищо, ще бъде за сметка на немците. Значи, някой от тях е налял гадост в тия красиви бутилки.

— Дай поне да запечатаме гърлата с восък — предложи Ромашкин и донесе от щабната землянка парче восък. Разтопиха го с кибрит и накапаха на гърлата.

— Ето какво имам — каза Василий.

От джоба си той извади немски, монети и притисна една от тях като печат към топлия восък.

— Идеално стана! — оцени Женка.

Занесоха сандъчето на Гулиев и забързаха за концерта.

Пристигналите артисти играха на открито. Направиха сцена от два камиона с отворени каросерии. Зрителите седяха на тревата. Конферансието Рафаил Велдович, не много млад човек, в черен костюм с атлазени ревери и кърпичка в малкото джобче, сияеше в усмивка и сипеше шеги.

След това блондинка с дълга розова рокля в басти — Нина Ковалска — изпя „Синята кърпичка“. На нея ѝ ръкопляскаха още по-усърдно. След това баритонът Сидор Гурдов, съвсем възрастен вече, но акуратно избръснат, с напудрено лице, облечен с фрак с колосан нагръдник, изпълни „Чакай ме“ и „Тъмна нощ“.

Всички тези песни предизвикаха у Ромашкин тиха скръб: възможно е на него така и да не му се случи да изпита нито истинска любов, нито женска нежност — зад Днепър тътнеха взривове, до Берлин беше далече, още стотици нощи трябваше да пълзи за „езици“.

След концерта поканиха артистите да обядват със знатните хора на полка. Масите бяха разположени на края на гората, недалеч от мястото, където се състоя концертът. Гарбуз пое ролята на водещ и седна в центъра на трапезата, под брезата, до подполковник Головачов. Той обясни на гостите защо командирът на полка не може сам да ги приветствува и предложи първият тост да бъде за тружениците от тила, които дават всичко за фронта и за победата. И когато всички пиха, представи на гостите:

— Запознайте се моля, с Героя на Съветския съюз, сержант Пряхин. Първи премина Днепър, замени ранения ротен командир капитан Куржаков, завоюва и удържа плацдарма: Всички, които оцеляха с него на плацдарма, бяха ранени по два-три пъти. Самият Пряхин също съвсем неотдавна се върна от болницата. Златната звезда още не му е връчена. Но че е Герой — има указ на Върховния съвет.

Бурно приветствуваха Пряхин. А той се изчерви така, че луничките на лицето му изчезнаха и изглеждаше, че всеки момент кръвта ще пръсне през порите.

— Кажете нещо на гостите, другарю Пряхин — помоли Гарбуз.

— Къде ти! — още повече се смути сержантът и се наведе, сякаш искаше да се мушне под масата.

Ромашкин неочаквано за себе си се надигна:

— Другари, трябваше да видите Пряхин там — Василий кимна към другия бряг на Днепър. — Той невинаги е такъв срамежлив. В боя се отличава със смелост. С една дума, той е истински герой. До него винаги се воюва по-леко.

Гостите отново заръкопляскаха, а Гарбуз тутакси поясни:

— Своя боен другар ви представи нашият прославен разузнавач старши лейтенант Ромашкин. Той е довел 45 „езици“ и в боя за плацдарма беше редом с Пряхин и е награден с орден „Червено знаме“.

Зад гърба на заместника по политическата част лукаво се усмихваше на Василий черновеждата физиономия на Гулиев. В ръцете му беше онова злополучно сандъче, което приличаше на статив.

Ромашкин размени тревожен поглед с Початкин. А Гулиев вече се изпъваше на пръсти към ухото на Гарбуз, бързо му шепнеше нещо:

— Много добре! — гръмогласно обяви Гарбуз. — Командирът на полка ни е изпратил трофеен подарък.

— Каква прелест! — възкликна Ковалска, като видя сложените в плюш красиви бутилки с ярки етикети.

— С такова чудесно вино сега могат да ни почерпят само на предната линия — многозначително каза Зелдович.

„Ти опитай най-напред, а после го хвали“ — кисело го упрекна Ромашкин.

Заместникът по политическата част наля на всички по малко от първата бутилка.

— Много приятно вино — одобри Ковалска.

— Има някакъв особен вкус — неопределено се изказа Зелдович.

Баритонът си мълчеше. „Този няма да го минеш“ — помисли си Василий.

И изведнъж в небето забоботиха юнкерси. Трапезата притихна, всички вдигнаха глави нагоре. Зенитните задавено удариха по самолетите. Черните облачета на взривовете увиснаха във висината. Но бомбардировачите все пак се построиха във въртележка и започнаха да пикират на другия бряг над плацдарма.

— Бомбардират нашите — каза Гарбуз и стана. — Значи готвят силна контраатака.

Всички станаха. Гарбуз огледа присъстващите и някак със съжаление се усмихна на гостите.

— Извинете ни, другари, трябва да вървим. Там сега е много трудно. Оставяме ви под покровителството на подполковник Головачов.

Юнкерсите хвърляха бомбите на порции, за да държат по-дълго защитниците на плацдарма в напрежение. Обаче не беше успяла тяхната въртележка да направи и два кръга, когато се появиха нашите изстребители. Един от юнкерсите задимя веднага. Още един първо се наклони на крило, а после също рухна на земята. Трети бомбардировач се обви в дим вече далеч, над немските позиции.

— Ето, това са артисти! — възторжено каза Зелдович.

А зад Днепър все по-разпалено биеше артилерията. Като покриваха общия тътен, понякога с трясък избухваха тежки мини. Гарбуз, съпроводен от Ромашкин, Початкин, Пряхин и всички разузнавачи и сапъори, току-що сядаци на масата, тичаше към прохода.

На противоположния бряг от храстите изскочиха насреща им сержант с превързана глава:

— Другарю майор, нататък не бива: немци.

— Как немци?! — изкрещя Гарбуз. — А къде е командирът на полка? Караваев къде е?

— Там, на височината. И батальоните са там. Немците ги заобиколиха. Пробиха фланга...

— А вие защо сте тук?

— Ранени сме. Отивахме да ни превозят. А за сега задържахме фрицове:

— Колко сте?

— Двадесет души. Идват и свързочниците.

— Къде са немците? Много ли са?

— Рота, не по-малко. Ето ги там, заседнаха в старите траншеи.

Гарбуз погледна през бинокъла натам, където показваше сержантът, и заповяда:

— Ромашкин с разузнавачите и ти, Початкин, със своите — след мен.

Всички, които пристигнаха с него, Гарбуз поведе покрай брега. Прикриваха се в склона, а после изпълзяха нагоре и по храстите се приближиха до траншеята, заета от немците. Те ги забелязаха и

започнаха да ги обстрелват с минохвъргачки и картечници. Групата залегна.

— Трябва да спасяваме командира — каза Гарбуз.

— Хайде да ги ударим, каквото и да става — подкрепи заместник-командира Пряхин. — Ние сме почти една рота. На плацдарма първия ден имах 12 човека — за рота се смятаха. А тук колко хора сме! И то какви! Само разузнавачите колко струват!

— Я го виж ти, заговори! А защо мълчеше на масата? — попита Гарбуз. — Бягай, Пряхин, при ранените и всички, които могат да станат, ги вдигни в атака. Ще отвлечеш вниманието на фрицовете върху себе си, а ние оттук ще ударим.

— Слушам! — викна сержантът и се втурна да изпълнява заповедта.

— Колко патрони и гранати имаме, Ромашкин?

— За една атака, стигат.

— Хайде да допълим по-близо.

— Вие да бяхте останали тук — хем помоли, хем посъветва Ромашкин. — Ние сами ще направим всичко.

— Ти мислиш, че аз само тостове мога да вдигам?

— Да не би да не ви познавам?

Тогавя не ме обиждай — смърри го Андрей Данилович и запълзя заедно с всички.

От крайбрежните храсталаци затресяха автомати, донесе се „слабичко «ура». На Василий му се стори, че чува тънкото, пискливо гласче на Кузя Пряхин.

— Ще бъде жалко, ако убият Пряхин. Няма да поноси Златната звезда — каза неочаквано Гарбуз. Той се вдигна в цял ръст и изкомандува: — Напред, след мен!

Ромашкин, свикнал да действа тихо, си помисли: «Трябваше и тук без шум, без „ура“ да се припълим покрай храстите по-близо.» Но сапърите и всички, които се присъединиха към тяхната група, вече викаха «ура» и като стреляха в движение, се хвърлиха към траншеята.

Немските картечници заработиха настървено. Върху главите на атакуващите се посипаха клончета, срязани от куршумите. Картечарите бяха се прицелили височко и това спаси мнозина.

Рогатин замахна с ръка, бежешком метна граната към картечницата и тутакси хвърли втора. Двата взрива изгърмяха почти

едновременно.

Разузнавачите изскочиха от храстите. Ромашкин забеляза, че една картечница се е изкривила встрани, а друга нещо е заяла и зелените картечари в каски трескаво дърпат затворите. «Ще успеят ли, или няма да успеят?» — премина мисъл в главата му. — Ако успеят, с нас е свършено. Ама какво пък аз!» — стресна се той и като се прицели, изстреля един ред от автомата. Куршумите избиха земята около картечницата.

Разузнавачите се изкачиха на хълмчето, където беше траншеята, и без да се спускат в нея, се нахвърлиха отгоре, като стреляха в мяркащите се под тях каски. Вражеските войници се блъскаха на завоите на траншеята, пълзяха върху убитите.

Съвсем близо до Ромашкин забоботи картечница. Василий се огледа. С немската картечница стреляше бясно по немците Пролеткин. Той беше отстранил засечката и сега, притиснал приклада в корема си, влачеше по земята дълга лента и като с метла помиташе с огън всичко пред себе си.

— Давай, давай, дяволче! — весело го поощри Гарбуз.

Немците се скупчиха в края на траншеята.

— Хенде хох! — заповяда Ромашкин.

Няколко ръце се вдигнаха от траншеята...

Початкин се затича към тях, но Ромашкин го хвана за войнишката рубашка.

— Чакай, не се горещи. Може не всички да са вдигнали ръце!

Женка спря.

И тук се случи непоправимото. От траншеята се раздаде самотен изстрел. Немците приседнаха, като се опасяваха от ответен огън.

— Ето, виждаш ли — каза Ромашкин и чу как някой отзад се свлече.

— Комисарю! — жално викна Саша Пролеткин.

Ромашкин се огледа и видя. Гарбуз на земята. Струйка кръв се стичаше от слепоочието му по яката на войнишката му рубашка.

— Другарю майор! — повика го Ромашкин и се наклони над Гарбуз, вече разбирайки, че той е мъртъв.

Зад гърба му отново загърмяха изстрели и взривове на гранати. Ромашкин се досещаше какво става там, но даже не се обърна. Държеше изстиващата ръка на Гарбуз и шепнеше:

— Аз ви казвах, че не бива, Андрей Данилович. Щяхме сами.

Шестима разузнавачи отнесоха Гарбуз на плащ — палатка към прелеза.

Оттам Ромашкин позвъни в наблюдателния пункт на полка и доложи за бедата. Караваев дълго мълча, само се чуваше дишането му в слушалката, после с чужд, вдървен глас заповяда:

— Отнесете Андрей Данилович на другия бряг. Ще го погребем с целия полк.

— А на кого да оставим плацдарма?

— Свято място празно не остава. През нощта ще ни сменят.

През нощта остатъците от полка бяха изведени във втори ешелон.

Погребаха Гарбуз под брезата на края на гората, където той вчера приемаше гости и ръководеше трапезата. На погребението Караваев произнесе кратка, но много трудна за него реч. Подполковникът често замълчаваше и всички свеждаха ши, сякаш искаха да дадат възможност на командира да събере силите си. Караваев отново започваше да говори в пак замираще на половин дума.

А Ромашкин виждаше пред себе си далечното алтайско поле, залято от слънце, на което никога не е бил, но което си представяше отлично по разказите на Гарбуз. В това поле бръмчаха трактори и комбайни, тълпяха се колхозници. Нямаше го само секретарят на райкома Гарбуз.

Когато прогърмя прощалният залп, от задните редове някой тихо попита:

— Къде са артистите?

— Какво има? — обърна се Зелдович.

— Ние отиваме на другия бряг. И бихме искали и на нас, както на другите — смутено молеше загорял мустакат старшина.

В полка пристигна нов заместник по политическата част. Караваев го представи на офицерите от щаба и на батальонните командири. Всички погледнаха към новоназначения и после неволно — към гроба на Гарбуз под клонестата бреза. Ромашкин позна подполковник Линтварьов — същия батальонен комисар, с когото беше лежал в болницата. Василий помнеше и неприятния разговор с Линтварьов по повод кинопрегледа за парада на Червения площад. Линтварьов беше с добре изгладена униформа, два ордена „Червена звезда“ блестяха на гърдите му. Лицето на подполковника, както и тогава в болницата, беше гладко, очите му — сериозни, умни.

Неговото първо указание се хареса на всички с краткостта и деловитостта:

— Дайте на хората да се наспят хубавичко. Ще организираме баня. Постарайте се да спазвате графика, трябва всички да успеят да се измият. В последно време в боевете нямате време за четене. Донесох със себе си цял куп вестници, ще ви ги изпратя. Прегледайте старата преса — има много интересни неща. — Линтварьов забеляза, че командирите поглеждат гроба на Гарбуз и каза: — Аз познавах добре Андрей Данилович. Заедно с вас, другари, преживявам тежката загуба. Много пъти сме се срещали, често говорехме по телефона. Преди назначаването си в полка аз работех в политотдела на нашата армия. Ние бяхме постоянно свързани по служба.

Заповяда се да се построи полкът.

На голямата поляна Василий видя прашни леки коли. Там разговаряха генерали. Встрани от другите се разхождаше с ръце на гърба маршал — държавният герб и голямата звезда се виждаха на пагоните му.

Когато полкът беше построен и маршалът дойде по-близо, Ромашкин го позна — това беше Жуков!

Маршалът благодари на всички за твърдостта и мъжеството, проявени при небивало в историята на войните форсиране на такава водна преграда на широк фронт.

— Само за вас — съветските воители — това се оказа по силите!

Подполковник Колоколцев започна да чете списъка на нагадените. Първи извика Героя на Съветския съюз Пряхин. С бърза крачка Пряхин дотича до масата. Жуков за първи път през цялото време се усмихна:

— Благодаря ти, сержант Пряхин!

— Служа на Съветския съюз! — храбро изписка Кузма и маршалът пак се усмихна.

— Юнак си, хубаво служиш! — той му подаде червена папка — грамотата на Върховния съвет. На нея в разтворена кутийка гореше като слънце Златната звезда, а в друга преливаше в топло злато орденът „Ленин“.

Пряхин се върна в строя, съседите му веднага му помогнаха да закачи наградите. Всички с любопитство хвърляха погледи към Героя, но не нарушаваха реда в строя.

— Капитан Куржаков се награждава с орден „Червено знаме“ — извика началникът на щаба.

Григорий тръгна към масата, като придържаше ръката си в черна превръзка. „Ако не бяха го ранили в началото на форсирането, сега щеше да е Герой“ — помисли си Ромашкин. Отдавна вече Василий не изпитваше неприязънта, с която започна тяхното познанство. Той уважаваше Куржаков и тайно даже се прекланяше пред неговата храброст — сега вече, разбираше причините за неговата злост и грубост. Когато човек се отдава целия в боя, без остатък, може да му се прости всяка рязкост. Разбира се, на Ромашкин не се харесваха пиянските постъпки на Куржаков и даже не те самите, а последствията, до които можеха да доведат. Съвсем скоро Куржаков откри гъсти малинови храсти в неутралната зона и се разяри:

— Няма да позволя на фрицовете да плюскат нашите малини!

Заповяда да се изрови съобщителна линия, прокара телефон и заповяда на бойците:

— Да се изядат всички малини!

Колоколцев разбра за новата му хитрост и го попита по телефона:

— Къде се намирате?

Куржаков, без да му мигне окото, отговори:

— В малините!

— Престанете да се шегувате, връщайте се на своя наблюдателен пункт — заповяда Колоколцев.

— Тук имам спомагателен наблюдателен пункт, другарю подполковник. Като дадете команда напред, аз ще съм вече отпред!

— Стига, Григорий Акимович, пошегувахте се достатъчно — уморено каза Колоколцев.

Куржаков уважаваше началника на щаба — върна се.

... Следващият награден беше Иван Петрович Казаков. На него също му връчиха орден „Червено знаме“. После дойде ред на Ромашкин. С разтуптяно сърце и със строева крачка той се приближи до маршала и с любопитство го погледна в лицето. Ниските големи вежди и тежката брадичка с дълбока ямичка по средата го правеха суров, а очите на маршала се оказаха добри.

„Сега са добри, когато връчва наградите“ — помисли Ромашкин. Той беше слушал много разкази за строгостта на Жуков. Действително, когато маршалът се появяваше на някой участък от фронта, хората веднага чувствуваха твърдата му воля. Жуков не търпеше неизпълнителност и неточност, за всяко нехайство строго търсеше отговорност от виновните. Никой никога не осъждаше маршала, защото всички виждаха, че той справедливо изисква, желае да избави войската от по-големи загуби и да ускори победата. Ромашкин беше чул как неотдавна в съседната дивизия Жуков открил, че в един полк лошо са се подготвили за настъпление: навярно са били изморени или работниците от щаба ги беше домързяло. „Ще тръгнете самите вие със стрелковите роти — казал им Жуков. — Не мога да отлагам общото настъпление. Ще се убедите колко е трудно за войника да воюва при такива организатори като вас.“

Маршалът крепко стисна ръката на Ромашкин. Василий пое кутийката с ордена и отговори като всички:

— Служа на Съветския съюз!

За да ускорят връчването на наградите, генералите започнаха да помагат на маршала.

Разузнавачите Рогатин, Пролеткин и Голошчапов получиха орден „Отечествена война“ — втора степен, всички останали, които бяха с Ромашкин и Пряхин на плацдарма — „Червена звезда“. Много ордени и медали останаха на масата в кутийките — тези, за които бяха предназначени, лежаха в земята или на дъното на реката.

После Василий, и всички наградени слушаха концерт, този път го изнесе фронтовият ансамбъл за песни и танци.

Този ден Ромашкин отиде с Женка и при Иван Петрович Казаков и при Куржаков. И техните ордени поляха. Вечерта, когато вече малко

залиташе, Ромашкин отново се озова в щаба. Тук бяха останали само офицерите те пушеха и разказваха вицове. Ромашкин поседна до тях, послуша и се посмя заедно с всички.

Може би всичко щеше да бъде благополучно, ако не преминаха на истински случки:

— Случи ми се веднъж, братлета, такава смехория... — И химикът Гоглидзе разказа как срещнал във влака една жена и внезапно се влюбил в нея.

После говори инженер Биркин. След него пак Гоглидзе. Това беше обикновен мъжки разговор — без да назовават имената, си спомняха за жени, срещнати отдавна, и говореха най-често с догадки, за да е по-интересно на слушателите. Такива разкази не унижават никого и се възприемат като анекдоти.

Но изведнъж свързочникът Морейко, разгорещен от изпитото, реши да надмине всички:

— Ето тук в тефтерчето ми. — Той извади от джоба си тефтерче с изтрити краища и го потупа с бялата си сякаш женска ръка. — Тук са записани всички. — Той започна да чете: — Зиночка от Саратов, Нюорочка от Краснодар...

Ромашкин излезе от кожата си, той видя дългия списък от имена, мокрите устни на Морейко, похотливите му мазни очи. Без да се помни, Ромашкин изведнъж стана и удари с юмрук Морейко по лицето. Той падна по гръб, изпусна тефтера и няколко секунди лежа, като шашардисано мигаше с очи. От разбитите му устни потече кръв. Като залиташе, Морейко бавно се изправи.

— За какво? — попита той, изтри устата си и размаза кръвта по бузата.

— Правилно постъпи! — каза Гоглидзе.

— За какво? — попита още веднъж Морейко, раздвижи устни и изплю един зъб. — Изкърти ми зъба.

— И втори ще ти изкъртя — каза Ромашкин и сви заплашително юмруци.

Люленков и Биркин застанаха между тях.

— Какво съм направил? — питаше Морейко. — А съм по-старши от него по звание.

— Добре, после ще се разберем — каза Люленков и заведе Ромашкин при разузнавачите. — Лягай да спиш. Ама че я свърши!

Добре ще бъде, ако се размине тихо. А вие, момчета, не го пускайте никъде.

Но не успяха да потулят скандала. Сутринта новият заместник по политическата част видя Морейко с издута, посиняла устна, без преден зъб, извика го настрана и си изясни каква е работата.

Незабавно Линтварьов събщи в политотдела на дивизията — той нямаше полза да скрива такива грехове. Нека всички видят в какво състояние той приема полка.

Караваев узна за случилото се и мрачно попита Линтварьов:

— Защо не доложихте на мен, а направо в политотдела?

— Това е моя работа, другарю подполковник, и аз бих искал сам да изпълнявам възложените ми обязанности — отговори хладно Линтварьов и си помисли: „Трябва от първия ден да поставя всички по местата им, няма да дам да ме подмятат.“

— Доколкото ми е известно, вие не сте комисар, а мой заместник. Затова моля да не ме заобикаляте при решаването на всички въпроси.

— Аз не съм само ваш заместник, аз съм представител на партията.

Караваев втрепенено погледна Линтварьов: „Я виж ти що за птица! Значи, свърши дружеският живот в полка. Ех, Андрей Данилович, как не те опазихме?! Ако някой беше представител на партията, това беше ти.“ На Линтварьов отговори твърдо, с увереност в правотата си:

— На нас в полка „представители“ не ни трябват. Аз имам същия партиен билет, както и вие. Партията неслучайно се отказа от комисарите. Вие трябва да знаете това по-добре от мен. Вашият предшественик Андрей Данилович Гарбуз, въпреки че беше комисар, никога не „комисарничеше“, а беше наш боен другар.

— Навярно затова в полка стават запивки и сбивания на офицерите — твърдо каза Линтварьов. — Младшите избиват зъбите на старшите. Докъде стигнахме!

Караваев побледня — фактът си е факт, но как да обясни на този „представител“, че това произшествие е единствен случай? И освен това трябва да се изясни: може Ромашкин да е отчасти прав. Но командирът разбираше, че да се говори с Линтварьов е безполезно, сега той беше неуязвим.

Линтварьов смяташе първото счепкване за спечелено. Неговото донесение в политотдела беше написано така, че началникът на политотдела полковник Губин реши да отпътува за полка незабавно и каза това на командира на дивизията.

— Аз също ще замина — отговори генерал Доброхотов.

Той току-що беше говорил по телефона с Караваев, който обидено докладваше:

— Ако сте престанали да ми вярвате и сте ми изпратили „представител“, тогава по-добре ме смъквайте веднага.

„Караваев и полкът му имаха винаги добро име — мислеше Доброхотов, — пък и този Ромашкин е отличен офицер. Какво изведнъж се е преобърнало там? Разбира се, на Караваев му е трудно след смъртта на Гарбуз веднага да приеме новия заместник по политическата част. И при това новият навярно не е разбрал чувствата на командира към загиналия Гарбуз и веднага е започнал да показва характера си. — Генералът погледна полковник Губин, който седеше до него в колата — Ето, Борис Григориевич е прекрасен политработник и използва авторитета си тактично, умело. Или членът на Военния съвет на армията Бойков — човек, натоварен с огромна власт, а как внимателно я употребява. Гарбуз беше всъщност цивилен, а какъв изключителен политработник стана! И как дружно работеха те с Караваев. Защо новият заместник по политическата част не е намерил с него общ език?“

— А кой е този Линтварьов, що за човек е? — попита Доброхотов.

Губин беше чувал, че Линтварьов нещо се бил провинил и бил изпратен в полка не по своя воля. Но в желанието си да го подкрепи на новото място той не каза на командира на дивизията за тези слухове.

— Линтварьов е опитен политработник — отговори той кратко. — Изпратен е при нас от политотдела на армията, там е служил.

Като пристигнаха в полка, командирът на дивизията и началникът на политотдела извикаха виновниците за произшествието. Те си изясниха несложните обстоятелства и генералът се опита да помири офицерите:

— Аз ви познавах, другарю Ромашкин, като боен разузнавач и дисциплиниран офицер. И вие, капитан Морейко, отдавна и добре служите в полка, и за вас предполагам не е безразлична неговата чест.

Е, сглупили сте. Случва се. Вие извинихте ли се на капитана, другарю Ромашкин?

— Не, другарю генерал — отговори Василий и си помисли: „Защо трябва да му се извинявам? С удоволствие бих го цапнал още веднъж по мутрата.“

— Е, тогава му се извинете — и край на работата.

Ромашкин мълчеше.

Този край на събитието не се хареса на Линтварьов. На него му се искаше да остане писмена следа за произшествието, за да може във всеки случай да се опре на този документ: ако стане по-добра дисциплината — ето какво беше преди, ако се влоши — погледнете какви побои ставаха още преди мене.

Ромашкин не отговори на генерала, мълчеше. И Линтварьов веднага се възползува от това:

— Виждате ли, другарю генерал, как се държи Ромашкин. Аз смятам, че това не е само недисциплинирана простъпка, а престъпление с всички произтичащи последствия. Ударил е капитана при изпълнение на служебните му задължения — Морейко е бил дежурен по щаб. Ромашкин трябва да се съди. Това ще бъде урок и за другите.

— Той храбро воюва — опита се да го защити генералът. — Погледнете, целите му гърди са в ордени.

Линтварьов реши да не се предава и изложи главния си коз:

— Аз познавам старши лейтенанта отдавна, лекувахме се след раняване в една болница. Още там не ми харесаха неговите разговори: той изразяваше съмнение по повод речта на другаря Сталин на Червения площад на седми ноември.

Работата вземаше мръсен обрат. Доброхотов добре знаеше какви могат да бъдат последствията при политически обвинения. Той беше уверен, че дори Ромашкин да е избъбрil някаква глупост, то, разбира се, не е със зла мисъл „Не, трябва да се спасява момъкът.“ За да бъде обективен и да се облекне на поддръжката на Губин, генералът попита:

— Как мислиш, Борис Григориевич?

— Обвиненията на подполковник Линтварьов са сериозни, трябва да си ги изясним — замислено отговори Губин. — Обстойно трябва да ги изясним — подчерта той.

Генералът с досада помисли: „Следствие, разпити, протоколи. Ще започнат да го влачат насам-натам и ще погубят момчето. Не, не бива да се отлага работата, трябва да се изясни сега. Ако е виновен — нека отговаря, ако няма вина — защо да разкарва момчето.“

— Какво си говорил там? — рязко попита Доброхотов разузнавача.

— Нека подполковникът да каже сам — озъби се Ромашкин.

— Ето виждате ли какъв озлобен човек — тутакси каза Линтварьов.

— Престанете да го корите! — намеси се Караваев. — Ние познаваме Ромашкин не по-зле от вас. Факти излагайте, факти!

— Какво е казал той? Какво ви настрои така? — попита генералът, като насочи острите си очи и гъстите вежди към Линтварьов.

— Аз не помня точно, но той се съмняваше по повод някакви думи ма другаря Сталин.

— Какви именно думи? — Доброхотов се обърна към Ромашкин.

— Бях през 41-ва година на седми ноември на парада в Москва. Тогава валеше сняг, всички ние и другарят Сталин бяхме в сняг. А в кинопрегледа пред другаря Сталин не падаше сняг, а когато говореше, от устата му не излизаше пара. И аз попитах: Защо?

— Кого попита?

— Никого, сам си казах.

— И това ли е цялата „политика“? Ние също бяхме на парада, действително валеше сняг. — Генералът пак се обърна към Линтварьов. — Какво подозрително виждате в това?

— Смисълът не е само в този сняг. Околните чуха изказването на Ромашкин, той възбуди съмнение. А защо? На мен ми се струва, че няма да е зле нашият специален отдел да се поинтересува от това.

„Ето, пак почна“ — с раздражение си помисли Доброхотов, и за да сложи изведнъж край на всичко, стана и гръмко обяви:

— За оскърбление на капитан Морейко, старши по звание, старши лейтенант Ромашкин да се отправи в дисциплинарната рота! Писмената заповед ще получите още днес.

Доброхотов се разстрои от това, че не можа да защити добрия офицер и че в дивизията се е завъдил такъв човек като Линтварьов.

Заради този Линтварьов той, командирът на дивизията, беше принуден да вземе това строго решение:

— Дявол знае с какво трябва да се занимаваме тук, когато хората там на брега си дават живота! — гръмко каза генералът. — Вие, Караваев, въведете ред в полка и бъдете готови утре да излезете на плацдарма. Стига, починахте си! Отличихте се!

Генералът и началникът на политотдела заминаха.

На капитан Морейко Василий не се сърдеше — разбира се, че не трябваше да го бие. Но Линтварьов го възмущаваше и учудваше — как можа да забърка такава каша, да си спомни разговора в болницата, така безсъвестно да изврати всичко? Защо му е потрябвало това? Защо го беше намразил? За какво си отмъщава?

Ромашкин не знаеше, пък и не се досещаше, че Линтварьов не изпитва към него неприязън; ако на мястото на Василий беше някой друг, Линтварьов би постъпил пак така. Това беше всичко на всичко негов тактически ход, желание да заздравя своето служебно положение, своеобразен страх пред големия командирски авторитет на Караваев, желание да постави себе си ако не в равно с неговото, то обезателно в независимо положение.

Непонятна беше за Ромашкин и суровостта на командира на дивизията — какво му беше направил? Василий седеше срещу Караваев, ядеше, без да усети вкуса на храната, и говореше сякаш за някой друг, не за себе си:

— Всичко изведнъж забравиха. Вчера бях добър, днес съм лош. Генералът три награди ми е връчил, а днес ме праща в дисциплинарния батальон.

Караваев сниши глас и каза:

— Ти трябва да благодариш на генерала — той те спаси. Ако не беше той, щеше да отидеш на трибунал и освен това с политически елемент. Командирът на дивизията те изпрати в дисциплинарната рота, прикрепена към нашата дивизия, а не в дисциплинарен батальон. Ще поседиш в дисциплинарната рота и ще се върнеш в своя полк.

Това обяснение учуди Ромашкин, но като поразмисли, разбра — командирът на полка е прав, всичко можеше да свърши значително по-зле.

На Василий му беше трудно да се раздели с разузнавачите едва сега почувствува колко са му скъпи. Пък и момчетата бяха разстроени.

Искаше им се с нещо да помогнат на командира, а Саша Пролеткин, на когото морето беше до коляно, предложи:

— Да избием на този капитан и останалите зъби?

— Разузнавачите не са хулигани! — решително възрази Василий

— И да не сте помислили да го пипнете, ще бъде позор за целия взвод.

— Не слушайте този дърдорко — мрачно каза Рогатин.

— Ако на вас в дисциплинарната рота ви поставят отделна задача, ние всички заедно ще я изпълним — каза Шовкопляс.

— Аз още самият не зная къде е тази дисциплинарна рота. Пък и такива отделни задачи няма. Нали знаете — наказаните ги изпращат в най-горещите места. Не, братлета, вие воювайте тук, а пък аз ще се върна, ако остана жив.

На другия ден Ромашкин получи в щаба копие от заповедта, предписание и се отправи пеша към село Якимовка, където се намираха дисциплинарни роти.

Той вървеше сам, без съпровождащ. Колоколцев не искаше да го обижда с конвой.

Дисциплинарната рота, в която отиваше Ромашкин, беше сформирана в тила от хора, извършили различни престъпления. В нея влизаха и бивши затворници, които бяха подали молби за отправяне на фронта. На тях се предоставяше възможност да изкупят вината си в боя. Ротата от 250 души премина кратък курс на обучение и с ешелон — в товарни вагони, оборудвани с нарове и железни печки — пристигна във фронтовите тилове. Тук към нея се прибавиха местните провинили се, като Ромашкин, определиха и командирите и се настаняха в село Якимовка да чакат настъпление — наказаните се изпращаха в бой само при настъпление.

Ромашкин даде документите си на възрастния командир на ротата капитан Телегин, пресипнал от пушене и простуда.

— За какво? — попита капитанът.

Василий разказа.

— Това са лудории. В сравнение с нашите наказани вие сте младенец. Впрочем, бъдете внимателни с тях, те имат свои атамани, свои закони. В ротата има и бивши престъпници.

Ромашкин влезе в къщата, където се разполагаше взводът, в който го зачислиха. След разговора в щаба той с любопитство огледа новите си другари по служба. Външно те бяха войници като войници: с военна униформа, със звездички на новите пилотки и с пагони на раменете. На Ромашкин му беше трудно да си представи, че сред тях има и бивши криминални престъпници, хора с тъмно минало.

В къщата нямаше нито легла, нито нарове. Василий намери свободно място на пода, остави вещевата си торба до стената и седна на нея. Отляво лежеше млад симпатичен момък с бързи, умни очи и тъмни коси, сресани на прав път. Момъкът беше чистичък, но униформата не му стоеше много добре — той напомняше студент, неотдавна призован в армията. Отдясно седеше възрастен плешив мъж, устата му беше пълна със златни зъби — сигурно беше баща на семейство, злоупотребил счетоводител или започнал да краде управител на склад.

Когато Ромашкин влезе, всички притихнаха. Василий помнеше предупреждението. Той очакваше нещо коварно — насмешка, разиграване, — но реши: „Това може да се изтърпи. Ако започнат да ме бият, с двама-трима ще се оправя. А в по-сложна обстановка ще се обърна за помощ към ротния командир.“

Външно спокоен, вътрешно напрегнат, Василий се прислони към стената, сякаш си почиваше.

— Ти по кой член си? — попита „студентът“.

— Какво? — не разбра Василий.

— По кой член, казвам, колко години ти дадоха?

— Аз не съм по член. По заповед съм.

— Фронтак? Отдавна ли си на предната линия?

— Отдавна — Василий почувствува, че с него говореше един, но слушаха всички.

— За какво те изпратиха в дисципа?

— Разбих муцуната на един глупак.

— Нима за това затварят? — усъмни се момъкът. — Хайде, не крий. Щом си дошъл да живееш с нас — казвай истината.

— Не ви лъжа, този глупак беше старши по звание — капитан.

— А ти какъв си?

— Старши лейтенант.

— А преди войната, преди армията какъв беше?

— Ученик — простодушно отговори Ромашкин и околните, който знае защо се засмяха. Той даже не подозираше, че сам си залепи прякор; От тази минута той за всички стана Ученика, макар че това за него беше много далечно минало.

Ромашкин помисли, че е време и той да попита:

— А ти за какво си осъден?

Момъкът се усмихна лукаво:

— За небрежност.

— Каква небрежност?

— Обрах една квартира, а не можах да се измъкна. Провалих се. Значи, проявил съм небрежност, не успях.

В ъгъла зацвилиха. Ромашкин погледна натам. Там седяха трима. Единият беше дребосък, широкоплещест, почти без шия, с едра муцуна. Другите двама седяха гърбом, лицата им не се виждаха. Макар и тихо, те именно не се смееха, а цвилеха. Ромашкин никога не беше чувал такъв смях сред своите разузнавачи, въпреки че във взвода често се шегуваха.

Дребосъкът се приближи до Василий, привично и удобно се спусна на пода. Той хвърли към Василий пронизителен, нагъл поглед и попита:

— Фронтваче, значи?

— Да.

— Е, хайде, разкажи ни как да воюваме с немците? При тях, казват, имало жици, мини. Как тогава ще се доберем до тях, а?

— Мините преди настъплението ги свалят сапъорите, артилерията разкъсва теловете.

— Ами ако не ги разкъса?

— Тогава сами ще ги разкъсате с гранати, с приклади, ще нахвърляте шинели.

— А ти виждал ли си немци?

— Разбира се. Хващал съм ги живи, служих в разузнаването.

Дребосъкът бързо погледна плешивия „баща на семейство“ със златни зъби, който направи едва забележим знак с очи.

— Да отидем в нашия ъгъл! Ще разкажеш за немците... — каза дребосъкът.

Въпреки очакванията приеха Ромашкин съвсем дружелюбно, присмяха му се само заради житейската му неопитност и непознаването на углавните правила. Привечер Василий беше вече свой човек в тяхната компания. Запозна се с всички. Дребосъкът се казваше Никола. Той беше осъждан много пъти, имаше няколко фамилии, последната беше Фомич — при ареста беше изтърсил първото, което му дошло наум. Крадците наричат фомич лостчето, с което смъкват бравите и разбиват вратите. Освен различните фамилии Никола имаше и постоянен прякор — Касапина. От него се страхуваха даже престъпниците, защото Никола, без много да му мисли, пускаше в ход ножа си и на съвестта му лежеше не едно убийство. Беше убил даже брат си — крадец. Бяха му дали прякора затова, че Никола ограбваше къщите със скрита под самото си брадва и удряше с тъпата ѝ страна този, който отваряше вратата. Последния път го бяха осъдили на смърт, но го помилваха. Като излежа пет години, той реши да се възползува от стремежа на хората да заминат на фронта и да излезе на свобода.

Войникът, който приличаше на студент, се оказа висококвалифициран джебчия: той можеше да свали от нечия ръка часовник в трамвая, а веднъж смъкнал от някого си очила със златни рамки. Наричаха го Вовка Франтът за това, че обичал претенциозно да се облича. Вовка не беше безразличен към фамилните си имена като

Касапина — той си избираше звучни и оригинални фамилии. Съден беше като Валетов, Солнцев, Трефов, Синичкия. Сред одобрителния смях на крадците Франтът разказа как веднъж, за да измъчи следователя и да го обърка, си избрал фамилия, която никой не могъл да запише.

— Ето, пиши — каза той на Ромашкин.

Ромашкин извади от планшетката си молив и бележник.

Франтът каза фамилията си — първите две срички в нея приличаха на звуковете, с които спират конете.

— Тпрутпрункевич!

Сред общия смях Василий не успя да напише тази фамилия.

— И със следователя беше така. Хубавичко се измъчи с мен, когато пишеше протокола за разпит.

— А защо стана Синичкия? — попита Ромашкин.

— Някъде бях слушал или чел, че наричат някого „синичък крадец“. Хареса ми този израз. Един път ме хванаха, като крадах чантата на една леличка, тя се разкряка — крадец, та крадец! Съставиха протокол. Фамилия? Така и казах: Синичкия крадец. „Крадец“ го махнаха, а „синичкия“ остана.

Водач на компанията беше плешивият „баща на семейство“. Той стоеше настрана, но неговата дума или жест бяха решаващи. Той имаше прякор — Вовка шепнешком го каза на Ромашкин:

— Казват му Жълтицата — зъбите му са от старо злато. Само внимавай, не го наричай така — не обича.

Войниците от дисциплинарната рота го наричаха Пьотър Иванович, а командирът им — Адвилин.

Неочаквано за Ромашкин Пьотър Иванович се отнесе покровителствено към него — той също разпитваше за боевете, за немците, за това как Ромашкин е бил в тила.

— Изобщо ще живееш при нас, Ученико — каза Пьотър Иванович, като се усмихваше добродушно, — с нас няма да пропаднеш!

Вечеряха, пийнаха и седнаха да играят на карти. Ромашкин можеше да играе само на „двайсет и едно“, а и нямаше с какво да играе, парите си той изпращаше на майка си.

Войниците артистично разбъркваха картите и ги раздаваха ловко разбъркваха колодата, като изравняваха картите с пръсти. Играеха

хазартно.

През нощта командирите вдигнаха ротата:

— Излизай и се строявай!

— С нещата си или само така? — попита Вовка от тъмното.

— В пълно бойно снаряжение! Отиваме на предна бойна позиция.

Агитаторът каза пред строя:

— Другари, настъпи часът, когато ще можете да докажете своята преданост към родината, ще изкупите греховете си, ще пречистите съвестта си и ще станете пълноправни съветски граждани. Страната би повярва, даде ви оръжие. Сега е ваш ред. Ние се надяваме, че ще оправдаете доверието. За проявено, мъжество и героизъм всеки може да бъде освободен предсрочно от дисциплинарната рота. Бийте враговете безпощадно — това ще бъде най-доброто доказателство за вашата преданост. — Той замълча, после попита: — Има ли въпроси?

— Всичко е ясно.

Вървяха два часа — отначало през гората, после през полето, откъдето вече се виждаше избухването на ракетите. Скоро започнаха да долитат ярки светещи куршуми.

— Къде стрелят, гадове такива! — възмущаваше се Вовка Франтът. — Още преди настъплението може да бъде убит човек.

Когато влязоха в първата траншея, командирът на взвода лейтенант Сиваков обясни:

— Един ден ще останете в тази траншея, за да свикнете, да изучите местността. В настъпление ще преминем утре. Заповядано ни е да превземем възвишението, което е пред нас, да унищожим фашистите там и по-нататък да завземем село Коробкино — то не се вижда, навътре е в отбраната на немците, зад тази височинка. Може да си почивате, да спите в блиндажа и траншеята. Ще дежурите по двойки — по два часа. — Взводният каза кой с кого и по кое време ще дежури. — Задачата на наблюдателите е своевременно да открият и да дадат сигнал за тревога при контраатака от страна на противника.

Лейтенант Сиваков изглеждаше опитен фронтовак. Имаше сурово, почерняло лице, орден „Червена звезда“ и медал „За храброст“ на гърдите. Беше мълчалив — говореше само с команди. Ромашкин знаеше, че в дисциплинарните роти подбираха волеви, опитни офицери. На Ромашкин му се беше случвало да види в какъв пъкъл

хвърляха войниците от дисциплинарните роти: за няколко часа в ротата оставаха малцина. Всъщност те отиваха в атака наравно с всички, само че на най-тежкия участък. Обикновено атакуваха решително, до последна възможност, нали всеки трябваше да изкупи вината си с кръвта си — докато не те ранят, трябва да вървиш напред.

Когато се съмна, видяха полето, върху което лежаха убитите немци, възвишението, заобиколено с окопи, храсталака в падината.

— Колко часовници се търкалят — каза със съжаление някой.

— Какви часовници? — не разбра Ромашкин.

— Различни — ръчни, джобни.

— Къде?

— Ето там — всеки фриц сигурно има часовник. Трябваше през нощта да идем дотам.

Според разпределението на взводния Ромашкин се падна да дежури с Нагорни. Той беше човек с твърде неопределена външност: слабоват, спретнат, около четиридесетгодишен, но сивите му очи бяха така изморени, сякаш беше живял сто години. Жълтицата прошепна на Ромашкин за него:

— Този, с когото ще дежуриш, е опасен, наглеждай го да не драсне при фашистите: Чел е по вестниците, че немците такива като него ги назначават бургомистри. И той се е насочил натам, на свобода да не изляза, ако лъжа.

— Няма да избяга, наоколо има хора.

— А през нощта? Ще изпълзи тихичко от траншеята — и готово!

— През нощта може — съгласи се Ромашкин и си помисли:

„Върви ми! Не ми стига, че трябва да наблюдавам немците, ами и своите ще трябва да наглеждам.“

След малко Жълтицата пак се приближи до Василий, този път заедно с цялата компания.

— Слушай, Ученик, имаме една идея. По време на атаката ще ни избият всички — и тогава много здраве от тъотя Мотя! Ами ако домъкнем някой фриц? Ще тръгнем през нощта — ти, аз, Николай, Вовка и още двама и ще домъкнем някой. За това могат да ни освободят от дисциплинарната рота. Капитанът каза — за мъжество, може и без кръв. Ще ни поведеш ли?

Само при мисълта за разузнаването, при това с такива момчета, сърцето на Ромашкин развълнувано заби. Той гледаше неутралната

зона. През падина, обрасла с храсталак, се отиваше до теленото заграждение на немците. Там лесно можеше да се мине незабелязано, след това само за миг тези орли ще заловят двама, а може би и трима фрицове. Но Василий веднага си спомни как си изпатиха с Казаков за своеволното нападение. Там ги наругаха с обич. А тук никой не знае миналите ти заслуги, освен това и случайностите могат да те подведат. Тези войници бяха неопитни в разузнаването — ще се разшумят, а не дай си боже някой ранен да попадне в плен, няма да издържи на мъченията и ще каже за предстоящото настъпление. За такова нещо няма да те погалят.

— Какво се замисли? — попита Жълтицата.

— Това е опасна работа.

— Ти каза, че си ходил много пъти.

— Аз съм ходил. Но без разрешение за такова нещо няма да те погалят по главата.

— Когато домъкнем фриц — всичко ще е наред.

— Ами ако не домъкнем?

— Ама ти какво, приятел, не ни ли вярваш? Я погледни братлетата!

Ромашкин оценяващо ги огледа: Никола Касапина беше нисък и набит като морски рак — такъв няма да изпусне фриц, Вовка Франтът — отчаян, със зла решителност в очите. Но командирската дисциплинираност все пак взе връх.

— Не мога, братлета. Не се боя от фашистите, от своите се боя. Не може така да се ходи на разузнаване. Ние с вас ще се проявим при настъплението!

— Ще се проявим — озлоби се изведнъж Жълтицата. — Като те удари куршумът, ще видиш какъв глупак си бил, че си чакал.

След малко се приближи Нагорни:

— Ще дежурим заедно. Моля ви като офицер, човек опитен, просветете ме какво ще правим?

Ромашкин се вгледа в умореното лице и в загрижените очи на Нагорни.

— Ще наблюдаваме немците да не ни нападнат неочаквано. — Ромашкин поиска да го изпита и добави: — Да наглеждаме и своите, някой да не се предаде на фашистите.

Като се съгласи с Ромашкин, Нагорни доверително муза шепна:

— Опасенията ви са напълно справедливи, тук има различни хора. От някои може да се очаква всичко. Извинявайте, ако въпросът ми ви е неприятен, но не мога да разбера какво общо намерихте с компанията на Жълтицата? Вие сте офицер, а се присъединихте към тях.

— Интересно ми е — искрено отговори Ромашкин. — Любопитно ми е да ги опозная отблизо.

— И как ги намирате?

— Могат да станат добри разузнавачи.

Нагорни замислено погледна настрани.

— Извинете ме, но не мога да се съглася с вас. Не една година съм наблюдавал такива хора по лагерите и знам колко струват. Те живеят, за да удовлетворяват най-примитивните си потребности — да се наядат, да се наспят, да побезделничат. Жълтицата и Касапина имат съвсем низки стремежи, не мога да ги нарека, дори скотски, защото животните не пият, не развратничат, не ограбват, не играят на карти, не убиват. От такива хора човек трябва да се пази, да бъде по-далече от тях, защото те са способни на всичко.

Ромашкин си мислеше: „Тези хора обаче са тръгнали да защищават родината — значи имат патриотично чувство. Пък ти ето какво си намислил? Повярвали са ти, дали са ти оръжие, а ти се готвиш да бягаш. Що за човек си? Защо си такъв?“

— Кажете, а вие къде живяхте, преди да ви арестуват, какъв бяхте? И въобще за какво ви пратиха в затвора?

Нагорни се усмихна тъжно:

— За какво? Самият аз също не знам. Това тепърва ще се разбере.

„Усуква го — помисли си Ромашкин. — В затвора не пъкат за нищо.“

— Аз съм литературовед, професор. Живеех в Ленинград. Там останаха жена ми и дъщеря ми. Прекрасно, палаво същество. Вече е на шестнадесет години. През тридесет и седма беше само на девет. Дали са живи? Кореспонденцията се прекъсна. Написах им писмо, че ме изпращат на фронта. Дали ще пристигне — не знам.

Ромашкин много искаше да вярва на този човек, много искрена беше тъгата му, но не му хареса жестокото му мнение за бившите престъпници — някои от тях му се сториха безнадеждно пропаднали.

Онзи със златните зъби се приближи отново заедно с цялата си компания и безцеремонно каза:

— Ти, контра, ще дежуриш заедно с Никола. А аз ще дежурия с теб, Ученик.

— Командирът ни разпредели по друг начин — опита се да възрази Нагорни.

— Стига си мучал, контра, ще отидеш, с когото ти е казано — прекъсна го Жълтицата.

Ромашкин също се опита да се възпротиви:

— Взводният ще разбере.

Тогава Жълтицата се усмихна учудено и мило:

— Ученик, ти какво се обаждаш? Нали си наше, свое момче! Ела насам. — Той отведе Ромашкин настрана и зашепна, дъхайки му на тютюн:

— Ние искаме да ти помогнем. Ти с културните си обноски ще изпуснеш тази контра. Той такива ще ти ги наприказва, че стой и слушай. Касапина е опитен, много такива е виждал, него не можеш изигра. А ние ще подежурим заедно, ще си поприказваме. Или ти не искаш с мен?

— Аз искам, разбира се, само че взводният...

— Нищо няма да разбере твойт лейтенант — прекъсна го Жълтицата, вече не с усмивка, а със смразяващ, недопускащ възражения тон.

След вечеря застъпиха за първи път в дежурство. Жълтицата каза на Ромашкин, като опря винтовката си на бруствера.

— Един фашист поне да убия, цял ден нито една каска не съм видял.

— И при тях по време на затишие само дежурните са в траншеята, като при нас. Навоюваха се, измориха се фрицовете, седят, сигурно в блиндажите си пощят въшките.

— Че те са културен народ — възрази Пьотър Иванович.

— Всички до един са въшливи.

— Ти във вестниците ли си чел, или сам си видял?

— Даже съм хранил въшките им. Само да преспиш в завзет от фрицовете блиндаж или в къща, където те са били, непременно ще се напълниш с тези гадини.

— Кажи ми сега, Ученик, ти накъде би тръгнал за „език“?

Василий започна да обяснява:

— Отначало бих се спуснал ей в онази падинка. Макар че тя заобикаля и не води направо към предния край на немците, не се намира под обстрел. След това от падинката ще пропълзя към траншеята. Ще прережа бодливата тел.

— С какво?

— Има специални ножици.

— А откъде може да се намерят?

— В ротата няма, сапъорите имат.

— А без ножици може ли?

Ромашкин се усмихна:

— И без ножици може: поставяш пръчка под първия ред бодлива тел и пълзиш, след това под другия ред пак поставяш пръчка и отново напред.

— Сече ти пипето! — похвали го Пьотър Иванович, като се учудваше и радваше на находчивостта на разузнавача.

Изведнъж Ромашкин се сепна:

— Да не се каните да тръгнете без мен? Внимавайте, работата е опасна, нямате опит и ще ви хванат, преди да преброите до две.

— Ти не искаш да ни помогнеш — каза обидено Пьотър Иванович.

— Не мога. Вас също не ви съветвам.

Приблжиха се Касапина и Вовка.

— Ама че смърди! Дай да запаля — каза Никола.

— Утре и ти така ще смърдиш — отговори спокойно Пьотър Иванович. Касапина злобно го стрелна с очи, но нищо не каза.

Ромашкин тръгна да види какво става на левия фланг, зад него отегчено вървеше Вовка.

Когато се върнаха на фланга, Жълтицата и Никола още пушеха.

— Тук ордени ли си имал? — попита Касапина, като сочеше дупките на войнишката му рубашка.

— Ордени. „Червено знаме“, две „Червени звезди“ и медали.

— Добър си.

Пьотър Иванович присви очи:

— Кажы сега, Ученик, защо на теб за убийство ти дават орден, а на Касапина — разстрел.

— Не разбрах.

— Той пита — преведе Вовка — защо на теб за убитите фрицове ти дават ордени, а на Никола — разстрел?

На Ромашкин не му харесваше, че Жълтицата така настойчиво го нарича Ученик. Разбираше, че и в този разговор той хитрува и ако се съди по въпроса му, иска да го скара с Касапина.

Василий отговори, както подобава на възрастен човек, при това офицер:

— А ти не разбираш ли каква е разликата?

Жълтицата за секунда отвърна очи от искрения поглед на Ромашкин, но веднага продължи невъзмутимо:

— Щом като питам, значи не разбирам. Обясни ни, нали си офицер.

„И това е нарочно — помисли си Василий. — Нещо замисля, старият вълк.“

— Аз убивах враговете, тези, които дойдоха да грабят земята ни. Аз рискувах живота си, защитавайки родината. Народът ми даде специални ордени и медали, за да покаже: вижте този човек и го уважавайте, той бранеше вашата свобода и благополучие. А Никола. — Ромашкин погледна намръщения Касапин и си помисли: „Защо да си кривя душата, да внимавам и угоднича пред тези хора, няма какво да се страхувам от тях.“ И каза това, което смяташе за правилно:

— Никола е убивал същите съветски хора, които и фашистите убиват.

— Излиза, че той е помагал на фашистите — те убиват на фронта, а Касапина — в гръб? — попита Пьотър Иванович, като го гледаше втренчено и се усмихваше.

— Така излиза — съгласи се Ромашкин и видя как в очите на Касапина заиграха лоши пламъчета.

Тогава Жълтицата сам прекъсна натегнатата обстановка и обърна всичко на шега:

— Ако ти, Ученик, беше прокурор, ние дълго нямаше да видим свобода! Слава богу, че ти си само наказан и утре, а може би и по-рано немците ще прострелят умната ти глава.

Шегата беше зловеща и никой не се засмя. Всички се разотидоха тихо.

Ромашкин не отиде да вечеря в блиндажа, където бяха затворниците, той седна в стрелковото гнездо и яде от сухата си храна.

Спомни си с тъга за славните си момчета. Сега сигурно се готвят за поредната задача. Ще ги води Рогатин.

Дойде взводният командир.

— Ето къде си бил. Слушай, старши — за първи път той намекна за званието на Ромашкин, — утре, когато се вдигнем в атака, помогни на левия фланг. Сам знаеш, народът е неопитен, ще се изплашат от картечниците, ще залегнат — после не можеш ги вдигна. Помогни. Те те приеха в компанията си, ще можеш да намериш с тях общ език.

Малко е нужно на човек, когато е в беда. Понякога не пари, не някакви блага, а само съзнанието, че си нужен някому. Ето, лейтенантът с нищо не му помогна, самият той поиска помощ, но очите на Василий светнаха, ободри се.

— Не се страхувай, лейтенанте, на левия фланг всичко ще е наред.

— Благодаря ти, старши.

Той си тръгна, а Ромашкин гледаше след него с благодарност. Спомни си скритата заплаха на Жълтицата и си помисли: „Трябваше да кажа на взводния, че приятелчетата на Жълтицата замислят нещо. Аз го обнадеждих, а те и мен могат да пречукат.“

При Ромашкин дойде Нагорни.

— Не искам да бъда досаден, но все пак ще кажа това, което мисля: ами ако човекът, с когото трябва да дежурите, не дойде? От такива като него всичко може да се очаква. Ще заспи. Ще трябва сам да карате службата. А ако нещо се случи, според разпределението на командира аз трябва да дежурия с вас. На мен ще ми търсят отговорност. Така че не се обиждайте.

— Него наистина го няма. Не дойде. А вече му е време.

— Не съжалявайте, аз на драго сърце ще ви помогна. Кажете какво трябва да правя?

— Ще вървим от средата на нашата позиция до фланговете. Вие натам, а аз насам. Ще се срещнем и отново ще се разделим. Когато вървите, слушайте се и се оглеждайте. Ако забележите нещо, съобщете ми. Ще вървим така, за да не заспим.

— Много добре. Разбрах прекрасно всичко — отивам на своя фланг.

Нагорни неловко държеше винтовката си, тя му пречеше и той не знаеше какво да прави с нея.

Ромашкин се усмихна:

— Чакайте — той взе оръжието, отпусна ремъка и го подаде на Нагорни. — Сега я сложете на рамо.

Нагорни направи, както го посъветва Ромашкин, и радостно се учуди:

— Така наистина е много удобно, благодаря ви. Елементарно е, а аз не се сетих. Правилно казват — всяка работа си знае майстора.

Те започнаха да ходят нагоре-надолу и всеки си мислеше за нещо свое.

Измина цял час, а може би и повече. Изведнъж Нагорни дотича при Ромашкин и развълнувано зашепна:

— Там от нашия окоп изпълзяха хора — нататък. — Той посочи с ръка към немците.

Ромашкин се обърка — какво да прави? Това са сигурно приятелчетата на Жълтицата, които са тръгнали за „език“. Дали да вдигне тревога и да ги върне? Тогава няма да му се размине куршумът в гърба! Да премълчи също не може — това може да има най-тежки последствия.

— Защо нищо не предприемате? — неочаквано строго попита Нагорни. — Те отиват при фашистите, случайно чух разговора им. Жълтицата каза: „Изнасяме се.“ Това значи бягство.

Ромашкин се затича към землянката на взводния.

— Лейтенанте, четирима отидоха при немците!

Сиваков смаяно опули очи и кой знае защо извади пистолета от кобура си.

— Кога?

— Преди малко.

— Защо не стреля?

— Аз не съм ги виждал. Нагорни ги е забелязал.

— След мен! — Лейтенантът хукна, като викна на двама, които случайно срещна в окопа: — След мен!

Той попита Нагорни:

— Накъде тръгнаха?

Нагорни показа посоката.

— След мен! — извика отново взводният и всички наоколо изпълзяха от траншеята. Сухата земя шумно се посипа надолу и замириса на прах. Веднага щом излязоха от окопа, миризмата се смени

с влажна прохлада, която се носеше от падината. Ромашкин си спомни разговора с Жълтицата.

— Сигурно са тръгнали през низината — каза Василий на взводния. — Те ще вървят внимателно, предпазливо — ние да минем отгоре, през полето. Ще ги посрещнем при бодливата тел.

— Вярно е това, което казваш! — Сиваков приведен се затича нагоре по склона и всички го последваха.

Крадешком, като се стараеха да не шумят, те се добраха до края на падината. Залегнаха в храстите в подножието на височинката. Сиваков се огледа: кой е тук заедно с него? Лейтенантът съжали за своята разгорещеност и привързаност. Ромашкин беше единственият, на който можеше да се разчита при тази засада. Нагорни беше нито риба, нито рак. Другите двама не беше известно какви са, лейтенантът не знаеше дори фамилиите им. „Значи, те имат четири винтовки, а ние два автомата — моя и на старшия, тези тримата с винтовките не влизат в сметката“ — бързо преценяваше Сиваков. Той каза на Ромашкин:

— Ще ги пропуснем до онова равно място и ще извикаме. Ако не спрат, стреляй!

— Аз си мисля дали все пак не са тръгнали за „език“? Разговаряхме с тях за това. Позволи ми да проверя.

— Как ще провериш?

Ромашкин му обясни.

— Добре, действуй — съгласи се лейтенантът.

Не чакаха дълго. Недалече сухо клонче изпраця под нечий крак, чуваше се шибането на листата по дрехите на приближаващите се хора. „За «език» се канеха да ходят! — помисли си Ромашкин — От километър се чуват, глупаците!“

Озъртайки се страхливо, от тъмните храсти излязоха четирима. Като криеха глави в раменете си, те крадешком се заизкачваха по склона. Касапина нямаше какво да се крие, Ромашкин веднага позна квадратната му, приличаща на сандък фигура.

Щом групата се приближи на около двадесет метра и храстите, в които можеше да се шмугне, останаха назад, Ромашкин, без да се показва от храстите, изкомандува с властен глас:

— Халт! Хенде хох!

Бегълците изплашено приклекнаха и замряха.

Ромашкин поясни, за да го разберат:

— Ръцете горе! Оръжието на земята!

Четиримата бързо изпълниха командата.

— Ние — в плен! Предаваме се! — умолително каза Жълтицата.

Василий нито един път досега не беше го чувал да говори толкова жално.

— Цурюк! Кръгом! С гръб към мене! — продължи да командува Ромашкин страшно, но тихо, за да не чуят немците. — Кой си ти? — попита той.

— Ние сме политически затворници, докараха ни от лагер. Ние сме против съветската власт. Искामе в плен, при вас. Хайл Хитлер! — блееше Жълтицата.

— Много добре! — одобри Ромашкин и прошепна на Сиваков: — Взимаме оръжието. — Те предпазливо се приближиха до стоящите с вдигнати ръце предатели. Като държаха автоматите си с вдигнати предпазители, те взеха винтовките, които лежаха на тревата, в краката им. Приближиха се Нагорни и двамата, чиито фамилии Сиваков не знаеше.

— Сега тръгвайте обратно! — спокойно каза лейтенантът.

Пьотър Иванович не повярва на ушите си и все още с вдигнати ръце се огледа страхливо. Касапина бързо отпусна, късите си лапи, обърна цялото си квадратно тяло и като видя Ромашкин, злобно и спокойно каза на Жълтицата.

— Нали ти казах, кучка е твоят Ученик. Отдавна трябваше да го ликвидираме.

— Къде е Вовка франтът? — попита Ромашкин.

— Той тръгна по друг път — предпазливо отговори Жълтицата.

— По кой път? — попита Сиваков и щракна затвора на автомата.

— Говори, гадино, или ей сега ще те довърша при опит за бягство.

Жълтицата падна на колене и започна бързо и жално да се моли:

— Недей. Аз никъде не бягам. Ето всички виждат — не бягам. Те ще са свидетели.

— Накъде отиде Синичкия?

— Аз се пошегувах. Той остана там, в траншеята. Отцепи се от нас.

— Виж го ти! Шегаджия! Хайде да тръгваме. Вие напред — ние след вас. И ви предупреждавам — един да побегне, всички ви ще ликвидирам. Хванете се един друг за ръце.

Заранта изкараха по десет човека от всеки взвод и ги построиха накрая на гората. Сиваков умишлено постави предателите до трупове на немците, които се търкаляха тук. Лейтенантът прочете кратка присъда. Затрещяха автомати. Четиримата паднаха, вдигайки прах в пресъхналата трева. Не закопаха трупове, а ги оставиха сред трупове на убитите врагове.

Когато се съмна съвсем, започна артилерийската подготовка. Черен прах и дим бяха обвили позициите на немците. Снаряди и мини дълго дълбаха позициите им.

Накрая Ромашкин видя зелените ракети и чу как ротният за последен път долага по телефона:

— „Шурочка“ тръгва напред!

Капитан Телегин, взводните и Ромашкин първи изскочиха на бруствера. Те се втурнаха, увличайки останалите след себе си с вик:

— За родината! Напред!

До Василий тичаше Нагорни, той в изстъпление повтаряше същите думи:

— За родината! За нашата родина!

От другата страна на Ромашкин тичаше Вовка франтът. Той прескачаше изровените от взривове дупки и трупове на немците, без да обръща внимание на грохота, без да забелязва взривове от немските снаряди и свистенето на куршумите и се опитваше да обясни на Ромашкин:

— Разбери, Ученик, още от самото начало аз не исках да тръгвам с тях. Аз съм руснак. Какво ще правя при немците? Съгласяхах се с Жълтицата, защото се страхувах от него. Той е строг човек. Имаше голяма власт. Когато тръгнах към немците, аз се скрих в друг взвод.

Ромашкин тичаше напред, сърцето му биеше силно и той неволно чакаше познатия вече тежък удар на куршум или на парче граната. Той помнеше молбата на взводния и наблюдаваше левия фланг.

— Напред! Напред, момчета! — викаше той.

Като забеляза, че няколко човека са залегнали от близкия взрив, той се спусна към тях:

— Стани! Напред!

Към него бяха отправени очи, изпълнени с ужас. Бойците се притискаха към земята и нямаха сили да се откъснат от нея. Ромашкин

знаеше, че нито уговорките, нито молбите щяха да помогнат сега. На животинския страх можеше да се въздействува само с още по-силен стрес, страхът от смъртта може да бъде преодолян само с по-близката реалност на смъртта.

— Ще стрелям! Стани! Напред! — заплашително крещеше Ромашкин, насочвайки автомата си към лежащите. Те бързо се надигнаха и се втурнаха напред, като се страхуваха вече не от смъртта, която идваше от далечината, а от тази, която беше съвсем близо — в ръцете на Ромашкин.

Не бяха стигнали до окопите на врага, когато от сивото ниско небе рухна пороен дъжд. Той обливаше разгорещените тела, умножаваше силите. Миризмата на угар от взривовите за малко беше сменена от аромата на топла трева.

— Ура! — викаха войниците и се носеха срещу стърчащите от земята мокри каски. Немците стреляха бързо. Ромашкин видя очите им, разширени от ужас, треперещите им ръце. Войниците скачаха отгоре направо върху главите им.

— Напред! — викаше Ромашкин. — Не се задържай в първата траншея!

Отдясно командирите също гонеха войниците от блиндажите, където някои бяха влезли да изпразнят раниците на убитите немци, да свалят часовниците.

— Напред! Ще стрелям за мародерство! — крещеше неистово капитан Телегин.

Вълната на атакуващите се понесе по-нататък, към втората траншея.

Изведнъж Нагорни извика и се олюля.

— Закачи ли те? — съчувствено попита Ромашкин.

— Да, струва ми се. Но аз ще продължа напред. Мога. — Нагорни се държеше за гърдите, под пръстите му върху мократа войнишка рубашка се разля червено петно. Той се затича заедно с всички, но постепенно започна да изостава.

Пада няколко пъти, като се спъваше на равно, но пак ставаше и тръгваше напред.

„Татко сигурно също така... — помисли си Василий. — Той също беше скромнен и тих, но в боя не изоставаше от другите.“

Като се огледа, Ромашкин видя Нагорни и много искаше да му помогне, но железният закон на атаката — всички да вървят само напред — не му позволи да го направи. Ранените ще си помогнат един на друг, ще дойдат и санитарите. Живите трябва да продължат атаката срещу врага, по-скоро да го унищожат, иначе той ще ги срази.

Нагорни все пак успя да стигне до втората траншея. Тук ротата бе връхлетяна от силна артилерийска стрелба. Всички се хвърлиха върху мокрото, хлъзгаво дъно и лежаха известно време, без да повдигат глави. Снарядите съвсем наблизко разкъсваха земята. Миризма на кисело от размекналите се от дъжда и потта дрехи изпълни натъпкания с хора окоп.

Когато обстрелът свърши, Ромашкин искаше да превърже Нагорни, който беше до него.

— Не трябва. Безполезно е. — Той гледаше Василий с добрите си уморени очи. — Така дори е по-добре. Само да знаехте колко съм изморен. Аз много се боях, че ще умра не от куршум, без кръв, без да сменя обвинението от себе си. И ето, слава богу, ще съм убит. Много ви моля да съобщите в Ленинград. Нека знаят, че аз никога не съм бил враг. Сега го докажах окончателно. Сега жена ми и дъщеря ми ще живеят по-леко. — Нагорни омекна, ръката му се свлече от гърдите и откри тъмночервено петно върху потъмнялата от дъжда войнишка рубашка.

„Човекът с простреляно сърце е вървял в атака — помисли си Ромашкин. — Много държеше на доброто си име и направи всичко, за да го възстанови.“

Дъждът миеше лицето на Нагорни. То беше спокойно и строго, само една бръчица на обида пресичаше високото му чело. Тази бръчица беше единственият упрек за несправедливите подозрения и наказанието, което му бяха наложили съотечествениците.

От завоя на траншеята изведнъж се показва немец с ордени и сребърни нашивки по яката и по ръкавите на мундира. Василий се хвана за автомата, но „фрицът“ с весела усмивка извика:

— Това съм аз, Ученик!

Ромашкин разпозна Вовка франтът.

— Защо си се натъкмил с този боклук?

— Моите дрипи са мокри от дъжда, а това е сухо. Виж, сукното е първо качество! В блиндажа претършувах един куфар. Там има още,

може би и ти ще се преоблечеш с нещо сухо?

— Та това е подло! Нима не разбираш?!

— Защо? — искрено се учуди Вовка.

— Това са дрехи на врага, фашистки са. Виж, има кръстове по тях. Фашистът го е получил за това, че е убивал нашего брата. — Василий си спомни думите на Нагорни, че от Жълтицата и компанията му може да се очаква всякаква подлост. С поведението си вчера Вовка не потвърди това — не тръгна с приятелчетата си при фашистите, а ето че днес е навлякъл немска униформа и не вижда нищо лошо в това.

Дойде Сиваков.

— Пленник ли е? — попита той Ромашкин. — По стар навик си го хванал жив?

Ромашкин не знаеше какво да каже и мълчаливо се обърна на другата страна.

Когато лейтенантът позна Синичкия, се ядоса.

— Бостанско плашило! Да се свали незабавно!

Франтът се скри в блиндажа. Сиваков каза на Ромашкин:

— Благодаря ти, старши. Навреме вдигна левия фланг, иначе нямаше да стигнем дотук. Щом единият фланг залегне, и другият далече няма да стигне. Е, какво, ще се задържим ли тук?

— Няма ли да идем по-нататък?

— Няма с кого — в ротата останаха малко хора. Съседите ни заседнаха на първа позиция. Само нашата „Шурочка“ се откъсна напред.

Ромашкин се огледа — на полето под дъжда лежаха тези, които тази сутрин още съставляваха дисциплинарната рота. Болшинството лежаха с главата напред — така както ги беше повалил куршумът. По време на атаката Ромашкин не беше забелязал кога са паднали всичките тези хора.

Докато дисциплинарната рота участвуваше в общото настъпление, в полка на Караваев пристигна генерал Бойков — член на Военния съвет на армията. Отначало той имаше намерение да отиде на наблюдателния пункт при командира на дивизията Доброхотов. Когато обаче чу от Губин за обтегнатите отношения между новия заместник по политическата част Линтварьов и подполковник Караваев, реши да отиде в полка и да разбере какво става там.

Генералът пристигна в полка, когато настъплението беше спряно от контраатака на немците. На наблюдателния пункт на полка ги нямаше нито командира, нито заместника — те бяха отишли в батальоните, които се бяха отдръпнали под силните удари на танковете.

Линтварьов беше в първи батальон при капитан Куржаков. Григорий командуваше вече батальон, беше заместил загиналия край Днепър Журавльов. Куржаков знаеше за разногласията между заместник-командира по политическата част и командира на полка, знаеше и подробностите около изпращането на Ромашкин в дисциплинарната рота и заради всичко това Линтварьов му стана антипатичен. И когато заместникът дотича в батальона и попита: „Защо не напредвате?“, Куржаков отговори, като едва се сдържаше:

— Може би вие ще ни покажете как точно да стане това?

За учудване на капитана Линтварьов не се изплаши и каза официално и сухо:

— Ще ви покажа, щом вие сте забравили. — Той отиде при първите редици на ротите, които бяха залегнали, и каза на Куржаков:

— Помолете артилеристите да започнат стрелба.

Куржаков позвъни по телефона и с пресипнал глас предаде командата и координатите. Скоро се чува изстрелите на топовете и тъмни букети мокра от дъжда земя се вдигнаха нагоре по възвишението, където бяха немците.

— Стани! След мен! За родината! — извика Линтварьов и първи се затича напред, размахвайки пистолета си.

„Не е страхливец“ — помисли си Куржаков, като тичаше, за да го настигне.

Картечниците посрещнаха атакуващите с дружен огън и мините започнаха да кълват земята. Бойците залегнаха. Залегна и Линтварьов. Куржаков реши да покаже на заместник-командира по политическата

част, че е по-храбър от него. Линтварьов беше залегнал спокойно и си свиваше цигарка под свирещите куршуми. Куржаков се приближи до него и делнично попита:

— Какво ще правим по-нататък?

— Прекратете това глупаво перчене! Залегнете! Заповядвам ви!

Куржаков се отпусна на земята, но не легна по корем, а по гръб, като че ли, разхождайки се насам, се беше изморил, и сега си почива — пуска дим в небето.

При немците заработиха моторите на танковете. В траншеите се замяркаха и раздвижиха каски.

— Сега ще контраатакуват — съдържано каза Линтварьов. — На равно място ще ни изпомачкат. — Трябва да се оттеглим и да посрещнем танковете в траншеите.

— Но нали вие казахте: само напред! — невъзмутимо му напомни Куржаков.

Изведнъж Линтварьов ожесточено го напсува.

Куржаков се засмя:

— Оказва се, че и човешки можете да разговаряте. Разрешете да изтегля батальона.

— Изтегляйте го.

След това те заедно отбиваха контраатаката на немците и Куржаков още веднъж се убеди, че заместник-командирът не е от страхливите. Когато боят утихна, от наблюдателния пункт на полка съобщиха, че Бойков вика при себе си Линтварьов.

Генералът беше успял да побеседва с Караваев и с няколко офицери комунисти и те не се изказаха в полза на заместник-командира по политическата част.

Бойков имаше намерение да наругае Линтварьов, но видя измореното му лице и изцапаните му дрехи и си помисли: „Не се чувства добре тук. Сигурно е самотен сред новите хора. И макар че сам си е виновен, трябва да го подкрепя.“

— Много смело тръгваш в атака, Алексей Кондратиевич! — каза Бойков усмихнато. — Видях през стереотръбата.

— Налага се — кратко отговори Линтварьов. Той още не беше успял да си поеме дъх след бързото ходене.

— Как се чувствуваш на новото място? Народът как е? — неспринудено попита генералът, като че ли нищо не знаеше и водеше

съвсем обикновен разговор.

— Народът е добър — отговори подполковникът, но едва се сдържаше да погледне Караваев — ще оцени ли той неговото благородство.

— Значи всичко е нормално?

— Да. В главното.

— С изключение на дреболиите, като в песничката за маркизата? Хайде да се поразтърпим. Изморих се да седя цял ден свит в колата.

Те слезоха към долината, където човек можеше да се движи в цял ръст. Тук Бойков премина към сериозен разговор. Генералът изискваше много повече от своите политработници и беше по-строг с тях, отколкото със строевите офицери. Това се обясняваше не с особеното му разположение към строевите офицери или с това, че работата им е по-сложна и по-отговорна. Не, политработникът в очите на члена на Военния съвет беше човек, за когото моралната непогрешимост беше най-необходимото качество за неговата професия.

— Защо колективът не ви прие? Защо не се сближихте с хората? — питаше строго Бойков.

— Тук имаше не колектив, а семейственост. По-старшите прикриваха младшите. Не си показваха кирливите ризи. Аз обаче не се съгласих с това.

— Фактите? — кратко попита Бойков.

— Старши лейтенант Ромашкин нанесе побой на дежурния по щаб капитан Морейко. И това искаха да замажат, но аз не позволих. Поставих въпроса принципно. Освен това Ромашкин имаше и антисъветски изказвания.

Генералът беше чул за това и от другите: в делото на Ромашкин, според Бойков, обвинението в политическа неблагонадеждност беше най-сериозният пункт. Затова генералът беше разговарял и с пълномощника на специалния отдел Щирев. Той каза, че такива изказвания на разузнавача не са били забелязани, че е добро и смело момче и че това обвинение Линтварьов е донесъл със себе си — уж в някаква болница е чул от Ромашкин размирни приказки.

Накрая на информацията си Щирев изказа мнението:

— Аз проучвах делото — няма нищо сериозно. Случайно изпусната фраза, при това без политически замисъл. Подполковникът напразно се отнесе така сурово с добрия разузнавач.

Научавайки всичко това, Бойков искаше да си изясни каква е причината за такова обвинение от страна на Линтварьов. Като разбра накрая, че Алексей Кондратиевич при самозащита просто е загубил самообладание, Бойков строго го смъмри:

— Вие не сте разбрали нито хората, нито обстановката. Тук няма никаква семейственост, а съществува добро бойно семейство. Тук вие сте чужд. Вие сте се противопоставили на колектива. Трябва да ви махна от полка и не го правя само защото е засегната честта на политработниците изобщо. Вие я уронихте. Не съм срещал в практиката си досега такова нещо — политработник да не намери общ език със здрав колектив. Подчертавам — със здрав! Полкът винаги прекрасно се е справял с всички бойни задачи. — Генералът искрено преживяваше несполуката на своя подчинен — такова нещо наистина рядко се случваше. — Оставям ви тук, за да възстановите не само своето име, но и доброто отношение към званието политработник. Обещавам ви, че ще дойда след месец. Не се ли справите с тази задача, ще трябва да се разделим.

Умишлено генералът не напомни на Линтварьов греховете, заради които го бяха махнали от щаба на армията — смяташе, че това е много примитивен способ за възпитание, да премълчи беше по-благородно и по-действено.

— Желая ви да намерите в себе си необходимите сили и качества, за да поправите положението.

Линтварьов чакаше през цялото време — още малко и Бойков ще му подхвърли обидна фраза за старото му провинение. Това че генералът не си спомни за него, още повече изостряше чувството му за собствена вина.

От полка на Караваев генералът потегли по посока на дивизията, към която беше прикачена дисциплинарната рота.

По пътя Бойков попита шофьора:

— Помниш ли, Степанич, веднъж пътувахме с един разузнавач — засичаше километража по скоростомера и точно сочеше мястото на картата.

— Как да не помня, другарю генерал, сънят го събаряше и той хитруваше.

— Та това момче е попаднало при дисциплинарите.

— Какво е направил?

— Пострадал е заради момчешката си невъздържаност.

Шофьорът с учудване погледна началника си.

— Това как да го разбирам?

— Един субект се изказал лошо за жените, а Ромашкин го ударил по физиономията заради това.

— И това е всичко?

— Да!

— На момчето трябва да се помогне, другарю генерал.

— Затова отиваме, за да помогнем. Жалко, ако е убит или ранен — добър разузнавач е.

Шофьорът неволно увеличи скоростта, като че това можеше да реши съдбата на добрия лейтенант.

Уморен и потиснат от големите загуби, командирът на дисциплинарната рота доложи на генерала, че Ромашкин се е отличил — помогнал е да бъдат задържани предатели изменници, а по време на настъплението е повел след себе си атакуващите от левия фланг. Телегин говореше някак неопределено, в минало време.

Накрая Бойков попита:

— Жив ли е?

— Сутринта беше жив. Сега не знам.

— Обадете се.

Телегин започна да вика по телефона „Шурочка“. Той дълго я търсеше по номератора и накрая радостно завика:

— „Шурочка“? Сиваков, ти ли си? Ало, къде ти е разузнавачът, този, Ромашкин? Жив ли е? — Той се обърна към Бойков и доложи: — Жив е, другарю генерал.

— Заповядайте да го отправят насам.

След един час Ромашкин стоеше пред члена на Военния съвет.

— Здравен, орел! Радвам се, че си жив! Е, какво, не са ли те ранили?

— Не, другарю генерал! — усмихнато отговаряше Ромашкин. Той беше щастлив и горд от това, че го помнят и се тревожат за него.

— Ти знаеш, че за да те освободят от дисциплинарната рота, трябва да си ранен. Само заради формалността е необходимо да имаш, макар и някаква малка драскотина.

Ромашкин виновно пристъпваше от крак на крак:

— Нямам. Този път не ме удариха.

— Ти може би не си почувствувал? Случва се в треската на боя да не забележиш. Иди в онези храсти и се съблечи: може под дрехите да те е улучило?

Ромашкин отиде в храстите, но не се съблече — беше сигурен, че не е ранен — постоя, попуши и се върна:

— Нямам никакви драскотини, другарю генерал.

Искрената простота на разузнавача предизвика раздразнение у члена на Военния съвет — не можа ли да намери някоя стара драскотина, някоя пъпка да беше разчоплил. Нищо не можеше да се направи. Трябваше да се мине по дългия път на съблюдаване на всички формалности, които бяха неизбежни при освобождаване на войник от дисциплинарната рота, който не е ранен. Трябваше да заседава трибуналет, да разгледа делото от всички страни и да излезе с решение за освобождението на Ромашкин от дисциплинарната рота за проявено мъжество. Това, което беше извършил Ромашкин, беше напълно достатъчно, за да го освободи трибуналет. Но въпреки това на Бойков му се развали настроението. Дългите формалности сега не бяха нужни нито на него, нито на Ромашкин. Трябваше да ги спазват заради Линтварьов. Генералът добре познаваше хората като Линтварьов, които, без да се замислят, хвърлят политически обвинения. От такъв човек се страхуват не само околните, а и началниците му. Затова Бойков беше принуден да оформи всичко строго по документи, за да не може при случай Линтварьов да каже и по негов адрес: имаше власт и затова освободи един политически неблагонадежден! „Ако ще се спазват всички тънкости, трибуналет ще трябва да се занимае не само с Ромашкин“ — помисли си Бойков и попита командира на ротата:

— Кой друг се отличи при настъплението?

Капитанът каза замислено:

— Всички смело тръгнаха в атака.

Ромашкин му помогна:

— Редникът Нагорни продължаваше да върви напред с простреляно сърце, другарю генерал. Аз лично го видях. Не може ли да се награди за мъжество?

— Необходимо е даже! — подкрепи го Бойков. — Представете доклад, другарю капитан. Друг някой?

— Има едно пъргаво момче, от престъпниците е наистина, но от него може да излезе добър разузнавач — каза Ромашкин.

— Набелязал си да го вземеш при себе си във взвода? — попита генералът.

— Ще го взема, ако разрешите.

— И него го представете на трибунала за разглеждане на положението му. Как му е фамилията?

— Синичкия — подсказа Василий.

Бойков се усмихна:

— Гледай да го направиш червен.

— Ще го направя, момчето е съобразително.

Още същата вечер, като разгледа делата на двамата отличили се в боя, Военният съд излезе с решение да се освободят предсрочно Ромашкин и Синичкия от дисциплинарната рота и им издаде съответните книжа.

И ето че Ромашкин, забравил всички обиди, пътуваше към родния полк с попътните коли, а Вовка франтът, който още повече се беше развеселил от внезапния обрат на живота, разпитваше Ромашкин:

— А разузнавачите какви са — специално подготвени ли са или как?

— Разузнавачите, Вова, са особени — те са най-смелите и находчиви бойци, най-верните и най-предани на родината хора.

Проходът през бодливата тел беше вече готов, трябваше само да преминат един след друг през него, да прескочат след това траншеята и да запълзят към немския тил, но ненадейно немците направиха смяна. Часовият, който стоеше дотогава на пост, се движеше в траншеята наляво от картечницата и от групата разузнавачи. Потропвайки с крака, топлейки се, той се отдалечаваше настрана, затова и разузнавачите решиха да направят прохода именно тук. Новият часови се движеше надясно от картечницата, точно покрай готовия проход.

Ромашкин с раздражение гледаше тъмната глава и раменете на немеца. Той приличаше на „гръдна“ мишена на стрелбище, която сякаш плуваше над заснежения окоп. Най-лесно беше да пропълзиш под бодливата тел, да се спуснеш в траншеята и фашистът сам ще падне в ръцете ти. Василий обаче добре си спомняше разговора с полковник Караваев.

— Ето оттук ни трябва „език“ — Караваев показва синьото знамение, обозначаващо на картата немски щаб, и погледна Ромашкин напрегнато и изпитателно. — Ще можеш ли?

— Ще опитам.

— Това е нужно не само на мен, обектът е посочен от щаба на армията.

— Ще се постарам.

И ето, Василий лежеше до бодливата тел заедно с още петима души — Пролеткин, Рогатин, Синичкия, Голошчапов и радиста Жук. Всичко започна толкова добре — добраха се тихо до заграждението, откриха наблюдателя, направиха проход. А сега фрицът като че ли напук се движеше именно в тяхната посока! Не можеше да го премахнат — щяха да открият следите на групата, водещи в тила, и да ги подгонят с кучета — далече нямаше да избягат. Дали да направят друг проход? Само щяха да загубят време, пък и рискът не беше малък: трябваше безшумно да допълзят до ново място и да намерят там часови. Освен това не е известно как щеше да се движи той. По-добре да дочакат тук смяната. Може би следващият часови ще се движи наляво. Ромашкин дръпна ръкава на маскировъчния си халат, показва на разузнавачите циферблата на часовника си, повъртя отгоре пръст и посочи към отдалечилия се часови. Всички разбраха: ще чакаме смяната.

Смяната стана след час. Хитлеристите поговориха малко. Единият от тях се засмя и тръгна по съобщителната линия. Новият наблюдател застана до картечницата, изстреля нагоре една ракета, огледа неутралната зона пред себе си и пусна за всеки случай един откос, изглежда, искаше да изпробва машиненгевера си. Ромашкин го следеше. Той вдигна глава и мислено го подканяше: „Хайде де, разхождай се. Накъде ще се движиш, гадино?“ Немецът потропа с крака и тръгна в посока на групата. „Ах да те...! — изруга Ромашкин. — Толкова чакахме, време загубихме, а ти също насам си тръгнал! Е, толкова по-зле за тебе. Другия го пощадихме, но теб ще те науча, гад!“ Василий истински се ядоса на злощастния часови, който, без да подозира, разрушаваше плановете на разузнавачите.

До Ромашкин лежеше Вовка Синичкия — той не се отдалечаваше даже на крачка от командира. Сега изпитателно и въпросително бляскаха игривите му очи.

Часовият, като че долавяйки надвисналата опасност, мина покрай картечницата и се отдалечи наляво. Сега той започна да се движи вляво и вдясно от картечницата.

Ромашкин веднага почувствува облекчение, оживи се. Щом хитлеристът се отдалечи на максимално разстояние, командирът махна на Пролеткин и той мигом се мушна под тела, прелетя над траншеята и се скри в заснежените храсти. Така един по един се промушиха всички. Ромашкин мина последен. Гърбът на отдалечаващия се наблюдател още се виждаше, когато Василий пропълзя под тела и свали подпорките. Проходът беше направен по същия начин, за който Ромашкин говореше на Жълтицата — това беше необходимо, за да не могат немците заранта да го открият. Като махна пръчките и се убеди, че телът е паднал на предишното си място, Василий бързо се прехвърли през тъмната част на траншеята, откъдето го лъхна специфична „фрицовска“ миризма.

Вървяха дълго — от храст на храст, от канавка в яма, от дърво до дърво. На разсъмване успяха все пак да се доберат до набелязаното място. Замаскираха се в малка горичка. Хапнаха, напиха се с вода и легнаха да спят. Само Ромашкин остана да наблюдава. През деня всички поред щяха да наблюдават и изучават обекта.

Щабните блиндажи бяха в скатовете на оврага. У тъпканите в снега пътечки водеха от скатовете към една централна пътечка на дъното на оврага. Сутринта хитлеристите се миеха, някои офицери, голи до кръста, правеха гимнастика. В бинокъла се мярнаха и няколко жени с униформи, с пилотки и ботушки. Ромашкин се оживи: „Ами, ако хванем някоя от тях. Такъв «език» още не съм имал.“ Той започна да следи в кои блиндажи влизат немчините, удобни ли са жилищата им за нападение през нощта.

Главното беше всичко да мине безшумно — разузнавачите бяха само шестима, ако започнат да ги преследват, нямаше да се измъкнат — до предната линия имаше около четири километра.

Немчините влизаха в големите блиндажи в центъра — да се ходи там беше опасно. Знае ли човек, може би там са работните земянки, а вечерта ще отидат да спят в някои от онези крайните мънички блиндажи.

Когато предаваше бинокъла на Саша Пролеткин, който трябваше да го смени, командирът разказа за жените. Саша се навъси и с отвращение каза:

— Не дай си боже да се натъкнем на някоя от тях в блиндажа.
Василий се засмя.

— Добре, добре, няма да се залавяме с жени. Следи втория блиндаж от края, там влязоха двама офицери. Сега са там. Гледай и преброй колко ще останат там към края на деня.

Когато започна да се смрачава и дойде време да хванат „езика“, Ромашкин усети безпокойство — не беше изяснена една много важна подробност. Бяха определили накъде ще вървят, знаеха, че в набелязания блиндаж има не повече от трима човека, двама от тях бяха офицери. А охраната къде е? Това досега не успяха да установят. А щабот не може да е без охрана. Тя беше някъде тук, само че разузнавачите не я откриха. Това беше много опасно за хора в тяхното положение: добре прикритата охрана съществува именно за да предпази щаба от нападението на такива групи като тази на Ромашкин.

Василий си мислеше вече да съобщи по радиото в полка, че ще им се наложи да останат още един ден, когато Иван Рогатин, който дежуреше с бинокъла, му махна с ръка да отиде при него.

— Има охрана, другарю старши лейтенант. Ето вижте там — патрулна двойка. Тръгнаха нагоре.

Ромашкин се долепи до бинокъла.

— Ясно. Поставят ги, значи, за през нощта. Добър маршрут са избрали за патрула. Те виждат и подстъпите, и всичко, което става долу в оврага.

— Ще ги премахнем ли? — попита Вовка, който досега не беше смъквал часови и затова го сърбяха ръцете. — Ние тихо с Иван или например с Голошчапов — молеше се нетърпеливият Франт.

— Ти говори за себе си, мене ме остави — заскърца Голошчапов. — Веднъж вече съм смъквал часовой при едно знаме. И досега, като си спомня, усещам студения нож под реброто си. Ох, как ме удряше, гадината!

— Ще вземем „езика“ тихичко — прекъсна Ромашкин разузнавачите. Той вече беше засякъл времето, беше направил необходимите изчисления и сега обясняваше на момчетата: — Патрулите правят обход около щаба за седем-осем минути. Щом минат край нашата горичка — спускаме се в оврага. Жук, ти не сваляй очи от тях, трябва всяка минута да знаеш къде се намира патрулът.

— Ясно.

— В блиндажа ще влезем аз и Рогатин.

— Не може ли и мен да вземете? — попита Вовка.

Ромашкин така го погледна, че Синичкия веднага разбра: времето за разговори и шеги е минало, сега всички се подчиняват безпрекословно.

— Синичкия ще прикрива входа на блиндажа отляво, а Пролеткин — отдясно. Голошчапов ще остане до вратата. Ще откриете огън само в най-краен случай.

Дочакаха глухата нощ. Патрулът се смени няколко пъти. Луната още не беше изгряла. В черния овраг не се виждаше нито едно светещо прозорче. Щабът спеше. Пушеха само комините на блиндажите.

Разузнавачите допълзяха до пътеката, където се движеше патрулът. Напрегнати, стегнати като пружини, те наблюдаваха патрула и чакаха сигнала на командира. Щом немците се отдалечиха на достатъчно разстояние, Ромашкин бързо се изправи и като стъпваше безшумно, наведен тръгна надолу. Той не се оглеждаше — знаеше, че всички вървят след него. До набелязания блиндаж Ромашкин залегна. Той забеляза тънички ивици светлина и запълзя към прозореца. Отвътре прозорецът беше затулен с черна хартия. През тесните процепи Ромашкин видя върху масата, застлана с вестници, термос, бутилка вино, отворена консервна кутия, бисквити, цигари. Около масата седяха двама. Единият, облечен с пълна униформа, беше хауптман-капитан. Другият беше без кител, по зелена риза. Кителът и кобурът с парабела висяха на забит в стената пирон. „Защо ли до толкова късно не спят? Може би са дежурни? За нас няма никаква разлика — добре е, че са офицери.“

Ромашкин погледна към Жук, който пък погледна часовника си и посочи с ръка натам, където можеше да се намира патрулът. Като почака войниците да се отдалечат, Ромашкин бързо влезе в окопчето, водещо към вратата. Иван го последва.

Пред вратата Василий спря. Сърцето му биеше толкова силно, че му се струваше, че офицерите в блиндажа го чуват. Той се изплаши, че това наистина може да се случи, дръпна вратата и с насочен пистолет бързо прекрачи прага. Веднага след него с автомат, готов за стрелба, влезе Иван. Той веднага хлопна вратата, та светлината и евентуалната борба да не се видят отвън.

Ромашкин тихо, но властно изкомандува:

— Халт! Хенде хох!

„Че те никъде не бягат, защо им казах «халт»? — му мина през ума. — Е, нищо, разбраха. Вдигат си ръцете.“

Този, който беше с пълна униформа и стоеше по-близо до Ромашкин, вдигна ръцете си и с разширени очи се пулеше срещу неизвестните същества, облечени в бяло. Вторият хитлерист стоеше от другата страна на масата, беше вдигнал нерешително ръцете си — едната по-високо от другата — и гледаше през рамо. Ромашкин веднага улови движението му, искаше още веднъж да изкомандува „Горе ръцете!“, по не успя. Офицерът се хвърли към ремъка, който висеше на пирона, и се опита да извади пистолета от кобура. Всичко стана за част от секундата, но Василий успя да прецени и да реагира на станалото. Масата му пречеше да свали с боксърски удар офицера. Парабелът беше вече наполовина изваден от кобура. Трябваше да стреля. Ромашкин натисна спусъка. Изстрелът им се стори по-силен от оръдеен! Офицерът се свлече от другата страна на масата, а на другия, който стоеше до тях, изведнъж очите му се оживиха и изражението му стана по-смислено. Той се вслушваше напрегнато: не тичат ли на помощ, след като са чули изстрела? Ромашкин и Иван също чакаха напрегнато — още малко и ще се чуят тропот, стрелбата на разузнавачите, които ги прикриват — и ще започне.

Всичко свърши благополучно за разузнавачите. Никой не беше чул изстрела, отекнал глухо в блиндажа. Рогатин „обработи“ бързо пленения — напъха в устата му кърпа, навлече му шинела и белия маскировъчен халат и завърза ръцете му на гърба. Иван знаеше от опит, че всичко това трябва да се прави по-бързо, докато немецът е в шок. Скоро той ще се опомни и ще започне да се съпротивява.

В това време Ромашкин беше събрал всички книжа от блиндажа, документите и оръжието на убития офицер. Той огледа още веднъж земянката, изгаси парафиновия светилник и отвори вратата. Отначало не видя никого в мрака. След това различи Жук и ръката му, която сочеше към патрула. Ромашкин се притаи до вратата, и изчака да минат войниците. Тъмните фигури бяха наблизко. Неочаквано, когато патрулът се намираше на съвсем близко разстояние, плененият офицер удари с крак Голошчапов, събори го и се опита да излезе от окопчето, да привлече вниманието на своите. Хитлеристът мучеше, клатеше глава и се мъчеше да изплюе кърпата. Голошчапов не се обърка, а го хвана за крака, повали го на земята и за всеки случай му затисна устата

с ръка. Офицерът продължаваше да рита. Патрулът мина покрай тях, без нищо да забележи.

Бързо — ту бегом, ту на подскоци — те се придвижваха към предните линии — трябваше да се измъкнат колкото може по-бързо, преди в щаба да са открили отсъствието на офицерите.

Студеният нощен въздух и сполуката държаха момчетата бодри — те се носеха, без да чувствуват умора. Предпазливият Ромашкин ги спираше:

— Ей, тихо, като коне тропате!

Когато вече бяха близо до първата траншея, иззад облаците излезе луната и освети цялата група. Всичко наоколо придоби жълтеникав отблясък.

— Само ти липсваше! — изруга Пролеткин.

Ромашкин видя две мокри ивици по бузите на хауптмана — офицерът плачеше. Това много учуди Ромашкин. На разпитите беше свикнал да вижда предизвикателно наглите хитлеристки офицери. Странен фриц.

По излитащите ракети те намериха по-широк промеждутък между немските ракетчици от първата траншея и предпазливо запълзяха към нея. На това място тя беше празна. Те провериха дали има някой до близките завой. Саша извади от мешката ножици, прехвърли се през траншеята и започна да реже тела — сега проходът не само че не трябваше да се крие, а даже трябваше да бъде по-широк — нали плененият не можеше да се промъкне през малка пролука. Когато всичко беше готово, Саша премина от другата страна на тела, в неутралната зона, и за всеки случай се приготви да прикрива групата с автомата си.

Ромашкин дръпна пленения за рамото и му показва прохода отпред, а за да може фашистът по-добре да разбере и да изпълни това, което се искаше от него, Василий размаха пред носа му тежкия си юмрук. Хитлеристът послушно закива с глава. „Това вече е добре“ — помисли си Василий.

В щаба на полка не спяха само началникът на разузнаването и дежурната свръзка. Развързаха ръцете на пленения и извадиха кърпата от устата му. Когато офицерът си пое дъх, Ромашкин го попита:

— Защо плакахте? За това, че ви ударих ли?

Офицерът, без да скрива ненавистта си, погледна накриво разузнавача — сега той видя, че има работа със старши лейтенант. Затова демонстративно застана с рамо към него и с лице към капитан Люленков и заговори на руски, като не намираше бързо нужните му думи и ги смесваше с немски.

— Ако имах възможност — с хрипящ от злоба глас каза хауптманът, — ако можех да получа такава възможност, аз не само бих ви разкъсал на парчета, но освен това бих тъпкал всяко парче, докато то не се превърне в мокро месо.

— Нима толкова сте се обидили, че ви ударих? Аз дори ви пожалих, съвсем лекичко ви ударих.

— Обиден съм не само за удара. Целия ми живот провалихте. Аз бях предал длъжността си на майор Франк, когото вие убихте. Имам ново назначение в резервен полк. Утре трябваше да замина. За мен войната беше свършила. След няколко дена щях да видя скъпата ми фрау Хилда, милите ми дечица — Кетхен и Адолф. И ето колко неочаквано се обърна всичко. Ако бог ми беше дал няколко минути, със собствените си зъби щях да ви прегриза гърлото!

Отначало Ромашкин се усмихна, помисли си: „Как ли не!“, а после спокойно каза:

— Никакви особени неприятности не съм ви създал. За вас войната свърши и тук, и там. Там щяхте да останете жив, и тук ще живеете. — Вълна на гняв обхвана Ромашкин: „И аз любезнича с този кръвожаден звяр! Може би ти, гадино, си убил баща ми и, разбира се, вървеше към Москва през четиридесет и първа!“

Василий срещна злобния поглед на немеца и с не по-малка неприязън му каза право в лицето:

— Ако обичаш своята фрау и своите киндери, защо тогава си тук, у нас в Русия? Аз също имам майка и годеница. А баща ми може би ти си го убил. Защо си тук? Какво ти трябва на чуждата земя? Роклите на майка ми за твоята Хилда ли?

Немецът беше пребледнял. Той не очакваше разговорът да приеме такъв обрат и си мислеше: „Сега този оберлейтенант ще ме застреля.“

— Успокой се, Вася! — каза капитан Люленков и сложи ръка върху рамото на Ромашкин. — Не се разстройвай заради този мръсник.

В блиндажа влезе сънен Караваев. Като видя полковнишките пагони и усмихнатото лице на руския командир, хитлеристът с надежда си помисли: „Благодаря ти, господи, струва ми се, че съм спасен.“

Кирил Алексеевич хвърли бърз поглед на хауптмана и се отправи към Ромашкин, протягайки и ръце за поздрав.

— Какви разузнавачи имам аз! Майстори в работата си! Асове! Водят „езици“ по поръчка. Ако трябва от предната линия — водят ти го, ако трябва от тила — заповядайте, моля. Помолих за офицер от щаба — ето, заповядайте! Благодаря, скъпи Ромашкин!

Василий вдигна ръка към пилотката си:

— Служа на Съветския съюз!

— Стига с тези официалности — спря го Караваев, като го потупваше по раменете с протегнатите си ръце и се любуваше на протичкото, усмихнато лице на Василий. — Как е, всички ли са живи? Никой ли не е ранен? Люленков, имате ли нещо топличко за вечеря?

— Ще намерим, другарю полковник.

Караваев като че ли беше забравил за пленения офицер. А той изобщо не можеше да разбере какво става, защо полковникът, тази недостигаема в неговите представи величина, изведнъж се отнася толкова просто с оберлейтенанта, а оберлейтенантът и капитанът се чувствуват много свободно в присъствието на полковника.

Обхванат от необикновено горещ порив на преданост към фюрера, хауптманът изведнъж, неочаквано за всички, но с голямо наслаждение за себе си, закрещя, като вдигна ръка за фашистки, поздрав:

— Хайл Хитлер!

Караваев се намръщи, като че го болеше зъб, но даже не погледна към немца.

— Е добре, вечеряй и си почивай, Вася. Благодари на момчетата. Утре ще поговорим.

Заглъхна победната битка за Днепър. След това беше очистена от окупаторите цяла Украйна отдясно на реката.

Свършваше третата военна зима. Тя не беше лека, но беше много по-радостна от изминалите две. Предстоеше освобождението на Белорусия.

С прегрупирането на съветските войски дивизията на Доброхотов беше прехвърлена към току-що създадения 3-и белоруски фронт. И в щаба на този нов фронт внезапно извикаха Ромашкин.

Повикаха го спешно. Толкова спешно, че даже бяха изпратили кола. А и куриерът, който дойде да вземе старши лейтенанта, беше майор. В такива случаи въпроси не биваше да се задават, по Ромашкин все пак попита:

— Какво толкова се е случило?

— Там ще разберете всичко — отговори неразговорчивият майор.

Според календара вече беше пролет, но закъснелият сняг се сипеше съвсем като през зимата. Докато пристигнат в щаба на фронта, Василий измръзна до кости.

Майорът веднага го заведе при генерал Альохин, началник на разузнавателното управление. Ромашкин беше чувал тази фамилия, но досега не му се беше случвало да види Альохин. Кой знае защо, той си представяше генерала висок, с величествена осанка, също толкова мълчалив, колкото и майора, и, разбира се, много строг. В действителност Альохин беше нисичък, пълничък, очите му бяха добри като на детски лекар и имаше мек глас.

Изобщо главният разузнавач на фронта изглеждаше съвсем простодушен човек.

— Вие, другарю старши лейтенант, ще отидете във Витебск — каза той на Ромашкин. — Там наши хора са се сдобили със схемите на отбранителните позиции на противника. Ще донесете схемите тук.

Той каза това толкова спокойно, сякаш чертежите трябваше да се донесат от съседната стая, а не от град, който се намираше от другата страна на фронта.

Ромашкин се досети, че началникът на разузнаването е избрал този тон, за да не го изплаши, да не предизвика у него съмнения още от първата минута. Наистина спокойната увереност на Альохин се предаде и на него. „Ще отида и ще ги донеса. Проста работа.“

Той изслуша хладнокръвно мислите на генерала как да се изпълни тази задача. Трепна само накрая, когато началникът на разузнаването му съобщи:

— Командуваният фронта лично ще говори с вас.

Спокойствието на Ромашкин моментално се наруши.

Той гледаше Альохин и мислеше: „Не, другарю генерал, работата този път не е обикновена. Вие сте добър психолог умеете да се държите. Аз обаче също съм стрелян заек, мога да си дам сметка какво значи командуваният фронта лично да инструктира изпълнителя на задачата! Сигурно дълго сте прехвърляли през ума си разузнавачите, преди да се спрете на мен. Сега още размишлявате: Ще се справи ли това момче, няма ли да ни подведе?“

Генералът вече докладваше по телефона, че офицерът, който командуваният иска да види, е пристигнал. Той затвори телефона и стана от масата.

— Елате, командуваният ни чака. И не се гипсирайте. Той много е слушал за вашите бойни подвизи, цени опита ви, вярва в късмета ви. Така че всичко ще е гут!

Генералът неочаквано премина на немски. Той каза, че Черняховски обича разузнавачите. Попита как се отнася към разузнаването Доброхотов. Когато минаваха през един дълбок овраг, започна разговор, пак на немски, на съвсем отвлечени теми. Ромашкин разбираше, че той го проверява и отговаряше с кратки фрази.

Отдясно и отляво по склона на оврага се виждаха врати и прозорчета: там бяха разположени отделите на щаба. По една стълба от прясно нарязани дъски те се изкачиха до една от вратите. В приемната ги посрещна адютант със златни пагони. Такива пагони Василий още не беше виждал.

Адютантът влезе във втората врата, която беше облепена с жълта мушама, и веднага се върна.

— Влезте.

Ромашкин се намери в топъл и добре осветен кабинет. До масата седеше Черняховски — як, набит, с мъжествено лице, с тъмни вълнисти коси и светлокафяви очи.

Той ги посрещна, стисна ръката на Василий кимна към дивана, като ги покани да седнат. После седна до тях и заговори за задачата.

— До Витебск има двайсетина километра. В дълбочина това е тактическа зона и затова навсякъде има войски, първи и втори ешелон на пехотата, артилерия, щабове, складове и прочее. Много е рисковано да ви хвърлим с парашут. А даже и да успеете да се приземите, пак ще трябва да се връщате по земята — самолет не може да ви вземе. Разбирате ли?

— Разбирам, другарю командущ. — По навик Василий стана.

— Седнете, седнете — Черняховски го подръпна за лакътя и продължи: — Препоръчаха ви като храбър грамотен разузнавач, на които напълно може да се разчита.

— Ще направя всичко, за да изпълня заповедта Ви, другарю командущ.

— Добре. Тръгнете още днес, връщайте се колкото може по-бързо. — Той погледна Альохин: — Подготвихте ли документите?

— Тъй вярно, другарю командущ. Остава само да го снимаме в немска униформа и след един час удостоверението ще бъде готово.

— Да се промъкнете с група е по-трудно, затова ще тръгнете сам. Ще бъдете с тяхна униформа, но избягвайте срещите. Как сте с немския език?

— Колкото може да се научи в гимназията и във военното училище, другарю командущ. И то за тройка — призна си Ромашкин, като се опасяваше дали няма да приемат отговора му за опит да избегне изпълнението на задачата.

Не, Черняховски го разбра правилно, но все пак размени поглед с Альохин.

— Скъмничи — каза уверено Альохин. — Не знам как е било в училище, но сега добре разбира немски. Аз разговарях с него. Произношението му обаче веднага ще го издаде.

— Понякога акцентът е по-опасен от мълчанието — заключи командущият. — Значи, без да има изключителна нужда, няма да разговаряте с немците. Ние имаме хора, които безупречно владеят немски, но те са разузнавачи от дълбокия тил и не могат да действуват при полеви условия. За вас зоната, пълна с войски, е родна стихия. Дай си ръката, разузнавач — премина той на „ти“ — Трудна задача ти предстои — пази се. — Командущият погледна Василий в очите и някак свойски добави: — Много са ми необходими тези схеми, разузнавачо.

На връщане те минаха през същия овраг. Ромашкин се чувствуваше необикновено леко и волно. Той целият беше обхванат от стремежа да изпълни по-скоро това, за което го беше помолил командувачият. Именно не само беше заповядал, а беше и помолил!

В управлението Ромашкин се преоблече с униформата на немски ефрейтор, снима се, запомни явката — място, адрес, парола — и се задълбочи в изучаването на плана на града. Той не беше ходил във Витебск и затова трябваше да се ориентира от коя страна да влезе в града и накъде да тръгне, за да не пита за пътя. Ромашкин пресметна, че ще трябва да прекоси дванадесет-тринадесет улици, които минават от север на юг, за да стигне до района на необходимата му „щрасе“ Странно, белоруски град — и изведнъж „щрасе“!...

След около четиридесет минути му донесоха служебна книжка с неговата снимка. Според книжката, той беше Паул Шутер, ефрейтор от 186-и пехотен полк. Това удостоверяваха и цветните печати с орли и пречупен кръст. Книжката беше истинска, сигурно на някой от пленените. Бяха сменили само снимката.

Прехвърлянето на Ромашкин през линията на фронта беше възложено на същия мълчалив майор. Двамата отново седнаха във вилиса и потеглиха към предната линия. В някакво селце ги посрещна един капитан — началник на разузнаването на дивизията.

Нататък продължиха пеш. По пътя капитанът подробно разказа за системата на отбранителните съоръжения на немците с дълбочина до пет километра, за поведението на противника в този район.

На предната линия петима полкови разузнавачи и двама сапъори очакваха Ромашкин. Всички бяха с бели маскировъчни костюми, а оръжието им беше омотано с бинтове.

Ромашкин също навлече маскировъчен костюм. Мълчаливо запуши за последен път, сбогува се с офицерите и изскочи от траншеята, съпроводен от непознатите бойци.

Вървяха приведени, от храст на храст, по ниските места.

Спътниците му добре познаваха тукашната неутрална зона и го водеха уверено.

От време на време в небето излиташе ракета. Докато ярката ѝ, люлееща се светлина заливаше местността, разузнавачите лежах, заболи лица в снега. Веднага обаче щом ракетата угаснеше, те се устремяваха напред. „Зубри“ — отбеляза Ромашкин. Неопитните биха

изчакали, докато им свикнат очите, а тези знаят, че в настъпилата след угасването на ракетата тъмнина вражеският наблюдател няколко секунди абсолютно нищо не вижда и използват всеки такъв момент. И щом се раздаде картечен откос, не се грижат много за звуковата маскировка. Това още веднъж потвърждава, че са „зубри“. Новакът в такъв случай непременно ще залегне, а опитните знаят, че по време на стрелба картечарят не чува нищо, освен своята картечница. Свистенето на куршумите е страшно, но боец, попаднал под обстрел, знае, че куршумът свисти, когато мине покрай него, а ако го улучи, няма да го чуе.

Снежното поле отпред се пресичаше от сива черта. Това беше телената мрежа. Сапъорите с голи ръце опипваха снега, търсеха самовзривяващи се мини.

Когато стигнаха до кола, единият сапъор легна по гръб и хвана тела, а другият го преряза с ножици.

Поредната, хвърлена в небето ракета съскаше като змия. Тя се разтвори с леко пляскане, заля всичко наоколо с предателска светлина, догоря и падна почти в краката на разузнавачите. Ракетчикът беше наблизко. Ромашкин отчетливо чу как щракна сигналният пистолет, когато немецът го зареждаше. В тъмнината сапъорите продължиха работата си и вече показваха, че проходът е готов.

Ромашкин погледна часовника си. Беше два часът през нощта.

Като се стараеше да не се закачи за тела, той се промуши под него. Отпред се чернееше траншеята. Както винаги, това бяха трудни минути. Беше много трудно да се застави човек да се приближи до тъмния прорез. Трябва непременно да попаднеш в мястото между двамата часови. А те къде са? Нима можеш да ги видиш в тъмнината, още повече, когато лежиш и очите ти са на нивото на снега.

Борбата със самия себе си продължи няколко секунди.

Василий извади граната. Като се спираше и слушваше, той запълзя към траншеята: може премръзналият хитлерист да затропа с крака или да се запrikaзва със съседа си. Всичко беше тихо.

Гладката повърхност на снега свърши, отпред имаше буци и издутини — това беше брустверът. До траншеята имаше не повече от два метра.

Василий внимателно се приповдигна на ръце и се огледа наляво и надясно — не стърчи ли наблизко каска. Той пропълзя последните

няколко метра и погледна в траншеята с готовност да хвърли гранатата.

До близките завои траншеята беше празна. Без много да се надига, Василий я прескочи и бързо допълзя до близките храсти.

Ракетите пламваха зад него. Картечниците, както преди, стреляха спокойно.

Да се преодолее втората траншея беше по-лесно. Наблюдателите тук обикновено са по-нарядко, пък и не са толкова бдителни. Чуваше се как наблизко някой сече дърва. Няколко души спокойно разговаряха пред блиндажа си.

Ракетите вече избухваха в далечината. Вече не беше необходимо да се придвижва с пълзене. Край дърветата Ромашкин стана и се огледа. Той си набеляза място за следващото спиране, запомни всичко и се затича приведен нататък. По-нататък действуваше по същия начин. Разузнавачите наричаха това „вървене на прескоци“.

Скоро излезе на утъпкан път. Огледа се, не видя никого и тръгна по пътя. Той помнеше, че шосето за Витебск е отдясно.

Беше извървял един километър, когато насреща му се зададе нещо голямо и тъмно. Той се притаи в крайпътните храсти. След няколко минути край него премина натоварена шейна. От ноздрите на конете излизаха бели облачета пара. Ездачът немец, целият в скреж, вървеше до шейната. По друго време той непременно щеше да стане „език“, но сега не трябваше да го пипа.

Като даваше път на всички, които срещаше, Ромашкин стигна до шосето. Край шосето се тъмнее село.

Да върви направо, без да знае какво става в селото, беше опасно. Ако заобиколи, щеше да загуби много време. Как да постъпи?

„Какво каза за това село началникът на разузнаването на дивизията?“ Ромашкин не успя да си спомни нищо определено. Тъмният ред къщи изглеждаше загадъчен.

На младите разузнавачи обикновено им внушават, когато обстановката е неясна, съществуват незначителни на пръв поглед признаци, по които можеш да я разгадаеш. Но макар Ромашкин да беше опитен разузнавач, той не можа да намери тук нито един такъв признак.

Той се приближи. Ако в селото имаше щаб, трябваше да има опънати към къщите телефонни кабели. Колкото обаче и да напругаше

зрението си, той не видя кабели в тъмнината. Все пак забеляза нещо — от някои прозорци през маскировката прозираха тънки ивички светлина. Ето го признака! Това му стигаше. Местните жители едва ли щяха да стоят на светло в глухата нощ. В прифронтовата линия те изобщо не палеха светлина, щом се стъмнеше.

Ромашкин заобиколи селото и пак излезе на шосето. Колкото повече се приближаваше до Витебск, толкова по-често се натъкваше на коли, каруци и групи хора. Криеше се от тях и поглеждаше, часовника си: „Бавно се придвижвам! Така до заранта няма да стигна. Трябва нещо да измисля.“

Той свали белите си дрехи, закопа ги до дърво, което запомни — дрехите щяха да му потрябват на връщане. Върна се на пътя и започна да се вглежда за шейна с цивилни пътници. Скоро видя такива. Коларят дремеше, конят вървеше с бавен ход.

Ромашкин повика загърнатия в кожух чичко и започна да му обяснява на смесен руско-немски език.

— Нах Витебск?

— Да, към Витебск, господин офицер — коларят го взе за офицер.

— Их бин кайне офицер, их бин ефрейтор — поправи го Ромашкин и се качи в шейната.

Тръгнаха. За да не замръзне и за маскировка, Ромашкин се зарови в ароматното сено и заповяда на коларя.

— Нах Витебск! Их бин шлафен. Да спя, да спя. Разбираш ли?

— Разбирам, какво има толкова. Спи, като искаш — отговори той.

На разсъмване стигнаха край града. Там, където шосето стана улица, Василий забеляза бариерата и премръзналата фигура на постовия, който танцуваше около нея. Там можеха да проверят документите му и да го попитат нещо Ромашкин не искаше това.

— Халт? — изкомандува той коларя, слезе от шейната и му махна: продължавай, така да се каже, по-нататък. Чичкото послушно продължи пътя си. Ромашкин изостави шосето и по малките заснежени улички навлезе в града.

Витебск още спеше.

Тук някъде, в тази купчина развалини и сред оцелели сгради беше квартирата, която му трябваше. Там то очакваха. Бяха им

съобщили по радиото, че Ромашкин е тръгнал.

Василий броеше улиците — трябваше му четиринадесетата.

Той пресече десетата уличка и изведнъж на ъгловата къща прочете названието на необходимата му „щрасе“. Значи в покрайнините беше сбъркал с три улици. Няма значение!

Тон намери номер 27 и влезе в чист и осветен вход. Квартирата беше на първия етаж. За всеки случаи той пхна ръка в джоба си и я постави върху пистолета — беше възможно, докато идвал насам, да са разкрили разузнавачите и сега зад вратата да има засада.

Тихо, за да не събуди съседите, той почука на вратата. След минута женски глас попита:

— Кой е там?

Като се стараеше да прилича на немец, той каза паролата.

— Идвам от хауптман Бекер, той има за вас бърза работа.

Вратата се отвори и жената каза отговора.

— През войната всяка работа е бърза.

Като го пусна да влезе и затвори вратата след него, домакинята му подаде ръка и шепнешком каза:

— Влезте в стаята, другарю, — а настрани подхвърли: — Коля, това е той.

Едва сега Василий забеляза в края на коридора един четиридесетгодишен мъж. Мъжът се приближи и се представи:

— Николай Маркович.

Ромашкин съблече шинела си и искаше да го закачи на закачалката, но домакинята го спря:

— Не тука.

Тя занесе шинела в стаята.

Седнаха на масата. Ромашкин разглеждаше тези скромни и смели хора.

Сигурно много усилия полата гестапо, за да ги открие! А те живеят, работят и всеки ден се срещат с гестаповците.

Необходимите са здрави нерви, за да живееш ден след ден на ръба на пропастта.

Николай Маркович на свой ред се вглеждаше във Василий. Той каза одобрително:

— Бързо стигнахте. Аз мислех, че ще дойдете утре.

— Бързах. Нямаше къде да изчакам до следващата нощ — ще ме намерят, пък и студът е кучешки — ще се вкочани човек.

— Надюша — сети се домакинът, — направи чай и нещо друго там, човекът е замръзнал.

Домакинята отиде в кухнята, а те седнаха и не знаеха какво да говорят. Разговорът потръгна едва като седнаха да закусват. Те разпитваха Ромашкин за живота на Голямата земя и той охотно отговаряше на въпросите им. Щом обаче поотслабна напрежението, започна да се проявява умората. Това не убягна от погледа на домакините. Николай Маркович стана и меко каза:

— Време е за работа. Вие лягайте да спите. Събирайте сили. Довечера сте пак на път.

Те излязоха, а Ромашкин легна в кревата. Той чуваше как под прозорците понякога преминават немци, до него достигаше резкият им говор.

Събуди се на смрачаване. Трябваше да се приготви за връщане „в къщи“, нямаше причини да се задържа тук. Надежда Василиевна заши фотолентата с чертежите в яката му под петлицата. А оригиналите лежаха някъде в сейфовете и ги охраняваха часови.

С Надежда Василиевна и Николай Маркович се уговориха, че те ще го съпровождат по противоположната страна на улицата и ще проследят как ще излезе от града. Николай Маркович го предупреди:

— Ако нещо ви сполети, ние с нищо няма да можем да ви помогнем. Вие разбирате, ние нямаме право.

Той говореше смутено, като се страхуваше, че Ромашкин ще приеме това за страхливост.

На тръгване изпиха по чашка за успеха. Тази чашка след това неочаквано изигра много важна роля.

Улиците бяха безлюдни. Редките минувачи боязливо отстъпваха на Ромашкин път. Той вървеше, без да бърза, пистолетът беше в джоба на панталона му и всеки момент беше готов за действие. На противоположната страна вървяха Николай Маркович и жена му, като че се разхождаха.

Стигнаха до оживена улица. Потокът от хора малко озадачи Ромашкин: сутринта, когато идваше, нямаше такова многолюдие. Обаче се сети, че сутрин всички улици са еднакво пусти, а вечер е време за разходка.

По тротоарите се разхождаха немски офицери. Сами или с жени.

Като изчака да понамалееят военните на пресечката, Ромашкин продължи напред. Премина тротоара, платното и след миг щеше да се скрие в желания сумрак на страничната улица. В този момент точно иззад тази улица срещу него се появи патрулна двойка. На ръкавите имаха бели ленти с черни пречупени кръстове.

Патрулът го спря, пита го нещо. По тялото му, от главата до краката, премина гореща вълна, а обратно, от краката към главата нахлу студена.

Понеже се страхуваше да не се издаде с произношението си, Василий мълчаливо извади удостоверение си. Какво друго могат да искат, разбира се, документите.

По-слабият, с издадени скули, внимателно проучи служебната му книжка и попита придирчиво:

— Защо си тук? Твоят полк е на предната линия, а ти се мотаеш в тила?

Въпросът беше резонен, но Василий не бързаше да започне разговор с немците. В такъв момент той и на руски щеше да говори заеквайки, камо ли да се обяснява на немски!

Задържаният мълчеше, а патрулът все по-настойчиво го разпитваше защо е офейкал от предната линия. Наоколо се образува обръч от зяпачи, сред които имаше много военни. Да избяга беше невъзможно.

Василий незабелязано огледа окръжаващите го. Търсеше някой с по-голям чин. Докато не го бяха обискирали и пистолетът беше у него, искаше по-скъпо да даде живота си.

Изведнъж патрулният се засмя. Той се наклони към Ромашкин, помириша го и весело обяви:

— Ами че той, говедото, е пиян!

Ромашкин се порази: какъв нюх има този вълкодав! Те изпиха само по една чашка е Николай Маркович, за успеха.

Беше трудно да се определи това късмет ли е или не, но за известно време все пак напрежението се понижи. Щом е пиян, разговорът беше кратък. Безцеремонно обърнаха Ромашкин с лице към нужната посока, казаха „Ком“ и го поведоха към комендатурата.

Добре че не го обискираха! Пистолетът, сякаш за да напомни за себе си, го похлопваше по крака. Василий вървеше, като леко се

поклащаше, както трябва да върви пиан човек. Той поглеждаше настрани. Патрулът се смееше, двамата разговаряха помежду си, подбутваха го отзад, щом Ромашкин тръгнаше много бавно.

— Ком! Ком! Шнел!

Външно Василий като че беше безразличен към това, което става, но в главата му имаше една мисъл: трябва да действа! Трябва нещо да предприеме! Щом го вкарат в помещение, всичко ще пропадне, оттам не можеш да избягаш. Къде ли е тази комендатура? Може да е там, където свети входът?

Минаваха покрай двуетажна къща, разрушена от бомбардировка.

Вътре беше тъмно. По-добро място нямаше да се намери.

Василий извади пистолета, от упор стреля в двамата немци, скочи на перваза на прозореца и влезе в къщата. Отзад се чуха отчаяни викове. Затряскаха пистолетни изстрели. Скочи през прозореца в двора, прехвърли се през оградата и претича през градината. Погледна от вратата към улицата, премина я бързо и пак се скри в един двор.

Така преминаваше от двор на двор, промъквайки се през оградите.

Ромашкин тръгна по една тиха улица. Изглежда, по нея рядко вървяха хора, а коли съвсем не минаваха — по средата имаше непокътнат сняг.

Засега не се чуваше преследване. Служебната му книжка на името на Шутер обаче остана в патрула и Василий не се съмняваше, че от немската комендатура са позвънили в 186-и пехотен полк. Разбира се, бяха установили, че там няма никакъв Шутер. Значи, ще започнат да го търсят навсякъде — и в града, и по пътищата.

Бързайки, Ромашкин преценяваше, обстановката.

„Осем часът е. Бързо съм преминал през града — оградите не ми попречиха! Цялата нощ е пред мен: Това е напълно достатъчно, за да се промъкна до своите.“

Той стигна до разклона на пътя. Един стълб с указатели подробно информираше в коя посока какви, села има и колко километра има до всяко от тях.

Едно от разклоненията на пътя водеше към гората. Ромашкин избра тази посока: в гората човек може по-лесно да се маскира. Съвсем скоро обаче той разбра, че е сгрешил: гората беше изпълнена със

звуци. Ревяха мотори на танкове, изглежда, загряваха, провикваха се немски войници, пращяха счупени клонки.

Ромашкин се отби от пътя и скоро излезе на широка поляна. Снегът тук беше утъпкан. Той застана нащрек. Забърза към едно повалено дърво в края на поляната, но щом приближи, видя, че това не е дърво, а дуло на оръдие.

Той заобиколи батареята и отново тръгна на изток. Гората свърши, пред него на самия хоризонт пламваха и гаснеха осветителни ракети. Ромашкин се зарадва: „Значи, излизам към траншеите.“ Войските тук обаче бяха разположени по-нагъсто. Необходим му беше маскировъчен костюм, а нямаше. Дървото, край което Василий беше заровил белия си костюм, беше някъде на съвсем друго място.

„Как ще тръгна с този зелен шинел? Върху снега ще ме виждат от един километър!“

Ромашкин се завря в храстите и се съблече гол. Студеният вятър като че го изгори. Чевръсто obu панталоните и куртката си, а долното бельо намъкна отгоре. Наложи се да хвърли шинела си, върху него долната риза не ставаше. Той се огледа и забеляза с досада: „Върху снега ще се различават ръцете ми, краката и главата. Ръцете и краката в краен случай мога да ги пхна в снега, но как да замаскирам главата си?“ Бързо се сети — извади носната си кърпа и завърза краищата ѝ на възли. Като малък още, къпейки се в реката, Василий майстореше такива шапчици. Маскировката, разбира се, не беше бог знае каква, но нямаше какво да се прави!

Тръгна на „скокове“. Безпрепятствено измина около два километра. Набеляза си следващото спиране до едни развалини. Те бяха на петдесет метра. Дотича до тях и видя, че това съвсем не са развалини, а подредена купчина боеприпаси, покрити с брезент. Бяха го заблудили сандъците, разхвърляни около този полеви склад.

На противоположния край на купчината се мяркаше тъмният силует на часовия. Василий предпазливо запълзя настрани.

И така ту с пълзене, ту със „скокове“, облян в пот или измръзвайки до кости, когато дълго време трябваше да лежи замрял в снега, накрая той стигна до желаната цел. Между него и неутралната зона остана една траншея и телената мрежа. Ромашкин беше вече толкова изморен, че едва се движеше. Тялото му беше като дървено.

Искаше само едно — по-бързо да се промъкне зад тела! Той беше съвсем близо, но в траншеята се движеше хитлерист.

Ромашкин отдалече забеляза каската му. Каската изминаваше двадесет крачки надясно и десет наляво. Василий преброи тези крачки неведнъж. Когато немецът тръгнаше надясно, правеше петнадесетата си крачка и му оставаха още пет с гръб към Ромашкин, той допълзваше по-близо до окопа. Когато часовият се връщаше обратно, Василий лежеше неподвижно.

И ето, те бяха един до друг. Достатъчно беше да протегне ръка и можеше да докосне каската на часовия.

Най-правилно беше да го свали безшумно и да премине в неутралната зона. Ромашкин обаче чувствуваше, че сега това не му е по силите. Той беше толкова изнемощял и премръзнал, че хитлеристът лесно щеше да отблъсне нападението му.

„Ако стрелям, ще чуят съседните часови и ще се притекат на помощ. Какво да правя? Да прескоча ли траншеята, когато фашистът е с гръб към мен? Но няма да успея да се отдалеча. Сега той не ме вижда, защото съм зад него, а той гледа към нашите позиции. На противоположната страна на траншеята ще се окажа право под носа му. Да лежа повече така, също не мога — ще замръзна. Единственият изход е да събера всичките си сили и да ударя фашиста с пистолета по главата, когато минава покрай мен.“

Ромашкин се мъчеше поне малко да стопли пръстите си, духаше върху тях, но не чувствуваше никаква топлина. Ръката му можеше да не удържи пистолета и от удара да не излезе нищо.

Въпреки това щом немецът се изравни с него отново, Василий го удари с пистолета по каската. Хитлеристът закрепця от уплаха и се спусна да бяга. Наложиха се Ромашкин да стреля, след което за един миг се озова до телената мрежа. Той се хвана за кола и запълзя.

Зад него вече викаха и стреляха.

Разкъсвайки в тела дрехите и тялото си, Василий премина през втория ред тел и тогава нещо тежко го удари в тила. Той загуби съзнание.

Когато дойде на себе си, в първия момент нищо не можа да разбере. Пред очите му плуваха оранжеви и лилави кръгове. Чувствуваше силна болка, но не можа веднага да определи къде точно го боли. Опита се да възстанови в паметта си какво точно беше

станало. И ето че смътно, сякаш това се беше случило много отдавна, си спомни: „Изкачих се по тела, изгубих съзнание от удар. Ранен съм. Но къде? И къде съм сега?“

Той лежеше в снега, а наоколо беше нощен мрак. Наблизо говореха на немски. „Защо не ме вдигат, не ме разпитват?“ Отзад някой копаеше. „Може би ме вземат за убит и искат да ме закопаят?“ Той се заслуша и отново чу звън на лопата в тела и тежко дишане. Сети се: „Да, фашистите ме смятат за убит. Те са от другата страна на мрежата. Аз съм от тази. Копаят под тела, за да ме вмъкнат при себе си. Трябва да скоча и да бягам! Ами ако съм ударен в краката?“ Върху снега близо до себе си Ромашкин видя пистолета си. Той се постара да си спомни колко пъти е стрелял, дали в пълнителя има поне още един патрон. „Жив няма да им се дам. Ще ме измъчват.“

Докато той размишляваше, вече бяха подкопали до краката му. Опитваха се да го измъкнат, но не успяха. Той лежеше по дължината на тела и когато го задърпаха за краката, дрехите му се закачиха за тела. Хитлеристите промушиха лопата с дълга дръжка и блъскайки го в гърба, опитваха се да го откачат от тела и да го обърнат така, че тялото му свободно да мине при тях.

Не трябваше да чака повече. Ромашкин се надигна и тичешком се спусна към своите траншеи.

Около минута немците бяха в объркване — мъртвецът побягна! След това се опомниха и бързо откриха стрелба. Той тичаше, падаше, мятеше се от една страна на друга. Над него пламваха ракети. Светещите куршуми браздяха мрака.

Стигна до едни храсти и запълзя успоредно на линията на фронта. Неприятелският огън, както и преди, се преместваше в посока на нашите позиции. Значи го бяха загубили от погледа си и смятаха, че той тича направо към своите.

От нашата страна удари артилерията — това беше точно навреме. Само че не беше ясно защо тя толкова бързо откликна на цялата тази неразбория. Случайно стечение на обстоятелствата?

На пътя му се показва замръзнала рекичка. Василий имаше още сили, за да изпълзи върху леда, но тук отново загуби съзнание. Освен свръхумората оказваше влияние и загубата на кръв.

Събуди го удар. Бяха го обърнали на гръб и, изглежда, го разглеждаха. Някой раздражено каза:

— Фриц, зараза!

Тези неласкави думи прозвучаха за Ромашкин като най-сладка музика. Той можеше само да прошепне:

— Не съм фриц, братлета!

— Я виж ти, на руски говори! — учуди се човекът, който го нарече фриц. — Хайде, момчета, вземете го!

Ромашкин не запомни как и защо се намери в блиндажа на мустакат командир на полк, съвършено непознат. Едва му бинтоваха главата, Василий откъсна яката от куртката си и помоли бързо да занесат това парче в щаба на фронта, в разузнавателното управление.

Оказа се, че там всички са в тревожно очакване. Николай Макарович беше успял да съобщи по радиото за сблъсъка му с немския патрул и за вероятното му успешно бягство от преследвачите. Командуваният фронт беше заповядал във всеки полк от първия ешелон разузнавачите и артилерията да бъдат готови. Когато там, където Ромашкин преминаваше фронта, хитлеристите проявиха силно безпокойство. Нашата артилерия направи огнево нападение, а група разузнавачи излязоха в неутралната зона. Именно те бяха вдигнали Василий от леда.

Сега той седеше в топлия блиндаж и не можеше да се нагледа на скъпите му руски лица. Струваше му се, че не ги е виждал цяла вечност.

— Къде съм ранен? — попита Ромашкин фелдшера, който бинтоваше главата му.

Фелдшерът се обърка, но сигурно сметна за неприлично да лъже такъв човек.

— Колкото може по-скоро трябва да постъпите в болница. Раняването в главата е винаги опасно.

Мустакатият командир на полка се разбърза: заповяда веднага да докарат неговата шейна, зави Ромашкин с полушубката си и се разпореди фелдшерът лично да съпроводи ранения до болницата.

На прощаване подполковникът даде на Василий манерка и му прошепна:

— За да не замръзнеш по пътя, много кръв си загубил. Пийвай по малко.

Шейната се пързеляше леко и плавно. Също толкова леко му беше и на Василий.

При своите всичко беше прекрасно, даже закъснелият студ не беше страшен и вятърът беше по-ласкав. Той си спомни предупреждението на мустакатия командир на полка: „Да не замръзнеш по пътя. Казват, че на замръзващите винаги им се струва, че е топло, и им се спи.“ Той още един път отпи от манерката и се вслуша в себе си. Не, не му се спеше. Обратно, безпокоеше го веселата възбуда, искаше му се да пее. И той запя.

В болницата хирургът вече очакваше ранения разузнавач и каза успокоително:

— Е, щом пее всичко ще е наред.

Ромашкин много искаше да поговори и с хирурга, и със сестрите, които кой знае защо се подсмиваха в своите марлени маски.

— Лежете спокойно, след това ще поговорим — обеща му една от тях.

— Ама че весел ранен! — каза друга. — Досега такива не сме имали.

— Това е така — съгласи се Ромашкин. — А знаете ли защо съм в немска униформа? Не мислете, че съм немец.

— Всичко знаем, моля ви, лежете спокойно, че иначе ще ви вържем — заплаши го лекарят.

Ромашкин се засмя. Струваше му се много смешно, че ще го вържат свои хора и при това толкова хубави момичета.

— Връзвайте! — великодушно им разреши той и в този миг нетърпима болка го парна в главата. Ромашкин смръщи чело и застена: — Ммм, това не бива, докторе! Всичко вървеше толкова добре.

— Търпи, скъпи, и се радвай: мозъкът ти, изглежда, не е засегнат. Твърдоглав си ти, куршумът е рикоширал.

Ромашкин се усмихна отново.

— Значи, ще поживеем още?

Той затвори очи и усети, че сякаш се люлее в топла детска люлка, започна да заспива.

— Ама че момък! — шепнеха сестрите. Те минаваха отстрани и се вглеждаха в бледото му отслабнало лице.

— Разузнавач — многозначително мълвеше хирургът. — Не прилича на нас, смоците от тила! — Докторът се мъчеше да работи внимателно, за да не събуди този необикновен според него човек. Само

лекар можеше да разбере колко трябва да е уморен човек, за да заспи без упойка под ножа на хирурга!

След операцията настана Ромашкин в отделна малка брезентова палатка. Отвътре тя беше обшита с бяла тъкан и се отопляваше от желязна печица.

Василий разбираше, че това внимание към него не е случайно. Сигурно за това се беше погрижил самият командущ фронт. Само дето никой не го навести, не го поздрави с успешното завръщане. Затова му беше обидно. Обидата го гризеше като червей, причиняваше му болка, много по-голяма от раната в главата. Като си помисли, Ромашкин започна да се утешава: „За това, какво съм преживял — как проникнах в града, зает от противника, как убих патрула и се измъкнах от преследването, как се събличах гол, свалих часовия и едва не попаднах жив в гроба, — знам само аз. Сега лежиш в отделна палатка, лекуват те, хранят те, какво искаш още?“

И когато Ромашкин вече съвсем се успокои, когато в душата си почувствува облекчение, неочаквано се повдигна краят на палатката. Надникна снажен войник с отлично ушит шинел, с лъснати ботуши, каквито носеше командирският състав, с фуражка с лакирана козирка. Хем беше войник, хем не беше, като че беше слязъл от картинка. Такива на фронта нямаше.

— Здраве желая, другарю старши лейтенант — каза усмихнато красивият войник. — Ние сме фронтови ансамбъл за песни и танци. — Той посочи с ръка входа на палатката и Василий чак сега чу зад брезентовата завеса сдържания говор на много хора.

Ромашкин не разбираше какво означава всичко това и какво отношение има той към ансамбъла. Войникът му поясни:

— Изпрати ни командущия фронт. Каза, че тук, в болницата, се намира един ранен разузнавач, който е изпълнил много важно поръчение, и него, тоест вас, трябва да го развеселим. И ето, ние пристигнахме.

Приятна вълна на благодарност нахлу в сърцето на Ромашкин: „Не ме е забравил. Въпреки цялата си невероятна заетост. Благодаря ви, другарю командущ!“

— И как ще правите това? В палатката повече от три до пет човека няма да се съберат — смутено попита Василий. Той каза това и се сети, че има и друг изход: — Изнесете концерт за болницата някъде

в общата столова и доложете на командувачия, че заповедта е изпълнена.

— Така не може. Заповядано ни е да повишим настроението лично на вас. За болницата ще има специално изпълнение — настояваше войникът.

— Нищо няма да излезе, аз още не мога да ходя. Може ли да ме занесат на носилка някъде, където ще слушат всички?

— Заповедта си е заповед! Всичко ще направим тук. Казвам се Игор, по фамилия Чешихин. Приятелите на шега пуснаха слух, че това е псевдоним, който, един вид, произлиза от моето главно занимание: да си чеша езика. Защото съм конферансие. По военному — водещ на ансамбъла.

Появи се дежурният лекар, дойдоха сестрите, завиха Ромашкин с още две одеяла, повдигнаха краищата на палатката и Василий видя много добре облечени войници, които като две капки вода приличаха на Игор Чешихин.

С професионална усмивка Игор ги представи на единствения зрител и слушател. Високо, като от естрада, той обяви:

— „Землянка“ текст — Алексей Сурков, музика — Константин Листов, изпълнява солистът на ансамбъла Радион Губанов.

Някъде отстрани приглушено загърмяха баяните, зазвуча мек баритон. Василий виждаше певеца само до колана на шинела и ръцете му, които ту замираха със сплетени пръсти, ту разделени хвъркваха някъде нагоре.

Това, което ставаше, приличаше на приятен сън — красиви хора, музика, пеене. Не му се искаше да се събужда: сън ли беше това или бълнуване, нямаше значение. Важно беше, че думите на песента отразяваха реалността.

— Спите ли, другарю старши лейтенант? — загрижено попита Игор Чешихин.

— Не, не, аз всичко чувам и виждам отлично. Само че на вашите другари няма ли да им навреди пеенето на открит въздух? Гласовете.

— Ние сме свикнали. През цялата зима пяхме на студа. На предната линия няма концертни зали. Губехме и гласовете, и певците. Война е!

След песните започнаха танците. На танцьорите им беше тясно на малката пътечка пред палатката, но те се въртяха буйно, а още по-

добре подсвиркваха.

— Специално за вас подготвихме откъс от поемата на Твардовски „Василий Търкин“ — съобщи Игор.

Ромашкин се надигна. Той обичаше стиховете на Твардовски и особено тези за юначния момък Търкин!

Игор каза един съвсем нов откъс, който Василий още не беше чел във вестника.

*Поизпъчи се войника,
зер овреме бе узнал:
не за хокане го вика
фронтовият генерал.
Ала наближи с тревога
генералския блиндаж.
Бог да имаше — на бога
би се молил за кураж.*^[1]

„Като че за мен е писано! — с възторг си мислеше Василий. — Сякаш Твардовски е надзъртал, когато отивах при командуващия.“

Василий си припомни всички генерали, с които му се беше случвало да се среща. Командирът на дивизията Доброхотов — строг, властен, но се случваше да бъде и много добър — такъв го беше запомнил Василий, когато му връчи първия медал „За бойни заслуги“. Членът на Военния съвет Бойков — човек с огромен мащаб. Спомни си Черняховски — красив, едър, млад, с мъдри очи. „Срещал съм се даже с маршал Жуков! — внезапно си спомни Василий. — Наистина съвсем бегло, когато получавах ордена. Здравно стои на земята и си държи високо главата. В строгите му очи имаше топла искра — но само за един миг, когато ме поздравяваше. Един маршал сигурно не трябва да се държи по друг начин.“

Наред с генералите пред Ромашкин като жив застана и комисарят Гарбуз. Василий беше сигурен, че ако Андрей Данилович не беше загинал, и той щеше да стане генерал. Макар че и без това звание той с делата си и със силата на своето влияние върху хората беше истински генерал.

„Търкин за една неделя до дома си отскочи...“ — не декламираше, а някак просто говореше Игор. Рецитаторът се превръщаше ту в Търкин, ту в генерал, ту в Твардовски. И всичко беше като насън.

Радостното чувство не напусна Ромашкин и след концерта. „Ансамбъл за един човек! Е, нека да не е цял, нека са няколко човека, но нали само заради мен ги е изпратил командувачият!...“

Като продължение на този приказан сън вечерта в палатката тромаво влезе членът на Военния съвет Бойков.

— Лежиш ли? Добре правиш! Много работа свърши, почини си!

Генералът разкопча шинела си, свали фуражката си и седна на табуретката така, че тя изпращя. Усмихнато и добродушно погледна Василий:

— Сега ще си поема дъх.

„Болен човек е — помисли си Василий, като гледаше торбичките под очите на генерала, — а тича насам-натам из предните позиции и денем, и нощем.“

Бойков стана, закопча всичките копчета на шинела си, сложи фуражката си, провери дали не е накриво. „Къде отива? — учуди се Василий — Нищо не каза. Нима само за това дойде, за да си отдъхне?“

Бойков обаче не си тръгна. Той застана мирно срещу легналия Ромашкин и тихо, но тържествено произнесе:

— По поръчение на командувачия фронта армейски генерал Черняховски, за изпълнение на специално поръчение връчвам ви, старши лейтенант Ромашкин, орден „Червено знаме“ — Генералът му подаде картонена кутийка и в нея Ромашкин видя златен орден и бяло-червена лента, обтегната на колодката. — От свое име те поздравявам, скъпи мой, и ти желая по-бързо да се поправиш, да извършиш още много геройски дела за благото на отечеството! — Бойков погали Ромашкин по главата и вече делнично попита: — Къде да ти сложа ордена? — Помисли секунда и реши: — Защо пък да не може върху бялата ти долна риза? Сега ти е такава униформата — болнична! — Той закачи ордена и го притисна с меката си длан. — Носи го със здраве! Освен това, Василий, мога да те зарадвам: като оздравееш, можеш да си отидеш в отпуска за петнадесет дни. Командувачият разреши. Той помоли да ти предам, че сам би те посетил с удоволствие, но не може — много работа има. И мен ме извини за

бързането. Готвим голямо мероприятие. Бъди здрав! Предай поздрави на майка си.

Бойков му стисна ръката и тръгна към чакащия го зад палатката автомобил. Моторът забоботи, запращяха клони и колата се отдалечи.

Неочаквано в ушите на Ромашкин ясно и отчетливо зазвуча гласът на Игор Чешихин, сякаш концертът продължаваше:

*Търкин за една неделя
до дома си отскочи...*

Ромашкин жално погледна сестрата и я помоли:

— Сестричке, убоди ме с нещо или ме полей с вода.

— Лошо ли ви е? Сега ще повикам дежурния лекар.

— Съвсем не, добре ми е! До смърт ми е добре!

Сестрата каза нежно:

— Нищо, още никой не е умрял от радост!

[1] Стиховете на А. Твердовски от поемата „В. Търкин“ са в превод на Николай Антонов. ↑

Като се върна в полка след отпуската, Ромашкин научи тъжната вест, че край Витебск е загинал капитан Иван Петрович Казаков, първият учител на Василий. Трудно му беше да си представи Петрович мъртъв. Виждаше как златните му зъби блестяха в закачлива усмивка под черните му мустачки, очите му винаги бяха весели и в тях светеше лукавство. Ромашкин чуваше гласа на Казаков: „Връщам се след войната в къщи. На гърдите ми ордени, във вещевата торба подаръци.“ За Ромашкин той остана завинаги такъв — жизнерадостен и весел.

През втората половина на 1944 година на юг съветските войски прогониха фашистите от Румъния, Полша и стъпиха на територията на Югославия, България, Чехословакия и Унгария.

Дивизията, в която служеше Ромашкин, се приближи на север непосредствено до границата на Източна Прусия. Предстоеше първото стъпване на немска земя. Всички чакаха с вълнение кога ще стане това.

— Вече стреляме по Германия! — гордо и весело каза един артилерист на разузнавачите.

— А ние вече бяхме там — солидно отговори Саша Пролеткин.

— Е, как е там?

— Ще има много работа за артилеристите — цялата е зазидана с бетон!

Ще го пробием! Сега нищо не може да ни спре!

Ромашкин със своите разузнавачи беше един от първите, които навлязоха на немска земя. Горите, полята, реките и дърветата в Германия бяха същите като в Литва и Белорусия. Кленовете пламтяха в ранна позлата, и тук, и там една и съща вода блестеше в реката. Полето със светлозелена сочна трева се разделяше някъде от невидима линия. Нямаше погранични стълбове и знаци, немците ги бяха отнесли.

Като намери по картата точни ориентири, Ромашкин преведе групата си през храстите. Стигнаха до една рекичка, прегазиха я и Ромашкин каза с щастливо вълнение:

— Ето, момчета, вече сте в Германия!

Шовкопляс взе шепя влажна земя, разтри я, помачка я, помириша я и замислено каза:

— Земя като земя.

— Да, земята е еднаква навсякъде — каза Рогатин. — Само че върху нея растат различни неща — пшеница и коприва, малини и „вълча ягода“, миризлива роза и горчив пелин. — За Иван това беше

цяла реч, той даже изплашено погледна разузнавачите, но никой не се разсмя и не се пошегува. Всички бяха тържествени и радостни.

През тази нощ домъкнаха първия „език“ от немска територия. Измъкнаха го от една траншея край един дот, замаскиран като плевня.

Той дълго се бранеше, ухапа Пролеткин по пръстите, когато му запушваше устата. Само Иван Рогатин успя да го усмири — така го хвана за врата с лапата си, че той изпука.

На разпита плененият ефрейтор Вайнер също се държа нагло:

— Повече нито една крачка навътре няма да навлезете. Всички ще паднете тук, на границата на велика Германия.

Ромашкин с любопитство разглеждаше мутрестия, с тъпи воднисти очи вече немлад немец.

Като преглеждаше документите и книжата, иззети от пленения, Ромашкин обърна внимание на снимките, правени във Франция: Вайнер с момичета, весел и самодоволен, на фона на кафене с френска реклама и надписи. „Кога е било това? — помисли си Ромашкин — По време на завладяването на Франция или съвсем скоро? Може би това е новопристигнала дивизия от запад? Изглежда, ефрейторът затова е толкова нахален, защото не е почувствувал върху себе си силата на ударите на нашето настъпление.“ Отчитайки наглостта на Вайнер, Ромашкин не го разпитваше директно, а използваше малка хитрост.

— Значи, през цялата война сте били във Франция? Не е хубаво, другарите ви са воювали, а вие сте се развличали с леки момичета.

— Аз бях на Източния фронт две зими — Вайнер показва лентичките върху китела си. — Бях ранен и едва след изписването ми от болницата бях изпратен във Франция.

— Значи, Франция е санаториум, там ви изпращат за доизлекуване? Вие не казвате истината, Вайнер. Там воюват, през юни тази година в Нормандия направиха десант нашите съюзници.

Плененият се усмихна накриво:

— Вашите съюзници! Ако не бяхте вие, те нямаше да направят десант.

Ромашкин прелисти служебната книжка и писмата, които беше получил Вайнер. Писмата бяха изпратени по полева поща, която можеше да бъде във Франция или тук, или навсякъде. Кога беше пристигнала тази нова дивизия?

— Последното писмо от къщи сте получили във Франция в края на юли — делнично каза Ромашкин, за да приспи бдителността на пленения. — Нима тук, на новото място, не ви носят писма?

— Ние сме тук само от... — започна плененият, но изведнъж се усети и подозрително погледна офицера. Ромашкин си даваше вид, че води обикновен разговор, който с нищо не задължаваше Вайнер. Немецът си помисли: може всичко да се размине и офицерът да не е обърнал внимание, че се изпуснах. Офицерът обаче беше хитър — Вайнер разбра това, като чу следващия въпрос:

— А по какъв маршрут пътувахте насам? — с това Ромашкин искаше окончателно да установи времето на пристигането на дивизията.

Вайнер ту почервяваше, ту пребледняваше и мислеше какво да прави по-нататък — да говори или да не говори? Засега всичко вървеше добре — не го бият, не го измъчват. Нима това, за което го пита офицерът, е тайна? Нима русите не знаят такива градове като Франкфурт, Берлин, Кьонигсберг? Вайнер със спокойна съвест назова тези градове.

— Значи, кога тръгнахте и кога пристигнахте? — окончателно го притисна Ромашкин.

Плененият започна да се върти като бръмбар, забоден с карфица за картон. Нямахте какво да прави и затова с усилие прецеди:

— На първи август ни натовариха, преди седмица пристигнахме...

Съветските войски, излезли на границата, без да спират, удариха по ненавистната им земя, откъдето през юни четиридесет и първа бяха тръгнали фашистите.

Започна артилерийската подготовка и от немската страна полетяха нагоре греди, отломки от бетон, изтръгнати от корен дървета, колелета от коли и оръдия. Войниците с нетърпение се подаваха от окопите и чакаха сигнала „напред“.

— Дръж се сега, фашистка Германия!

Редиците на атакуващите буквално пометеха от земята отбранителните им съоръжения. Все пак обаче хитлеристите удържаха на първия натиск на Съветската армия, полковете се придвижиха

всичко със седем до десет километра. Загубите бяха големи. Това ги принуди да прекратят настъплението и да започнат сериозна подготовка за щурм на отбранителните линии. Известно беше, че дълговременните укрепителни райони — инстербурският, край река Дейм и този около Кьонигсберг — не отстъпват по своята мощност на най-съвременните линии — Мажино, Зигфрид, Манерхайм. Многоетажните дотове и фортове, дебелият три метра железобетонни стени, запасите от продукти, боеприпаси, вода и други позволяваха да се води продължителна отбрана в пълно обкръжение.

Съветските дивизии се сменяха една след друга на предната линия и в затишието между боевете се занимаваха с бойна подготовка. Учеха се да пробиват дълговременните отбранителни линии, изучаваха фортовете и железобетонните дотове, които щеше да им се наложи да щурмуват. Командуваният фронта армейски генерал Черняховски се появяваше и на учебното поле.

— Сега тук се кове победата — ободряваше той уморените, отвикнали от старателно обучение войници и офицери. — Повече пот — по-малко кръв, приятели.

Втори ден разузнавачите седяха в една траншея с полусвлечени стени и тайно наблюдаваха немския караул, охраняващ склада за боеприпаси.

Траншеята се намираше на триста метра от караула върху гола височинка и се виждаше много добре отвсякъде: и от складовете, и от пътя, който минаваше покрай тях, и от сградата, където беше настанена охраната, и от зенитната батарея, охраняваща складовете. Именно затова я избраха разузнавачите: изоставената траншея не предизвикваше никакви подозрения у заобикалящите ги хитлери. От нея разузнавачите добре виждаха и територията на склада, и даже двора на караула, ограден със стена от червени тухли.

Руските гори и села с доброжелателно население бяха останали назад. Тук, в Източна Прусия, всеки, който видеше разузнавачите, беше враг. Затова групата не излизаше от траншеята и само нощем се приближаваше към сградата, където беше настанен караулът, и към оградата от бодлива тел, която опасваше складовете.

Задачата, която даде на групата разузнавателният отдел на армията, беше необикновена, макар че се състоеше от няколко думи: да се унищожат складовете.

По-рано Ромашкин и неговите момчета се занимаваха само с разузнаване — устройваха засади, провеждаха разузнавателни бойни операции, водеха „езици“, В резултат на бързото придвижване на нашите войски непосредствено до линията на фронта се оказаха складове на противниците с авиационни бомби и артилерийски снаряди. Това не бяха хранилища от държавно значение, бяха обикновени военни складове, но командването разбираше, че боеприпасите, които се намират там, трябва да бъдат унищожени колкото може по-бързо, докато не са ги занесли на огневите позиции. Бомбардирането със самолети не даде резултат: бетонните хранилища се намираха под земята и освен това ги прикриваше огънят на зенитките. На немска земя, още повече край фронтовата линия, където беше пълно с войски, партизани нямаше. Затова трябваше тази задача да се възложи на войсковите разузнавачи.

Понеже задачата беше много важна, подполковник Линтварьов реши да назначи парторг на групата. Изборът падна върху Иван Рогатин. В полка го познаваха добре. Той беше смел, неведнъж награждаван разузнавач: два ордена „Червено знаме“, орден „Червена звезда“, два медала „За храброст“ Беше известна обаче и мълчаливостта на този здравеняк.

Линтварьов извика Рогатин при себе си. Като чу за какъв го назначават, и без това неразговорливият здравеняк съвсем онемя.

Подполковникът вече беше успял да изложи задачите, които трябва да изпълнява парторгът, и Рогатин чак тогава успя да събере сили и да продума:

— Аз няма да се справя...

— Аз ви обясних всичко. Вие сте стар, опитен разузнавач — ще се справите. Задачата е много важна, непременно е нужно партийно влияние — спокойно и убедително настояваше Линтварьов.

— Аз няма да мога..., не умея да говоря.

Заместник-командирът по политическата част се усмихна.

Той отлично разбираше състоянието на простодушния сибиряк, но друг изход нямаше.

— Та вие, скъпи, неправилно разбирате политическата работа — нима тя се заключава в говорене? Нима политработниците не отиват в атака? Не стрелят? Не се бият с враговете в ръкопашен бой? В боя те правят всичко като другите, а плюс това вдигат, вдъхновяват, разпалват другите. Главното в нашата работа е заповедта да бъде изпълнена. Как да се направи това, ще подсказе обстановката: понякога с пламенно слово, но най-често с работа.

— Не, няма да мога — повтори Иван, гледайки настрани.

— Та в разузнаването не може и да се говори — продължаваше да го убеждава подполковникът. — Как ще говориш? Наоколо са враговете. Направете така, че заповедта да бъде изпълнена на всяка цена — това е всичко...

— Момчетата и без мен ще направят всичко. Нима старши лейтенант Ромашкин ще допусне да не се изпълни заповедта?

— Командирът има много други грижи, а Вие вдигнете хората, за да изпълнят решението му — това е ваша работа.

Рогатин и преди това беше смутен, а такива думи като „решения“, „да вдига хората“, „ваша работа“ напълно го объркаха.

— Не, не, аз няма да мога. — Той даже се опита да стане и да си тръгне.

Линтварьов го задържа и сложи ръцете си върху широките му кръгли рамене.

— Вие комунист ли сте?

— Комунист съм.

— От изпълнението на тази задача зависи животът на нашите бащи, майки, жени. Имате ли деца?

— Ами...

— Та ето, може би в този склад е бомбата, която ще хвърлят върху вашия или върху моя дом.

Разузнавачът размърда рамене, явно с това искаше да каже: „Виждате ли, аз всичко разбирам.“

— Имате ли приятел?

— Имам.

— Може би животът му ще бъде прекъснат от един от тези снаряди, които са в хранилището.

— Пуснете ме, за бога, другарю заместник-командир по-политическата част, сам ще ги взривя тези проклети погребни!

— Отлично. Вие или някой друг, главното е да се унищожат! Смятам, че разбрахте правилно задачата.

Рогатин не можа да измисли никакво възражение, подполковникът му стисна ръката и заедно с него излезе от землянката.

Назначението мина.

И ето че групата благополучно премина в тила, пренесе експлозива, намери обекта и се замаскира. И вече две денонощия седеше в изоставената траншея, без да намери възможност да се приближи до складовете. Двама часови се движеха от другата страна на телената ограда. При това те се движеха по елипса — постоянно един срещу друг. Да се прокраднеш отзад или отстрани към някой от тях беше невъзможно — вторият щеше да види. Пък и как ще се прокраднеш — телът беше навъртян на един метър ширина.

Караулното помещение, в което си почиваха свободните от смяна, се намираше в малка къщичка близо до складовете. Къщичката беше заобиколена с тухлена степа и оборудвана по всички правила на караулната служба. Прозорците бяха с решетки и през нощта се затваряха отвътре с дървени капаци — не можеш да се покатериш, даже граната не можеш да хвърлиш. До караулното помещение постоянно стоеше часови. Той отваряше вратата, ако някой почука отвън. Отвътре вратата през цялото време беше затворена с резе. Преди да отвори, часовият гледаше през едно прозорче кой е дошъл.

Като изучиха начина на живот на караула, за две денонощия разузнавачите напълно установиха неговия състав и реда за носене на службата. В осемнадесет часа с кола пристигаше новият наряд. Той се състоеше от началник — унтерофицер, разводач и шест караулни — всичко осем човека. Смяната на постове, състояща се от двама войника, се извършваше от разводач на всеки два часа. Той се приближаваше към телената ограда на складовете и един от часовите, след като се убеди, че са дошли свои, отваряше вратата, скована от дървени греди и обмотана с тел. Така смяната влизаше и приемаше поста.

Два дена Рогатин наблюдаваше и мислеше заедно с другите разузнавачи как да се приближат до обекта, но при охраната всичко беше строго отмерено. За тези два дена той отслабна, обрасна с твърда черна четина, от безсъние бялото на очите, му се набразди с тънки кървави жилки.

В траншеята беше мокро и студено, краката им не можеха да изсъхнат. Разяждаща мъгла ги обгръщаше и денем, и нощем. Често от небето се лееше мокър сняг. Траншеята беше пълна с киша — нито да легнеш, нито да седнеш. Разузнавачите ги тресеше, зъбите им тракаха. „Ако не ни избият, ще пукнем от простуда — мислеше си Василий. — Обидно е: преминахме цялата война, вече ѝ се вижда краят — и изведнъж така безславно да умреш от някаква си пневмония.“

Рогатин се измъчваше повече от всички. „Какво ще му кажа сега? — тъжно мислеше Иван. — Не изпълних поръчението ви!“ Така ли е? А той ще отговори: „Слагай на масата партийния си билет“. Рогатин гледаше наблюдаващите в момента другари и си спомни инструктажа на заместник-командира по политическата част Линтварьов: „Вашата работа е да вдигнете хората“. „А как да ги вдигна? Къде да ги вдигна?“

Рогатин се премести до Ромашкин. Мълчаливо седна до него на стъпалата и се опря с гръб в стената на траншеята. Отгоре потече мокра земя. Иван почака, докато струйките ѝ намаляха, и злобно плю в краката си.

Ромашкин погледна Иван и отбеляза за себе си: „Нервници.“ Простодушното скуесто лице на Рогатин беше намръщено, а от гъстата четина изглеждаше още по-мрачно. Рогатин избягваше да гледа командира в очите. Той недоволно сумтеше и мислите му бяха тежки.

Ромашкин се приповдигна над траншеята и отново се вгледа с уморените си очи в къщичката на охраната. Една след друга се сменяха неосъществими мисли.

Разузнавачите почти не разговаряха помежду си, настроението на всички беше мрачно. От време на време се разкършваха, като движеха ръцете си и поклащаха раменете си. Силните им, вцепенили се от студа и влагата тела пукаха. Те ядяха и пиеха икономично. Бяха взели продукти само за две денонощия, а сега работата се протакаше за неопределено време. Всеки разбираше, че да се седи така е безполезно. Може да седиш и седмица — в охраната нищо няма да се измени. Все пак никой не се осмеляваше да каже това на глас, всички чакаха командирът да го каже пръв.

На Ромашкин му беше трудно да реши да се върнат, по и да стърчат тук до безкрайност не можеше. Василий не искаше да направи прибързана стъпка само за да докаже на командуването стремежа си да

изпълни заповедта. Това не беше в характера му. Храбър и честен, той не беше способен на авантюри и показност. Беше готов да носи отговорност за неизпълнение на задачата, но нямаше да рискува живота на разузнавачите без полза, без увереност, че задачата ще бъде изпълнена.

На третия ден привечер, когато свършиха продуктите, старши лейтенантът попита Рогатин:

— Е какво, парторг, ще потегляме ли назад? Няма да мрем тук от глад.

Рогатин чакаше тези думи. Той неведнъж виждаше този въпрос в очите на командира, но въпреки това усети как някакъв слаб ток премина през тялото му. Разузнавачът много уважаваше старши лейтенанта, той беше за него неопровержим авторитет. Много пъти заедно бяха рискували живота си, много пъти оставаха живи благодарение на находчивостта и смелостта на Ромашкин. Иван с предана любов обичаше този човек, беше готов да го прикрие от куршум и снаряд, но не можеше веднага да отговори със съгласие на предложението на командира — сега той беше парторг. Той разбираше с не особено бързия си, но ясен разсъдък: въпросът не е за неговия живот или смърт и не е за това, ще му вземат или не партийния билет. Всичко лично, свое, беше останало някъде настрани — той беше представител на партията. И не можеше да допусне в негово присъствие заповедта да остане неизпълнена. Рогатин знаеше, че Ромашкин е комсомолец и от цялата си душа иска да изпълни задачата, но вижда, че е невъзможно.

Иван също беше убеден, че това действително е така. Ако не беше парторг, той щеше да се съгласи да тръгне назад. Но работата беше именно в това, че е парторг. Бяха го изпратили тук като парторг, може би именно за това — даже в невъзможни условия да намери изход.

Рогатин нищо не отговори на въпроса на командира, само го погледна умолително и виновно. Ромашкин погледна настрани. Той разбираше състоянието на сибиряка и му съчувствуваше.

— Ще наблюдаваме още един ден — кратко каза командирът и постави автомата си до стената.

Мислите в главата на Рогатин се въртяха тежко и неспокойно: „Стана, както аз поисках. Командирът уважи парторга. А сега какво ще

правим?“

Разузнавачите, които се бяха приготвили за тръгване, слагаха торбите с експлозива и оръжието си на предишните им места и мълчаливо се настаняваха в опротивялата на всички влажна траншея. По отпуснатите им движения се виждаше, че са недоволни. За да не гледа това и да не среща осъждащите погледи на другарите си, Иван устреми ненавистен поглед към караула. Той гледаше тъмните фигури на немците, които се движеха зад телената ограда, и беше готов да ги разкъса веднага. „Всичко е заради вас, гадове“ — мислеше си той.

Рогатин крадешком погледна другарите си — едни седяха, опрели гърбове в стената, други, прилегнали, се опираха на лакът. „Ако на мое място имаше истински парторг, сигурно щеше да ги запали с огнена реч, а нима главата ми може да роди толкова думи, че да разпаля момчетата?“

Иван мъчително се бореше със своята стеснителност, заставяше се да говори и никак не можеше да се реши на това. Накрая продума:

— Нима сме ги викали? Всеки щеше да работи на мястото си. Аз сега щях да ремонтирам техниката, да се готвя за посев, другите там, където са си работили. А какво правеха те по селата? Всичко палеха, погубваха народа.

Рогатин замълча, търсеше какво да каже по-нататък. Разузнавачите го гледаха и всеки разбираше: сибирякът казва това, защото го бяха назначили парторг. Жалко беше да гледа човек този безпомощен здравеняк. Срам ги беше да си признаят, че те са виновни за неговите терзания.

Рогатин така и не завърши агитацията си, той тромаво се обърна, показва се от траншеята и започна да наблюдава. Василий се намести до Рогатин и също се вгледа в караула. А там животът си вървеше по строго установения ред: до вратата се движеше часови, вратата беше заключена, свободните смени се намираха в къщата.

Докато размишляваше, Ромашкин видя как от караулното помещение излезе войник с наметнат шинел и тръгна към къщичката, която беше в отдалечения ъгъл на двора. След малко той се върна обратно, като оправяше пътлом колана на панталоните си — часовият, който охраняваше караулното помещение, изобщо не погледна към него.

Василий и Рогатин се спогледаха. Те мислеха за едно и също нещо. Имаше за какво да се захванат. Те разбраха това веднага. Лейтенантът се спусна в траншеята и изложи пред разузнавачите плана си — това беше единствената възможност да се изпълни задачата, възможност, която се появи едва сега.

Вариантът беше много рискован. Успехът му зависеше от един човек, който трябваше да осъществи най-опасната част от замисъла.

— Ще ида аз — твърдо каза Рогатин точно когато и Ромашкин, и разузнавачите с тревога мислеха кой ще трябва да направи това.

С настъпването на вечерта групата излезе от траншеята и тихо се приближи до оградата — там, където се намираше тоалетната на караулното помещение. С помощта на другарите си Рогатин и Пролеткин преминаха през оградата и се спотаиха в тоалетната. Нощта беше влажна и тъмна. Нищо не се виждаше. Само резкият като команда говор, който долиташе от тъмнината, постоянно напомняше, че това е тилът на врага.

Трябваше да чакат дълго. Но ето че се чуха крачки. Един хитлерист идваше към тоалетната. Разузнавачите приготвиха оръжието си и гранатите. Ако немецът се развика, трябваше да водят бой с целия караул. Тъмната фигура влезе през вратата. Ромашкин чу кратко боричкане, тежко тътрुzenie на подметки по дъсчения под. След това всичко утихна. След една минута се показва тъмният силует на човек. По широките рамене и олюляващата се походка Ромашкин, който гледаше през оградата, разбра, че това е Рогатин. Иван мина покрай часовия, който потропваше с крака, встрани от вратата. Ромашкин видя, че Иван е наметнал немски шинел. Това беше шинелът на немеца, който остана да лежи в тоалетната.

Василий гледаше стрелката на секундарника и си представяше какво става сега в караулното помещение. Рогатин бързо трябваше да определи къде е стаята за почивка и да влезе там. А какво ще стане, ако се сблъска с разводача или с началника на караула? Щом го погледнеха, те щяха да открият, че е чужд.

Той ще успее да стреля — в джоба му беше пистолетът, който му даде Ромашкин. Стрелкичката на часовника премина десет деления. Изстрел нямаше. Значи Рогатин беше влязъл в спалното помещение. Сега навярно той пипнешком търсеше в тъмното къде лежат почиващите си хитлери. Те трябваше да бъдат не повече от двама,

имаше право да спи само една трета от караула. Педантичните немци, естествено, нямаше да нарушат това правило.

Стрелкичката премина още петнадесет деления. Колко секунди са необходими за две замахвания с нож? Всичко беше тихо. Значи никой от спящите не е извикал.

Сигурно сега Рогатин гледа през процепа на притворената врата на общата стая. Кой може да е там? Разводачът и караулният? Не, само разводачът. Единият караулен е на пост до входа на помещението, а другият лежи в тоалетната. Ами ако в общата стая е влязъл началникът на караула? Тогава стават двама срещу Рогатин. Трябва да са в готовност. Ромашкин даде знак с ръка и първи се спусна от оградата до стената на тоалетната. Саша Пролеткин му помогна да слезе безшумно. През отворената врата Василий видя тъмното неподвижно тяло на хитлериста. Като сенки разузнавачите се спуснаха един след друг от сградата. Ромашкин бързо огледа двора: „Добре че караулното помещение е обградено с тухлена ограда. Ако настъпи някаква бъркотия, отстрани никой няма да забележи. Дори да се случи нещо, ще бъде по-удобно да се отбраняваме.“

Василий усещаше как стоящия до него Жук трепери. Не от страх, а от вълнение. Ромашкин чувствуваше, че и той самият трепери. Погледна часовника си. Изведнъж в караулното глухо изстреля изстрел. Часовият се спусна към вратата. Василий веднага се затича към караулното помещение. Вече тичайки, той чу още един рязък изстрел. Когато влезе през вратата, се спъна в тялото на часовия. Рогатин стоеше по средата на стаята, а пред него с високо вдигнати като пръчки ръце се беше изпънал един унтерофицер. През вратата, водеща към общата стая, се виждаше още един, проснат на пода хитлерист.

— Онези двамата също са наред — приглушено каза Рогатин и кимна към вратата на спалното помещение.

— Добре си го свършил, юнак! — прошепна Ромашкин. После се сети, че сега вече няма от кого да се крият — караулът беше унищожен — и ясно каза: — Жук, провери дали някой не е чул изстрелите и не тича насам.

Жук се забърза към вратата.

— Не трябва да са чули, аз стрелях в помещението — каза Пролеткин. Той посочи унтерофицера и попита:

— А този какво да го правим. Да го чукна ли и него тихичко?

— Ще го вземем със себе си като веществено доказателство — каза Ромашкин, като си мислеше, че досега е свършена само половината работа. — Хайде, момчета. Хамидулин и ти, Вовка, се преобличайте, аз ще бъда разводач. Трябва да свалим постове, времето не чака.

— Да го пуснем този напред? Той знае и паролата, и отговора — предложи Пролеткин като посочи хитлериста, който още протягаше ръцете си към тавана. Немецът беше блед. Бузите му трепереха, очите му лудешки пробягваха наоколо, изпод фуражката по страните му се стичаше пот.

— Ами ако вместо пропуск предупреди часовете? — възрази Ромашкин.

— Ами това! — каза страшно Рогатин и бутна с пистолета си началника на караула в корема. Онзи не разбираше за какво става дума и още повече се изпъна. — Изглежда, не е от храбрите. Когато пречуках ей онзи, той изтича от стаята си и веднага си вдигна ръцете.

— Опасно е да имаме вземане-даване с него. Като стреляш в него, могат да чуят часовете или зенитчиците — не се съгласяваше Ромашкин. — Ще действваме, както бяхме си набелязали.

Двама разузнавачи и Ромашкин взеха немските автомати, провериха ги и ги заредиха. Строи се един зад друг и тръгнаха към вратата.

Макар че опасността още не беше минала и беше неизвестно как ще свърши всичко това, разузнавачите се усмихваха, като гледаха маршируващите си другари. До вратата Ромашкин спря групата. Той изчака времето, когато трябваше да излезе смяната, и изведе момчетата точно според установения в караула режим.

Смяната замарширува към склада. Откъм огневите позиции на зенитчиците се чуваше висок говор. Зенитчиците даже не подозираха какво става в нощния мрак съвсем близо до тях.

Разузнавачите вървяха с равна крачка — не отсечено и със строева крачка, но и не влачеха крака — вървяха спокойно, както правеха това смените, които наблюдаваха през тези дни.

„Трима срещу двама, дали ще се справим, без да вдигаме шум? — мислеше Василий — Ако не ни разделяше телената ограда, Хамидулин сам би им счупил гръбнака. Главното е да ни пропуснат през тела.“

Ромашкин видя как тъмните фигури на часовите, които водеха смяната, без да бързат, се затътриха към вратата. Като дрънкаше вече с резето, единият от войниците, както се полага в подобен случай, викна: „Кой идва? Паролата!“

Василий, който вървеше първи, промърмори нещо неразбрано и ускори крачка. Трябваше по-бързо да се приближат. Часовите не разбраха какво каза Ромашкин, взеха го за разводач, пропуснаха смяната и в следващия момент се свлякоха на земята, зашеметени от удар с автоматите по главата.

Разузнавачите, които наблюдаваха смяната иззад вратата, се затичаха към склада с торбите, в които бяха експлозивът и бикфордовият шнур. Ромашкин се приближи до крайното хранилище и спря. Пред тях неясно мъждукаше не обикновена врата, а желязна порта. Тя беше заключена. Как да я отворят? Разузнавачите нямаха никакви приспособления за тази цел. Бравата беше отвътре, в плътното тяло на вратата се чернееха само ключалките. Разузнавачите, обезкуражени, тъпчеха на едно място. Ама че работа! Караулът е премахнат, часовите са свалени, а в хранилището не можеш да проникнеш. Пролеткин взе лоста от щита на противопожарните инструменти. Ромашкин обаче го спря още след първия удар. Вратата страшно иззвънтя — на разузнавачите им се стори, че този звън са чули не само зенитчиците, но даже близките гарнизони.

Изведнъж Ромашкин си спомни: „При нас в училище след затваряне на складовете ключовете запечатани се предаваха в караулното помещение. Може и при немците да е така?“

Василий каза да го почака и се втурна към къщата, където лежаха трупите на избитата охрана. Той припряно прерови всички чекмеджета на масата на началника на караула, а след това видя в застъклената витрина на стената еднакви кожени торбички с печати от маджун. Ромашкин ги взе и бързо тръгна обратно. Той тичаше, но се старееше да стъпва колкото може по-меко, защото се боеше, че зенитчиците ще чуят тропането. По-рано тук никой не тичаше, животът в склада вървеше спокойно. Човек, който тича, можеше да привлече вниманието им. Василий тръгна меко и бързо. Като дишаше тежко от възбуда, той стигна до разузнавачите, които го чакаха.

... Когато се раздаде първият взрив, всичко наоколо се озари от яркочервен отблясък. Пламъците на първия взрив още не бяха

угаснали в черното небе, когато нагоре се устремиха две нови огнени кълба. На пленения началник на караула от ужас очите му едва не изскочиха от орбитите — тези взривове означаваха за него неизбежен разстрел, ако попаднеше в ръцете на своите началници. Разбирайки това, унтерофицерът тичаше заедно с разузнавачите към линията на фронта, без изобщо да се кани да бяга. Ромашкин бързаше — доколкото позволява времето, трябваше да се отдалечат от този район, защото скоро щеше да има хайка. Всички бяха тревожни и радостни.

Още същата нощ групата благополучно премина линията на фронта. На сутринта разузнавачите бяха вече в щаба на полка. Ромашкин искрено се учуди, когато полковник Караваев го попита:

— Как вървят нещата? Какво ще докладваме на командването?

На разузнавачите им се струваше, че складовете така се взривиха и огънят бликна в небето така, че се е чуло и видяло и в Москва, и в Берлин. Оказа се, че нищо още не знаят даже тук, в полка.

Ромашкин доложи за изпълнението на задачата, посочи „езика“ и добави:

— Той видя всичко и може да потвърди. Това е началникът на караула.

Командирът поздрави разузнавачите с успеха, стисна ръцете им и обеща:

— Още днес, другари, ще представим всички ви за награда.

Ромашкин смутено се покашля, а след това решително отметна глава и каза на Караваев:

— Щом вече стана въпрос за награди, моля ви, другарю полковник, да представите за награда парторга на групата — редник Рогатин. Ако не беше той, нямаше да се справим със задачата.

Линтварьов се изненада, чак плесна с ръце и каза весело на Рогатин:

— Ето, видя ли, а ти се отказваше: „Не мога да говоря.“

— Всичко може той, другарю подполковник, и по-добре говори от всички нас, само че на особен език, на езика на разузнавачите — в тона на заместник-командира по политическата част шеговито каза Ромашкин и добави сериозно:

— А що се отнася до наградата, още веднъж моля да бъде предложен редник Иван Рогатин за орден именно като парторг.

И Василий подробно разказа всичко на командването.

Почти три месеца войските се готвеха за щурма на Източна Прусия. Разузнавачите търсеха удобни подстъпи към отбраната на врага, уточняваха разположението на дотовете, засичаха огневите точки, изясняваха какви войски се отбраняват тук, какво замислят. Хиляди очи, долепени до биноклите и стереотръбите, се взираха във вражеските укрепления, изучаваха, преценяваха, премисляха как да ги завземат.

През тези три месеца Ромашкин чувствуваше, че във всички звена на фронтовия им живот сякаш се натяга някаква вътрешна пружина, навивка след навивка, като по резба. Тази пружина се опъваше все повече, ставаше толкова еластична и силна, че беше трудно вече да се удържи. Нужно беше отслабване на напрежението. Нужен беше щурм.

И този щурм започна през новата 1945 година.

В навечерието полковник Караваев погледна строго Ромашкин и каза:

— Щом прогоним немците от този рубеж, ти ще се спуснеш към река Инстер. Давам ти танкова рота и взвод автоматчици. Ще разположиш своите хора по танковете и напред с всички сили! Разбери, бързината решава всичко. Заобикаляй укрепленията, височините, рубежите, където ще срещнеш съпротива. Унищожаването на противника не е ваша грижа. Оставете го на нас. Привечер ние трябва да бъдем край Инстер. Силите на полка ще са малко и на мен ще са ми необходими най-точни сведения за противника. Ако ги съберете, ние ще преминем реката и ще завземем плацдарма. Ето къде ще действа твоят отряд — полковникът показва границите, отбелязани с червен молив. — Разбра ли?

— Тъй вярно! — отговори Ромашкин и се усмихна, та командирът на полка да види, че той отива да изпълнява тази задача уверено и затова няма основание да разговаря така строго с него.

Преди настъплението полковникът имаше много грижи, за да обърне внимание на усмивката на Василий. Сега го тормозеше и ядосваше мисълта, че не стигат колите. Караваев не се съмняваше, че ще прогони немците от рубежа, намиращ се в участъка на полка. Но как да ги преследва? Колите ще стигнат само за един батальон, който сигурно ще тръгне по следите на отряда на Ромашкин. Този батальон обаче може да потъне в боя и няма да има с какво да действуват.

Караваев стоеше до масата, почукваше нервно с молив по картата и говореше:

— Ще се започне старата история: ние ще ги изтласкаме от един рубеж, те ще преминат на друг. И ето ти ги пак същите хитлери — воювай с тях! Не може да се воюва повече така! Всички, които ни се противопоставят, трябва да останат тук. А оцелелите трябва да изпреварим и да стигнем до другия рубеж преди тях. Ясно ли е? Ако имате нови сили, господа фашисти, нека се бием. Щом нямате, ние настъпваме по-нататък. Разбра ли?

— Разбрах, другарю полковник — отговори Ромашкин.

— А къде и какви сили са разположени, ще съобщаваш ти. Стана ли ти ясно?

Ромашкин не успя да отговори. В стаята влезе Линтварьов, а след него един мършав капитан, който Ромашкин не познаваше. На войнишката му рубашка имаше ордени „Отечествена война“ и „Червена звезда“. Умните очи на капитана гледаха приветливо, като се присвиваха късогледо.

— Имаме гост, другарю полковник.

Ромашкин едва сдържа усмивката си — само гости му липсваха сега на полковника!

— Това е военният кореспондент капитан Птицин.

— Алексей Кондратиевич, сега не ми е до това — прекъсна го Караваев.

— Разбирам, другарю полковник — твърдо и настойчиво каза Линтварьов. — На капитана му е заповядано да напише статия за Ромашкин, затова го доведох при вас.

— Ромашкин сега няма време да си приказва с кореспондента — отрязва го Караваев. — Той трябва да подготви разузнавачите и незабавно да потегли.

— Аз няма да преча на старши лейтенанта — примирително каза Птицин. — За нищо няма да го питам. Аз просто ще тръгна с него, ще видя всичко и сам ще си го напиша.

Сините очи на Караваев станаха съвсем студени. Той прекъсна капитана:

— Ромашкин отива в тила на врага. Кореспондентът няма работа там. Напишете за някой друг. Подполковник Линтварьов ще ви намери.

Вървете, другарю Ромашкин, за вашата готовност доложите на началника на щаба.

На излизане Василий чу как Птицин все така меко и вежливо казваше на командира:

— И в тила съм бил, и при партизаните, и на рейд с танкистите, с кавалерията.

Василий поръча на старшина Жмаченко да подготви разузнавачите, а той отиде да търси танковата рота и взвода автоматчици, които му бяха определени. Той бързо свърши работата си с командирите им и се върна обратно. Като изучаваше маршрута, по който щяха да се движат, и пресмяташе какво могат да срещнат по пътя си, той съвсем забрави за кореспондента. Когато отиде обаче при Колоколцев, той видя познатия му капитан.

— Ето го и бъдещия ви герой — каза Колоколцев, щом Ромашкин се появи.

Капитанът се оживи и протегна ръка на Ромашкин като на стар познат.

Настроението на Ромашкин се развали, той вяло стисна ръката на Птицин и без да му обръща внимание, каза на Колоколцев:

— Къде да го дявам, другарю подполковник? Отиваме в тила.

Този път Птицин се обиди. От вежливост той търпеше това отношение от страна на по-старшите, но, изглежда, от Ромашкин нямаше намерение да търпи обиди.

— Няма нужда никъде да ме дявате. Решавайте въпросите си и да тръгваме. Аз знам къде да се дяна.

Ромашкин въпросително гледаше Колоколцев. Той обаче вдигна рамене:

— Нищо не мога да изменя. Капитанът е получил разрешение от вишестоящи началници.

Разузнавателният отряд се събра в долината. Танковете, които бяха само четири, бяха заболи носове в засипаните със сняг храсти, екипажите не започнаха да окопават машините — скоро щяха да тръгнат напред. Разузнавачите и автоматчиците се грееха край огньовете и бяха готови при първа команда да се качат върху броните.

Командирът на танковата рота старши лейтенант Уголков, с черен комбинезон и разкопчан шлем, издърпа изцапаната си с масло ръкавица и отдаде чест на капитана, който беше дошъл с Ромашкин.

— Настанете журналиста в един от танковете — каза Ромашкин. Той се беше обидил, че Птицин го прекъсна рязко, и през целия път не му каза нито дума.

Уголков разбра, че капитанът не е някакъв началник, и замърмори обидено, като се обръщаше само към Ромашкин:

— Къде да го настаня? Къде де? По-добре десет парчета да натоваря. По време на боя ще кажеш — дай огън, а аз да не би да стрелям с журналиста?

Птицин се разсмя:

— Не приказвайте глупости, момчета! Аз ще бъда на бронята заедно с автоматчиците. — И отиде при бойците, не искаше да обременява повече командирите.

— За какъв дявол ти е? — попита Уголков.

— Заповядаха ми! — с досада отговори Ромашкин.

Артилерийската подготовка започна не сутринта, както най-често ставаше, а по обяд, когато немците, след като бяха изяли своята зеленчукова супа и кренвиршите със зеле, дремеха, отпуснати след горещото ядене.

Батальоните разкъсаха първата отбранителна линия на врага. Изпреварвайки пехотата, в участъка на съседната дивизия се понесе напред лавина от танкове — не по-малко от дивизия.

Ромашкин също веднага получи сигнал „Напред!“ Той изведе отряда си по мократа лепкава падина, с внезапно рязко движение откъм фланга на втори батальон помете и разпръсна оцелелите немци и се понесе напред, като се стараеше да не изостава от тътнещата отляво танкова армада.

Кореспондентът седеше зад купола на номер тридесет и четвърти до Ромашкин, здраво се държеше за скобата и зорко се оглеждаше настрани. Василий също се беше вкопчил в металната дръжка, специално заварена заради десантчиците, и мислено караше Уголков да бърза: „Хайде, хайде!“ В боя няма нищо по-неприятно от това да си десантчик върху танка. Ти си открит за всички куршуми и парчета, те летят направо върху теб. Танкът се мята наляво и надясно, подскача нагоре, потъва надолу в ямите от бомби и снаряди. Той е като необязден кон, прави всичко, за да хвърли автоматчиците и разузнавачите. Ако паднеш — смърт. Танкът бързо ще отмине, а ти ще

останеш сам сред враговете. Никой няма заради теб да спира машината и да я превръща в неподвижна мишена.

Танковете се носеха напред, ревяха и гъсениците им хвърляха буци мокра земя. Десантчиците виждаха немците, които стреляха по тях, но даже не можеха да им отговорят с огън: трябва да се държиш, иначе ще паднеш.

Саша Пролеткин някак се изхитри с една ръка да извади граната и хвърли лимонката в един окоп, от който се подаваше фашист с картечница. Саша навреме реагира, фашистът можеше да очисти много хора. Капитан Птицин се усмихна с посинелите си устни и се провикна, като се стараеше да надвика шума от мотора:

— Юнак!

Преминавайки през траншеите като по вълни, танковете навлязоха навътре в немските позиции. От бойната си практика Ромашкин знаеше — втората позиция на немците е от три траншеи, после има разстояние от километър и половина и следва третата позиция, която е като втората. На своя земя обаче немците бяха прокопали нещо странно — Ромашкин преброи двадесет и две траншеи, докато танковете се измъкваха от тази прекопана зона. Всяка от тях трябваше да се превзема с бой, при всяка от тях ще останат наши убити! Сега траншеите бяха празни, само в дотовете имаше постоянни гарнизони. Главните сили на полевите войски бяха останали назад, на предната линия. Правилно каза Караваев — всички немци трябваше да бъдат унищожени още там, да не успеят да се оттеглят.

Немците не мислеха, че нашите войски така бързо ще превземат мощните отбранителни линии, които бяха направили.

В селището Хьонсгишкен на площада, заобиколен от стегнати къщички, покрити с червени керемиди, от бара наизлязоха да приветствуват своите танкове офицери и подофицери, привлечени от шума. Те вдигаха халбите с бяла пяна и крещяха нещо. Когато единият от танковете започна бавно да насочва оръдието си към тях, те захвърлиха халбите и се втурнаха обратно към пивницата. Чу се грохот от изстрел и там, където беше витрината на бара, се заизвива нагоре кълбо черен дим.

— Това ви е мезето към бирата! — викна Уголков, като се подаде до половината от люка. — За теб, Ромашкин, Колоколцев предаде: при

тях всичко върви нормално, задачата остава същата. Командирът иска колкото може по-бързо да напредваме към река Инстер!

— Тогава натисни газта! — весело отговори Ромашкин. — Когато ни закараш, тогава ще воюваме!

И танковете отново забучаха. С пълна скорост те преминаваха по ограден с липи междуселски път. Мокрият сняг падаше от клоните, по не попадеше върху разузнавачите, танковете успяваха бързо да преминат по-нататък.

Ромашкин беше сигурен, че по телефона немците ще съобщят в тила за отряда, който беше проникнал навътре с танковете. Да прекъсват телефонните кабели разузнавачите нямаха време. Танкистите просто пречупваха стълбовете като кибритени клечки и продължаваха по-нататък. Разбира се, немците можеха да предупредят своите по радиото. И някъде по-навътре сигурно ще поставят на пътя им преграда. Ромашкин обаче разбираше: този заслон не може да бъде здрав, на хитлеристите сега не им е до този отряд, главната им задача е танковото съединение, което настъпваше.

В шест часа отрядът излезе в посочения му район, но гъста гора прегради пътя на танковете към реката. Танковете не можеха да събарят толкова дебели дървета. До реката оставаше не повече от километър — тя беше зад тази гора, но как да се приближат до брега? Да заобиколят, е много дълго. Освен това покрай реката минаваше немски отбранителен рубеж.

— Ти остани тук — каза Ромашкин на Уголков, — а пък аз с момчетата ще мина през гората, ще видя как е там.

Автоматчиците с командира си лейтенант Шчегольов и разузнавачите в две колони навлязоха в гората. Капитан Птицин вървеше до Ромашкин. Той се държеше спокойно, вслушваше се и се вглеждаше в спътниците си.

Краят на гората беше на триста метра от водата, зад реката се виждаше обичайният за тукашните места, залесен отстрани с дървета асфалтов път. Някъде там, зад сивите дървета и храсти, беше силно укрепената инстербургска отбранителна линия. По асфалта минаваха коли. Вдясно пътят свиваше към реката, преминаваше по моста на отсамния бряг и се скриваше зад гората. Мостът се охраняваше от часови, наблизо имаше тухлена къщичка, там сигурно си почиваха караулните.

— Да бяхме превзели моста — каза Саша Пролеткин.

Ромашкин разглеждаше през бинокъла подстъпите и мислеше за същото.

— Добре би било — съгласи се той.

— Че какво? — оживи се Шчегольов — Хората стигат.

— Да го превземем стигат, а да го задържим? — попита Ромашкин.

— Ще го задържим. Танковете ще се приближат и ще помогнат.

— Дълго няма да удържим. Немците ще направят всичко, за да ни избият. Тука ще сме им като кост в гърлото. Трябва да излезем на моста точно преди пристигането на полка, за да успеят нашите — наблюдавайки, говореше Ромашкин. — Да, този мост ще бъде просто подарък за Караваев: няма да стане нужда да форсира реката под огъня на немците, ще премине комфортно по моста! Жук, попитай къде е сега ударният батальон?

От полка отговориха: „Първият брат върви след вас, скоро ще ви настъпи.“

„Караваев е заповядал да предадат това — помисли си Ромашкин. — Бърза. Какво пък, сега ще ви зарадваме, другарю полковник.“

— Щом батальонът дойде на подстъпите, незабавно ще превземем моста! Ти, Шчегольов, със своите момчета ще преминеш тук реката. Ледът сигурно ще издържи. Излез на шосето и ни прикривай отляво, за да не ни попречат да се справим с охраната. Аз с разузнавачите ще тръгна през гората и ще се доближа плътно до моста. Наблюдавай ни. Севостянов и Кожухар, върнете се обратно и преведете танковете да заобиколят гората и да дойдат при моста. Това е. Да тръгваме. Само че тихо.

— Аз съм с вас — каза Птицин.

— Може би ще гледате оттук? Всичко се вижда. Ще дочакате танковата рота.

— Не, ще дойда с вас.

— Добре. Да тръгваме.

Като се криеше зад дърветата, Ромашкин се промъкна на стотина метра до моста и ясно видя часовия — дебел, неопрятен, възрастен. „Сигурно е от тотално мобилизираните“ — помисли си Ромашкин.

Пред къщичката на другия бряг нямаше никой, но от комина излизаше дим. „Топлят се на печката. Сега ще ви сгреем!“

— Шовкопляс, можеш ли да свалиш часовия с един изстрел? — попита Ромашкин.

— Ами че аз с едно чукване по главата мога да го сваля, камо ли с куршум.

— Няма да те допусне до себе си. Ще вдигне шум.

Шовкопляс свали автомата от гърдите си и погледна командира:

— Сега веднага ли да го свалям?

— Почакай. Рогатин и всички останали, дръжте на мушка вратите. Ако чуят изстрел и изтичат навън, стреляйте по тях. Пролеткин, наблюдавай шосето отдясно. Синичкия — отляво. Ще започнем, когато никой не идва насам. Всички да са в готовност.

Ромашкин видя, че кореспондентът също извади пистолета си от кобура.

— Как е пътят? — попита Ромашкин.

— При мене е чисто — каза Саша.

— А при мене се движат две коли — бързо отговори Синичкия.

— Ще почакаме, ще пропуснем колите — разпореди се Ромашкин.

По моста преминаха два камиона с дълги, ниски каросерии. Часовият викна нещо на шофьора. „Е, фриц, това бяха последните ти думи“ — помисли си Василий и когато камионите се отдалечиха малко така, че шумът на моторите да заглуши единичния изстрел, заповяда:

— Шовкопляс, стреляй!

Разузнавачът вдигна автомата си, опря се на дървото и изстрелът изпраща като пречупено сухо клонче. Часовият меко се свлече на една страна.

— След мен! — викна Ромашкин и се спусна към моста, като наблюдаваше къщичката. Там, изглежда, нищо не бяха чули.

— Пролеткин, Синичкия, хвърлете им една-две гранати, да им стане по-топло! Всички останали да се скрият под моста. Приберете часовия.

Вовка и Саша тръгнаха към къщичката. Василий си помисли: „Браво, вървят към сляпата стена. Там няма прозорци.“ Но когато двамата се приближиха и започнаха да тъпчат на едно място, Ромашкин се разтревожи — тези луди глави пак са намислили нещо!

Пролеткин кой знае защо се качи на раменете на Синичкия, който се беше опрял в стената.

Саша се покатери на покрива и хвърли в комина две гранати. Гръмна приглушен взрив, прозорците излетяха от рамките, вратата широко се отвори, но никой не излезе навън. Изглежда, взривната вълна беше избила вратата. Оттам излизаше струя дим. С насочен автомат Синичкия влезе в къщата. Скоро той изскочи и викна:

— Всичко е наред!

А от шосето вече им махаше Шчегольов. Той също беше излязъл на пътя, както му беше наредено.

— Като по ноти, специално за вас го направихме! — весело каза Жук на Птицин.

— Да, висока класа! — възхитено откликна кореспондентът. — Ненапразно се носи славата на вашия взвод. Хубав материал ще излезе!

— Не се изсилвай — предупреди го Шовкопляс.

— Това не е кой знае какво — съгласи се Ромашкин. — Кой знае какво ще стане ей сега. — Той не успя да довърши, когато на пътя се показаха три камиона с брезентови навеси. — Всички да седят тихо, може да ни отминат — загрижено каза Ромашкин и махна с ръка на Вовка и Пролеткин: — Влизайте в къщата!

Камионите бавно се приближаваха. „Ако карат някакъв товар, е добре, ами ако возят пехота?“ — мислеше си Василий, като гледаше отдолу моста през мръсната паяжина.

Камионите бавно минаваха по моста, ръмжейки с моторите си. Разузнавачите усетиха миризмата на изгорял бензин. Гранатите бяха в ръцете им. Колите отминаха нататък. Ромашкин с тревога гледаше след тях. „Как ли ще постъпи Шчегольов? Не би трябвало да влиза в бой.“ Автоматчиците видяха, че Ромашкин пропусна камионите, и също не започнаха да ги обстрелват. „Браво на Шчегольов, сети се!“

— Другарю старши лейтенант — повика го Пролеткин, — телефонът звъни.

Ромашкин погледна стълбовете с жици и заповяда:

— Рогатин, заеми се! Прекъсни връзката — и каза на Пролеткин: — Сега ще спре да звъни. Е, какво намерихте тук? Има ли документи, трофеи?

— Нищо особено — служебни книжа, термос с кафе, твърд хляб.

— Ето каква стана войната — каза Василий на Птицин. — Порано разузнавачите даваха живота си, за да вземат тези проклети служебни книжки. А сега няма какво да ги правим. Сега в тила на немците има не само дивизии и полкове, а се появиха и някакви сборни отряди, команди, разни групички. „Езиците“ от тези команди нищо не знаят. Преди една седмица бил в една команда, сега — в друга. Изобщо няма представа кой е командирът, каква е задачата и какво се канят да правят. Разрушихме немския ред! Сега при тях само в заповедите всичко е написано по пунктове, разпределено е по зони и по време. А на бойното поле ние преобръщаме плановете им, както си искаме! Навоюваха се фрицовете!

Василий тръгна към взвода на Шчегольов, като разглеждаше с бинокъл полетата и укрепленията наоколо. Имаше много траншеи, всички бяха стари, покрити със ситен сняг — бяха ги правили отдавна. Войници в траншеите нямаше. Само край плевните, край копите сено и в отделните къщи се мяркаха зелени фигурки. „В замаскираните дотове гарнизоните са в пълна готовност, полеви войски засега няма — правеше изводите си Ромашкин и нанасяше всичко на картата. — Те, разбира се, са ни забелязали. Видели са, че разузнаваме, и не стрелят, за да скрийт огневите си точки. Но ще вземат някакви мерки, за да ни изтребят.“

Василий не беше успял да стигне до взвода на автоматчиците, когато там започна престрелка. Той притича покрай пътя и залегна до Шчегольов зад едно дърво. Започна да стреля с къси автоматни редове по рядката верига, която ту залягаше, ту боязливо се движеше по протежение на пътя. В далечината бяха спрели два камиона.

— Тези ще ги разбием — спокойно каза Шчегольов, който внимателно се прицелваше и стреляше по немците. — А после?

— Скоро ще пристигне батальонът — успокои го Ромашкин.

Автоматчиците стреляха с точни попадения и половината от зелените фигури вече не се надигаха. Оцелелите немци отстъпиха назад към камионите.

— Пазете патроните! — викна Шчегольов на автоматчиците, извади кесията с тютюн и запуши.

Изведнъж зад моста се чува взривове на гранати и затрещяха автомати. Ромашкин повдигна бинокъла си. На моста димеше една разбита кола, а оцелелите фашисти тичаха към гората. Наблизо спря

колона камиони, от каросериите скачаха немци. Те бяха малко, очевидно охраняваха товара.

— Ето че и там се започна — каза Ромашкин и на тръгване нареди на Шчегольов: — Дръж се колкото можеш по-дълго. А ако се опитат да ти отрежат пътя, изтегли се към нас. Ще задържаме моста.

Ромашкин извика Шовкопляс и се затича обратно.

— Ние решихме за всеки случай да барикадираме моста — доложи Рогатин. — Не биваше да ги допуснем до вас в гръб.

— Правилно си постъпил — одобри Ромашкин и заповяда: — А сега всички влизайте в немските окопи и се гответе за тежък бой.

Василий се спусна в траншеята, изкопана от немците за отбрана на моста.

Положението на разузнавателния отряд се усложняваше. Докато бяха в движение, те можеха да не влизат в бой и да се изплъзват от враговете, но сега със сигурност щяха да се опитат да ги обкръжат и унищожат. Не можеше да се отдръпнат — мостът трябваше да се задържи, той беше много нужен на полка.

Отдясно се чува взривове — минохвъргачките вече стреляха по автоматчиците. „Ясно, оставили са минохвъргачки на запасните позиции и сега ще бълват огън“ — отбеляза Ромашкин.

Приблужи се Синичкия. Въпреки автоматния огън той беше успял да потършува в колата, взривена на моста.

— Какво има там? — попита Василий.

— Железарии — разочаровано отвърна Синичкия. — И противотанкови мини, от онези, които приличат на блинове.

— Ще ни свършат работа! — зарадва се Ромашкин. — Голошчапов и Хамидулин, разхвърлете мините от другата страна пред моста, може да се появят и танкове. Само че внимателно, прикривайте се откъм брега!

Както винаги, Голошчапов недоволно замърмори под носа си:

— Лесно е да се каже — разхвърлете мините. Колата още дими. Ще се приближим, а тя ще се взриви. Разхвърлете!...

— Димят гумените балони — каза Синичкия. — Разрешете на мене, другарю старши лейтенант! Аз там всичко видях.

— Хайде, хуквай, щом си толкова бърз — усмихна се Голошчапов, като поглеждаше какво ще каже командирът.

След половин час немците тръгнаха в атака. Отзад, от инстербургските укрепления, удариха минохвъргачките и оръдията. Няколко снаряда паднаха в реката и изхвърлиха нагоре фонтани вода и отломъци лед.

Разузнавачите пуснаха вражеските войници от гората, позволиха им да излязат на чистото поле. Немците подозираха, че ги пропускат нарочно, вървяха бавно и боязливо, готови да залегнат. Командите на офицерите ги караха да бързат. Щом атакуващите излязоха на асфалта, затрещяха нашите автомати. Оцелелите немци залегнаха в канавките, а убитите останаха на пътя.

— Точно така, направете по една разхладителна баня — каза Шовкопляс, който си спомни как самият той тичаше през канавките, пълни с кишав сняг и вода. — Ей, накъде? Къпи се, фриц! Къпи се! — нареждаше Шовкопляс и стреляше по тези, които се опитваха да се измъкнат от канавката.

След два часа на разузнавачите вече не им беше до шеги, обкръжаваше ги почти цял батальон пехота. Наистина това не беше кадрови батальон, а бяха тотално мобилизирани немци, които на групи пристигаха с коли на шосето. Затова пък артилеристите и минометчиците от укрепления район удряха с точни попадения. Приблизиха се три танка и започнаха да обстрелват от другия бряг окопите на разузнавателния отряд. Единият от танковете се опита да мине по моста, смачка под себе си разбития камион, но попадна на мина, избухна взрив и гъсеницата със звън се свлече от колелата на танка. Танкистите откриха силен огън по разузнавачите, сигурно бяха решили да изстрелят целия боекомплект, преди да напуснат ударената кола. Танкът беше близо. Най-големи загуби от разярените танкисти претърпяха автоматчиците. По това време те отстъпваха към моста и огънят ги завари на открито. Загина лейтенант Шчегольов заедно с половината взвод.

Другите два танка се приближиха плътно до брега. Немците знаеха, че руснаците нямат артилерия, а гранатите през реката не могат да ги достигнат. С огън от упор танковете се заловиха да унищожават разузнавачите. Хвърляха по един снаряд на човек. Чу се предсмъртният вик на Кожухар. Вдигна се пръст и земята запуши там, където преди малко стреляше с автомата си Севостянов.

„Това е краят — помисли си Ромашкин. — Взводът няма накъде да се измъкне. Отпред е инстербургската линия, отзад са вражеските танкове. Оставането в траншеята означава гибел — танковите оръдия пробиват склона.“ Василий погледна кореспондента. Той пишеше спокойно, сложил планшетката на коленете си. „Не разбира обстановката — даже му завидя Ромашкин. — Така по-леко се умира. И защо го взехме с нас? Можеше да си живее човекът, да си работи във вестника, нямаше защо да се свързва с разузнавачите.“

И все пак Ромашкин не чувствуваше предсмъртна студенина в гърдите си. Вярваше, че и този път ще остане жив.

Той не сгрещи. Спаси го Уголков.

Четири оръдейни изстрела изгърмяха почти залпово откъм края на гората и двата немски танка се обвиха с дим. Единият ярко пламна, а другият изпускаше отровножълт пушек.

— Тъкмо навреме, братя! — въздъхна с облекчение Ромашкин.

Но скоро и оттам, където преди се намираха автоматчиците на Шчегольов, запълзяха немски танкове. По същото време една група немци премина реката по леда, изскочи неочаквано иззад храстите и се хвърли върху разузнавачите. Започна ръкопашен бой.

Ромашкин стреляше от упор по фашистите, но не забравяше и кореспондента, опитваше се да го прикрие с огън. Но и той самият не се смути и протегнал смешно ръка, стреляше с пистолета си, сякаш се намираше на стрелбище. Стреляше, както го бяха учили в тила, и уцелваше! Ромашкин виждаше как падат немците.

Е отбиха нападението, но Василий разбираше, че дълго няма да се задържат. Той викна със злост на Жук.

— Е, къде е батальонът, в края на краищата?

Радистът виновно сведе поглед и започна да се свързва:

— „Сардоникс“, „Сардоникс“, тук е „Ряпа“.

Патроните бяха на привършване. Ромашкин заповяда да съберат автоматите и пълнителите на избитите на този бряг немци.

— Ех, как ги бихме! — радостно каза Птицин.

По щастливите му очи Ромашкин разбра, че Птицин никога преди това не беше виждал враговете в бой така отблизо. Беше се срещал, разбира се, с пленници, беше разговарял с тях, но лице в лице, в ръкопашен бой не му се беше случвало.

Изведнъж Птицин изохка, изтърва пистолета си, присви се и падна на дъното на окопа. Вдигнаха го, помогнаха му да седне.

— Край. В корема. Смъртоносно е — каза сподавено Птицин.

— Почакай. Сега ще видим — опитваше се да го успокои Ромашкин, като разрязваше войнишката му рубашка. Той се убеди, че действително куршумът беше проникнал малко над пъпа. „Да, няма да живее — с мъка помисли Ромашкин. — Ако бяхме в разположението на своите войски, хирурзите можеха да го спасят.“

На Ромашкин му беше жал за капитана, който и смъртта си посрещаше спокойно, с достойнство. В боя се беше проявил като истински човек! Даже в ръкопашната схватка, където опитните войници се объркват, той се държа прекрасно. Как да му помогнат?

Той превърза раната му, извади плащ — палатката си, разстла я на дъното на траншеята и заповяда:

— Лягай.

Птицин прехапа устни и се преобърна на една страна. Той лежеше присвит и тихо стенеше.

— Иване, Шовкопляс, ще го отнесем при танковете. Останалите, прикривайте ни с огън! — заповяда Ромашкин.

Прикривайки се зад изгорялата кола на моста, а после зад разбития танк, разузнавачите с ранения се промъкнаха към гората, откъдето стреляха танковете на Уголков. Той ги посрещна весело, но видя окървавения капитан и възкликна:

— Ех!... Как можа да се случи!...

— Дай един танк с най-добрия механик-водач, качвай капитана и да се връщат с пределна скорост назад, при нашите! Капитанът не може да чака. Разбираш ли?

— Ще го направим, щом трябва — мрачно каза танкистът.

— Е, всичко хубаво, капитане. Оздравявай! Извинявай, че се случи така.

— Нима вие сте виновни? — тихо произнесе Птицин.

— По-добре да не беше идвал с нас. Е, добре, дръж се! А ти, Уголков, правилно разбра обстановката. Благодаря ти, ти ни спаси. Гледай само да не те обкръжат.

— Аз направих кръгова отбрана — весело каза Уголков.

— Хайде, подкрепи ни на връщане — помоли го Ромашкин.

— Тъй вярно, ще ви подкрепя — откликна ротният. — Хей, момчета, вземете на прицел фрицовете, за да не посмее нито един мръсник да стреля по старшия!

Разузнавачите се върнаха на моста. Танкът със затворени люкове внимателно се изтегляше по протежението на гората.

Настана вечер, сива, влажна и хладна. Отровната мъгла като дим смъдеше в очите, дишаше се трудно. Разузнавачите в траншеята премръзнаха, шинелите им натежаха от влагата, ботушите им се разкиснаха в калта.

— Ама че зима имат, да ги вземат дяволите! — скърцаше Голошчапов. — Не им харесваха нашите студове, а самите те какво ни поднесоха? Това не е зима, а чисто издевателство над военните.

Ромашкин го тресеше, но усещаше отвътре някаква топлина. „Само да не се разболея. В мирно време в такава лапавица отдавна всички да сме се простудили. Освен това сме без топла храна вече второ денонощие. Ако до настъпването на нощта батальонът не пристигне, фрицовете ще ни смачкат.“

В полка също разбираха положението на разузнавачите. Ту Колоколцев, ту Линтварьов, ту самият Караваев се обаждаха, за да ги ободрят:

— Скоро пристигаме! Дръжте се!

Немците искаха да унищожат разузнавателния отряд с настъпването на тъмнината, когато руснаците нямаше да могат да водят прицелен огън. Но Ромашкин разбра техните намерения и им приготви сюрприз. Той преведе танковете на Уголков през моста при себе си и веднага щом немците тръгнаха, танкистите ги посрещнаха с огъня на оръдията и картечниците.

Късно през нощта батальонът, изтерзан и измъчен, най-сетне се присъедини към разузнавачите.

— Къде е Куржаков? — попита Ромашкин някакъв непознат младши лейтенант.

— Комбатът е ранен. Там беше нещо страшно! — вяло махна с ръка младши лейтенантът се затича след войниците си, които приведени се придвижваха към дотовете на инстербургския укрепен район.

Като видя този непознат офицер от своя полк, Василий почувствува, че нозете му се подкосяват. Тялото му стана меко и

непослушно, сякаш костите му бяха гумени. Непреодолима лепкава умора покри Ромашкин като одеяло. Той сложи горещото си чело върху скръстените си ръце, отпусна се до лепкавата стена на окопа и започна да потъва някъде дълбоко в траншеята, сякаш в някаква топла, черна яма.

Василий спа съвсем малко. Събуди се и видя, че го бута Жмаченко.

— Здравейте, другарю старши лейтенант. Пийнете си малко за бодрост. — Жмаченко му протягаше манерка.

Ромашкин, който трудно съобрази откъде се е взел тук старшината, пое манерката и започна да пие, без да разбира какво е това — вода или водка. Той отпи няколко глътки, почувствува, че се задъхва, и напълно се събуди.

— Ти откъде се взе? — попита той старшината.

— Че къде да бъда? Аз вървах с първите. Нима ще ви изоставя? — любящо и по женски нежно говореше Жмаченко. — Аз исках да тръгна преди батальона, но не ме пуснаха. Слава богу, всичко се размина, само двама наши са убити и трима ранени. А пък автоматчиците почти всички са загинали.

— Прибраха ли кореспондента?

— Оня капитан ли? А какво се е случило с него? Ранен ли е? Аз не съм го виждал.

Докато говореше, Жмаченко нареждаше парчета варено месо, хляб, картофи. Василий ядеше, но не усещаше вкуса на храната и даже не мислеше за това, че яде. До него седяха разузнавачите, те също мълчаливо дъвчеха и отпиваха от манерките.

— Защо стърчим в този гроб? Да отидем в къщата — изведнъж каза Саша Пролеткин.

Всички наизлязоха от хлъзгавата мокра яма, която доскоро им се струваше толкова спасителна и удобна.

— Викат ви в щаба, другарю старши лейтенант — каза Жмаченко, когато доближиха къщата на пазачите.

— А защо не ми каза досега?

— Нали трябваше да ви нахраня.

— Къде е щабът?

— Ей там, в гората са, зад моста.

За всеки случай Ромашкин взе със себе си Саша Пролеткин. Крачейки по мокрия сняг, който жвакаше под ботушите му, Василий чувствуваше, че се клатушка. „Нима съм се разболял?“ — вяло съобразяваше той.

Въпреки че беше напълно изнемощял, в него трептеше някаква радостна жилка. Тя единствена не беше уморена, беше като новородена, чиста и весела, и трептеше някъде в главата му, а къде точно — и самият Василий не знаеше. Обикновено това се нарича подсъзнание. Та именно там, в неговото подсъзнание, скачаше и танцуваше тази жилка: „Жив съм. И този път оцелях. Толкова се радвам, мамо! Още няма да ме оплакваш.“

Щабът се беше установил в една падина. Караваев видя Ромашкин и веднага го повика до картата, разгърната върху капака на вилиса. Тук бяха Колоколцев и Линтварьов — те осветяваха картата с трофейни фенерчета.

— Незабавно вземай своя отряд — каза Караваев. — Задачата е през нощта да се измъкнете напред и да започнете разузнаване в новата укрепена зона, ето тук, на около четиридесет километра от Кьонигсберг. Тази линия се нарича Дайме. Началник на щаба, предостави му справка за тази линия. Зоната на разузнаване... гледай своята карта, отбелязвай.

Василий обграждаше с полукръгове наименованията на населените пунктове и слушаше разсеяно командира, сякаш в полусъница — трябваше да слуша, щом заповядва старшият командир, и той слушаше. Но преди всичко беше обидата: „Даже «благодаря» не каза. Не се здрависа. Не попита има ли някой останал от моя отряд, не са ли убити всички.“ Ромашкин усети, че за командира сега е ценна всяка минута. Боят продължаваше. Полкът се нуждаеше от нови сведения за противника, за да върви напред. Тези сведения можеше да ги получи само той, Ромашкин, Съзнанието, че е незаменим и че никой по-добре не ще може да изпълни задачата, измести обидата и поласка Ромашкин. Той започна да слуша командира внимателно, старееше се точно да разбере какво трябва да направи и още отсега пресмяташе как да осъществи всичко по-добре и по-бързо.

Когато Караваев постави задачата и каза кратко „Отивай!“ — Ромашкин вече беше вътрешно стегнат и беше придобил силите, които

му бяха нужни за предстоящата работа, за разузнаването на укрепената линия Дайме, която беше по-силна и от инстербургската.

Линтварьов се приближи до него, стисна му ръката и каза:

— Благодарим на вашите разузнавачи и на вас, другарю Ромашкин. Предайте им благодарността на командуването.

Тази похвала, която доскоро беше толкова очаквана и желана, сега се стори на Ромашкин излишна. Трябваше да се бърза, да се действа. Нямаше време за разговори. Ромашкин взе от началника на щаба документите, като съжаляваше, че няма кога да ги чете. Колоколцев го разбра и замахна с двете си ръце:

— Вземай ги, там ще ги прочетеш. Размножили сме ги. Желая ти успех!

В това време в падината, хлъзгайки се и падайки по мокрия скат, се изтърколи Куржаков. Едната му ръка беше закачена с бинта, а с другата държеше здраво възрастен немски полковник. Той се опитваше да измъкне ръката си от ръкава на шинела, но Куржаков го държеше здраво, вървеше бързо и мъкнеше след себе си пленника, който едва успяваше да го следва. Григорий видя Ромашкин и приветливо викна:

— О! И ти ли си жив? Яви се, не се загуби! Ето какви щуки трябва да се хващат, другарю разузнавач! — Той се обърна към Караваев и каза: — Приемете го, другарю полковник! Това е командирът на 913-и полк, който беше срещу нас.

— Вие защо не сте в лазарета? Заповядах ви да предадете батальона — строго произнесе Караваев. Но зад привидната му строгост се чувствуваше възхищението му от смелия офицер.

— Ами че аз не командувам, другарю полковник — отвърна Куржаков. Очите му палаво блестяха. — Превързаха ме в лазарета. Мисля си, за какво да седя тук още? Мога ли да ходя? Мога. И ето че се върнах при своите. И тъкмо навреме. Вижте какъв гъсок хванах. Целият му полк прищипахме с комбата. Аз влязох в тила му с танкове, а Спиридонов — челно. Веднага вдигнаха нагоре лапи! Тези бяха в траншеите. А онези, които са в дотовете, още си седят там и се зъбят.

— Кой сте вие? — попита Караваев пленника.

Майор Люленков застана между командира и пленника и започна да превежда.

— Полковник Клаус Хансен, командир на 913-и полк — с достойнство отговори пленникът, като държеше високо побелялата си

глава.

Караваев се усмихна.

— Наистина числото „тринадесет“ за вас е нещастно. Разкъсахме отбраната ви на тринадесети януари. Номерът на полка ви свършва на тринадесет. А ето че и вие сте в плен.

— Това е случайност. Аз попаднах в плен абсолютно случайно. Вашите танкове заобиколиха укрепленията и ме заловиха на командния пункт. Моят полк отбранява възложените му позиции и вие няма да ги разкъсате — високомерно отвърна полковникът.

Караваев погледна със съмнение Куржаков.

— Той не е в течение — каза Григорий. — Всички заловихме, даже артилерията и минохвъргачките. Ей ги там в гората и на пътя.

Караваев се усмихна, но почернялото му, изсъхнало от вятъра и студа лице не се оживи.

— Вижте какво, господин полковник, нямам време да се препирам с вас. Вие сам ще поведете полка си в плен. Той е построен в пълен състав. Вие, естествено, разбирате, че са строени само тези, които са останали живи.

— Това не може да бъде! — възкликна полковникът. В тона му се чувствуваше повече учудване, отколкото високомерие.

— Идете да ви покажат вашия полк. Ще бъдете в колоната на пленниците.

Полковникът се дръпна назад. Той помълча една минута, после клюмна, омекна и тихо помоли Караваев:

— Дайте ми един патрон. Вие също сте офицер, командир на полк, трябва да ме разберете.

— За това трябваше да мислите по-рано — сурово каза Караваев и заповяда: — Отведете го!

Ромашкин прибра получените документи и бързо се затича по кишавия сняг. В движение той пресмяташе как по-бързо да получи боеприпаси, да зареди танковете и как най-лесно да се промъкне навътре в разположението на врага Пролеткин едва успяваше да го догони, притичваше ту отдясно, ту отляво и питаше:

— Нова задача ли ни възложиха?

— Да.

— Къде ще ходим сега?

— На линията Дайме.

Ромашкин си помисли, че би трябвало поне в общи линии да знае какво представлява тази Дайме и реши да пожертвува няколко минути. Той се спря, извади от полевата си чанта документите, които беше взел от Колоколцев. Като светеше с фенерчето, той зачете на глас, за да чува и Саша:

— Линията Дайме минава по западния бряг на река Дайме. Строена е четиридесет години. Дълговременните железобетонни съоръжения опасват стръмния бряг на реката. Дотовете са многоетажни с боекомплекти, запаси от вода и продоволствие, дебелината на стените достига три метра. Приспособени са за бой в пълно обкръжение. Могат да поемат артилерийския огън върху себе си. В дълбочина линията достига 15–20 километра. Между дълговременните съоръжения е оборудвана и полева отбрана. Ето, Пролеткин, там ще ходим. Нека фрицовете си седят в своите дотове. Сега те не могат да ни удържат в полето!

... След три дена, когато взводът на Ромашкин си почиваше в една от бюргерските къщи вече на линията Дайме, долетя на едър товарен кон старшината Жмаченко. Той порядъчно се беше измъчил с трофейния кон.

— Не разбира нашите команди, дяволът! Ей, халт, на тебе говоря!

Жмаченко донесе, както обикновено, термоси с гореща храна, а освен това и една удивителна новина.

— Вижте, братлета, за вас пише във вестника! Онзи капитан, който беше с вас.

Ромашкин четеше статията. В нея всичко беше правдиво, но в същото време някак си възвеличено. Птицин с такова уважение пишеше за разузнавачите, че на Василий от вълнение и от гордост му пресекваше дъхът и не му се вярваше: „Нима това е за нас?“

— Как е успял капитанът всичко да запише и да запомни? — учуди се Саша Пролеткин. — Та той се отбраняваше заедно с нас!

— И колко бързо го е написал! — порази се Синичкия.

— Страхувал се е, че ще умре — сурово каза Иван Рогатин.

Всички притихнаха, разбраха, че Иван е прав. Раната на кореспондента беше тежка и той сигурно е бързал да напише статията, за да не отнесе в гроба славата на разузнавачите, които беше обикнал.

— Ето какво излиза — каза Саша. — Аз преди си мислех, че кореспондентът е тилов плъх, пие си чаец, пише статийки. А тяхната работа, оказва се, е доста тежичка. Воюват заедно с всички, пък и всичко отбелязват. Даже нямат право да умират — първо ще разкажеш за хората, а после ще мислиш за собствената си смърт.

— Не му е било лесно да пише — съгласи се Ромашкин. — Неведнъж сигурно е отпъждал смъртта, молил я е — почакай, нека да напиша за тези добри хора! Само за себе си не е казал нито дума. А на него му е било най-трудно. Хората четат и не знаят, че той е писал с куршум в корема.

— А може и да не умре капитанът? — попита Шовкопляс. — Щом е написал статията, значи е минала операцията и са извадили проклетия куршум.

— Разбира се, че ще живее!

— И ще дойде при нас! — прекъсвайки се един друг зашумяха разузнавачите, искаше им се капитанът да оздравее.

От 13 до 28 януари 1945 година войските на 3-и белоруски фронт, в състава на които беше и полкът на Караваев, пробиха фронта на 120 километра в дълбочина, навлязоха в Източна Прусия и стигнаха до града-крепост Кьонигсберг.

По същото време 2-ри белоруски фронт с удар от югоизток отблъсна фашистките войски до Балтийско море и преряза всички пътища, които съединяваха Прусия с Германия.

В Кьонигсберг останаха в обкръжение 130 хиляди немски войници и офицери.

В хода на настъплението Ромашкин, както и всички от неговия полк, получи четири благодарности от върховния главнокомандуващ. Благодарностите бяха публикувани във вестниците, а освен това всеки получи напечатана на твърда хартия заповед, която приличаше на грамота. В Москва един след друг гърмяха салюти.

— Ето как ни чествуват! — гордо казваше Саша Пролеткин и очите му сияеха.

Почти ежедневно във вестниците пишеха за нови победи. Саша четеше съобщенията и ги коментираше:

— По-рано четяхме за другите. А сега нека всички да знаят, че ние не си клатим краката! Слушайте, братлета!

**„ЗАПОВЕД НА ВЪРХОВНИЯ ГЛАВНОКОМАНДУВАЩ ДО КОМАНДУВАЩИЯ ВОЙСКАТЕ
НА 3-И БЕЛОРУСКИ ФРОНТ АРМЕЙСКИ ГЕНЕРАЛ ЧЕРНЯХОВСКИ И НАЧАЛНИК НА
ЩАБА НА ФРОНТА ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИК ПОКРОВСКИ.**

Войските на 3-и белоруски фронт преминаха в настъпление с подкрепата на масираните удари на артилерията и авиацията, разкъсаха дълговременната дълбоко ешелонирана отбрана на немците в Източна Прусия и преодолявайки упоритата съпротива на противника, за пет дена настъпателни боеве се придвижиха напред с 45 километра, като разшириха пробива до 60 километра по фронта.“

По-нататък се изброяваха имената на командирите. Караваев не фигурираше сред тях, в заповедта бяха назовани командирите на

бригади, дивизии и още по-високите рангове. Генерал Доброхотов, разбира се, беше споменат.

Пролеткин продължаваше да чете:

„Днес, 19 януари, в 21 часа, столицата на нашата родина, гр. Москва, от името на родината дава салют на доблестните войски на 3-и белоруски фронт, разкъсал немската отбрана в Източна Прусия, с двадесет артилерийски залпа от двеста двадесет и четири оръдия.

За отлични бойни действия обявявам благодарност на ръководените от вас войски, взели участие в боевете при пробива на немската отбрана.

Вечна слава на героите, паднали в боевете за свободата и независимостта на нашата родина!

Смърт на немските окупатори!“

— Ето, братлета, как тръгна работата! — тържествуващо обобщи Пролеткин.

След боевете за силно укрепената инстербургска линия във вестниците се появи нова заповед:

„Войските на 3-и белоруски фронт днес, 22 януари, с щурм завладяха град Инстербург в Източна Прусия — важен комуникационен възел и мощно укрепен отбранителен район на немците по пътя към Кьонигсберг“

Ромашкин никога досега не беше виждал град, който да гори като огромен огън. В алените вълни на пламъците Инстербург приличаше на театрален декор. Дим почти нямаше, навсякъде бушуваше огън и в това огнено море се виждаха тук-там скелетите на многоетажни здания. Града опожариха самите немци.

А след няколко депа разузнавачите отново прочетоха заповедта до армейския генерал Черняховски:

„Днес, 26 януари, войските на 3-и белоруски фронт с бой завладяха в Източна Прусия градовете Тапиау, Аленбург, Норденбург и Летцен — мощни опорни пунктове на дълговременната отбранителна линия на немците, прикриваща централните райони на Източна Прусия“

Това беше последната заповед, адресирана до генерал Черняховски. На 18 февруари 1945 година командувачият фронта беше убит край град Мелзак от парче снаряд, попаднало в гърдите му. Когато Ромашкин чу това от майор Люленков, не повярва:

— Не може да бъде! Някой го е измислил!

— Сега съобщиха по телефона от щаба на дивизията — потвърди Люленков печалната вест.

На Ромашкин все още не му се вярваше. Когато бойци и офицери загиваха в атака, в ръкопашна схватка, при обстрел или по време на бомбардировка — това Ромашкин възприемаше като нещо неизбежно — война е. Но как е могъл да загине Черняховски?! Василий си спомни красивото мъжествено лице на командувачия фронта, доброжелателните му очи, вълнистите му коси. За миг той даже почувствува приятния мирис на одеколон, който беше доловил, когато беше близо до командувачия.

— Просто не мога да си го представя мъртъв — с отчаяние каза Василий. — Та той е историческа личност! Той не може да загине!

След Черняховски командването на 3-и белоруски фронт пое маршал Василевски. Той подготви и поведе войските на щурм за Кьонигсберг.

Както обикновено, Ромашкин със своите разузнавачи стигна до града един от първите. По време на войната той беше видял много силни укрепления и по справките, които изпращаха от щаба, си представяше какво ги очаква край Кьонигсберг. Но въпреки това, като разгледа с бинокъла града крепост, Ромашкин беше поразен.

Той разбираше, че всичко това, което вижда, е само малка част от укрепленията, която не се поддава на маскировка. Останалото беше скрито дълбоко в земята.

— На никого не е по силите да преодолее такива укрепления — тихо каза Василий. Той даже не можеше да говори силно, като гледаше наредените една след друга линии на дотовете, дзотовете, бетонните противотанкови заграждения, телените заграждения, пред които той знаеше, че са разположени минни полета.

— Нищо, другарю старши лейтенант — каза Саша Пролеткин, — ще си отспим, ще се понахраним, ще се понапънем и ще падне този Кьонигсберг!

Това „отсмиване, отяждане и подготвяне“ продължаваше вече два месеца. Във войската усилено се готвеха за щурм — изучаваха се схеми и макети на укрепления, тренираха съобразно със спецификата на местността, отработваше се взаимодействието между пехотинци, артилеристи, картечари и танкисти.

В батальони и роти идваха оператори, инженери и разузнавачи от вишестоящите щабовете и разказваха на бойците за кьонигсбергските укрепления и за това, как по-добре да ги преодолеят. Политическите работници превеждаха беседи за славни победи, извоювани от дедите им по тези земи, и за подвизите, които се извършваха на другите фронтове.

В полка на Караваев подполковник Кирко, офицер от щаба на армията, беше окачил по стените на празния цех на някакъв малък завод огромни схеми и фотографии и изнасяше лекции пред офицерите, пред войниците от стрелковите батальони и специалните подразделения. Много често тези лекции се превръщаха в увлекателни беседи.

— Линиите при Инстербург и Дайме бяха много стабилни, но ние се справихме с тях — разказваше подполковникът. — Имаме всички основания да смятаме, че и Кьонигсберг няма да устои.

— Ще пооредят! — весело възкликна мустакат сержант от първия ред.

— Не трябва обаче, другари, да се подценява мощта на крепостта — възрази Кирко. — Тя е строена и усъвършенствувана в продължение на седемстотин години. През всичките тези години укрепленията са били подобрявани и усъвършенствувани. Кьонигсберг е най-мощната крепост на фашистка Германия. Нито Берлин, нито който и да е друг град могат да се сравняват с него. Погледнете тази схема.

Подполковникът се приближи до голям лист, на който няколко кръга един в друг обграждаха черните квадрати на градските квартали.

— Първата отбранителна линия е така нареченият външен кръг, който се състои от три позиции и четири реда окопи. Има още противотанков ров, фугаси, мини, железобетонни насипи, заграждения от телени мрежи и още много други специални, почти незабележими препятствия. Всичко това са само подстъпи към крепостта. Те са прикрити от многослоен артилерийски и картечен огън.

Подполковникът премина към друга схема:

— Предната линия със съоръженията немците наричат „нощницата на Кьонигсберг, като имат пред вид, че в нея може да се спи спокойно, според тях, тя е непреодолима.

— Ще им съблечем и нощницата, и гащите и ще ги напердашим, където трябва — весело каза същият сержант.

— И така, основа на крепостните съоръжения са петнадесетте форта. Те обкръжават града като пръстен и всеки форт си има свое име. Ето, погледнете: «Крал Фридрих», «Мариенбург», «Квеилау», Кралица Луиза“, „Калген“ „Каниту“, „Лендорф“, „Покарт“ Всички фортове са свързани помежду си с околоръстен път. Всеки форт представлява многоетажно железобетонно съоръжение със собствена електроцентрала, складове с продоволствия и боеприпаси и лазарет. Дебелината на стените е повече от три метра. Въоръжението се състои от няколко десетки картечници и две-три артилерийски батареи. Пред фортовете има ровове, широки двайсет метра и дълбоки седем метра. Те са запълнени с вода само до половината, за да се затрудни преминаването.

Сержантът веселяк вече не се шегуваше. Той мълчаливо гледаше схемата, а в края на лекцията тихо изруга и се обърна към Кирко.

— Какво сте взели да ни плашите, другарю подполковник? Ние въпреки всичко ще разбием вашите фортове.

— Те не са мои — примирително каза офицерът. — Аз ще ги превземам заедно с вас. Другари, аз още не съм свършил. Сега чуите къде са слабите места на тези съоръжения.

— О, това ще ни потрѣбва!

— Както е известно, всяка техника и всяка крепост са мъртви без хората. Ще кажете: че нали в тези съоръжения има хора? Да, има. Но

какви? Фашисти, които сме били неведнъж. Това вече не са онези немци, които през четиридесет и първа се смятаха за свръхчовеци.

Ромашкин отново чу в ушите си наглия смях и пред очите му застана картината на бомбардировката на шосето край Москва заедно със здравите, със спортно телосложение немци. Колко самоуверени бяха те и как непринудено се смееха! А бяха пленници!

— Моралният дух на фашистката армия е пречупен — продължи Кирко. — Ето какво казват пленниците, които съвсем доскоро са седели зад тези бетонни стени. Подполковникът размести някакви книжа. — Ето, да речем, този. Доведоха го разузнавачите на старши лейтенант Ромашкин.

— Знаем го!

— Плененият е тотално мобилизираният Йохан Айкен. Той казва: „Ние не искаме да воюваме, на всички е ясно, че войната е загубена. Но офицерите и есесовците ни принуждават. Всеки ден ги четяха списъците на разстреляните за проявена страхливост. По площадите в града висят обесените надолу с главата дезертъори.“

Като изучаваха отбранителните съоръжения на противника, разузнавачите се стараеха да разберат психиката на човека от тези укрепления.

— Кой от вас е бил в Сталинград? — попита веднъж Ромашкин.

— Аз — каза Наил Хамидулин.

— Колко дена се държахте?

— Половин година.

— Разкажи как живеехте, какво правехте в дотовете?

— Ние нямахме такова железобетонно чудо. Седяхме в траншеите, в землянките, имаше по една-две греди над главите ни, имаше много развалини. Там не е крепост, а обикновен град.

— Е, и какъв беше режимът?

— Какъв? Отблъсквахме по двайсет атаки на денонощие — такъв беше режимът. Казаха ни: нито крачка назад, не пускайте немците през Волга! И ние не ги пускахме.

— Разбери — настояваше Ромашкин, — нужно ни е да знаем подробности от живота по време на дълготрайна обсада.

Наим се обиди:

— Да не би нашите подробности да са като на фашистите?

— Ама че чудак! Защо се обиждаш? Нали трябва да се приспособяваме към новите условия на разузнаване.

— Няма да има дълготрайна отбрана, другарю старши лейтенант. Ние станахме такива, че сега никаква крепост не може да ни спре!

По време на подготовката за щурма най-популярни в полка станаха инженер Биркин и сапъорите. Женя Початкин беше вече старши лейтенант, командуваше сапъорната рота на полка. Той бързо беше усвоил сложната наука на „изграждане и разрушаване“, както той наричаше сапъорската работа.

Нощем Початкин ходеше с Ромашкин в неутралната зона и се промъкваше до фортите и дотовете. Той трябваше да изучи укрепленията и да измисли как да открие път за полка. По време на нощните му обиколки Ромашкин винаги го охраняваше с разузнавачите си.

Нощем те се промъкваха до рова, спускаха се с въжета до неподвижната вода, която миришеше на гнило. С надувни лодки плуваха до триетажната бетонна скала с черни амбразури. Достатъчен беше един откос, за да се намерят разузнавачите и сапъорите на дъното на рова. Но фортите не стреляха. Немците спяха спокойно в бетонната им утроба, знаейки, че отпред, в полевите съоръжения, ги охраняват цели дивизии и полкове. На немците и през ум не им минаваше, че някой от руснаците ще се промъкне дотук и ще се реши да плува под самите дула на картечниците.

Початкин опипа, погали студеното тяло на форта и огледа облицованите с камък и бетон брегове. Отлющи парченца камък и цимент и ги сложи в джоба си, после премери дълбочината на водата и височината на рова над нея.

Когато се върнаха при спуснатите въжета, отгоре се склониха главите на Саша Пролеткин, Иван Рогатин и Шовкопляс. С тях имаше и сапъори от ротата на Початкин.

— Да бяхме хванали някой „език“? — попита Ромашкин.

По-рано Початкин не би се отказал от такова предложение, но сега поклати глава и прошепна:

— В никакъв случай. Нашите сведения са по-важни от десет твои въшливи немци.

Успяха да се върнат благополучно от разположението на врага. Пролеткин продължи разговора в своята траншея:

— И да беше домъкнал пленник, какво можеше да ти каже той за конструкцията и здравината на съоръжението? Откъде ще знае това редник или даже офицер? А ние сега ще знаем!

След почивката Василий седеше в блиндажа на майор Биркин и слушаше как Початкин и полковият инженер правят разчети. Те измерваха някакви ъгли, търсеха сведения в справочниците, пишеха дълги колонки с цифри и формули.

Ромашкин отбеляза с гордост, че майорът, макар да беше старши по чин и военен инженер, слушаше с внимание Початкин, който по-добре разбираше тънкостите, за които ставаше дума. Самият Биркин кимна към помощника си и каза на Василий.

— Умен е. Млад, дързък, находчив. Такъв трябва да строи заводи!

— Никога не съм мислил, че първият ми сериозен проект ще бъде посветен на разрушаването на построеното от някого здраво съоръжение — каза Женка, без да се откъсва от книгата.

Когато тръгнаха да вечерят в щабната столова, Василий попита:

— За какво те хвалеше толкова Биркин? Какво си измислил?

Початкин се замисли и неохотно отвърна:

— Предложих да взривим бреговете и форта не по обикновения начин, както се набелязваше, а да направим взривовете насочени. Да ги насочим така, че и бреговете, и стените да се срутят в рова с водата и да образуват дига. По дигата ще минат настъпващите.

— Та ти си гений, Женка! — възкликна възторжено Ромашкин.

Той веднага разбра колко прекрасна, колко спасителна е идеята на Початкин. Василий добре знаеше, че щом полкът излезе при рова, пълен с вода, по бойците веднага ще ударят картечниците от амбразури и на трите етажа. Тук не само секундата, но и една десета от нея щяха да бъдат скъпоценни. Докато стоварят донесените средства за прехвърляне — пък и ще ги донесат ли? — докато ги спуснат във водата... Страшно беше да се помнели какви поражения ще нанесат десетките едрокалибрени картечници, скрити зад триметровия бетон.

— Представяш ли си какво ще се получи? — продължаваше Початкин. — Щурмовата група се приближава към рова и изведнъж — взрив! Ето, моля ви се, ровът е запълнен. Всички, без да спират и

почти без загуби, притичват на отсрещния бряг. Не е лошо, как мислиш? — питаше Женка.

— Нали ти казвам, ти си гений. Ненапразно те конвоирах.

— Още не всичко е обмислено — каза Початкин. — Как да се достави предварително и да се заложи експлозивът? Когато пристигнат настъпващите, всичко трябва да е на мястото си. Само така ще може да се осъществи нашият замисъл.

На Ромашкин му се искаше да предложи нещо полезно. И той се опита да си представи с всички подробности тази операция, като я сравняваше мислено с другите, в които беше участвувал.

През това време двамата стигнаха до столовата, разположена в голямата стая на богаташко имение. Гипсови ангелчета гледаха от тавана учудено съветските офицери, насядали край овалната позлатена маса.

Початкин и Ромашкин ядяха мълчаливо и си мислеха как да се организира взривът. На връщане Василий предложи:

— Слушай, какво ще кажеш, ако го направим като дневно разузнаване? Помниш ли, аз веднъж останах с момчетата в ямите, замаскирахме се отгоре с трева. Можем и сега да направим така — да отидем предварително там, да подготвим всичко и да чакаме.

Женя веднага отхвърли това предложение:

— Ти си седял с разузнавачите в съвсем друга обстановка. А тук ще има мощна авиационно-артилерийска подготовка — нашите ще ни избият.

— Прав си — съгласи се Василий.

— Изходът е един — каза Початкин. — Да приготвим всичко предварително. Да изпреварим атакуващите танкове, под тяхното прикритие да заложим експлозива и да го взривим.

— А ако уцелят танковете?

— Всичко се случва. Затова ще подготвим различни варианти на действие на сапъорите и няколко комплекта експлозив.

И ето че настана нощта на 6 април — нощта на щурма. Предните батальони смазаха фашистите и стигнаха съвсем близо до фортите.

В 10 часа сутринта над пет хиляди оръдия откриха огън по заключената с всички ключалки крепост. Огневият ураган продължи два часа.

Разузнавателният взвод беше назначен за осигуряване действията на сапърите. Ромашкин седеше заедно с Початкин в укритието. Сапърната рота беше разделена на щурмови отряди. Самият Початкин беше решил да действа с един от своите взводове, който беше на главното направление и трябваше да създаде дига с взрива.

След един час непрекъснат обстрел снарядите снеса цялата маскировка от фортите и дотовете — многометровата настилка от пръст, храстите и дърветата, тухлените стени, надстройките и пристройките. Фортите и дотовете се оголиха, сега бяха опушени, сиви, неуязвими като планини.

Оръдията с голяма мощност откриха огън, оглушавайки всички с тътена на снарядите. Триметровите стени отначало кънтяха и отхвърляха снарядите, после започнаха да се пукат и да се свличат.

Самолетите кръжаха над крепостта: най-отгоре — изстребителите, под тях — бомбардировачите и най-отдолу — щурмоваците. Над фортите, обвити с дим, хвърчаха отломъци от съоръженията и дърветата, изскубнати с корените.

В един часа през деня започна общият щурм.

— Е, братлета, да тръгваме! — каза Початкин, без да откъсва поглед от мястото, където предстоеше да се направят проходите.

Танковете изреваха и се хвърлиха в атака, като запушиха с черен дим. Артилеристите придвижваха оръдията с дулата напред. Вдигна се вълната на пехотата. Всички стреляха непрестанно по амбразури и бойниците. Под прикритието на този огън се хвърлиха напред щурмовите групи.

Початкин и сапърите взривиха първите заряди и отсамният бряг на рова се смъкна във водата. „Браво, колко хубаво е пресметнал всичко!“ — помисли си Ромашкин, като тичаше след един танк, който през цялото време потреперваше от изстрелите на оръдието си.

Като нахвърляха експлозива на саловете, домъкнати от танковете, сапърите заплуваха към форта, който бълваше от

амбразуриите огън и дим.

— Стреляйте непрекъснато, не позволявайте да ги обстрелват! — крещеше Василий на артилеристите и танкистите, но, разбира се, никой не го чуваше в този грохот. Ромашкин стреляше с автомата по амбразуриите, като се целеше внимателно. Прикрити зад танковете, снайперистите изпращаха един след друг смъртоносни куршуми, вражеските картечници задавено замлъкваха, но веднага започваха да стрелят отново — немците незабавно заменяха загиналите картечари.

Сапърорите най-после стигнаха до стърчащата вертикално над водата бетонна стена. На саловете оставаха все по-малко хора. Те падаха ту във водата, ту върху денковете с експлозив. Онези, които оцеляха, бързо наместиха взрива и започнаха да гребат назад, за да не загинат от него.

Когато салът се върна на другия бряг, на него беше останал само Початкин. Той се шмугна зад танка при Ромашкин. Евгений го тресеше. Той беше мокър — дали от плискането на водата или от собствената си пот.

— Сега, сега — повтаряше той, поглеждате часовника си и се навеждаше неволно в очакване на взрива. Даже сред грохота на боя на Ромашкин му се стори изведнъж, че е настъпила тишина. Взрив нямаше.

Початкин объркано погледна Василий и тихо каза:

— Прекъснат е шнурът.

И се затича към рова, събличайки шинела си. Той се хвърли надолу с главата, показа се далеч от брега и заплува в черната гъста вода, кипяща от плискането на куршумите и парчетата от снаряди.

Всички, които го виждаха, се стараеха да му помогнат: заглушаваха форта с оръдията, заслепяваха амбразуриите с автоматите.

Початкин все пак доплува до опаковките си. Блестящ от водата, той излезе на ръба на рова и на Ромашкин му се стори, че чу слаб глас, сякаш по телефона:

— Сбогом, Василий!

В същия миг избухна взривът. Плътната въздушна вълна събори Ромашкин на земята. Всичко се покри с черно-бял дим, от лютивия жълт прах на изгорелия експлозив Ромашкин кашляше и не можеше да диша. Отгоре се посипаха парчета бетон, тухли и буци пръст. Те се

удряха звучно в танковете, шляпаха във водата, блъскаха се в земята. Ромашкин закри главата си от този дъжд от камъни.

Когато димът се разреде, всички видяха пласт от каменни късове и земя, който образуваше крива дига между двата бряга. Не мъка, не съжаление за Женка обхванаха Василий през първите секунди, а радост от това, че всички разчети на Евгений се оправдаха — полкът ще изпълни задачата си, ще има по-малко жертви. И тази радост като че ли се предаде на всички. Гръмко „ура“ се понесе над вълната пехотинци и те се устремиха през рова по развалините.

Скоро сивите шинели и кръглите шапки се мяркаха вече през разрушенията в стените, пробити от взривовите на Початкин. Войниците се катереха един върху друг и хвърляха гранати в амбразури. Фортът бълваше вече не само огън от много пукнатини и дупки излизаше дим.

Без да се бавят край издъхващия форт, бойците се устремиха по улиците на града, затрупани на много места с барикади. Горяха трамваите, от оръдейните изстрели се пръскаха стените, зад които стреляха фашисти. Градът димеше, пращеше, рушеше се, погълнат от пламък, бомби и снаряди.

Василий вървеше печален по дигата, препъваше се в камъните и затъваше в размекнатата пръст. Той се надяваше да намери Евгений. После започна да търси поне парче от дрехата му, но не намери нищо. Початкин или беше разкъсан на части, или беше погребан под дигата.

Отначало Василий съжали Караваев — не искаше да разказва на командира всичко с подробности. Пък и на него му беше тежко да си спомня всичко видяно. Нека остане така, както най-често се случва на война — загинал, и толкова. Но после, като си спомни форта, рова с черната вода и Женка, който плуваше към сигурна смърт, Ромашкин сякаш прозря. Нима можеше да се мълчи? Та Початкин извърши подвиг! Ако не беше той, целият полк щеше да легне пред този ров. С цената на живота си той откри път за всички: запали прекъснатия бикфордов шнур, когато вече нямаше никаква надежда за взрив! А преди това изучи форта и измисли как да се направи дигата.

Ромашкин тръгна към щаба при полковник Караваев. Василий беше готов да доказва дори пред самия върховен главнокомандуващ, че е видял подвига със собствените си очи, че Евгений Початкин не е

загинал случайно, а се е пожертвувал съзнателно. Ромашкин даже сега чуваше последните му думи: „Сбогом, Василий!“

Но не му се наложи да доказва нищо. От наблюдателния пункт на полка през стереотръбите и биноклите бяха видели добре как действуваха щурмовите отряди. Бяха видели и спънката, която едва не стана фатална за полка, и как Евгений Початкин, командирът на сапюрната рота, спаси положението и живота на стотици хора от своя полк.

Ромашкин разказа само някои подробности. И през цялото време, когато разказваше и когато мълчеше, когато ядеше, пушеше или тичаше между горящите здания на Кьонигсберг, изпълнявайки поръченията на командира на полка, винаги и навсякъде в ушите му като в телефонна слушалка звучеше слабият и отдалечен глас:

„Сбогом, Василий!“

На третия ден полкът, който си пробиваше път през разрушенията и пожарите, излезе на малък, тесен площад. Зад него бойците видяха много високи, кръгли кули със зъбести върхове. Това беше замъкът на пруските крале. Целият площад и принадлежащите към него улици бяха задръстени от противотанкови заграждения, наричани „драконови зъби“.

Над масивните порти блестеше огромен кръг — часовникът. Той още работеше. Саша Пролеткин се облегна на ъгъла на зданието и даде откос по часовника, като каза:

— Спри, фашистко време!

Часовникът спря, двете стрелки увиснаха безсилни.

Рогатин веднага се нахвърли срещу Пролеткин:

— Защо направи това? Казват, че часовникът е вървял четиристотин години! Свикнал си да правиш безобразия най-безразборно. Сега пък развали историческия часовник. Дивак необразован!

Пролеткин се обърна и видя, че и останалите разузнавачи не одобряват постъпката му. Той каза за свое оправдание:

— До довечера от този замък ще остане купчина натрошени тухли, даже няма да може да се намери мястото, където е висял твоят часовник.

— Онова е бой! Там е неизбежно — мърмореше Иван. — Сега е безобразие!

На червената тухлена стена на замъка беше написано с равни готически букви: „Слабата руска крепост Севастопол се държа двеста и петдесет дни срещу непобедимата германска армия. Кьонигсберг — най-силната крепост в Европа — няма да бъде завзета никога!“

Към разузнавачите се приближи кой знае откъде взел се старец, сух и сгърчен, с тъжни очи в гъста мрежа от бръчки. Като се кланяше и приклякаше, той заговори боязливо:

— Господа руски золдатен, моля не гранати, не стреля ф това мазе — той посочи ниските прозорчета, които се показваха над тротоара. — Там нихт немски золдатен, там има майне фрау, мой жена, мой беден болен Гертруда.

— Не се бойте! Ние не закачаме мирните жители — каза Ромашкин.

— Я, я — въздъхна старецът и погледна към часовника, който Пролеткин беше спрял.

— За всеки случай закачете на прозореца бяло знаме, ей като онези — посъветва го Ромашкин и посочи чаршафите, висящи от прозорците в края на задимената улица.

— О, я! Аз искам такъв флаг, но се страхувал от офицерен и золдатен есес. Той хвърля гранатен, където има такъв бял флаг.

— Откъде знаете руски език?

— Аз бил в плен, първи световен война. Их бин золдатен оф Кайзер.

— Я, братлета, исторически „език“ — каза весело Пролеткин.

Ромашкин си помисли: „Може би Колоколцев го е хванал? Нали той е бил «ловец» през онази война. Но малко ли са били «езиците» и разузнавачите! Трябва да разберем от стареца нещо по-полезно.“

— Кажете, няма ли подземни входи към замъка? Някакви канали, рекички под стените?

— О, найн! Найн! Дер Кьонингенпалас е много здрав, много здрав отбрана — немецът замълча, после огледа войниците с просветнал поглед и каза, като сочеше с разкривен пръст червените стени: — В това врата.

— Порти — подсказа Саша.

— О, я! Данке шьон. В това порти минал генералисимус Суворов — той бил генерал-губернатор Остен Прусия.

Той видя какво впечатление направиха думите му и още по-приветливо добави:

— Това порти ходил Наполеон Бонапарт нах Москва!

— А на връщане притичал покрай тези порти — вмъкна неуморният Саша.

Разузнавачите се засмяха.

Тъй като старецът не съобщи повече никакви исторически сведения, Ромашкин попита:

— Кой излезе от тези порти на двадесет и втори юни четиридесет и първа година?

Старецът обречено поклати глава:

— О, майн гот! Това не биваше да се прави. Правилно казал мъдър канцлер Бисмарк — не бива прави война с Русия. Онзи ден от тука вървял ин машинен фелдмаршал Риттер фон Либ.

— Данке шьон — благодари му Ромашкин, като му даваше да разбере, че няма повече време за разговори.

Старецът си тръгна. Клатеше глава и тихо си мърмореше: „Майн гот, майн гот!“

Над разузнавачите вълна след вълна прелетяха самолети и хвърлиха бомби над замъка. Трепна, затресе се земята. Червен прах от тухлите и черен дим се вдигнаха над зъбчатите кули. Взвод самоходни оръдия биеше по едно и също място, за да направи пробив. Но стените бяха дебели четири метра, а да се улучат „снаряд в снаряд“ не беше толкова лесно.

След няколко часа целият замък беше издълбан. Стени и няколко кули се бяха срутили вътре в двора, над който се издигаха кълбета дим и се мятаха езиците на пламъка. Кой можеше да оцелее след такъв ужасен обстрел и непрекъсната бомбардировка? Беше даден сигнал за атака и полковете се хвърлиха в последен щурм. Но се оказа, че замъкът на пруските крале е още жив. От всички амбразури и пукнатини биеше яростен огън, блясваха червените и белите светкавици на картечниците и оръдията. Площадът се покри с тела на бойци със сиви шинели, с избелели ватенки, с полушубки, с плащ — палатки и мръсни, някога бели маскировъчни костюми. Тези бойци не доживяха до края на войната само с няколко дни.

Първият щурм на замъка беше отбит.

Бомбардировката и артилерийският огън се възобновиха. А вечерта Ромашкин ходеше вече вътре в замъка. Войниците, които го бяха завзели, седяха в двора, затрупан с късове от стената, гребяха с лъжици борш и каша от котлетата, пиеха вината, извадени от избите, пушеха трофейни цигари.

Денят девети април влизаше в историята. От кьонигсбергската зоологическа градина се донасяха последните изстрели. Оттам идваха колони от пленници с увиснали мръсни униформи, с мрачни опушени лица. Пленниците боязливо правеха път, когато срещаха група измъчени хора с раирани затворнически дрехи. Това бяха освободените от лагерите, затворите и подземните заводи — поляци, французи, холандци, англичани, югославяни, румънци, гърци, италианци. Те вървяха весело, вдигаха стиснати юмруци и викаха на нашите бойци:

— Ротфронт!

— Благодарим!

Някакъв черноок французин с хлътнали бузи и с раирана роба, но вече с барета, излезе напред. Очите му блестяха щастливо. Той се обърна към Ромашкин и му подаде някакъв лист:

— Другарю, предайте това на ваше командване, на ваше правителство!

И отмина, като махаше приветливо с ръка.

Ромашкин прочете:

„Господин премиер-министър, господа съветски генерали, другари съветски войници. Ние, французите, затворници на фашистите, в нашия най-щастлив ден ви изразяваме нашата голяма благодарност за възвърнатата ни свобода и живот. Ние никога няма да ви забравим, скъпи приятели. Да бъде проклет фашизмът!

Да живее Съветската армия!

Да живее СССР!

Да живее Франция!“

Отдолу имаше множество подписи.

Ромашкин даде този лист на подполковник Линтварьов.

— Това е много ценен документ — каза заместник-командирът по политическата част. — Трябва да го изпратим във вестника.

Свръхмощната непристъпна крепост Кьонигсберг за три дена беше завзета от Съветската армия.

За първи път от началото на войната не беше нужно да бързат, да се прегрупират и да се отправят към някакъв друг участък. Боевете в Източна Прусия бяха приключили почти навсякъде. Само на Земландския полуостров; на бреговете на залива Куришес-Хофф още доунищожаваха остатъците от пруската групировка. Но там имаше достатъчно наши войски и частите, завзели Кьонигсберг, останаха като че ли без работа.

Ромашкин се разхождаше със своите момчета, разглеждаше чуждия свят, гледаше надписите на кафенетата, магазините, кината, работилниците, разговаряше с излезлите от мазетата старци и жени. Те имаха измъчен, изтормозен вид — още не бяха се оправили след бомбардировката и артилерийския обстрел.

В дворовете, в парковете, на площадите се тълпяха червеноармейци, миеха се, сушеха партенките си на огньовете, готвеха ядене, смееха се, почиваха.

Ромашкин се върна заедно с момчетата си при огньовете на своя полк. През това време пристигнаха с газка членът на Военния съвет Бойков и командирът на дивизията генерал Доброхотов.

— Е, как е животът, другари? — весело попита Бойков.

Откакто Ромашкин го бе видял за последен път, Бойков беше малко напълнял, лицето му се беше закръглило, но очите му бяха усмихнати и добри като преди. „Има по-малко грижи — помисли си Василий, — затова е напълнял.“ Генералът видя Ромашкин и възкликна:

— Жив е нашият пушач! — и направи крачка към него, като му подаваше ръка.

— Жив съм, другарю генерал — отвърна Ромашкин.

Разузнавачите погледнаха гордо бойците, които веднага ги наобиколиха — ето как простичко нашият командир си приказва с такъв голям началник!

— Ти нещо много малко си пораснал през войната! Колко хубави дела извърши, а си още лейтенант.

— Старши — поправи го Ромашкин.

— Другарю Доброхотов, трябва да се поправи тази работа. Идва мирно време. Ромашкин трябва да завърши войната поне като капитан. Заслужил е!

— Ще я оправим, другарю член на Военния съвет — каза командирът на дивизията. — В боя е така — воюва си човекът, върши си добре работата, а ние сме свикнали с това, смятаме го за естествено. Още днес ще го представя.

— На мен не ми се полага по длъжност — каза смутено Ромашкин.

— И длъжност ще се намери — успокои го командирът на дивизията.

Ромашкин погледна разузнавачите си. „Значи ще се наложи да се разделя с тях? А къде и за какво да се махам от хората си? Могат изобщо да ме преместят от полка.“ Василий замоли припряно:

— Другарю генерал, нека да воювам със своя полк до победата, а после ще видим!

— Край, навоюва се. Ние нямаме вече бойни задачи. Ние свършихме войната.

Изведнъж войниците, които досега слушаха разговора мълчаливо, зароптаха, заговориха.

— Как така, ами Берлин?

— Ние искаме да завземем Берлин!

— Воювахме, воювахме, а Берлин ще го завземат без нас?

— Водете ни към Берлин!

Бойков се усмихваше, после каза тихо, за да замълчат:

— Вие свършихте своята работа. Останахте живи, нима това е малко?

— Малко е! Искामе да завземем Берлин.

— Ама че сте се развоювали! — засмя се Доброхотов.

Генералите заминаха по работа, а войниците още дълго говориха за това, че трябва да отидат до Берлин.

Желанието на войниците от полка на Караваев все пак се изпълни: разбира се, не защото така искаха войниците и не защото генералите бяха взели пред вид молбите им, а просто се наложи да засилят групировката, настъпваща срещу Берлин. Пристигна заповедта и някои части започнаха да се придвижват към центъра на Германия с

колите на автомобилните батальони. Между тези части беше и полкът на Караваев.

Автострадата водеше навътре в Германия — великолепно, широка, добре поддържана. Под нея се промушваха или над нея прелитаха, без да я пресичат, без да пречат на движението, други пътища.

Отстрани по автострадата и по всички странични пътища струеше поток от хора. Те тикаха пред себе си колички, носеха чували на гърбовете си, бутаха натоварени велосипеди, търкаляха детски колички. Вървяха на изток освободените от робство руснаци, белоруси, украинци, поляци. На запад се движеха англичани, французи, българи, чехи и други жители на Европа. Те махаха приветливо на войниците, които летяха с колите към Берлин да добият там фашистите.

Край Берлин бяха събрани толкова много части, че не стигаше място. Дивизиите стояха една зад друга в очакване на възможността да ударят по „леговището“.

Полкът на Караваев беше съсредоточен в покрайнините на града, чакаше изостаналия тил. Всички се радваха на близката победа и в същото време никак не им се вярваше, че идва краят на войната.

В ръцете на фашистите беше вече не целият Берлин, а само центърът. Каква работа може да има за разузнавача в такъв момент? И нашите, и немците не се съмняваха, че идва краят на боевете.

Ромашкин обикаляше с разузнавачите си развалините, залавяше пленници, каквито сега имаше в изобилие. Във всяка изба без трудности можеше да бъде пленен фашистки офицер, а някъде и по двама-трима. Често те сами излизаха и развяваха пред себе си на прът бял парцал.

Веднъж на Василий му хрумна простата и смайваща мисъл: „Ами къде е Хитлер? Та нали той е някъде тук съвсем наблизо, сред тези горящи, скрити в дима развалини. Да можеха да го заловят! Е, нека да не е самият Хитлер, а някаква високопоставена клечка, да речем, Гьоринг или Гьобелс. Сега те всички са се събрали накуп, сигурно ги е обхванала паника, ще бягат един по един. Какъв удобен момент за нас!...“

Ромашкин намери началника на разузнаването майор Люленков — той переше в една изоставена от хазаите квартира.

Когато Ромашкин му разказа плановете си, майорът го погледна с упрек.

— По-рано аз те пращах по задачи, а сега за първи път искам да те разубедя. Каква е тази приумица? Искаш да станеш Герой на Съветския съюз? Ти и така си герой, само че без Златна звезда. Остана жив — ето ти най-голямата награда за всичко. Живей и се радвай. Още повече, Хитлер не е в нашите мащаби. С него се занимават щабовете. Няма да избяга!

— Аз и не казвам, че само ние ще го търсим — настояваше Ромашкин. — Тези, които трябва да си вършат работата. А ние ще ги подпомагаме отстрани, за всеки случай.

— Ти даже можеш да попречиш. Нали не ни е известно къде, какво, кога се предприема по този повод.

— Може да се съгласува. Да искаме разрешение. Хайде да отидем при Колоколцев. Интересно какво ще ни посъветва той.

Началникът на щаба си почиваше край самовара. Той пиеше силен чай, държеше в ръката си подставката с чашата, галеше я.

Началникът на щаба посрещна Ромашкин и Люленков сърдечно, покани ги на масата и започна да ги гощава със своя особен ароматен чай.

Като изслуша за какво са дошли, Колоколцев дълго и замислено гледа чашата си. Ромашкин чак сега забеляза, че Виктор Илич е възрастен човек, че кожата на старателно избръснатите му бузи е увиснала на места, че под очите му има подути торбички. „Сигурно е много уморен — помисли Ромашкин, — иска му се покой и тишина. Щом младият и здрав Люленков ме разубеждаваше, то, разбира се, умореният Колоколцев няма да ме подкрепи.“

Колоколцев каза бавно:

— Във вашето намерение, драги, има много „но“. Даже ако допуснем, че щабът на фронта или армията даде разрешение, къде ще търсите Хитлер? Сега там — той махна с ръка по посока на гърмящия бой — е такава тъпканица, такава теснотия, че вие няма да можете да стигнете даже до главната квартира. Освен това Хитлер несъмнено има много силна охрана.

— Аз разбирам всичко това и нямам намерение да се намъквам в неговия щаб. Ние ще се спотаим някъде наблизко. Нали той ще се опита да избяга? Със самолет, с танк или с автомобил. А ние ще заседнем някъде по пътя към самолета или автомобила. Хитлер, сигурно ще иска да скрие бягството си. Ще изчезне тайно с най-близките си. И ние ще ги пипнем точно в този момент.

Колоколцев се намръщи:

— Какви думи — „ще изчезне“ „ще го пипнем“. Та вие сте бъдещ кадрови офицер!

— Извинете, другарю подполковник.

— Да, смело хрумване! — оживи се внезапно Колоколцев. — Вярно е, че сега залавянето на Хитлер няма стратегическо или даже оперативно значение. Но в това има политически смисъл, така да се каже. Ех, ако не бяха годините и тези книжа, бих си спомнил младините — бих дошъл с вас!...

Ромашкин не очакваше такава смелост от стария офицер, но веднага разбра, че в него бушуват спомените за младостта и говори душата на „ловеца“ от Първата световна война. „Явно този, който е бил разузнавач, остава такъв в душата си завинаги. И аз, ако доживея до старини, ще бъда такъв.“

Колоколцев дълго звъня по телефона, говори с началниците и с някакви стари приятели, най-сетне се върна на масата и каза:

— Доколкото разбрах, горестоящите инстанции също предприемат необходимите мерки. Не искаха да разрешат, но после се съгласиха. Но ви е забранено да прониквате в подземните укрития на немската главна квартира. И сте длъжни постоянно да информирате по радиото къде се намирате и какво сте научили за Хитлер. А за всички решителни действия сте длъжни да получите разрешение отгоре. Ще поддържате връзка със своя радиостанция чрез мене. За сега няма сведения, че Хитлер е напуснал Берлин. Главната му квартира е тука, всички разпореждания идват от Берлин. — Колоколцев се изправи и помълча тържествено и многозначително. — Е, Василий Петрович, благославям те за това дело. Не те разубеждавах, защото си истински руски офицер и си достоен за славата, която те очаква в случай на успех! На добър час! — Колоколцев прегърна Ромашкин, целуна го три пъти. — Върви! Когато всичко бъде готово, ще доложим заедно на командира.

Ромашкин завари разузнавачите във весело настроение. Възводът се беше разположил в един галантериен магазин. Огромната му витрина беше счупена и служеше за изход, тежките му врати бяха заключени. Над вратата висяха изкорубена табела и тръбички от неонова реклама. По магазина се разхождаше Вовка Синичкия, облечен със сутиен и дамски колан с жартиери, а разузнавачите му се смееха, седнали на щанда.

— Обезателно ще подаря тези нещица на баба си — казваше Вовка, когато Ромашкин влизаше в помещението и ботушите му скърцаха по натрошените стъкла.

Благодушното настроение на разузнавачите още повече обезпокои и озадачи Ромашкин. Те и преди това бяха весели, но сега войната свършваше. Може би реалната възможност да останат живи беше пресякла онзи жар и спортна страст, с която отиваха за „език“. Може би и той ги беше надценил и нямаше да има желаещи да рискуват?

Ромашкин разказа на разузнавачите за своето намерение. Стараеше се да говори спокойно и да скрие вълнението, което бушуваше в него. Говореше и наблюдаваше внимателно и с опасение лицата на момчетата. Изведнъж го достраша — ами ако това не са вече онези безкрайно смели момчета, каквито му се искаше да ги запази в паметта си завинаги?

Опасенията на Василий се оказаха напразни — разузнавачите си бяха разузнавачи! Възникна съвсем друго затруднение — той не знаеше на кого да спре избора си, всички го молеха да ги вземе и не му се искаше да обижда никого. Обикновено скромните, знаещи цената си момчета не бяха особено приказливи, когато станеше дума за заслугите и способностите му, но този път не издържаха. Те наобиколиха командира си, прекъсваха се и го молеха да ги вземе. Всеки привеждаше най-солидните си аргументи:

— Другарю старши лейтенант, аз ходих с вас на дневното разузнаване — напомни Хамидулин.

— Помните ли, още през четиридесет и трета пълзахме в тила по леда? — подсказваше Голошчапов. — И знамето завзех.

— Имам два ордена „Червено знаме“ — произнесе Шовкопляс, като сочеше гърдите си.

— Ако не ме вземете, сам ще отида — плашеше Вовка Синичкия. — Аз този фюрер-мюрер всякак ще го измъкна за мустаците от избата!

Наложи се да използва принципа за неоспорване на заповедта. Това обиди онези, които не влизаха в групата, но Ромашкин не можеше да направи нищо. Окончателният състав беше такъв: Рогатин, Пролеткин, Шовкопляс, радистът Жук, Хамидулин, Синичкия и Голошчапов.

Сега трябваше да установят къде се намира Хитлер. Това можеха да кажат пленниците. Сега нямаше недостиг от пленници, водеха ги покрай магазина на групи, а понякога и по цели колони към тила. Ромашкин разгърна на масата картата на Берлин и си помисли: колко умно и оперативно се справиха в горестоящите щабове — за деня на влизане в немската столица картата беше напечатана и раздадена на всеки офицер. Ромашкин пресметна къде се намира магазинът и какви улици има отпред и изпрати разузнавачите да изберат между пленниците някой с по-висок чин. Скоро Саша Пролеткин доведе някакъв кокалест мрачен офицер с очила. Беше го извадил от минаващата край магазина група пленници.

— Този със сигурност знае къде е фюрерът им. Прекалено му е противна муцуната.

Ромашкин попита:

— Известно ли ви е къде се намира Хитлер?

На измореното лице на офицера се мярна страх, той припряно отговори:

— Не, не. Аз нищо не зная.

Възможността да бъде причастен към нещо, свързано с фюрера, предизвика у пленника ужас. Към офицера се приближи Саша Пролеткин. Той се стараеше да изглежда добър и каза с усмивка:

— Хитлер капут, разбираш ли?

С това запасът му от немски думи се свърши и той добави на руски:

— Свърши се с вас, разбираш ли? Спукана ви е работата! От какво се страхуваш?

Офицерът изслуша внимателно разузнавача. Той явно разбираше малко руски и като схвана някои отделни думи, отговори на Пролеткин:

— Да, да, Хитлер капут! — И в знак на съгласие вдигна нагоре ръцете си — предавам се, един вид. После се обърна към Ромашкин и добави на немски: — Но аз не зная къде се намира Хитлер — на покрива или в комина.

Офицерът беше прекалено уплашен. От такъв едва ли щеше да има полза. Наложиха се да го изпратят с поредната група пленници, която се влачеше по улицата.

Ромашкин отчете грешката и на следващия пленник вече не зададе пряко въпроса за Хитлер.

— Къде се намира щабът на върховното командване? — попита той един възрастен майор.

Майорът забави отговора си, погледна изпод вежди автомата на Шовкоплас и неохотно каза:

— На тридесет километра от Берлин, по посока на Цосен. — Офицерът се приближи към картата и показа с пръст. — Тук. В гората. Майбах — едно, Майбах-две.

Ромашкин беше разочарован. Това беше далече — дори не в района на друга дивизия или корпус, а там, където настъпваше съседният фронт. Беше ясно, че полковите разузнавачи няма защо да се пъхат там.

— Да не би да ни лъже? — попита Рогатин. — Може изобщо да не знае. Хайде да попитаме друг.

Разузнавачите разпитаха още няколко пленници. Някои не знаеха къде се намира върховното командване, а онези, които знаеха, неизменно посочваха Цосен. Ромашкин беше готов вече да се примири с постигналия го неуспех, когато изведнъж в стаята се втурна задъхан Пролеткин. Той мъкнеше за ръкава изплашен гестаповец с черна униформа и с един пагон на рамото.

— Другарю старши лейтенант, чуйте този. Той мърмори нещо друго.

Пролеткин веднага продемонстрира беседата си с гестаповеца, от която си беше направил извода, че този немец казва друго. Разговорът изглеждаше така:

— Хитлер капут? — попита Саша.

— Найн. Хайл Хитлер! — ревна гестаповецът, изпъчи се и вдигна напред ръката си. Вярно е, че той веднага се озърна страхливо — няма ли да го застрелят в гръб?

— Браво! — одобри Пролеткин и даже потупа офицера по рамото. — А ето, че нашият Рогатин казва, че сам е застрелял Хитлер. С автомата — бум-бум!

Саша повика при себе си Рогатин и показа как той е стрелял по Хитлер.

Въпреки опасността и неопределеността на положението си гестаповецът все пак се усмихна, поклати глава и каза:

— Найн! Фюрерът се намира в имперската канцелария. — При което офицерът посочи през прозореца към центъра на града.

Ромашкин заведе гестаповеца при избитата рамка на прозореца. Пред тях димеше и гърмеше от близкия бой улицата, затрупана с развалините на разрушените къщи.

— В Райхстага ли? — попита Ромашкин.

— Не, в имперската канцелария.

— Къде се намира канцеларията?

— От другата страна на река Шпрее, на Фосщрасе.

— А има ли там наблизко станция на метрото?

Гестаповецът погледна руския офицер с нескрито презрение — нима, един вид, ни смяташ за такива глупаци? Той отговори с гордост:

— Наблизко е станция „Фридрихщрасе“, но тя е наводнена.

Василий заведе гестаповеца при картата на Берлин:

— Къде е?

Офицерът чак сега се досети, че разговорът не е случаен и че става дума за това, дали е жив или мъртъв Хитлер. Той разбра, че е казал повече, отколкото трябва, пребледня и отдръпна ръката си, насочена към картата.

— Аз нищо не зная. Нищо няма да ви кажа. Можете да ме застреляте.

Ромашкин се убеди, че той ще мълчи, и заповяда да го изпратят на сборния пункт за военнопленници.

Когато гестаповецът беше вече до вратата, на Василий му хрумна да го принуди към разговор с хитрост и той попита:

— Как е името ви?

— Паул Шредер — отговори той и веднага се поправи: — Оберлейтенант Паул Шредер.

— Много добре. Когато заловим Хитлер, аз ще му съобщя кой именно ни е посочил мястото, където той се намира.

Гестаповецът пребледня и едвам се задържа на краката си.

— Умолявам ви!... Моля ви като офицер, не правете това. Те ще изстребят целия ни род.

— Кой „те“? — с насмешка го попита Ромашкин.

Офицерът се смути окончателно. Той, разбира се, имаше пред вид гестаповците. В тази минута беше забравил, че и той е от тяхната глутница.

— Обещавам ви да забравя вашата фамилия завинаги, ако разкажете подробно как най-лесно може да се стигне до имперската канцелария.

„Добре би било да вземем този водач със себе си — помисли си Ромашкин. — Обаче това е опасно. Той може да започне да вика и да ни издаде, когато наблизко има немци.“

Оберлейтенантът се поколеба една минута и рече:

— Не. Повече нищо няма да ви кажа.

Отведоха го. Василий не се огорчи особено от отказа му. Какво можеше да им съобщи той: по кои улици да минат? Та те ще разберат и без него по картата на града. И това едва ли ще им бъде нужно. Улици почти няма, всичко е затрупано с рухнали сгради и барикади. Не, няма да се наложи да вървят по улиците. Ще минат направо — по дворовете, от сграда на сграда.

Ромашкин отбеляза на картата маршрута до Фосцрасе. Той минаваше през десетина квартала.

За да действуват по-свободно в разположението на противника, решиха да се преоблекат в немска униформа. Недалече, в двора, който имаше форма на буквата „П“, се намираше сборният пункт на военнопленниците. Разузнавачите тръгнаха натам.

Пленници от най-различни родове войски и с различни чинове седяха на групи покрай стените. Офицерите се държаха настрана. Всички изглеждаха немарливо: мръсни и опушени, небръснати и уморени. Повечето гледаха без страх съветските воини в очите, а някои се усмихваха и суетливо се стараеха да услужат с нещо.

В куфарите и раниците на пленниците се намери необходимото облекло. Разузнавачите си избраха всичко по мярка. После си взеха от купчината с оръжие автомати, пистолети и гранати.

Ромашкин се преоблече като есесовски офицер и всички тръгнаха към щаба, за да получат от командира окончателна „благословия“. Когато деловият разговор приключи, Караваев каза на Колоколцев:

— Дайте им конвой да ги отведе, до предната линия. Много приличат на немци, да не ги избият нашите.

Действително можеха да вземат разузнавачите за истински немци. Мнозина още се криеха в развалините и не бързаха да се предават в плен, някои изчакваха дали няма да се върнат своите, а някои дори стреляха.

Съпроводена от весел конвой, групата тръгна към фронта. Това беше вечерта на 27 април. Нашите войски бяха обкръжили по това време Берлин от всички страни и с тежки боеве стягаха пръстена. Градът гореше. През дима, който се виеше на кълбета над зданията, слънцето изглеждаше като бледожълто топче. Улиците бяха затрупани с рухнали стени, натрошени тухли, изтърбушени автомобили, танкове, оръдия, трамваи, трупове, каски. Колкото повече се приближаваха до предната линия, толкова по-силно се чуваше автоматната и оръдейната стрелба. Оглушаващо гърмяха затиснатите между домовете танкове. Звукът от всеки изстрел се мятеше между многоетажните здания, влизаше в тесните като кладенци дворове и с грохот се раздробяваше в стените. Върху главите им се изсипваха парчета тухли, мазилка,

стъкла, димящи въглени. Димът лютеше в очите им. Миришеше на изгоряло и на прах от мазилките.

Най-после разузнавачите стигнаха до предната линия. Тук нямаше траншеи, телени заграждения и неутрална зона. Линията на фронта разделяха два реда здания. Тази незрима линия понякога прескачаше тротоарите и преминаваше през едно здание: отгоре — нашите, отдолу — немци. Понякога линията беше вертикална и се виеше по площадките на стълбището: от едната страна фашисти, от другата — наши.

В едно от мазетата разузнавачите залегнаха до автоматчиците и започнаха да наблюдават през ниските прозорци, противоположната страна на улицата.

Много автоматчици бяха ранени, тук и там по войниците се белееха бинтове с петна засъхнала кръв. Обаче никой не отиваше в лазарета. Къде ти! Пред тях беше Райхстагът! Не само Райхстагът — пред тях беше краят на войната! В мазето особено силно отекваха гърмежите. Като се стараеше да надвика шума от боя, командувачият тук сержант попита:

— На гости при фрицовете ли сте тръгнали?

— Искаме да побъбрим с Хитлер — отговори Шовкопляс.

— Голяма работа сте намислили!

— По-малки не останаха. Пък и вие сега сте започнали голямо нещо — завземате Берлин!

— Е, хайде, хайде, нека ни помнят!

В мазето влезе възрастен лейтенант и като разбра що за хора се тези с немските униформи, посъветва Ромашкин:

— Вие, другарю, не рискувайте напразно, сега е невъзможно да се мине в тил. Улицата се обстрелва от няколко места. А след половин час ще започне обща атака. Ние ще нахълтаме в отсрещните здания, а вие се откъснете напред или някъде настрани. Докато немците се ориентират какво става, ще успеете да се шмугнете.

Василий прие добрия съвет и реши да почака.

Най-после започнаха да се готвят за атаката: автоматчиците се качваха върху сандъците, бъчвите, купчините тухли, край прозорците и процепите, за да им бъде по-удобно да изскочат. Зареждаха оръжието си, опипваха лимонките на коланите и в джобовете си. Гранатите са незаменимо средство в уличния бой. Затова всички се запасяваха с тях,

пъхаха ги, където могат. Лицата на войниците бяха сурови, погледите им — устремени към улицата. На всеки му се струваше, че ако успее да прекоси улицата, в зданията няма да е толкова страшно. Там, в апартаментите и на стълбищните площадки, ги очакваше ръкопашен бой — това беше по-леко. Най-трудното беше да оцелеят, докато притичат през улицата. В зданията отсреща зад всички прозорци, бойници и тавански отдушници се бяха притаили фашисти с оръдия, автомати, фауст патрони и гранати. Щом вълната от атакуващи излезе на тротоара, всички тези огневи средства щяха да ударят по нашите хора, да ги повалят на земята, за да не ги допуснат до стените на зданията.

Но атакуващите също не бяха новаци, тяхното оръжие беше заредено и готово за стрелба. Щом прозвуча командата „В атака, напред!“, ураган от куршуми удари по прозорците на отсрещната страна. Без да свалят пръст от спусъка, бойците напиреха с всичка сила, куршумите им плюяха по зданията. В никакъв случай да не дадат на противника да се покаже! Кратък скок — и нашите нахълтаха в мрака на развалините. Посрещаха ги автоматни откоси, взривове на гранати, черни силуети и гърлените викове на немците.

Ромашкин стреляше по сенките, които се мяркаха в прахоляка и дима в дълбочината на стаята. Чу уплашените вопли на ранените. Беше улучил! Като продължаваше да стреля пред себе си, той побягна към светлите правоъгълници на прозорците. Озърна се и се убеди, че разузнавачите го следват. Той прескочи перваза и се затича към оградата — тя беше тухлена, висока и едва ли можеше да я прескочи тичешком. Ромашкин забеляза в ъгъла кофата за боклук, скочи върху капака ѝ и погледна през оградата. Тъй като не забеляза немци, той скочи в тясната уличка. Рогатин, Пролеткин, Шовкопляс и останалите се посипаха от оградата след него.

В този момент на Ромашкин му се стори, че някой липсва. Но сега не му беше до това. Разузнавачите се мушнаха в някакъв отворен вход, пресякоха още един двор. На следващата улица се сблъскаха с немци. Те се суетяха край прозорците, крещяха. Бяха задръстили пътя и мъкнеха към вратите мебели. Момчетата неволно се дръпнаха към сводестата арка, под която не се виждаше никой. Но немците не им обърнаха внимание. Групата пресече малка градинка. Тук немците сечаха цъфтящите вишни и ябълки. „Защо ги секат? Нима, за да не

останат за нас?“ — помисли Ромашкин, като гледаше как падат китките дръвчета. Когато мина от другата страна на градината, разбра, че немците разчистват сектора за обстрел. Зад градината имаше голямо здание, прозорците на мазетата бяха затрупани с тухли и превърнати в амбразури. Разузнавачите заобиколиха зданието — там сигурно беше заседнал цял батальон. Униформата беше хубаво маскировъчно средство, но все пак трябваше да се избягват преките срещи с врага.

Разузнавачите скоро се убедиха, че немската униформа не е толкова спасителна, колкото им се стори в началото. Минаха няколко квартала, избраха една празна постройка и спряха да починат. Тук се изясни, че с тях ги няма Хамидулин и Голошчапов.

— Може би са изостанали или са се изгубили по време на атаката? — попита Ромашкин. — Кой ги е видял?

— Хамидулин не се е изгубил — произнесе тъжно Пролеткин. — Той падна, когато изскочихме от мазето. Не знам дали е убит или ранен. Видях, че падна.

— А Голошчапов?...

Всички скръбно мълчаха.

— Сигурно е тежко ранен — убедено каза Саша. — Ако беше леко, нямаше да изостане. Е, нищо, мирът е вече близко!

Това напомняне за края на войната отново развълнува всички. Разузнавачите се разбързаха, сякаш се страхуваха, че войната всеки момент ще свърши и те няма да успеят да изпълнят последната си задача.

Ето тук, на излизане от зданието, те се убедиха, че вражеската униформа не е толкова надеждна. На кръстопътя стоеше камион, страничните дъски бяха свалени и в каросерията се извисяваше маса, застлана със зелена покривка. Отначало Ромашкин помисли, че това е огромен ковчег, но после разбра, че това е обикновена маса и нищо повече.

До масата седяха трима офицери. Единият беше дебел, с кръгло лице и приличаше на готвач, облякъл на шега униформата. Другите двама бяха слаби, с тъмни, жестоки лица. Камионът преграждаше улицата, на която искаха да излязат разузнавачите. Василий притвори вратата, сложи синджира и започна да наблюдава през процепа какво ще стане по-нататък.

Към камиона постепенно се стичаха войници, офицери и унтерофицери. Есесовци с каски и автомати на гърдите не пускаха никого по-далеч от камиона. Когато се събраха петдесетина души, есесовците ги обкръжиха и започнаха да проверяват документите им. Те произнасяха високо фамилията, а дебелият офицер до масата ги записваше в някаква книга. Когато записването свърши, дебелият започна да ругае забързано задържаните. Той крещеше, размахваше ръце, гневно се пулеше. Василий чуваше отчетливо гласа му, но не можеше да разбере какво именно крещи. Ясно беше едно — че се кара. Като побушува пет-шест минути, той взе от масата нечия военна книжка, извика фамилията. Тълпата се отдръпна настрани от войника, който се отзова. Дебелият пошушна нещо на седящите до масата. Те закимаха като кукли.

Есесовците се доближиха до самотната зелена фигурка, останала по средата на улицата. Като го побутваха, те поведоха войника към тротоара. Сложиха войника с лице към стената и без команда стреляха в гърба му. Той трепна и седна на паветата. Есесовците изстреляха набързо още няколко откоса. Войникът се катурна настрани и легна неудобно, като притисна с тяло ръката си.

Дебелият до масата крещеше още нещо и като пълководец протегна ръка напред с пръст, сочещ към предната линия. Задържаните се обърнаха дружно и побягнаха, като се озъртаха боязливо назад към есесовците.

Ромашкин разбра — пред тях работеше подвижен трибунал.

През това време офицерите и есесовците запалиха цигари. Те поглеждаха по посока на взривовете и чакаха да се събере нова група. Двама войници отмъкнаха разстреляния под портата. Нищо неподозиращите дезертьори, войници, откъснати от частите си, и ранени започнаха отново да се събират на кръстопътя.

Разузнавачите се възползуваха от това, промъкнаха се през празната къща в двора, после излязоха на съседната улица и тръгнаха по нея.

На един малък площад срещнаха крачеща колона. Немците бяха с каски, не вървяха в крак, видът им не беше войнствен, мнозина вървяха с наведени глави. Само някои, изпъчили гърди, маршируваха с отсечена крачка. Разузнавачите, страхувайки се да не ги поставят в строя, се шмугнаха на стълбите, които водеха към мазето.

Тук Василий още веднъж се убеди, че немската униформа е ненадеждна маскировка. Пред входа на мазето ги посрещнаха бледи измършавели жени с деца. Жените ги помислиха за свои, гледаха с омраза войниците, преградиха им пътя и започнаха да им говорят нещо злобно. Ромашкин схвана общия смисъл — те настояваха войниците да си отидат незабавно. Страхуваха се, че ако започнат престрелка е руснаците, всички тук ще загинат.

Ромашкин се опита да успокои немките с жест: сега, един вид, ще се махнем, не се вълнувайте. Той се вслушваше как отгоре по паважа трополи колоната. Боеше се само от едно — да не би жените да се разкрещят и да извикат на помощ някой офицер. Немките го разбраха почти правилно — те взеха разузнавачите за дезертьори, понижиха глас и засъскаха сърдито като гъски. Когато трополенето на улицата затихна, разузнавачите побързаха да си тръгнат.

Групата се промъкваше напред по посока на Фосцрасе.

Когато срещаша немци, военни или цивилни, момчетата ги отминаваха бързо. В такова напрегнато време на никого не му беше до разговори. Всеки бързаше нанякъде и се стремеше колкото може по-малко да се намира на улицата под обстрела.

При поредното прекъсване на обстрела, когато групата се укри в някакъв погреб от атакуващата авиация, Ромашкин си помисли: „Едва ли някой друг, освен разузнавачите попада в такива отчаяно опасни ситуации. Летците, танкистите, пехотинците — всички се срещат лице в лице с врага, бият се в открит бой. А ние от всички страни сме обкръжени от немците, а на всичко отгоре по нас удрят нашата артилерия и нашата авиация.“

Изчакаха бомбардировката и тръгнаха по-нататък. Придвижваха се от ъгъл до ъгъл и от стена до стена. Колкото по-дълбоко проникваха във вражеския тил, толкова по-често срещаша военни и цивилни немци. Бежанци, резерви, тилови учреждения се изнасяха от опасната зона, в която долитаха куршуми, и все по-плътно се струпваха към центъра на обсадения Берлин. Тук къщите пустееха, много от тях бяха разрушени, много бяха обхванати от пламъци. Никой не гасеше пожарите. Водопроводът не действуваше. Страшно е, когато никой не гаси пожарите. Зданието гори, а хората бягат по-далече от него, за да не ги стигне горещината на пламъка или да не падне върху главите им парче обгоряла стена. В това безразличие към пожарите особено се

чувствувахе обречеността на фашистите — защо да ги гасят, все едно, всичко е свършено.

На едно кръстовище войниците приспособяваха зданието за отбрана — запълваха прозорците с тухли и чували, натъпкани с пръст. А настрана седеше старец, облечен с черен измачкан костюм, и дялкаше пръчка — явно майстореше бяло знаме и се готвеше за капитулацията. Един офицер забеляза стареца, изтръгна от ръцете му пръчката, стъпка белия парцал, изкрещя нещо и силно ритна стареца.

Ромашкин гледаше фашиста и си мислеше: „Правилно казваха, че в Берлин са насъбрали отявлени главорези. Вместо да прекратят безсмислените кръвопролития, те продължават да унищожават войниците и цивилните граждани, и даже своята столица.“

Вечерта незабелязано премина в нощ. Всъщност нищо не беше се променило. Ромашкин погледна часовника си — беше един и половина. Значи вече беше 28 април. На улиците, както и вечерта, беше сумрачно и димно. С настъпването на нощта мракът не се спусна над града — пожарите с бледа светлина осветяваха улиците, в небето искряха мръсноорозови отблясъци.

В мазетата запалиха газените лампи, свещите и газеничетата. Сега от тротоара ясно се виждаше през прозорците и пролуките какво става в подземията. В едни от тях върху дюшеци, килими или парцали лежаха жени, деца и старци. Всяко семейство се беше отделило от другите с куфари, вързопи и перденца. В други скупчени лежаха войници, мнозина пушеха и червените огънчета пламваха на неярката светлина.

През цялото време разузнавачите се движеха мълчешком. Не биваше да говорят — руската реч щеше да ги издаде. Зад всеки ъгъл можеше да ги чуе немец и тогава нямаше да могат да се измъкнат. Вървяха предпазливо, често свиваха в къщите и развалините, понякога дълго чакаха, докато на улицата или в двора стане по-безлюдно. Понякога Ромашкин водеше разузнавачите под строй. И колко пъти се качваха по таваните и се опитваха да се свържат по радиото със своите. Но колкото и да се стараеше Жук, нищо не можа да направи — целият диапазон беше запълнен с гласовете на радистите, които се намираха наблизо. В обръча на обкръжението действаха все още стотици немски станции. В ефира имаше не по-малък хаос, отколкото и в града.

Ромашкин се надяваше, че през нощта по-лесно ще се придвижат напред. Вече си бяха изработили такъв рефлекс — знаеха, че нощта е съюзница на разузнавача. Но в обсадения Берлин всичко беше необичайно. С настъпването на нощта движението не намаля, колите с боеприпаси продължаваха да сноват към фронта и обратно. Засили се потокът на дезертъорите. През деня те изчакваха в развалините и мазетата, а сега изпълзяха от всички дупки. Сигурно затова се появиха повече патрули, часови и друга охрана и все по-често се чуваха гръмки викове. Есесовските отряди спираха войниците и минувачите и внимателно проверяваха документите им. Мнозина ги задържаха. Разузнавачите забелязаха това и свърнаха в близката къща, за да се посъветват какво да правят по-нататък.

— Ами ако се опитаме по покривите? — попита Саша Пролеткин.

— Не би било зле — одобри Ромашкин. — Но сега няма цели квартали, разкъсани са от пожари и развалини. Освен това зданията са с различна височина — до пететажните има и десететажни. Как ще се спуснем?

— По водосточните тръби. Можем да се сдобием с въжета.

— Все едно, ако има пожар, няма да се смъкнем — глухо възрази Рогатин.

— Ще се спуснем, ще заобиколим пожара и пак ще се качим — защитава идеята си Пролеткин.

— Ако можехме да се доберем до метрото — каза Ромашкин. — Станцията „Фридрихщрасе“ е точно до райхсканцеларията.

— Оня немец казваше, че метрото е наводнено — напомни Шовкопляс.

— А може и да не е наводнено чак до тавана? Ще направим малки салове и ще заплуваме — продължи Василий, който сам още не вярваше в тази възможност.

Саша Пролеткин, както обикновено, беше готов на всичко и подкрепи командира:

— Отлично измислено! Немците са убедени, че метрото е наводнено, а ние хоп-хоп! — ще доплуваме под носа на фюрера!

— Я по-тихо! — дръпна го Рогатин.

Ослушаха се. Наоколо беше спокойно.

— В метрото са пуснали вода от Шпрее или от Ландвер-канала — продължи разсъжденията си Ромашкин. — Нивото на водата в реките, разбира се, е по-високо от тунелите. Водата няма да спре на половината път. Ако не са затворили шлюзовете, тя със сигурност е запълнила всичко чак до изходите на улицата. Дайте да потърсим друг път.

Разузнавачите излязоха в тъмен асфалтиран двор и откриха там отворен люк към канализацията. Пролеткин пръв тръгна към отвора и го освети с джобното си фенерче. Към дълбочината на земята отиваше тухлено гърло, върху което се чернееха метални скоби. Саша въпросително погледна командира. Василий кимна. Пролеткин започна да се спуска по скобите. Всички гледаха чернеещия се отвор на ямата и с вълнение очакваха да видят какво ще стане.

Рогатин, като най-благоразумен и разсъдлив, наблюдаваше вратата и портата, за да предупреди навреме, ако се появят немци. Но ето че отдолу няколко пъти мигна огънче, Саша ги викаше. Започнаха да се спускат. Рогатин и тук прояви далновидността си. Той остана последен и Ромашкин чу как се затвори с трясък тежкият капак. Рогатин постъпи правилно, че го затвори — люкът не трябваше да привлича вниманието. Като се спускаше все по-надолу, Ромашкин напита с крак земя. Някой от разузнавачите го дръпна за ръкава. Наоколо всичко беше черно и миришеше като в мръсна, изоставена баня.

Саша светна с фенерчето и Василий успя да види сводест тунел, бетонна вада, по която течеше гъста черна каша; видя и две стъпала покрай вадата.

На едно от тях се беше спряла цялата група. Разузнавачите се послушаха и след като не чуха никакви тревожни звуци, още веднъж осветиха наоколо с фенерчетата. Тунелът беше чист, ако не се смяташе бълбукащата струя във вадата.

Разузнавачите стигнаха до първото разклонение и се спряха — накъде ли да тръгнат? Ромашкин извади плана на града и компас. Ориентира се, че трябва да вървят на запад. Но верен ли беше компасът? Наоколо бяха прекарани метални тръби, те можеха да повлияят на стрелката. Трябваше да определят посоката на повърхността. Ромашкин каза това на разузнавачите и всички се върнаха към люка, а Рогатин и командирът се измъкнаха на

повърхността. На светлината на фенерчето Василий определи посоката към Фосцрасе и пресметна, че остава не повече от километър. Те отново се спуснаха долу и тръгнаха, като се стараеха да не шумят и да не палят фенерите.

Първи вървяха Синичкия и Шовкопляс. Те докосваха с ръка влажните стени и предпазливо опитваха с нозете си пътя, преди да направят крачка.

Спряха се и напрегнаха слух, но не се чуваше нищо, освен мекото бълбукане до нозете им. Ромашкин приготви оръжието и за секунда включи фенерчето. Оказа се, че са излезли на кръстовище. Тъмните сводове на тунела се разклоняваха надясно и наляво. Василий провери посоката по компаса. Стрелката не ги лъжеше — Ромашкин още отгоре беше определил, че трябва да вървят направо.

Изведнъж ги спря заплашителен тътнеж. Стори им се, че срещу тях се носи някаква лавина. Разузнавачите включиха фенерчетата. Ромашкин помисли, че немците са отворили шлюзовете и наводняват канала. Водата всеки момент можеше да се нахвърли върху тях като плътна стена, а наблизо нямаше люк, от който биха могли да излязат. Бученето продължаваше. Скоро то придоби някакъв метален звук, който се затъркаля над главите им. Ромашкин разбра всичко и облекчено въздъхна — по улицата минаваше танкова колона.

Разузнавачите твърде бързо се придвижваха напред. Според пресмятанията на Ромашкин, над главите им вече беше Фосцрасе. „Може някъде до люка, от който ще излезем, да се намерят удобни проходи към убежището на Хитлер? — помисли си той. — Ако успеем да го заловим, по същите проходи ще го отвлечем.“

Намериха тухлен кладенец с железни скоби и благополучно се измъкнаха изпод земята. Влязоха в един тъмен вход с масивна врата и метална решетка. По-рано решетката беше пазила стъклата, а сега от тях бяха останали само дебели, приличащи на лед парчета. Над входа се белееше табелка с едър готически надпис: „Фосцрасе“.

Решиха да се качат на най-горния етаж — там беше по-безопасно, имаше път за отстъпление към тавана и към покрива. Вратата на най-горната площадка се оказа заключена. Но нима катинарът представлява преграда за разузнавача, особено за такъв като Вовка Синичкия? Той се наведе над ключалката, направи нещо с ножа си и вратата послушно се отвори. Помещението се оказа квартира за

живеене. Скъпата мебел, килимите, дрехите — всичко беше по местата си. В спалнята имаше широко легло, върху което Саша веднага се хвърли. Като се тръскаше на пружините, той каза:

— Няма да мога да заспя, отвикнал съм! Много е меко, проклетото легло!

Решиха да останат тук до сутринта, да си починат и да похапнат, а на разсъмване да определят къде се намира райхсканцеларията и да търсят проходи към нея.

Саша Пролеткин така и не легна в леглото. Той се намести до него на килима и веднага захърка.

Вовка Синичкия незабелязано излезе от стаята, в която се намираше групата, и започна да рови по шкафовете, отвори всички чекмеджета на писалищата, преобърна куфарите. Бившият крадец беше напълно объркан — наоколо имаше такова богатство! Скъпи дрехи, пари, часовници, килими и ето че всичко това, оказва се, не представлява никаква ценност. Той искаше да вземе нещо особено скъпо, но не можа да реши какво. Пък и какво ще го прави? „Ами ако разбере командирът? Кражбата, ще каже, и на война си е кражба. Да вървят по дяволите тези боклуци! За цял живот няма да се запасиш, пък и засега всичко ти е осигурено. Край! Няма го вече бившият крадец Вовка Франтът!

За какво са ми тези вехтории, щом наоколо хората умират? Свършено е! — помисли си Синичкия, усмихна се и весела завърши мисълта си. — Е, във всеки случай, до края на войната, а после, както се казва, ще поживеем, ще видим.“

Жук дълго настройва радиостанцията, но след като не успя да установи връзка, легна да спи. Рогатин, преди да си легне, подпря за всеки случай вратата с тежкия диван. Той огледа накъде водят прозорците, има ли балкон, близко ли са водосточните тръби и пожарните стълби, няма ли изход към тавана. С други думи, към момента, когато Саша се беше вече наспал, Рогатин едва почваше да се готви за сън. Той също не легна в леглото — и за него то беше непривично меко. Но угълчето, което си беше определил за нощуване, Иван застла с одеяло и сложи под главата си възглавница. Преди да заспи, каза:

— Лягайте си, другарю лейтенант, утрото е по мъдро от вечерта.

А Василий, който през войната беше свикнал да действа нощем, си мислеше — правилно ли постъпва? Може би трябваше да използват тъмнината, за да търсят убежището на Хитлер? Но и хората, и самият той едва се държаха на краката си.

Рогатин не се успокояваше, искаше му се да помогне на командира.

— Вярно ви казвам, другарю старши лейтенант, сутрин главата щрака по-добре.

Изведнъж се обади весело и Пролеткин.

— Правилно. Аз също съм забелязал, че сутрин хората винаги са по-умни.

Иван застана нащрек. Знаеше, че Саша ще се заяде именно с него. А Пролеткин продължи:

— Ето Рогатин например, сутрин, щом се събуди, веднага започва да говори най-умни неща.

Всички притихнаха в очакване. Трябваше да последва въпросът на Иван, но той знаеше маниера на Саша и мълчеше. Пролеткин не дочака въпроса и отиде да търси нещо в тъмната кухня.

В стаята, в която се беше разположила групата, беше полутъмно, осветяваха я отблясъците на пожарищата. Ромашкин назначи Шовкопляс за дневален, а самият той легна в леглото. Вратите на няколко от стаите водеха към залата, тях ги оставиха отворени.

Нощта мина за групата спокойно. Не ги откриха, никой не се опита да влезе в жилището, нито пък снаряд или бомба паднаха върху зданието. А в града продължаваше да гърми боят. През нощта той малко заглъхна. Някъде наблизко често и сипкаво кашляха зенитки.

Утрото на 28 април беше дъждовно. Дъждът гасеше пожарищата, димът стана влажен и удушлив. Ромашкин разглеждаше с бинокъла сивите мрачни здания, които се намираха наоколо. Отсреща зад малкия площад се издигаше огромна сграда с колони, облицовани с мрамор. В двора се мяркаха фигури на есесовци. Навярно там се разполагаше някаква военна част. Съседството не беше от най-приятните! Ромашкин се вгледа в далечината и се опита да определи къде са стигнали нашите войски. Ако се съди по резките танкови изстрели, линията на фронта от изток беше се приближила до Александерплац и полицейпрезидиума, а от север — плътно до Райхстага. От него ги деляха само Шпрее и площадът. В парка Тиргартен немците копаеха

траншеи. Саша Пролеткин гледаше картата и четеше названията на улиците:

— Херман Гьоринг щрасе, Шлифен Уфер, Унтер ден Линден.

— А какво означава „Тиргартен“? — попита Синичкия. — Тир за стрелба ли има там или какво?

— Тиргартен в превод значи Зоологическа градина.

— Значи там има животни?

— Тук навсякъде има животни, накъдето се обърнеш — заключи Шовкопляс.

— Ненапразно са го нарекли леговище — вметна Рогатин.

— Да можехме да си сготвим някоя антилопа! — мечтателно възкликна Пролеткин.

— А още по-хубаво — дива свиня! — подкрепи го Шовкопляс.

Ромашкин продължи да разглежда улицата. „Къде ли се намира Хитлер? Ето я «Фосщрасе», но в кое ли здание е райхсканцеларията? — Изведнъж му хрумна мисъл: — Трябва да заловим пленник, той ще ни каже. Как не се сетих по-рано! Цялата война мъкнах «езици» за другите, а когато на мене ми потрябва, даже и не се сетих! През нощта беше по-лесно да се хване пленник. Но нищо, немците и сега ходят като мокри кокошки! Справяли сме се и в по-тежки случаи.“

Той разказа за своите намерения на разузнавачите. Саша грабна автомата си и веднага се насочи към вратата.

— Ей, чакай! — викна му Рогатин. — Трябва да съставим план.

— Какъв план? Ще излезем на входа и аз с пръст ще повикам фрица, който най-много ви хареса. А вие ще го треснете по тиквата и ще го домъкнете тука. Ето го целия ми план.

За разузнавачите беше необичайна тази простота. Преди те пълзяха по неутралната зона, обезвреждаха мини, режеха телената ограда, хвърляха се върху часовите, оттегляха се със стрелба, а сега действително, когато и да викнеш, ще дойде! Но Ромашкин възрази:

— Първо, на нас не ни върши работа всякакъв фриц. Трябва ни тукашен, който добре познава Фосщрасе. Второ, могат да ни видят от отсрещната сграда. Ами ако пленникът окаже съпротива и започне да вика? Какво ще правим?

— Е, относно съпротивата не се съмнявайте — успокои го Рогатин и показа тежкия си юмрук.

— Но внимавай, не го убивай — предупреди го Жук.

— Имам опит, действам с четвърт сила — усмихна се Рогатин.

— Хубаво би било да заловим някой есесовец от отсрещното здание — каза Ромашкин. — Те тук трябва да знаят всичко.

Разузнавачите започнаха да наблюдават немците в двора и в градината, която обкръжаваше сградата с колоните. Войниците и офицерите не излизаха на дъжда без нужда. На всеки два часа оттук се отправяха в разни посоки малки колони, не по-големи от взвод, а малко след това в сградата се връщаха също такива неголеми отряди — тази част определено носеше караулна служба. Край портите и в траншеите, изкопани на близките кръстовища, охраната се сменяше по същото време. Понякога спираше автомобил и офицерите бързо влизаха в зданието. Или обратно — идваше празна кола по блестящия асфалт и някой офицер излизаше от входа да я посрещне. Прозорците на горните етажи бяха празни, первазите бяха засипани с изпочупени стъкла.

Разузнавачите се спуснаха долу. В жилището остана само Жук, който се опитваше да установи връзка.

Когато се убедиха, че никой няма да им попречи, те откrexнаха вратата, която водеше към улицата. Първото, което привлече вниманието на Ромашкин и даже го учуди, беше ръстът на есесовците. Те бяха явно подбрани — високи, плещести, яки, всеки от тях беше не по-нисък от Рогатин.

— Вижда се, че е специална част — прошепна Василий на разузнавачите.

— Породисти са, гадините — съгласи се Пролеткин.

Немците се появиха на двора, заминаваха и пристигаха с коли и мотоциклети, но рядко излизаха зад оградата. Вероятно не им разрешаваха да се отлъчват или пък не искаха да се мокрят на дъжда.

Наложи се да се приберат в квартирата — излизането им беше безрезултатно.

Когато се стъмни, слязоха долу. Ромашкин поведе групата под строй. Строят наистина беше редичък — само трима души, но така те изглеждаха по-малко подозрително, приличаха на патрул.

Прекошиха улицата и влязоха в двора, който беше долепен до градината.

Ромашкин знаеше, че дворът не се охранява. Като си помагаша един на друг, те прескочиха оградата. Ако ги откриеха, едва ли щяха да

успеят да се измъкнат. И това можеше да се случи през последните дни на войната! Няколко минути всички стояха неподвижно, свикваха с мястото. Това често се случваше на разузнавачите. Тяхното състояние приличаше на спортен страх: сърцето биеше високо и често, а по тялото преминаваха нервни тръпки. Но само след минута-две самообладанието се възвръщаше и в главата отново потичаха ясни и бързи мисли.

Когато се върнаха към нормалното си състояние, Ромашкин даде знак на Пролеткин да провери какво има зад ъгъла на къщата. Саша внимателно тръгна към ъгъла и скоро се върна вече с по-смела крачка — значи там нямаше никого.

— Наблюдавайте! — заповяда Ромашкин на него и на Шовкопляс.

Останалите се отправиха към завоя. Рогатин опипа рамката на прозореца и пъкна в цепнатината брадвичката, която беше взел от кухнята. С тази брадвичка стопанката на къщата сигурно беше приготвяла котлети. С леко движение на брадвичката Иван разшири цепнатината и се опита да отвори прозореца от едната страна. Дървото изпраця, но прозорецът не помръдваше. Рогатин натисна инструмента си, гвоздеите изскърцаха и едва леко изскочиха. Чу се звук, сякаш стържеха с нож по стъкло. Ромашкин стисна челюсти и бързи тръпки преминаха по гърба му.

В същото време откъм ъгъла изскочиха Пролеткин и Шовкопляс и замахаха предупреждаващо с ръце. Всички се притаиха. Изведнъж се разнесоха тежки стъпки. Сигурно беше някои от здравеняците есесовци. Саша погледна зад ъгъла, бързо се отдръпна и прошепна:

— Офицер!

Разузнавачите се приготвиха и в следващия миг есесовецът, обърнат по гръб, хриптеше в жилестите ръце на Рогатин. Саша бързо омота краката на есесовеца с колана си, а Синичкия му изви ръцете. Всичко стана така мълниеносно, че немецът не успя да се опомни. Когато го връзваха, той започна да се извива и да се бие. Рогатин и Шовкопляс вдигнаха плячката и побързаха към оградата.

В квартирата немецът огледа разузнавачите, а те — пленника. И двете страни бяха еднакво учудени. Немецът недоумяваше защо го бяха вързали свои, а разузнавачите бяха неприятно изненадани от

факта, че пред тях стои редови есесовец, не офицер и даже не ефрейтор.

— Ти какви ги дрънкаше? — нахвърли се с въпрос Рогатин към Пролеткин.

— Аз помислих, че този е не по-малко от генерал, толкова представителен беше.

Едва като чу руска реч, немецът разбра какво се беше случило с него. Той завъртя глава, замуча и се заблъска във въжетата.

Как ще го разпитваме? — попита Ромашкин. — Той може да закрепци.

— Ще го отнесем в крайната стая, тя е без прозорци и ще държим готова една възглавница — даде съвет Пролеткин. — Викне ли, запушваме му устата.

Отнесоха пленника в банята, затвориха вратата и го разгледаха още веднъж внимателно с фенерчето. „Езикът“ имаше необикновено удостоверение. Не беше сиво, както на обикновените войници, а беше напечатано върху плътна, скъпа хартия и сложено в обложка от тънка кожа. Пък и самият пленник изглеждаше необикновено. Мундирът на редовия есесовец кой знае защо беше ушит от тънък хубав габардин. Не, този фриц не беше малка птичка! Видът му наистина беше генералски — пълен, шкембелия, с увиснали бузи. Сякаш някой е голям чин беше захвърлил всички знаци и беше надянал пагоните на редови, за да може да се измъкне, когато настъпи последният час на райха.

— Нека малко да дойде на себе си — каза Ромашкин, — той още не разсъждава. А вие всички отивайте да почивате. Шовкопляс да остане тук. С него ще се редуваме да наглеждаме немца.

На светлината на фенерчето Василий започна да чете документите на пленника. Той се казваше Ханс Краузе, роден 1910 г., член на фашистката партия. В графата, където обикновено се вписваше номерът на полка и дивизията, имаше някакви загадъчни цифри и две букви: „А-Н“.

Успокоен след опасното излизане, Ромашкин размишляваше как да проведе разпита. Той добре помнеше уплахата на един немски офицер, когото беше запитал направо за Хитлер. Въпросите трябваше да се задават така, че пленникът да не се уплаши и да разкаже това, което интересува разузнавачите.

Ромашкин повика Рогатин и Пролеткин. Тази мярка не беше излишна, защото есесовецът беше здрав като бик и не се знаеше какви са му намеренията. Тримата влязоха в банята. Тя се осветяваше от парафиновата свещ, която беше запалил Шовкопляс. Немецът лежеше в предишното си положение.

— Как е? — запита Ромашкин.

— Пухти — отговори Шовкопляс.

Сложиха пленника да седне на края на ваната. Той гледаше уплашено, ръцете и краката му бяха завързани, а устата — запушена.

Василий каза на немски:

— Разрешава ви се да говорите, но ако закрещите — смърт!

Пленникът закива с глава. Когато му измъкнаха парцала от устата, той облекчено въздъхна и каза с плътен, сипкав глас:

— Развържете ме!

— Не може всичко изведнъж. Вашето име и фамилия? — запита Ромашкин и умишлено разтвори служебното му удостоверение.

— Ханс Краузе.

— Година на раждане?

— 1910.

— В каква част служите?

— В ескортния батальон на Адолф Хитлер! — с гордост произнесе немецът.

„Ето какво означават буквите «А-Н»! — помисли си Василий. — Сега вече е ясно защо есесовците тук са все подбрани и с такива костюми.“

За сега всичко вървеше добре и загадъчните букви бяха разшифровани. Но какво значи „ескортен“? Като се стараеше да не подплаши Ханс Краузе, той попита с безразличие:

— Каква задача изпълнява вашият батальон?

— Ние охраняваме фюрера — гордо отвърна немецът.

Той вероятно смяташе, че всичко това е известно на руснаците, които го бяха пленили, и че тези въпроси са само встъпление към истинския разпит. А на Ромашкин му се разгуптя сърцето: този беше от личната охрана на Хитлер! Ето я нишката, която ще посочи пътя през лабиринта към райхсканцеларията. С големи усилия Василий скри обзелата го радост, усмихна се иронично и се пошегува, като продължаваше да гледа удостоверението на немеца:

— Вие охранявате празен дом. Хитлер отдавна е излетял в Испания при своя приятел Франко.

Оскърбен от тази обида, отправена към обожавания от него фюрер, пленникът твърдо каза:

— Не е вярно! Аз го видях сутринта. Той е тук, в подземния бункер на райхсканцеларията.

— Аз съм уверен, че това е друг човек с изкуствено залепени мустаци. Той е оставил тук двойник, за да отвлече вниманието от себе си — настояваше Ромашкин.

— А Ева Браун? Тя не може да бъде заменена с никого, а и фюрерът никога няма да я изостави. И личните пилоти на фюрера Биту и Бауер са също тук.

— А къде е самолетът на Хитлер?

— Не зная, това не зная — Краузе явно се стресна.

— А вие лично какво правите в охраната?

— Аз дежурях на входа на убежището.

— Къде отиват караулите на всеки два часа?

— Това е батальон на СС. На него му е възложена външната охрана и техните постове са в къщите край райхсканцеларията.

„Значи тук, освен ескортния батальон има и есесовски батальон за лична охрана — отбеляза мислено Ромашкин. — Но как да изясним къде е райхсканцеларията? Ако немецът разбере, че ние сме като слепи котета, той ще престане да дава показания или ще започне да лъже. А това може да ни отведе по лъжлива следа.“ Василий продължи безпредметния на пръв поглед разговор и с усмивка го попита:

— А Хитлер също ли излиза тайно да се поразходи нощем?

Подобна волност с името на фюрера се стори на есесовеца кощунство. Той с омраза погледна Ромашкин и каза злобно:

— Оставете на спокойствие фюрера, ние с вас сме много малки и незначителни хора, за да говорим за него. Можете да не се съмнявате, че ние ще съумеем да защитим нашия фюрер! — Немецът кимна по посока на дома, където го бяха хванали.

„Да не би пък тази сива грамада да е райхсканцеларията? — помисли си Ромашкин“. Погледна към немеца и строго каза:

— Лично вие, Краузе, няма да можете повече да защитавате вашия фюрер.

Фашистът веднага омекна и със затаен страх попита:

— Ще ме разстреляте ли?

— Не, тук не трябва да се вдига шум. Ще ви обесим — и Василий посочи с пръст към тавана.

Краузе съвсем се отпусна, дебелиите му бузи трепнаха и увиснаха. Ромашкин видя състоянието му и се постара да бъде красноречив. Той заговори за живота, който ще настъпи след войната:

— Войната ще свърши след няколко дена. Всички ще се върнат при своите фрау и при децата си. Хората ще работят и ще почиват. — Ромашкин погледна големия корем на събеседника си и си помисли: „Той определено е чревоугодник.“ И добави: — Всички ще се хранят вкусно, ще ядат кокошки гъски, прасета. Ще им бъде добре! Ще пият кафе и шнапс, ще пушат цигари. А вие ще бъдете мъртъв. Ще ви свалят от въжето и ще ви закопаят. Другарите ще ви смятат за страхливец и самоубиец. Никой никога няма да узнае, че ние сме ви обесили.

Ромашкин продължи да изкушава пленника:

— Вие обаче можете да останете жив.

Есесовецът го погледна с недоверие.

— Какво трябва да направя за това?

Ромашкин изхитрува:

— Ние трябва да се върнем при своите, а наоколо има силна охрана. Ако ни изведете от този район, ще ви освободим.

— Няма ли да ме измамите?

— Давам ви офицерска дума.

— Вие сте с формата на немски офицер, а нашите офицери умеят да държат на думата си.

— Руснаците също умеят.

Немецът го погледна с любопитство и си призна:

— Аз за първи път виждам жив руски офицер.

— Съгласен ли сте?

— Да.

— Ако се опитате да ни измамите, първият куршум ще бъде за вас.

Ромашкин извади пистолета си от кобура и каза да развържат краката на пленника. После го изведе в залата и спря пред прозореца. Наблизо в пълна готовност стояха всички разузнавачи. Василий започна бързо да задава въпрос след въпрос:

— Къде носят охрана караулите?

— По всички улици, който гледат насам. Крайните къщи на квартала са превърнати в крепости.

Ромашкин погледна тъмните силуети на зданията. Излиза, че разузнавачите са проникнали през тунела в центъра на квартала, обкръжен от есесовци.

Немецът продължаваше да обяснява:

— Вторият пръстен охранява райхсканцеларията отвън — портала и входните врати. Охраната и на двата пръстена се носи от батальона на СС. Нашият ескортен батальон дежури вътре в зданието.

— Къде се намираше вашият пост?

— В онова крило на канцеларията. — Есесовецът кимна към най-близкия край на къщата.

— Дявол да го вземе! Оказва се, че ние вече второ денонощие се намираме под носа на Хитлер! — каза Ромашкин спокойно, за да не усети немецът по интонацията му обзелата го радост.

— Значи, вие стояхте на този пост пред входа на бомбоубежището. А кой охранява вратите към градината?

— Зад всяка врата стоят по четири момчета от батальона на СС.

— Къде се намира свободната смяна?

— Те спят на първия и втория етаж в бившите служебни помещения. Сега къщата е празна. Всички генерали са в бетонните бункери под земята.

— А къде е самолетът на Хитлер?

— Повярвайте ми, не зная. До 24 април той се намираше на летище Гатов, но то вече не функционира. Казвам ви истината. На двадесет и пети април ние събрахме населението от квартала и превърнахме уличната магистрала в площадка за кацане и излитане на самолети. На разсъмване ще можете да видите отрязаните дървета и свалените стълбове. Ние премахнахме всичко, което би попречило на излитането. На тази улица вече кацна един самолет с генерал фон Грайм. Самолетът управляваше жена му — Ханна Райе. Тя е чудесен летец любител. Говори се, че генерал Грайм ще бъде назначен за главнокомандуващ въздушните сили вместо райхсмаршал Гьоринг.

— Къде е самолетът на Ханна Райе?

— Той е замаскиран някъде тук. Генерал фон Грайм е все още при фюрера.

Есесовецът започна да обяснява как най-лесно може да се мине през дворовете, за да се измъкнат от този район. Ромашкин вече не го слушаше. Той си мислеше за действията, които трябваше да се предприемат. „През охраната няма да можем да стигнем до подземиято. Най-удобният момент за пленяване на Хитлер ще бъде по време на качването му в самолета. Ами ако не се справим с охраната? Те във всички случаи ще бъдат повече от нас. Вярно е, че на наша страна ще бъде внезапността. Добре би било да го хванем и да излетим на същия този самолет. Значи, Хитлер ще отлети! Това не трябва да се допуска! Следователно очертава се следната близка задача: да се открие самолетът на Ханна Райе и моторът му да бъде изваден от строя. Но това трябва да се извърши така, че немците да не усетят нищо. В решаващия момент самолетът няма да може да излети и ще попадне в ръцете на нашите. Те са вече близко. Но как да се повреди моторът? Как да се доберем до самолета и после незабелязано да се измъкнем?“

— Кога ще тръгнем? — запита Краузе.

— Обстоятелствата се измениха и се налага да се забавим.

— Мамите ли ме? — с упрек попита хитлеристът.

— Защо смятате така? Ние не се каним да ви бесим.

Василий преразказва на разузнавачите всичко, което беше успял да научи от пленника.

— Дайте да помислим какво ще правим по-нататък. Рогатин, отведи пленника в банята и го завържи, нека засега полежи там.

— Да взема да го чукна, а? — запита Вовка. — Какво ще се занимаваме с него? Само ще ни пречи.

Това беше лесният и най-верен изход. Пленникът действително щеше да им бъде пречка, ако вземеха решение да го водят със себе си, а можеше и да избяга в удобен момент. Ромашкин ненавиждаше фашистите и ги убиваше безпощадно в открит бой. Но съвестта му не позволяваше да убие пленник. „Наивни сме ние, руснаците — мислеше си той. — Хиляди и хиляди от нас бяха измъчвани в лагерите и умъртвявани в крематориумите. Може би същият този фашист е стрелял в нашите жени и деца, а аз не разрешавам да бъде унищожен.“ Но както и да се стремеше Василий да се озлоби, не можа. Видът на беззащитния вързан човек го обезоръжаваше.

— Не — каза той на Синичкия, — не е нужно. Отведете го в банята, а пък после ще видим.

След като обсъдиха създалата се обстановка, решиха да търсят самолета. Разделиха се на двойки — Ромашкин с Шовкопляс и Рогатин с Пролеткин. На радиста и на Синичкия възложиха да охраняват пленника.

Почти до разсъмване разузнавачите лазиха по развалините. Ромашкин и Шовкопляс се добраха до повалените дървета и стълбове. Улицата действително беше разчистена и ямите от снарядите — запълнени. Краузе беше казал истината — улицата наистина беше подготвена за кацане и излитане. Търсенето излезе безрезултатно. Самолетът не беше открит. Развидели се и Ромашкин взе решение да се връщат в базата си. Скоро дойдоха Рогатин и Пролеткин. Те също не бяха намерили самолета.

Сутринта на 29 април разузнавачите определиха по шума на боя, че нашите войски са съвсем близко.

Съветските войски бяха превзели Ангалската гара и Потсдамския площад и се приближаваха към райхсканцеларията по Вилхелмщрасе. Райхстагът димеше, но още не беше превзет.

Денят, както и вчерашният, се раждаше намръщен и сив. Ръмеше дъжд. Гърмяха артилерийски снаряди. Димът, както и преди, застилаше цялата улица.

И през деня разузнавачите не успяха да намерят самолета. Ромашкин смяташе да пленят още един хитлерист от района на летателната площадка. Такъв пленник трябваше да знае къде са скрили проклетата машина. Но всички планове на Василий бяха разрушени от разгърналите се събития. В десет часа и тридесет минути започна обща артилерийска подготовка. Василий разбра, че се готви цялостно настъпление на съветските войски. Домът, в който се намираха разузнавачите, затрепера и остатъците от стъкла задрънчаха като препускащ трамвай. Отгоре ясно се виждаше следната картина: снарядите като на полесражение се пръскаха с грохот върху покривите; улиците и пресечките между къщите бяха покрити с димна завеса и на места от време на време изригваха пламъци.

В къщата отсреща се вдигна паника, фашистите тичаха като мравки в горящ мравуняк. Но нямаше къде да избягат, пък и към тях от всички посоки се стичаха разбити немски части.

Охраната на канцеларията продължаваше да действа и не пускаше отстъпващите зад оградата. Но първият пръстен от охраната, който се намираше в укрепените къщи, беше разкъсан. По Фосцрасе се движеха в безпорядък поток мръсни, измъчени войници, автомобили и танкове. Тях никой не ги командуваше, те просто се движеха в тази посока, в която все още можеше да се върви.

Към средата на деня разузнавачите отчетливо чува автоматни редове, които се разнасяха от станцията на метрото „Фридрихщрасе“, съвсем близко до тях. Ромашкин продължаваше да наблюдава райхсканцеларията и забеляза, че там нещо явно се готви. Есесовците изнесоха от дълбочината на градината девет туби и ги подредиха в един ред. Един от тях остана да пази, а останалите се върнаха.

— Доведете пленника — каза Ромашкин.

Изправиха Краузе до прозореца, прикриха го със завесата и го попитаха:

— Какво правят там?

Той се вгледа и отвърна:

— До тубите стои Кемпке — личният шофьор на фюрера.

— Смятат да зареждат автомобила ли?

— Не зная.

Шофьорът на Хитлер стоя на своя пост около един час. После на вратите се показаха офицери есесовци. Те носеха голям, свит на руло килим. След тях крачеха още двама, които носеха нещо по-леко, загърнато в завеса или в калъфка от диван. Разузнавачите с интерес наблюдаваха странната процесия. В килима беше загърнато нещо тежко. Личеше, че офицерите се бяха уморили, и към тях бързо се насочиха есесовци от охраната. Офицерите обаче не допуснаха войниците до товара си, сами го занесоха до изровената от снарядите яма и внимателно го положиха на дъното.

Веднага след това войниците и шофьорът на Хитлер започнаха да изливат отгоре бензина от тубите. После един от офицерите щракна запалката си и я хвърли върху залетия с бензин килим. Мигновено към небето изригна ярък син пламък. Есесовците, стоящи наоколо, се отдръпнаха, но не се разотидоха и втренчено гледаха разгарящия се в ямата огън.

По-късно от вестниците стана известно, че Хитлер се е отровил и е бил изгорен заедно с Ева Браун, която също се е самоубила.

Възможно е нашите разузнавачи да са били свидетели именно на тази сцена. Но Ромашкин не можеше със сигурност да твърди, че са видели изгарянето на фюрера, тъй като през тези дни в Берлин фашистите изгаряха много неща; унищожаваша се документи и трупове на високопоставени дейци на Райха, самоубили се или убити по време на обстрелите и бомбардировките.

Разузнавачите не придадоха особено значение на видяното, тъй като се случи такова събитие, което накара всички да забравят за огъня, който догаряше в ямата.

Първи зашумяха и се засуетиха есесовците. Те нещо викаха, нещо си показваха един на друг и възбудено размахваха ръце.

Ромашкин погледна натам, накъдето те сочеха, но не видя нищо особено и не разбра какво толкова силно беше обезпокоило фашистите. Той се вгледа по-внимателно, изведнъж разбра всичко и за няколко мига онемя от радост. Върху димящия купол на Райхстага, който беше близко, зад колоните на Бранденбургската врата, се вееше родното червено знаме. Наоколо горяха пожари, имаше дим и затова Василий не можа веднага да забележи знамето.

Разузнавачите заскачаха от радост и тихичко, за да не ги забележат, завикаха „ура“. Рогатин крещеше весело в лицето на немеца:

— Виждаш ли, фашистки изрод, Хитлер капут! Капут на войната!

В двора на райхсканцеларията все още димяха овъглените свитъци, но никой вече не им обръщаше внимание. На втори май Берлин беше превзет. Василий и неговите разузнавачи си отспаха. В полка ги чакаше Голошчапов — единият от двамата, паднали на улицата при пробива на групата в тила на немците. Той беше ранен в рамото, но не беше отишъл в лечебницата.

— Каква ти болница, когато победата е при нас! Пък и вие сте на задание, аз тук едва не се побърках, докато вие там лазехте! — казваше старият войник, като криеше радостта си зад изкуствена грубоватост. После той им разказа печални подробности за гибелта на Хамидулин.

— Ето там, на тази улица, го убиха на място. Аз допълзях до него, но той вече не дишаше. Погребах го сам в последната братска могила на нашия полк.

Разузнавачите се отправиха към прясната могила, тя се оказа в тази градинка, където фашистите, разчиствайки сектора за обстрел, бяха изрязали цъфтящите ябълки и вишни.

Момчетата свалиха шапки и със скръбно мълчание постояха пред братската могила.

Следобед те се поизмиха и поизчистиха и целият взвод тръгна към центъра на Берлин, към Райхстага. Беше им интересно да разгледат Берлин, за който толкова често биха мислили и говорили.

Градът още димеше и много улици бяха затрупани от рухналите стени. Но въпреки това вече навсякъде се виждаха хора: местни жители, излезли от мазета и убежища, пленени немски войници — вчерашни врагове — и наши войници, които до вчера с бой завземаха тези къщи и улици. Всички те заедно разчистваха обгорелите дървета, счупените релси, чували с пясък, остатъци от стени, обезобразени от бомби автомобили, танкове и оръдия. Преди всичко трябваше да се разчистят пътищата и улиците, по които се минаваше, за да се извозят ранените и убитите, а на живите да се осигури вода и храна. На уличните кръстовища вече стояха наши момичета регулировчици, ловко размахваха знаменцата и козируваха на генералите. На зданието на Райхстага се развяваха червени флагове, а на Бранденбургската врата също трептеше червено знаме. Всички вървяха към Райхстага. Огромното здание отвътре беше напълно изгоряло.

Войниците и офицерите пишеха върху стените и колоните имената си.

Саша Пролеткин извади нож и каза:

— Та нима ние не сме превземали този Берлин? И Райхстага видяхме един ден по-рано от останалите!

Тъй се качи на перваза и надраска „А. Пролеткин от Ростов“.

След него започнаха да пишат имената си и останалите момчета. Василий също намери чисто място под прозореца и изрязва със своята финка „Ромашкини, баща и син“ Докато драскаше името си на стената, той си мислеше: „Ти не можа да стигнеш дотук, но нека името ти остане, аз воювах и заради тебе!“

Споменът за баща му натъжи Василий. Не само неговата радост от победата беше примесена с горчивина. Всеки си спомняше за тези, които паднаха по дългия път към Берлин и които не можаха, както те сега, да изпишат имената си върху стените на Райхстага.

Василий четеше имената на победителите, мислеше си за загиналите си другари и те заставаха пред него като живи. Ето го и баща му с изгладен син костюм, с връзка, винаги делови, загрижен за някакви градски нерешени задачи. Василий не успя да види баща си с военна униформа и затова си го представяше в цивилен костюм.

Както на парада на 7 ноември през четиридесет и първа година, Ромашкин чувствуваше, че това е тя, историята, и усещаше нейната крачка. Сега в живота на Ромашкин, макар че той беше кратък по години, имаше трудни периоди, не по-малко от тези, които съществуват в живота на хора, преживели дълги години: преди войната, по време на войната и след войната. Новият период, който сега започваше, му изглеждаше радостен и слънчев. Той започваше с великото щастие — победата.

— Ще срутят всичко това — каза Иван Рогатин и посочи имената, изписани върху стените и колоните на Райхстага.

— Времето ще изтрие всичко — и надписите, и всички нас — въздъхна Голошчапов.

— Нас няма да ни изличи. Сега ние сме историята! — възрази Жук.

— Да, сигурно, дечицата в училище ще изучават: виждате ли, живял е някога героичният радист Жук — ехидно каза Голошчапов.

— За всекиго поотделно няма да говорят — спокойно отвърна Жук, — но за всички нас ще се пише и говори: „Тук през хиляда деветстотин четиридесет и пета година са се сражавали съветски войски, преодолели са мощните укрепления и са превзели Кьонигсберг или Берлин“.

— Дядо Суворов, отмести се и ми дай възможност да седна до теб — хихикна Пролеткин.

Изведнъж Голошчапов заговори за нещо съвсем различно от темата, на която говореха в момента. Изглежда, тези мисли го бяха вълнували отдавна и едва сега старият войник се реши да ги изкаже:

— Знаете ли, момчета, аз никога повече няма да бия жена си!

Разузнавачите отначало се разсмяха, после притихнаха и разбраха, че тези думи са важни за самия Голошчапов. И изобщо днешният ден беше толкова особен и тържествен, че всеки искаше да каже за най-съкровено и мечтаното.

— За мене свърши престъпният живот — каза Вовка Синичкия.

— А аз ще отида да се уча за шофьор — възкликна Пролеткин.

— А аз ще обичам Галя цял живот — тихо промълви Шовкопляс.

— А ти какво мълчиш? — попита Саша Иван.

— Аз какво? Аз... — смутено запримигва Иван. — Аз ще работя така, че гръбнакът ми да пука!

— А вие, другарю старши лейтенант? — не млъкваше Саша.

Василий се обърна към Рогатин. Какво ще прави той след войната? Разбира се, в дните на затишие той си мечтаеше за служба в армията или за следване в института и за това, че ще се ожени за Зина. Неведнъж сърцето му се разтърсваше от обикновеното желание да работи и да прави с ръцете си нещо полезно за хората.

Всички тези мечти бяха мимолетни, пък и той суеверно се опасяваше, че когато всичко бъде напълно обмислено, точно тогава куршумът може да го настигне. В този момент Ромашкин и сам не знаеше коя му е заветната мечта, но трябваше нещо, да каже нещо искрено, както всички. И Василий отговори:

— Ще си отида в къщи и ще помагам на майка си. Тя много изстрада по време на войната. Е, а по-късно сигурно ще се ожения! Ще заживея и ще си завъдя дечица!

На девети май Ромашкин седеше зад огромната дъбова маса в стаята на подполковник Колоколцев. Около масата имаше десетина стола с високи дървени облегалки. В ъгъла спокойно чукаше висок като шкаф часовник. На стените висяха картини в позлатени рамки.

Виктор Илич Колоколцев чудесно хармонираше с тази богата старинна стая. Той се чувствуваше в нея свободно, движенията му бяха спокойни и изящни, като че ли не беше живял няколко години във влажните блиндажи.

Ромашкин вече беше началник на разузнаването. След оценката на генерал Бойков Ромашкин получи повишение и звание капитан. В дивизията бързо оформиха документите. Люленков също не беше обиден — той беше изпратен за началник на разузнаването в съседната дивизия.

Ромашкин стана помощник на началника на щаба по линия на разузнаването и по цели дни работеше заедно с Колоколцев. Войната свърши, а писмената работа в щаба не намаля — отчети за наличността на хора и боеприпаси, отговори на безбройни запитвания, заявки за продоволствия, за организиране на караули, за вътрешния

ред, за занятия, за отдиш. Оказа се, че когато няма сражения, всичко това изисква точно оформяне със заповеди, инструкции, графици и разписания. Колоколцев учеше Ромашкин на сложните щабни премъдрости и между тях растеше и крепнеше предишната взаимна симпатия.

Днес Колоколцев беше поканил Ромашкин в тази богата стая неслучайно. На него му се искаше именно тук да осъществи онова, което беше намислил. Изправен и тържествен, той застана срещу Ромашкин и приповдигнато каза:

— Аз смятам, Василий Петрович, да ви поднеса малка изненада. Аз знам, че на вас ви харесва моето пристрастие към руския чай. Ето защо приемоте от мен, моля ви, и си спомняйте за мен, стареца, когато пиете чай.

Той разтвори един калъф и пред Ромашкин блесна красиво изработена и украсена със син емайл чаша за чай, а до нея в специална вдлъбнатина лежеше чаена лъжичка.

Василий беше трогнат от вниманието и подаръка.

— Благодаря ви, Виктор Илич, цял живот ще пия чай и ще си спомням за вас! — развълнувано каза той.

— Много се радвам, а сега ще полеем подаръка. Серьогин! — извика началникът на щаба и когато ординарецът влезе, попита: — Как е самоварът?

— Готов е, другарю подполковник.

— Поднасяй.

Те седнаха зад масата на красивите тежки столове и започнаха да пият гъст и прозрачен ароматен чай.

— Аз си мислих за вашето бъдеще, Василий Петрович — тихо каза Колоколцев. — Струва ми се, че вие трябва да останете в армията. Вие сте отличен боеви офицер. Аз си спомням какъв дойдохте в полка — младичък и поривист. Сигурно сте си мечтали за подвизи?

— Да, мечтаех! — потвърди Ромашкин.

— Вие преминахте великолепно боева школа. На мен ми се струва, че освен натрупания личен опит вие много неща научихте и от Кирил Алексеевич Караваев — командирска твърдост, стабилност, внимание към хората. А от Андрей Данилович Гарбуз се научихте на партийна мъдрост и принципност. От вашия приятел Куржаков се

научихте на злост и ненавист към враговете. От Женья Початкин и от много други — на безстрашие.

Ромашкин очакваше какво ще каже Колоколцев за себе си. Но подполковникът замълча и Василий си помисли: „А от вас аз се научих не само на щабна култура, а и на патриотизъм и любов към родината без гръмки думи и лозунги.“

— Вие непременно трябва да се подготвите и да се явите на приемни изпити за академията, вие...

Колоколцев не успя да си довърши мисълта, защото под прозорците и откъм улицата се започна безредна нарастваща стрелба.

— Това пък какво е? — учуди се Колоколцев.

Ромашкин за всеки случай извади пистолета: „Да не би немците да са измислили нещо?“.

На стълбищната площадка срещу офицерите се зададе сияещ ординарецът на Колоколцев. Той крещеше с всичка сила:

— Край! Мир! Край на войната! Току-що по радиото обявиха днешния ден — девети май — за Ден на победата!

На Ромашкин много му се прииска да бъде през тези минути със своите разузнавачи. Той помоли:

— Разрешете, Виктор Илич, да отида при моите момчета.

— Вървете, скъпи, и останете там толкова, колкото сметнете за нужно.

Разузнавачите стреляха с автоматите си в небето, пускаха ракети, крещяха, размахваха ръце над главите си. Ромашкин също започна да стреля нагоре с пистолета си, също крещеше нещо заедно с другите. Когато радостта малко поутихна, той предложи:

— Да вървим, братлета, да се поразходим из Берлин!

— Заведете ни в райхсканцеларията да погледнем къде е бил Хитлер и къде ние за малко не влязохме! — весело каза Саша.

— Хайде, хайде, Саша, ти не измисляй, на нас в помещението ни беше забранено да влизаме. Ние само отстрани можехме да хванем фюрера, ако той излезеше, разбира се — поправи се Ромашкин. — И въобще, момчета, моят съвет е, когато разказвате за приключенията си, разказвайте честно, без измислици. Лъжата е като немския ерзац хляб! На вид прилича на хляб, а отвътре — стърготини, парчета.

Пред всички врати на райхсканцеларията беше поставена охрана.

— Заповядано ми е да не пускам никого — каза войникът, който се разхождаше пред вратата. Той се отличаваше от разузнавачите с новата си униформа и беше излъскан, изгладен, с блестящи ботуши.

— Ти откъде си, юнак? — полюбопитствува Саша, като разглеждаше войника.

— От комендатурата. Подчиняваме се само на коменданта на Берлин генерал Берзарин — гордо каза той.

— О! Генерал Берзарин по едно време командуваше нашата армия! — зарадва се Саша.

— Ти иди при него, може като познат и да те пусне — весело го посъветва часовият.

Разузнавачите тръгнаха покрай зданието. Те, разбира се, не се канеха да искат разрешение, надяваха се да намерят някаква дупка в стените или прозорец с изтръгната решетка. Под краката им хруцяха разбито стъкло и мазилка.

Дворът към зданието беше запълнен с клони, срязани от снаряди, и беше разровен от бомбите. Във въздуха летяха някакви недогорели хартии, от оградата бяха останали обгорени парчета дърво.

Пред вратата, която се виждаше от къщата, където неотдавна се разполагаше групата на Ромашкин, стоеше друг войник, също чист и спретнат, с нова униформа. Той забеляза идващите бойци, взе метла и започна да мете площадката пред вратата. Василий се учуди: защо ли прави това? Но като се приближи, разбра, че на войника му е приятно да покаже какъв боклук измита: под метлата се търкаляха, звънтейки и преливайки се в сребристо и черно, немски отличия — железни кръстове. Сигурно се бяха изсипали от разбитите сандъци, които се търкаляха около входа.

— Приятелю — обърна се Василий към войника, докато разглеждаше кръстовете по земята, — ние сме разузнавачи и бяхме тук, когато немците заемаха тези бункери. Бихме искали да видим кое как е; нищо няма да пипаме, само ще погледаме.

— Е, ако е в този смисъл, то моля, другарю капитан, разрешавам! — отговори боецът и Ромашкин веднага го позна.

— Бирюков?! Жив!...

— Както виждате, цял!

— Е, здравей!

— Здраве желая, другарю капитан!

— Момчета, това е мой боец, с него сме се били край Москва! — обясни Василий на своите разузнавачи.

— Вярно! — потвърди Бирюков. — Та аз всичко си спомням, другарю капитан! Как ми се карахте. Как ме наричахте мечка. Ето обаче, виждате ли, че аз стрелям по-добре от немеца, след като съм го притиснал в самия Берлин! Сега вече с него е свършено във всякакъв смисъл, както се казва!

— Скъпи мой, колко се радвам, че те виждам! Та ти си първият ми войник! Мина през такава война и остана жив! А къде са другите братя славяни — Опльоткин и Кружилин?

— Не зная, другарю капитан. Мене ме раниха веднага след вас. Сутринта пак тръгнаха срещу нас танковете. Единия го изгорих, но от другия застрелях срещу мен с картечница и смятай, че ме пришиха по средата като с шевна машина. Пет куршума ми вкара гадината! Но аз съм издръжлив! Оживях! А след болницата не можах да попадна в моя полк. Исках, разбира се, но не можах. Войната беше отминала далече, докато аз се лекувах. Никой не можа да ми каже къде се намира нашият полк. А по отношение на тези бункери, вървете и ги гледайте, колкото искате, докато ми дойде смяната. Само бъдете внимателни — там е тъмно, убитите фашисти все още не са прибрани, пък и се оглеждайте настрани, да не изскочат от някоя стая и живи фрицове!

— А за Хитлер нещо чул ли си? — запита Ромашкин.

— Какво ли не чух за него: че той отначало се тровил, но отровата не го хванала — той самият е по-отровен от нея, — а после се застрелял. След това отсреща в ямата заедно с жена му и любимото му куче го изгорили и го засипали с пръст. — Бирюков посочи една от засипаните ями в двора недалече от вратата.

— Ние видяхме всичко това през прозореца! — възкликна Вовка. — Нима това е бил Хитлер?!

— Тук са изгорени мнозина — Гьобелс и жена му, — а и всякакви книжа — солидно поясни Бирюков.

— А ти откъде знаеш? — запита го Саша.

— Идваха разни комисии да обследват. Разкопаха ямата и измъкнаха обгорени части от Хитлер. Аз даже се разписах в акта като свидетел, че съм видял, значи, какво и къде е намерено, и с подписа си потвърдих това.

— Точно ли е потвърдено, че тук е изгорен Хитлер?

— Отначало се съмнявах. А после се изясни с точност. Имаше в комисията една девойка, хубавка такава, миличка — младши лейтенант, — та тя казваше: сега вече е точно установено, че Хитлер е изгорял заедно с Ева Браун.

— А как са установили? От тях сигурно само кости за кучетата са останали — разпитваше го Вовка.

Бирюков се позабави с отговора и като се наслаждаваше на осведомеността си, каза:

— Намериха начин! По зъбите! Тук намериха неговата медицинска книжка и в нея е записано на кой зъб каква пломба има. Всичко съвпадна.

— Зъбите ли му измъкнаха на Хитлер?

— Не, разбира се. Както си му е редът, комисията направи сравнението в болницата. А ние само чухме, че говореха за това.

— Добре, момчета, да вървим, защото ще сменят Бирюков и няма да ни пуснат да излезем оттук. Ти още колко имаш да дежуриш?

— Още един час, не повече.

Разузнавачите отвориха тежката врата и влязоха в мрачния сив вестибюл. По пода се въргаляха парчета от тавана и от огромен разбит полилей. Тръгнаха надолу по широка стълба. Колкото по-надолу се спускаха, толкова по-мръсен ставаше спареният въздух с мирис на гнило и на разлагащи се трупове. Долу беше тъмно и се налагаше да осветяват пътя с фенерчета. След стълбата се открояваше дълъг коридор с врати отляво и отдясно — открити, затворени, полуразрушени. Под краката им имаше локви, хартии, счупени стъкла.

Ромашкин се заглеждаше по стаите, като светеше с фенерче, и виждаше следната картина: бюра с измъкнати и изкривени чекмеджета, пишещи машини, разтворени шкафове. И навсякъде книжа с предупреждение в горния ъгъл — „Geheim“ („Секретно“). Да, някога те са били свършено секретни, а сега са никому ненужни хартии. Фашистката държава вече не съществува и тайните ѝ ще станат известни на целия свят.

Ромашкин вдигна от пода голяма книга и прочете на корицата „Гъобелс. Малка азбука на националсоциализма“.

Стаи, стаички, радиовъзел. Завой на коридора и стълби за надолу. Виждаше се огромна зала, където подът беше застлан с нещо като килим. Търкаляха се меки кресла, масите бяха обърнати, лампите

по стените — разбити. Ясно беше, че тук се е водил бой с охраната. А ето и кабинета на Хитлер. На стената висеше портретът на Фридрих Велики, а на пода се валяха книжа и снимки. Василий видя на една от тях Хитлер, който се разхождаше с овчарско куче. На гърба на паднал стол висеше сиво сако. Може би беше на Хитлер? На горния джоб се виждаше забодена значка с фашисткия пречупен кръст.

Ромашкин погледна часовника си. Трябваше да се връщат, за да не изложат Бирюков, пък и самите те да не попаднат в комендатурата. Стъпките им гръмко отекваха в коридора.

Струваше им се, че някой се прокрадва след тях и поглежда от черните отвори на вратите. Момчетата неволно преместиха автоматите си от гърба на гърдите. Вовка се удари в един сандък с бутилки, взе една от тях и я показва на командира:

— Вино! Да си вземем?

— Да върви по дяволите, остави го, може да е отровено — махна с ръка Ромашкин.

Излязоха от подземията и вдъхнаха свежия, чист въздух.

— Като че ли съм бил в преизподнята — каза Иван.

— Това си е така, долу наистина е като в ада — потвърди Голошчапов.

— Благодарим ти, Бирюков — каза Ромашкин. — Заповядай при нас на гости, ние сме в покрайнините. По тази улица ще стигнеш до трамвайния парк, ние сме там.

Полковник Караваев реши да събере офицерите от полка. Беше приготвен обяд в едно малко оцеляло кафене. По масите блестяха колосани покривки и салфетки, вази с цветя, бели чаши и чинии с позлатени инкрустации. От голямата жълта остъклена музика-машина, заредена с плочи, се носеха плавните звуци на валс. Немските готвачи и келнери се усмихваха, сякаш цял живот са чакали срещата със съветски офицери.

Караваев, подмладен, добре избръснат и изгладен, се усмихваше. Беше весел и с охота се шегуваше с останалите. От сините му очи сега струеше не вледеняващ хлад, а топлината на лятното небе. До него стоеше Линтварьов. Даже в най-тежките дни на войната той съумяваше да бъде винаги стегнат и акуратен, а днес като че ли беше слязъл от плакат, на който е изобразено как трябва да се носи военната униформа.

— Другари, моля за внимание! — Полковникът почука с ножа по ръба на чинията. — Преди да започнем обяда, позволете ми да обявя току-що получената заповед.

— Пак заповеди! Днес не са нужни заповеди — каза някой от залата.

— Нужни са! Това даже не е заповед, а указ! — Когато офицерите притихнаха, Караваев каза тържествено: — Моля, станете! — И обяви Указа на Президиума на Върховния съвет за удостояването на Початкин посмъртно със званието „Герой на Съветския Съюз“.

За известно време настъпи тишина.

— А сега чуйте заповедта — продължи Караваев. — Присвоени са поредните звания: подполковник — на командира на батальона Куржаков Григорий Акимович!

Офицерите дружно заръкопляскаха.

— Заслужава го!

— Комбат, само напред!

Командирът продължаваше да чете имената на другите офицери. Ромашкин търсеше с очи Куржаков и не го намираше. „Къде ли е той? Да не е измислил и днес нещо? Той е способен на всичко!“ Василий си спомни как се сби с него във вагона и как край Москва Григорий каза на комбата: „Ти на моите командири не им давай тези карти, те няма да ни потрябват.“

— А къде е Куржаков? — попита Караваев. — Капитан Ромашкин, елате при мен! Намерете, ако обичате, Куржаков.

Василий тръгна към жилището на Куржаков. Неговият батальон се беше разположил в триетажно сиво здание — бивше училище — на брега на канала. Войниците се разхождаха по двора и се занимаваха кой с каквото може. Един от тях, зажаднял за работа, беше захвърлил войнишката си рубашка и поправяше чиновете. Около него като зрители седяха десетина бойци и наблюдаваха работата му.

Войникът се трудеше артистично и инструментите просто хвърчаха в умелите му ръце.

— Дечицата, било то немски или наши, са все деца. На каквото ги научат, това ще излезе от тях. Сега ние дадохме добра поука на немците, а те от своя страна ще учат на добро децата си. Ето, другарю капитан, помагам на немците — обясни войникът на приближилия се Ромашкин.

— Не сте ли виждали комбата?

— Отиде нататък, към гората — каза войникът.

Претърсвайки и най-тъмните ален на парка, Ромашкин излезе на езерото и замръзна: на брега с въдица в ръка седеше Куржаков! Той изглеждаше замислен и спокоен, а на зелените му пагони вече блестяха звездите на подполковник.

— О, яви се, не се загуби! — каза Григорий. — Какво търсиш тук?

— Теб.

— Защо?

— Да те поздравя със званието „Подполковник“.

Ромашкин гледаше Куржаков и не разбираше защо той не се радва.

Куржаков, гледайки към водата, каза:

— Ето, войната свърши. Аз извоювах победата и се оправдах пред народа за отстъплението през четиридесет и първа. — Григорий присви очи и хвърли на Ромашкин хищен поглед: — Помниш ли как ме нарече във вагона?

Василий се смути, той отдавна беше осъдил себе си за глупавото си поведение.

— Жълто имах още на устата, не разбирах нищо.

— Ако ти бях пуснал един куршум в главата тогава, сега нямаше да пируваш в Берлин. Но стига сме говорили за онова време. Войната свърши — ти ще заминеш при майка си, други ще се върнат при жените и родителите си. А аз къде да отида? Съвсем сам съм. Не исках да доживея до края на войната и си търсех смъртта — ти знаеш. Но костеливата си направи с мен шега. Смъртта е лакома, избира щастливите. Такива като мен ги заобикаля, ние сме горчиви. Хората също не обичат нещастните, странят от тях. Ето защо си тръгнах. Не исках да ви развалям настроението на празника.

— Ето защо, а пък ние мислехме.

— Какво мислехте?

— Каквото се пее в песента за Стенка Разин: „Смени ни за жена“ — опита се Ромашкин с шега да заглади неприятния разговор.

— Тук вече лъжеш. За мен такова не може да си помислят. Около мен никога не е имало жени.

— Война имаше и никой няма да те осъди. Какъв жених си — млад, красив, целият в ордени.

На Куржаков му се разтрепераха ноздрите.

— При първата ни среща ти разбих муцуната. Нека да не завършим нашето познанство със същото.

— Не исках да те обиждам.

— През четиридесет и първа немски танк премаза жена ми и синчето ми Лъонка. Дивизията беше разположена недалече от границата.

При тези думи погледът на Куржаков замръзна. Григорий гледаше и нищо не виждаше.

— Прости ми, Гриша, не знаех. Ти никога не си разказвал за това.

— Да, имах да разчиствам с фашистите свои сметки. Смятах, ще стигна до Германия и за Нюра ще разстрелям сто фрау, а за Лъонка — сто киндера. И ето, дойдох, а ръката ми не се вдига. Подхранвам ги с войнишка храна от кухнята. Как смяташ, ако ме видят отнякъде Нюра и Лъонка, какво биха казали?

— Биха те разбрали.

— А защо не разбираха тези гадове, които ги газеха с танковете?

— Войната свърши и сега ние ще ги попитаме за това.

— За питане ще ги попитаме, но няма да дигнем мъртвите от земята. Аз всичкото, което имах, оставих там, от другата страна, то остана с тях преди войната.

Ромашкин се опита да отвлече Куржаков от тежките му мисли.

— Не може така, Гришка, живият е длъжен да мисли и за живите.

Куржаков въздъхна:

— Правилно казваш, би трябвало да бъдеш политработник. Нещо от Гарбуз е преминало в тебе. Помниш ли Андрей Данилович? Той те обичаше!

— Той обичаше всички.

— Ох, така ми натриваше носа! Умееше да бръсне човека! Културно, вежливо, но така ще те полира, че чак до костите стигаше! Мен също ме обичаше. Беше справедлив мъж. Истински болшевик. Ето, седях си тука, лових риба и си мислех какво би ми казал сега Андрей Данилович? — Куржаков погледна Ромашкин с неவிждащи очи. Като дойде на себе си, обясни: — Не трябва да пия. Слагам край!

Ето защо си тръгнах от празника. Ти знаеш какъв ставам, когато си пийна.

Куржаков реши да смени темата на разговора, присви очи и попита Василий с ирония:

— А ти навоюва ли се? Помниш ли какво петле беше, когато тръгна за фронта?

— Помня. Моля те заради победата, прости ми всичко.

— Добре, свои хора сме, ще се разберем. Пък и воюваше добре, няма за какво да ти се обиждам. Откровено казано, не мислех, че ще останеш жив. Но в крайна сметка всичко си е на своите места. Ти си капитан, аз — подполковник, така и трябваше да бъде. — Куржаков се засмя. — Кажи на командира, че всичко е наред.

— Не, Гриша, ще отидем заедно, там ни чакат.

— Та аз не пия!...

— Чудесно, ще бъдеш пример за другите.

— Ех, че си досаден, Ромашкин! Да вървим.

Василий вървеше бързо, но едва успяваше да настигне Григорий. Това беше предишният стремителен Куржаков, който при настъпление винаги се намираше на острието на клина, забит в отбраната на врага.

От Москва дойде заповед: всеки фронт да формира сборен полк за участие в парада на победата. В този полк трябваше да бъдат включени най-отличилите се в боевете офицери, сержанти и войници.

Когато в щаба на 1-ви белоруски фронт пресметнаха по колко представители от всяко войсково поделение трябва да влязат в този полк, излезе, че всичко на всичко по двама-трима от всеки полк. Пред командирите и политработниците стоеше за решаване трудна задача — кого да изберат, след като всеки втори беше с цяла редица ордени и награди на гърдите.

В полка на Караваев това затруднение също не беше бързо преодоляно. Искаше им се да изпратят представител от всеки батальон, но батальоните бяха три, а трябваше да представят само двама човека. Полковникът предложи да изпратят героя на Съветския съюз младши лейтенант Пряхин и прославения командир на батальон подполковник Куржаков. Но заместник-командирът по политическата част Линтварьов каза:

— Пряхин е достоен, но Куржаков може да подведе и полка, и фронта.

— Той престана да пие — напомни Караваев.

— Вдругиден ще станат три дена — пошегува се Линтварьов.

Те бяха в добри служебни отношения с Караваев, свършиха войната без конфликти, но дружба и душевен контакт между тях не можа да се създаде.

— Кого да изпратим? — мислеше си командирът на полка, който се съгласи с Линтварьов.

Колоколцев, който присъствуваше на разговора, имаше свое мнение, но не бързаше да го споделя. Той даде възможност на командира и заместник-командира по политическата част да поспорят и когато те замълчаха, спокойно предложи:

— Да изпратим Пряхин и Ромашкин. Нашият разузнавач е храбър и добре възпитан офицер. В полка го уважават.

— И той не е безупречен, може да се разприказва — разсъдливо каза Линтварьов. — Всичко това е, разбира се, вече в миналото. Аз ще поговоря с него. Струва ми се, че той е подходящ кандидат.

Така Василий в началото на юни се оказа в Москва. Сборният полк на 1-ви белоруски фронт бе настанен в старите казарми.

Даже през почивката, след приключването на голямата война, когато се смяташе, че могат да си позволят някои волности, сборният полк от първите минути на пристигането си заживя спокоен и уравновесен живот. Всички бяха разпределени по взводове, роти и батальони. Командирите знаеха къде се намира всеки един от подчинените им и можеха да вдигнат подразделението по всяко време. Излизането от казармите ставаше само с разрешението на по-старшите. Всички тези подразделения бяха много странни, защото се състояха от майори, капитани и редници. Всички те бяха в общ строй и всички еднакво бяха победители.

В общежитието се даваше денонощен наряд от самите участници в парада. Дежурство даваха само редниците, сержантите и младшите офицери. Старшият команден състав бе освободен от тези задължения. На вратите и на входната площадка дежуряха войници, които имаха телефонна връзка с всички помещения.

При фронтоваците идваха приятели, познати, роднини и по веригата на вътрешната служба от входната площадка към помещенията летеше повикване за този, при когото бяха дошли гости. При Ромашкин не идваше никой. Още първия ден той писа на майка си писмо: „Тръгни, някъде ще ти намеря квартира, ще разгледаш Москва и цял месец ще бъдем заедно.“

Сборният полк ежедневно се занимаваше с тренировки и с подготовка за участие в парада.

Вечер след строевите занятия участниците в парада бяха канени на срещи с работници, студенти и ученици.

Един ден Ромашкин и Пряхин бяха помолени да се изкажат пред учениците в едно училище. Учениците, облечени в бели ризи, с червени връзки, посрещнаха гостите на двора. Поднесоха им букети, обкръжиха ги от всички страни и ги поведоха към залата.

Първи се изказа капитан Ромашкин. Децата притихнаха. Стотици очи възторжено и изпитателно гледаха Василий. Той им разказа за Костя Королевич, за Конопльов, за Женя Початкин. Когато свърши, децата дълго му ръкопляскаха. После вдигна ръка момиче с плитчици и бяла престилка, изчерви се и каза:

— Разкажете ни, моля ви, нещо за себе си.

Ромашкин се обърка и започна смутено да мънка:

— Аз, така да се каже, нищо особено не съм извършил. Воювах, както всички.

Директорът на училището помогна на Василий:

— Другарят капитан, разбира се, скромничи. Има толкова награди — и нищо не бил извършил! Той сигурно пести време, за да даде възможност на другаря си да се изкаже. Благодарим ви, другарю капитан, за интересния разказ. А сега да чуем героя на Съветския съюз другаря Пряхин!

Василий разбираше състоянието на Кузма и му съчувствуваше.

Пряхин гореше така, че от лицето му изчезнаха всички лунички. Той се изкашля и като се стараеше да изглежда спокоен, сбито заговори:

— Да се воюва, другари, е значително по-лесно, отколкото да се разказва за това.

Залата се отзова с доброжелателен смях.

— Аз също, както каза и другарят капитан, не съм извършил особени подвизи. За Днепър ми дадох Златната звезда. Преплувах Днепър един от първите и ми я дадох.

Ромашкин си спомни какъв ад беше на плацдарма и как те, ранени по няколко пъти, отбиваха връхлитащите ги фашисти, осигуриха преминаването на полка. Да можеха да видят момчетата Кузма Пряхин в този бой! В ушите на Василий зазвуча момчешкият глас на Кузма, който даваше команди и стигаше до фалцет в старанието си да надвика грохота на боя.

И ето го, стои Кузма, ярко осветен от електрическата светлина, и на гърдите му блестят Златната звезда и ордени, а той разказва така сбито и неинтересно, че е невъзможно да го слушаш. На Василий му се искаше да скочи и да разкаже на децата какъв смел и безстрашен момък е Кузма Пряхин. Задържа го само напрегнатата тишина, която цареше в залата. „Слушат, значи им харесва.“

— След Днепър войната стана по-весела — разказваше Пряхин — Представете ли си, до самия Кьонигсберг не съм извадил лопатата си от калъфа и не съм изкопал нито един окоп както трябва. През цялото време седях в завзетите от нас немски окопи. Преди се случваше, докато пробием немската отбрана, картата на командира на ротата капитан Куржаков да се протрие на всички сгъвки. А тогава

започна една работа — докато ни раздадат нови листове, и ние вече сме преминали тази местност.

„Не така трябва да говориш, Кузма — помисли си Ромашкин. — Така войната ще се стори на децата весела и лека работа. И аз също не говоря, както трябва. Трябваше да им разкажа как немците разгромиха болницата, как убиха леля Маня и лекарите и колко ми беше тежко да видя гроба на баща си. Да им разкажа за това, че от Москва до самия Берлин е непрекъснато пожарище — останали са тръби от печки и главни, нашите братски могили и ровове, пълни с разстреляни мирни жители.“ Василий гледаше празнично украсената зала, леките бели ризи, червените връзки и щастливите лица на децата. „А нужно ли е да им разказва за всичко това? Защо да помрачаваме техните весели и чисти души? На тях им се иска да слушат за подвизи, а по време на войната не се мисли за подвизи. Даже когато ги извършваме, не мислим за тях. Защо става така, че ние минахме през една война, а на тях им разказваме за друга? Не трябва така.

Ех, жалко, няма го Андрей Данилович Гарбуз, той би се ориентирал и би им обяснил кое как е и защо е.“

Разказът на Пряхин се хареса на децата и те дълго му ръкопляскаха. После същото момиченце с плитките попита:

— Кажете, вярно ли е, че умиращите на полесражението преди смъртта си шепнат имената на любимите си?

Децата и даже педагозите неодобрително зашъткаха на момичето.

— Намерила за какво да пита!

— Аз искам да зная. Чела съм за това в книгите — смутено се защитава момичето.

Кузма не отговори веднага, помисли малко и после каза:

— Не зная как да ти обясня, мила. Хората през войната умират най-обикновено: удари го куршум или парче от снаряд — и отишъл си човекът. А ние продължаваме по-нататък. Ние не трябва да се спираме. Ето защо не знам какво казват хората преди смъртта си. Едно мога да кажа със сигурност — те не произнасят лозунги и речи, както понякога показват в киното. В моите ръце умираше мой другар, възрастен човек, който носеше брада, а когато му дойде краят, повика майка си. „Боли ме — казва, — майчице.“ Така и угасна.

Учениците изпратиха фронтоваците до вратата, подариха им цели купища цветя. През целия път Василий и Кузма раздаваха букети — на кондукторките в тролейбуса, на момичетата в метрото, на милиционерки.

През нощта полкът беше разбуден от дневалните. Именно разбуден, а не вдигнат по тревога. Спокойно и тихо бе дадена команда:

— Стани! Събудете се, другари. Ще провеждаме реална репетиции.

Нощните ставания винаги се предхождаха от висок, тревожен призив: „На оръжие!“ Днес можеше да не се бърза, но се прояви изработеният от години навик: обличаха се бързо и тичаха към умивалните. След няколко минути всички бяха готови. Събраха се на двора, а до построяването там имаше още много време. Запушиха. Подсмихвайки се, Кузма каза:

— Така през нощта в къщи жената може случайно да те ръгне в хълбока, а ти след секунда ще си вече обут с ботуши!

Москва спеше тиха и умиротворена. Светлините на лампите се губеха в далечината покрай тротоарите. „Прилича на трасиращи картечни откоси — помисли си Василий, като ги гледаше. — А кръглите петна от светлина по пътя са като ями, изкопани от снаряди, само че бели. Сигурно цял живот по такъв начин ще си спомням войната.“

Василий искаше да изгони натрапчивите фронтови сравнения, но къде можеше да избяга от тях, след като човек е устроен така, че вижда всичко през призмата на миналото и преживяванията си. Ромашкин гледаше красивите високи здания и широките чисти улици, а си спомняше онези, по които вървеше на парада през четиридесет и първа — скръбни улички, хлад, мрак и прозорци, облепени с бели хартиени кръстове. Спомняше си равномерното тропане на замръзналите подметки по павираните улици.

Генералната репетиция на парада се провеждаше на Централното летище, което се намира на Ленинградското шосе. Асфалтираното поле беше разчертано с бели линии, като точно бяха спазени размерите на Червения площад. С червени флагчета върху дървени стойки бяха обозначени мавзолеят, ГУМ, Историческият музей и църквата „Василий Блажени“.

Войската, генералите пред строя, командуваният и приемащият парада бяха осветени от ярката бяла светлина на прожекторите. Под правите им лъчи избухваха с бял огън ордените, медалите и никелираните ножници на генералските саби.

Когато се разсъмна, фотографите и кинооператорите се заеха със своята работа. Те непрекъснато сновяха между редиците и избираха за свои обекти особено колоритни фронтови, а такива имаше в неограничено количество и всеки от тях сияеше с цял „иконостас“ от награди.

Изведнъж на Ромашкин му се стори познато лицето на един невисок журналист. Той беше с очила с дебела рогова рамка. „Къде ли съм го виждал? — припомняше си Василий — Или ми прилича на някой? С такъв очилат като че ли не съм се срещал. И изобщо аз познавам само един журналист — Птицин. Този, който дойде с нас да атакува, беше ранен. Но той беше без очила и сигурно е умрял. И все пак.“

— Другарю, вие не сте ли Птицин?

— Ромашкин! — възкликна очилатият и бързо прегърна Василий — Жив ли си?!

— Аз съм жив, ами вие как се измъкнахте?

— Размина ми се. Четохте ли дописката?

— Благодаря. Всеки от разузнавачите си я запази за спомен.

— Боя се да попитам, но сигурно не всички доживяха до победата?

— Не всички. — Василий разказа за загиналите.

— А аз тогава по някаква случайност останах жив — поясни Птицин. — И не само затова, че бях ранен в корема. По пътя за вашия полк ми се счупиха очилата, а няхах в себе си запасни. Времето беше малко и не можех да се връщам обратно. Ето защо с вас се мотаех почти като сляп. Нищо не виждах!

— Когато отблъскахме немците, тези, които ни налетяха отстрани — помните ли? Аз забелязах, че вие стреляте някак много ученически — с една ръка назад, а другата с пистолета — изнесена напред, също като на стрелбище!

Птицин се разсмя.

— Точно така, немците ми се виждаха като сенки и аз стрелях в тях почти напосоки.

— Как намерихте смелост да тръгнете с нас без очила?

— Материалът беше спешен. На война всеки рискува посвоему. Запишете си, ако обичате, моя телефон и адрес. Ще се срещнем, ще си поговорим. Аз съм московчанин.

Василий си записа, а Птицин все не си тръгваше и разказваше:

— Аз често си спомнях за вас. Исках да ви потърся, но не знаех номера на полевата поща. Аз след раняването се лекувах тук, в Москва. Знаете ли какво си спомних сега?

— Разбира се, не. Много неща са се случили през всичките тези години.

— Спомням си парада през четиридесет и първа. Валеше сняг. Сурови лица и тежко настроение. Искам да напиша статия и да сравня този и онзи парад.

— Аз също бях тогава на парада.

— Това е чудесно! Може би ще заложа в основата на статията вашите преживявания — тогавашните и сегашните?

— Само не това! — възкликна Ромашкин, като си спомни колко се стесняваше при всяка молба да разкаже за фронтовите си дела. В желанието да се измъкне от тази идея на Птицин Василий прехвърли разговора на друга тема. — Знаете ли, тогава на мен ми се случи неприятност.

— Каква?

— В същност това се случи не на самия парад, а по-късно, във военната болница. Гледах кинопрегледа и забелязах, че пред Сталин не летят снежинки и от устата му не излиза пара, а в този ден беше много студено. И взех, че казах това. Една не стана политически въпрос. Даже по-късно ми се напомняше за този случай.

— Какво политическо има тук?

— Не знам.

— Още повече, че вие сте били прав. Аз добре си спомням тази история. Ние, журналистите, винаги знаем малко повече от останалите какво се случи тогава. Парадът се готвеше тайно, за да не ни попречи немската авиация. Сталин разреши да се включат радиостанциите едва когато започна речта му. Кинооператорите пристигнаха със закъснение, тъй като късно ги бяха информирали. Сталин вече беше произнесъл половината си реч, когато те дойдоха. След парада са докладвали за това на Сталин. Страхували са се, разбира се, но все пак

са му доложили и той се е съгласил да повтори речта си пред кинооператорите. Снимките са правени в едно от помещенията на Кремъл. Така че вие сте били абсолютно прав и още веднъж сте проявили наблюдателността си на разузнавач.

Птицин знаеше и за предстоящия парад неща, които бяха известни на малцина. Ромашкин го запитва:

— Защо Парадът на победата е обявен за двадесет и четвърти юни? На мен ми се струва, че би било по-логично той да бъде проведен именно днес, на двадесет и втори юни, в деня на започването на войната.

— Превежда се сесията на Върховния съвет на СССР и се взе решение да не се прекъсва нейната работа. Сега, вие сами разбирате, народностопанските грижи стоят на преден план. Войната и победата са вече история.

Ромашкин неведнъж си беше мислил: в какъв ред ще минат фронтовете и на кого ще бъде предоставена честта да открие Парада на победата?

— Сигурно първи ще минат тези, които превземаха Берлин — 1-ви и 2-ри белоруски и 1-ви украински фронт. А кого ли от тях ще предпочетат на първо място?

Птицин знаеше и това.

— Предлагаха се различни варианти. Трудно е обаче да се каже кое сражение е било решаващо: битката край Москва, Сталинград, Курск или при завземането на Берлин? А и всички останали сражения са не по-малко значителни.

Да вземем на пример освобождението на Кавказ или отбраната на Ленинград, и още колко други! Генералният щаб взе мъдро решение. Ще се върви, както се полага, във военен строй от десен фланг. Какъв е бил строеят на действащата армия? Десен фланг до Северно море, ляв — до Черно море; по същия начин ще преминат и фронтовете — Карелският, Ленинградският, Прибалтийският и така нататък.

И ето, дойде денят на Парада на победата. До този ден времето беше топло и слънчево, а на 24 юни небето се покри с мрачни облаци и заръмя ситен дъжд. Но това не развали празника.

В десет часа и петдесет и пет минути на Мавзолея се покачиха членовете на правителството и от трибуните ги посрещнаха с бурии аплодисменти.

Преливащо зазвъня часовникът. Командуваният парада — ордените закриваха гърдите му като златна ризница — маршал Рокосовски даде команда: „Парад, мирно!“ — и пускайки коня си с красива стъпка, препуска срещу приемащия парада маршал Жуков, който на бял кон излизаше от арката на Спаската кула. Двамата маршали седяха върху конете като истински кавалеристи — изправени гърди, с гордо вдигната глава.

Маршалите обиколиха отначало полковете на действащата армия, а после академиите и училищата. Красивите коне нетърпеливо тропаха с копита, когато поспираха пред строя. Жуков се здрависваше и поздравяваше с победата съратниците си по оръжие. Той се познаваше лично с много генерали, а него, разбира се, го познаваха всички.

Жуков се приближи до полка на 1-ви белоруски фронт и Ромашкин видя, че маршалът сдържано се усмихва, като строг и добър наставник, които познава и слабостите, и достойнствата на своите питомци. Белият кон, горещ и възбуден, покоряващ се на твърдата ръка на маршала, стоеше на едно място, но мускулите му играеха от нетърпение под копринената кожа, ноздрите му се разширяваха и в тъмните му очи блестеше нещо като огън или като отражение на сияещия от ордени строи.

Когато Жуков обиколи войската и се качи при микрофоните, за да произнесе реч, оркестърът, а в него имаше почти хиляда и петстотин музиканти, изпълни химна на Глинка „Слави се, руски народе“.

Фанфарите оповестиха: „Слушайте всички!“ И маршалът започна речта си. Той говореше бавно, ясно, с твърд командирски глас, с какъвто навярно е отдавал заповеди през годините на миналите сражения. Той говореше за суровите дни на войната, за доблестта на съветските воители, за издръжливостта на тружениците от тила.

Започна тържественият марш.

Василий си спомни как през четиридесет и първа на някого затрака в котлето желязната лъжица и той от страх забрави да разгледа Сталин. Този път, макар че се вълнуваше и беше в напрежение, той все пак погледна към върховния главнокомандуващ. Зад мраморната бариера стоеше не този несъкрушим вожд, какъвто беше свикнал да го вижда Василий на портретите, а като че ли друг Сталин: по-възрастен, уморен, с посивели мустаци. „Да, и за него войната не е преминала леко“ — съчувствено си помисли Василий.

Оркестърът замлъкна. В настъпилата тишина само барабаните биеха често и тревожно. Войниците се обърнаха към Мавзолея, захвърлиха вражеските знамена на земята и закрачиха по-нататък. И флаговете с пречупени кръстове с орли със златни пискюли и сърма лежаха като купчина боклук. Това беше всичко, което остана от „непобедимата“ хитлеристка армия, която беше завзела почти цяла Европа и претендираше да властвува над целия свят.

След тържествата участниците в парада се разпръснаха — кой в отпуска, кой в частта си. Ромашкин беше извикан в управление „Кадри“. За него имаше поръчан пропуск. Той тръгна по коридора, облицован с висока дървена ламперия, и се спря пред вратата, чийто номер беше записан в пропуска му. Вратата беше масивна, с лъскава медна брава. Ромашкин леко я дръпна и попита:

— Ще разрешите ли? Капитан Ромашкин.

— Чакам ви — приветливо отговори един полковник, стана от бюрото си и тръгна към него.

— Мисля, че идвам навреме — каза Ромашкин и погледна часовника.

— Всичко е наред — потвърди полковникът. Той открито разглеждаше Василий и се усмихваше само с очи, сякаш иронично питаше: „Е, и какво мислиш за всичко това?“ После му каза: — Аз ви поканих тук, за да разбера какво смятате да правите след войната?

Този въпрос се стори на Василий много наивен и излишен. Той сви рамене и отвърна:

— Ще служа.

— Къде именно?

— В своя полк.

— Войната свърши, армията трябва да се съкрати и много полкове ще бъдат разформирвани. Вашият също.

— Тогава ще отида да работя, ще се уча и въобще ще намеря какво да правя — отговори Василий, уверен, че във всички случаи нещата ще се наредят добре.

След един час Василий получи назначение. Той излезе на площада. Яркото слънце осветяваше хора, къщи, тролейбуси, автомобили. Всички бързаха за някъде, загрижени за неотложни работи. Просто не му се вярваше, че това е новият, мирният живот. И също не му се вярваше, че вече няма да види своя полк и другарите си разузнавачи. Ще се разотидат по домовете си и само случайно може да се срещнат след години.

Ромашкин бе обхванат от тъга. Но тъгата му не беше горчива, а топла и приятна. Тя продължи малко време — очакваше го интересен и увлекателен живот, животът на кадрови офицер!

Издание

Владимир Карпов. Да се залови жив

Редактор: Марчо Николов

Художествен редактор: Огнемир Киров

Технически редактор: Цветанка Николова

Коректори: Златина Цекова, Радка Ботева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.